HOUBRAKENS
ZINNEBEELDEN.

OP DE

TITELPLAAT.

Regtſchaapen Leerzugt, door een edel Vuur gedreeven,
Toont zich niet duiſter in 't gelaat van deeze Vrouw,
Die met den vinger wyſt de plichten van het leeven,
En ſtadig arbeidt, om 't voortreffelyk gebouw
Van nutte kennis in een klaaren dag te zetten,
Daar 't licht met kragt uit het beſpieglend herte ſtraalt.
Verdichte logenen en vuile laſterſmetten,
Heeft zy de ſnoode gryns van 't aangezicht gehaald.
Men ziet haar jeugdig hoofd verſierd met vlugge wieken,
Om af te maalen, hoe haar Weetluſt nooit voldaan,
Een ſchat van Leſſen haalt uit Latium en Grieken,
Met kunſt beſchreeven in haar deugdgewyde blaên.
Dus zoekt dees Beeitenis vermaakelyk te ſtichten,
Met lieffelyk ſnaarenſpel en puik van ſchilderkunſt;
Zo kan ze 't nageſlacht door haaren dienſt verplichten,
En winnen overal der volken liefde en gunſt.

GEZINE BRIT.

HOUBRAKENS ZINNEBEELDEN
TE AMSTERDAM
By de Erven van F. HOUTTUYN.

STICHTELYKE
ZINNEBEELDEN,

GEPAST OP

DEUGDEN EN ONDEUGDEN,

IN LVII TAFEREELEN

VERTOOND DOOR

A. HOUBRAKEN,

EN VERRYKT MET DE

BYGEDICHTEN

VAN JUFFROUW

GEZINE BRIT.

Tweede Druk.

Vermeerderd met eenige NAGELATEN GEDICHTEN van dezelfde Juffrouw.

Te AMSTERDAM,

By DE ERVEN van F. HOUTTUYN,

MDCCLXVII.

BESCHEIDEN LEEZER.

Behalven dat de Ledigheid in zig zelve verfoeilyk is, zoo geeft zy aan 't nabedenken een ſmartelyk Berouw over den verquiſten tyd, die eens voorby geloopen, niet te herroepen is.

Hierom behoorde ieder, inzonderheid de Jeugd, de ſpreuk van Theophraſtus, *van alles dat verquiſt wordt is de Tyd het koſtelykſte*, altyd als een brandend ſtrandbaken in 't oog te houden, om zich voor de klippen der ydele tydverquiſting te hoeden.

De Weetluſt dreef my al van der jeugd af

aan, (zonder aangezweept te worden) tot het leezen van fraaye hiſtorien, ſpreuken, verſtandige redenvoeringen, en geeſtige zinſpelingen over veelerhande gevallen, en ik bediende my van dezelve, als 't pas gaf: maar als ik naderhand, door meerder bezigheid bezet, bevond, dat dezelve my dikwerf, wanneer ik ze wilde te pas brengen, uit het geheugen ontſchooten waren, nam ik voor, al wat my naderhand in 't leezen opmerkelyk voorquam, als ook myne bedenkingen over het zelve, met letteren op 't papier vaſt te ketenen; 't geen my des te gemakkelyker viel, toen ik voorneemens wierd, uit een meenigvuldig getal van boeken een kleen boekje t'zamen te ſtellen, op het voorbeeld van de nyvre byen, die uit veele bloemen een weinig honig verzamelen: waar uit ik dit werkje in zyn ruw beſlag zette.

Als dan de lange winteravonduuren gekomen waren, en my niet luſtte Boeken overhoop

hoop te haalen, of de gelegenheid dien omſlag niet toeliet, overzag ik myne aantekeningen, ſchikte hier wat toe, daar wat af, vergrootte 't eene met een Hiſtoriſch verhaal, 't ander met een Fabel of Zinſpreuk, naar dat de aart van 't een of ander zinnebeeld zulks vereiſchte, en meer of min ſtof verſchafte: of zette my ('t geen weinig omſlag vereiſcht) tot het ordonneeren en tekenen der Tafereelen tot dit Pennewerk: en 't zou licht in Schrift en Tekening voor my alleen gebleven hebben, zoo ik het niet aan den braaven Dichter JACOB ZEEUS, mynen Boezemvriend, had laaten zien, die in myn opſtel behagen nam, en my tot merkelyken luiſter van dit werkje eigenwillig aanbood, een tienregelig Vaarsje onder ieder Prenttafereel t'ontwerpen, waar van 'er dit een is:

De Spin, in Rozeblaan verſcholen,
In Hiacinten en Violen,

Zwelt van vergif, terwyl zy weidt
Op daauw, die zich als zilver ſpreidt
Langs perken, die, bezet met bloemen,
De zorg van Bloemaart hoog doen roemen.
Zoo trekt de Nyd vervloekte ſtof
Uit 's naaſtens welverdienden lof.
De Deugd ſtaat pal voor Monſterdieren.
De Laſter blixemt op Laurieren.

Hy ſpoorde my te gelyk aan, om het zelve te doen drukken, en het aan de Leeslustige Waereld op te draagen. Gelyk ik dan van dien tyd af de Tekeningen vervaardigde, om die zelf, of door anderen, in plaat te brengen. Maar van die aanbieding quam niet; want gemelde ZEEUS, door andere bezigheden, en gezelſchappen by te woonen, van de Dichtkunſt afgetrokken, quam ook te ſterven, na dat het Plaatwerk meer dan vier jaaren voltooid was.

Na het verloopen van een geruimen tyd, en het navraagen van veelen, die verlangen naar het werk hadden (want het reeds ruchtbaar geworden was) kreeg ik

ik aanleiding tot de vernuftige Dichtereſſe GEZINE BRIT, huisvrouw van JACOB VAN GAVEREN, berucht door 't maaken van verſcheiden Puikdichten. Deeze werd door my en haaren Broeder ernſtig verzocht, om 't geen waar meergemelde ZEEUS nalaatig in gebleeven was, op te neemen, 't geen zy, om dat die ſtof haaren aart vleide, my toeſtont, en ook in korten tyd voltooide: waar door zy my veel genoegen gaf, aangezien ik myn verlies door overmaat vergoed zag.

Het menigvuldig getal der Zinnebeelden, van lang voorleeden tyden af tot heden, door braave vernuften aan de waereld, door hunne Pen en Printverbeeldingen toegedeeld, konden my geen dienſt toebrengen, maar in tegendeel ondienſt; aangezien ik voordagtig toeleg maakte (wyl ik wat nieuws wilde voortbrengen) om dezelve te ontgaan. Ja 't zou my beter geweeſt hebben, dat ik geen van alle ooit gelezen of gezien had, om dat ik dikwils

den

den loop van myn ſchryf- en tekenpen heb moeten ſtuiten, wanneer ik bemerkte dat die met anderen een zelven weg liep: dog hoe opzettelyk ik zulks heb trachten te vermyden, nochtans bevond ik, by den uitſlag, dat ſommige printverbeeldingen nog al een zweem naar andere hadden: doch echter zoo, dat niet een der zelve in 't geheel of ten deele gevolgd is.

Heb ik dan de voorwerpen myner beſpiegelingen niet zoo afzonderlyk konnen bedenken, of anderen hebben diergelyke ook uit hun vernuft voortgebragt: of heb ik eenige van deze myne Zinſpelingen op andere tyden elders te pas gebragt, ik zal my dekken met het zelve ſchild waar mee *de la Serre* tot zyn verſchooning zich vedeedigt in zyne Voorreden van *den Spiegel die niet vleit*; zeggende: *Men zal't miſſchien vreemd dunken, dat ik dikwils van een zelve ſtoffe, in myne werken handel* enz. *maar indien men de gewigtigheid van 't onderwerp, en 't voordeel, dat men*

men daar uit kan trekken opweegt, zal men nimmer moede worden van zoo zuivere waarheden onder verſcheiden aangezichten te zien. De beſpiegelingen van den geeſt omtrent dezelve ſtoffen zyn gelyk de voortbrenging van de natuur in verſcheiden ſlag van Tulpen, die ieder jaar van verwe en ſierſel veranderen: en hoewel zy altyd Tulpen zyn, zoo maakt de Natuur hen zoo verſcheiden van hun eerſte gelykenis, dat men hen niet anders dan met den naam kan kennen. De Geeſt doet desgelyks met een zelve onderwerp. De verſchillende gedachten, die 'er de verſieringen en optooizelen af zyn, maaken dat door hun verſcheidenheid zoo verſcheiden van zig zelf, dat men 't niet meer als 't zelve kent.

Wil een bedilzuchtige zich hier mee niet voldaan houden, maar 't werk beknibbelen, ik ben wel geruſt, dat deze ſtof de beſcheidenen tot beſchermers vinden zal.

Maar waar bemoei ik my mee? oud zeer is niet licht te genezen; en de oude

Hol-

Hollandſche zinſpreuk: *de beſte ſtierluiden ſtaan aan land*, toont dat dit quaad niet van huiden, of van giſteren is ingeſlopen.

Om dan den goedwilligen Leezer met geen verdrietige Voorreden op te houden, zal ik hem liefft met weinig woorden bericht, raakende de behandelinge van dit werkje, geeven: namentlyk, dat ik in de redenvoeringen, ſpreuken en zinſpeelingen, die ik doorgaans, tot beveſting of bewys van 't gene ik gezegt heb, aantrek, my bediend heb, zoo wel van de nieuwe als oudtydſche geleerden; zoo, om dat al te groote hoogachting voor de ouden een blyk van kleenachting is voor de jongeren, als omdat de bevinding ons doet zien, dat laater Eeuwen mee haare wyze luiden en geſlepen vernuften hebben. Uit dien winkel van oude en nieuwtydſe keurſtoffen heb ik deze ſtaalen ontleend, waar mee ik myn kleene kraam heb opgeſierd. Valt dit boekje wat kleen, met zoo veel meer

ſmaak

ſmaak wordt het ten einde gelezen. En ſchoon de menſchen, in opzicht van hun ſmaak en verkiezing verſchillen, nochtans vlei ik my zelven hier in; namelyk, dat deze keurſtoffe elk behaagen moet: want de ervaaring heeft ons ook geleerd dat dusdanige boekjes altyd welkom zyn geweeſt, en hunne beminnaars gevonden hebben; ja dat beknopte werkjes gretig gelezen worden, daar groote boeken, waar in de verhandelde ſtoffen door een langdraadigen ſtyl van ſchryven gerekt zyn, dikwils blyven muffen.

Gelyk de menſchen ook doorgaans op verandering gezet zyn, en verſcheiden boekjes van diergelyken aart alleen hunne toepaſſingen uit de Heilge Schrift en Schriftuurtexten hebben, zoo heb ik voordachtelyk myne toepaſſingen, uit den rykdom der oude en nieuwe geleerdheid, en de berugtſte Schryveren ontleend, naar vereiſch der zaaken inge-

geſchikt, en op den tegenwoordigen tyd en zeden toegepaſt.

Maar daarenboven, 't gene den knoop van myn goede verwagting toehaalt, is dit, dat nadrukkelyke vertoonſelen, en krachtige redenvoeringen, elk in het byzonder, hunne werkingen hebben op het gemoed des menſchen: in welk opzicht ook de Heer D. van Hoogſtraten in zynen berymden *Fedrus* heeft aangemerkt, dat de ſchipbreukelingen oudtyds plegen, met een Tafereel, waar op hun ongeval ſtond afgeſchilderd, langs de huizen te gaan bedelen; ten einde de menſchen, en door die vertooning, en door hunne klagten, te meer over hun ongeluk bewoogen mochten worden.

Dewyl dan vaſt gaat dat Denkbeelden van zaaken, door de oogen ontvangen, zoo vatbaar op de herſenen zyn, als die door middel en behulp van 't gehoor zyn ingedrukt, zoo

gaat

gaat de uitwerking nog zekerer dan die beide gepaard gaan. Van welk begrip wy ons hebben bediend, in dit tegenwoordige werkje: waar in de pryffelyke en verachtelyke Gemoedsdriften in der menfchen verfchillenden, aart en bedryven door Beeldteniffen zyn afgefchilderd, en door redeneeringen of misprezen, of om nutbaarheid, tot navolging en toeeigening aangeprezen; gelyk ook de Oeffening tot meerder weetenfchappen, die verkregen konnen worden, door 't leezen van geleerde Boeken, zelf in buitenuuren, en onder het waarneemen van elks Beroep.

Niemand weet, wat de koftelyke Tyd, die thans meeft in ydelheid verquift wordt, wanneer die wel befteed en aangeleid is, voor een fchat aanbrengt, dan die 'er de proef van heeft.

't Was te wenfchen, dat veele Menfchen het misbruik van die heerlyke Werktuigen,

die de Almagtige in hun gelegt heeft, op dat zy buiten andere ſchepzelen, als het Edelſte, dat zyn hand gewrocht heeft, zouden uitmunten, ter herte ging: en dat die koſtelyke rede, die door Oeffening gepolyſt en ſchooner wordt, dierbaar van hun geſchat wierd; op dat zy dit alles hunne kinderen mochten aanpryzen. Was dit zoo, men zou zulk verval onder de Jeugd niet beſpeuren.

De Godheid heeft den menſch de Reden, en't Verſtand
En Oordeel ingeplant:
Niet om het ſchand'lyk en veracht'lyk te bezinnen,
Maar 't waardigſt te beminnen.
Ai keer, en laat, ô Jeugd, verblind door Onverſtand
U leiden met de hand,
Van 't averegtze ſpoor, vol diſtelen en doren,
Daar ge eind'lyk zoud verſmoren:
Op 't rechte Deugdenpad, daar veele u voorgegaan,
Als held're ſtarren ſtaan,
Om op uw aankomſt, u van verre voor te lichten,
Door veilige berichten.

Hier

LEEZER.

Hier is de leidſtar, hier de heirbaan tot de Deugd,
En d'Eerkroon voor de Jeugd.
Geloof my, nimmer zult ge u in uw levensdagen,
Van mynen Raad beklagen.

Nu is 'er niets meer noodig te zeggen, dan dat ik den goedwilligen Lezer verzoek, dit boekje met aandacht en opmerking, zonder Vooroordeel, te doorleezen, en naar maate dat myn pen het oogwit getroffen heeft, myn yver den verdienden Lof te geven; op dat dezelve niet worde gebluſt, maar opgehelderd, en aangeſpoord tot een vervolg dier leerzaame ſtof.

Op

Op de Stichtelyke

ZINNEBEELDEN

Van den Heere

ARNOLD HOUBRAKEN.

Zoo maalt HOUBRAKEN naa zyn dood nog Tafereelen,

Die teffens ons gezicht en onze zinnen ſtreelen.

Dus ſchaft hy Voedſel aan 't aandachtige Gemoed,

Dat zich met Lekkerny van Hemelſpyzen voed.

Zoo blyft zyn Kunſt en Vlyt, zoo hoog in top verheven,

In al de harten der Nakomelingen leeven.

D. VAN HOOGSTRAATEN.

HOU-

HOUBRAKENS ZINNEBEELDEN.

I.

HEMELKRINGEN.

't Gaat boven 's menſchen verſtand.

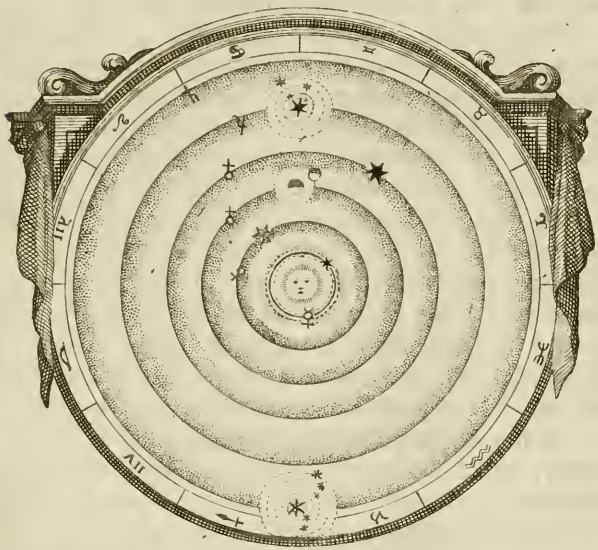

Zie, hoe dit klein Papiere veld
Ons 't groot Heelal, uit 's afgronds duiſter
Getoogen, klaar voor oogen ſtelt,
In al zyn deelen ryk van luiſter.
Terwyl aan 's hemels trans, by trans,
Geſlingerd van haar vloedgevaarte,
Onteib're ſtarren gaan ten dans,
En dryven op haar eigen zwaarte.
Een werkſtuk vol van Majeſteit,
En nooit volprezen Godlykheid.

I. ZINNEBEELD.

't Is een zekere, en onbetwiſtelyke waarheid, *dat alle dingen hun noodzakelyk eerſte begin moeten hebben, en in dat opzigt aan hunne oorzaak verſchuldigd zyn.*

Niet is 'er in de waereld, dat in den eerſten zyne volkomenheid heeft; maar alles ſtygt daar toe by trappen. De gewaſſen hebben hunne lente, en zomer, die hun rypheid geeft: en de levende ſchepzelen ſtappen in hunnen groeityd tot volkomenheid. Zelfs deze onze Beſpiegelingen (welker minder of meerder goedkeuring aan de eerſte denking verſchuldigd blyft,) waren eenigen tyd voorleden NIET, dat is, niet zo IET, dat men een naam aan het zelve konde geeven, om te beduiden wat het was: want het begrip dat ik van hetzelve in het algemeen, en van elk deel in het byzonder had, lag by my, als in een verwarde vermengeling opgeſlooten, tot dat ik beſluit nam, dit Spiegelwerk des vernufts voor de Drukpers, ten dienſte en nut myner Landsgenooten op te ſtellen; waar toe my de lange winteravonduuren gelegen tyd aanboden, om alle die verwarde, en onder malkander vermengde Denkbeelden te ſchiften, elk naar hunnen aart by een te ſchikken, in orde te verdeelen, en eindelyk hunnen vereiſten welſtand, en aaneenſchakelinge te geeven; zoo als het heden bevonden wordt.

Dusdaniger wyze begreepen de meeſten en voornaamſten der oude Griekſche Geleerden, dat de waereld, en de onderſcheiden Gewrogten, zoo op, als buiten de zelve, hun beginzel en voltooijing gekregen hebben; want doordien zy vaſtelyk van gevoelen waren, dat de waereldſtoffe van eeuwigheid was, begreepen zy het worden der dingen, en den oorſprong der waereld te beſtaan in het ſchikken en toebereiden van de ſtof, *door een vernuftige oorzaak, die de ſtoffe*

dus

dus bereid heeft. En dit belyden alle de Gezindheden der Heidenſche wyzen, gevraagd over den oorſprong der waereld, eendragtelyk (behalven alleen de bende der Twyffelaaren) als uit eenen mond.

De ongeſchapen ſtoffe was naar hunne meening, zoo veel als 't ruwe blok, of ſteen, waar uit door arbeid, konſt, en vernuftige bewerkinge een beeld wordt gemaakt.

De Godheid hielden zy voor den Konſtenaar en Werkmeeſter, die door ſchiften, verplaatſen, ſchikken, by een-voegen der gelykgeaarde ſtofdeelen, en door van deze wat af te neemen, geene wat toe te voegen, alle de byzondere deelen of lichaamen, als zoo menigvuldige beelden, in vorm en aart verſchillende gevormd, voorts elk zyn behoorlyke plaats en werkinge gegeeven, en dus de waereld met al de Gewrogten op, en buiten de zelve, gemaakt en toebereid heeft. Een begrip dat wel zweemt naar Mozes waereld-beſchryving, uitgezeid dat zy geen recht denkbeeld gehad hebben van het ſtoffelyk begin.

Ondertuſſchen gebruiktenze niet alle de zelve benaamingen, om de oorzaak van dit werkend beginzel uit te drukken. Anaxagoras ſchryft het toe aan *een groot vernuft.* Plato aan *het woort* of *de Rede.* Orpheus, aan *d'oudſte en door zig zelf volmaakte, en veel weetende liefde;* dat ook Socrates toeſtemt, zeggende: *De liefde is een groote en wonderbaare God.* Waar uit blykt, dat zy alleen de Godheid onder deeze en gene bewoordingen in 't oog hadden. En geen wonder dat de meeſten der waereldwyzen onderling in begrip en uitdrukkingen verſchilden: daar zy de waare Leidſtar, namentlyk de leere der Openbaringe miſten, welke ons onderwyſt, hoe alles uit NIET, door een Goddelyk Alvermogen geworden is, waar van maar alleen eenigen der zelve een flaauwe ſchemeringe zyn ontwaar geworden; 't geen te beſluiten is uit eenige nogtans vermengde woordenſpeelingen, eenige gelykenis heb-

bende naar die van Mozes, aan wiens gewyde pen wy die kundigheid verſchuldigd blyven.

En op dat wy met het openen of verklaaren van ons eerſte Tafereel, niet te veel buiten ons beſtek treeden, willen wy den Lezer in opzigt van de ſchikking onzer Zinnebeelden toeſpreeken met de woorden van den grootſten der Nederduitſche Dichteren, J. van den Vondel, aan het hoofd zyner *Beſpiegelingen van God en Godsdienſt*. Daar laat hy zich dus hooren:

Wat is gewenſchter dan in ons Beſpiegelingen
Het eeuwig ſchynend licht, den oorſprong aller dingen,
t'Ontmoeten, en van vooren in 't aangezicht te zien;
Om and'ren, of door tong of teekens, te bedien
Den glans, die ons verſchynt; zoo menſchentong of teken
Dit wonderlyk gezicht en wonder uit kan ſpreeken,
Of in zyn volle kracht afbeelden voor het oog?

Wy ſmeken onze vordere aanmerkingen in de beſpiegelingen des zelven Dichters, op pag. 92.

Is elke ſtar zo groot als d'Aardkloot in haar ryzen,
Of grooter, naar 't beſluit van alle ſtarrewyzen,
En ſchynenze evenwel, hoe wyd zy ſtaan van een,
Dus kleen op ons gezigt; wie kan van hier beneên
Met zyn gedachtenis het hemelſch rond bepaalen?
Daar zoo veel duizenden van diamanten praalen
Aan dien doorluchten ring, gepaſt als aan de hant
Van Gods onmeetbaarheid, die Ooſt en Weſt beſpant?
Heeft deze grootheid noch haar eind en zek're paalen,
Wie kan de oneindigheid van God dan achterhaalen?
En wat is dit Heelal, indien men God beſchouw,
In grootheid meerder dan een druppel morgendouw?

II. WAE-

II.

WAERELDKLOOT.

Niet zonder oorzaak.

De waereldkloot, van lucht en wolken
Beſchaduwd, dryvende op zyn as,
Met boſchen, bergen, waterkolken,
En vruchtb're beemden, juiſt van pas
Gevormd, geſchikt in alle deelen,
Die van verſcheiden aart en tocht,
Den ſtand der waereld ſamen ſtreelen,
Zo wys, zo wonderbaar verknocht,
Beſchaamd den Ongodiſt in 't ſchennen,
Om haare ſchepping los te ontkennen.

II. ZINNEBEELD.

Het tweede voorwerp onzer beſpiegelingen doet zien een ſchets van den ronden Aardkloot, dien wy bewoonen, wonderbaar door 't woord van JEHOVA uit den verwarden *Chaos* ſamen geronnen en gevormd, door een wyze van bewerken, die, ſchoon zy veel ramers heeft, tot noch toe niet is ontdekt, ook nooit zal ontdekt worden, naardien dit als het grootſte wonderwerk van den Alvermogenden moet worden aangezien, welks toegangen, om het zelve na te ſpooren, wel altyd door het niet willen van het Oppervermogen, en onvermogen van het menſchelyk begrip, blyven afgeſchut.

Al wat wy van hetzelve weeten, is, dat wy volgens onze wyze van begrip bevatten; hoe de vermengde ſtoffen, die in den woeſten mengelklomp van 't eerſte grondbeginzel verward overhoop lagen, elk tot haaren aart zyn gevloeid: de zwaare ſtofdeelen tot een vaſt lichaam gepakt, en ſamen geronnen tot een grooten Aardbol, die in vierentwintig uuren om zynen ſpil wentelende den Nacht en Dag beperkt.

Deze Spiegel der zichtbaare waereld beveſtigt aan ons dat zy NIET geweeſt is, eer zy WAS. Een ongodiſt mag voor de eeuwigheid der dingen pleiten zoo hy wil, om den Schepper in het Scheppzel te bezwachtelen: hy mag de orde en wyze der waereldwording naar de beſchryving van Mozes betwiſten, beſchimpen, en zeggen: dat de zelve niet naar de regels der Natuurweetkunde betoogd zyn, hy zal my nogtans deze grondwaarheid niet ontwringen, namentlyk: *dat 'er geen gewrogt buiten zyn oorzaak beſtemd is.*

On-

Onder de oudſte Grieken zyn 'er veele geweeſt, welke geloofden, dat de waereld van eeuwigheid was. Weer anderen, der rechte waarheid onkundig, droomden van een reeks van aaneengeſchakelde oorzaaken, waar uit de dingen veroorzaakt zyn: en van een wyze der menſchwording niet ongelyk aan de wording der ſlakken uit poelſlym. Maar zy zyn alle door hunne verwaande wysheid misleid. Wy vermogen onze giſſingen en loſſe ongegronde denkbeelden zoo verre den toom niet vieren. Onze koers moet met alle voorzichtigheid bepaald, en door geene verkeerde redeneeringen afgewend worden. Het menſchelyk verſtand heeft niets, waar door het buiten deze paalen verder kan indringen. Beſtaat het roekeloos ter zyde uit te ſlaan, het kan niet geſchieden als met het uiterſte gevaar der waereld. Beide ziel en lichaam lyden hier door laſt. Wy moeten niets buiten Gods woord voor oogen houden. De Bybel alleen moet onze leidſtar wezen. Waarom wy ook zeggen met den braaven Dichter *Johannes Brandt*:

Wy volgen 't ſpoor van Gods gezanten.
Wy gaan niet verder dan zy gaan.

Laat ons hier byvoegen het geen Lactantius, de welſprekendſte van alle de Chriſtenſchryveren ons in geſchrift heeft nagelaaten, in het eerſte hooftſtuk des tweeden boeks van den oorſprong der Dwaalingen. „ Daar hy zich dus laat hooren: Zoud gy, indien „ gy opgebracht in een wel gebouwd en opgeſierd „ huis, nooit eenig ander gebouw of timmeraadje ge„ zien had, gedagt hebben dat dat huis van geen „ menſch gebouwd was, omdat gy niet wiſt, op wat „ wyze het bouwen in zyn werk gaat? zeker gy zoud

„ het zelve vraagen over zulk een huis, het geen gy
„ nu vraagt over de waereld, met wat handen, met
„ wat werktuigen zoo groote werken waren opge-
„ maakt. Vooral indien gy beſchouwde de overgroote
„ ſteenen, het ongemeen metſelwerk, en groote Ko-
„ lommen, en al het beſlag van dit gevaarte zoo
„ groot en verheven als het is, zoud gy niet denken,
„ dat deze dingen de maat der menſchelyke kragten
„ te boven gingen; om dat gy niet wiſt, dat ze niet
„ zoo zeer door kragten, als door overleg en kunſt
„ gemaakt waren? Indien nu een menſch, in wien
„ niets volmaakt is, echter meer door reden en over-
„ leg uitvoert, dan zyne kleene kragten toelaaten, wat
„ is 'er toch, waarom u ongelooflyk zou toeſchynen,
„ dat de waereld gezegt wordt van Godt gemaakt te zyn,
„ in wien, om dat hy volmaakt is, noch zyne wysheid
„ eenige paalen kan hebben, noch zyne mogendheid
„ eenige maate?

III.

ADAM en EVA.

Weelde bederft.

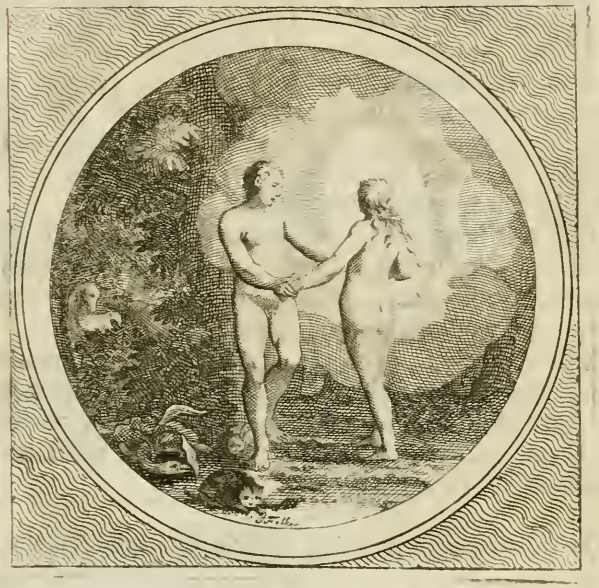

Hier ziet men 't eerſte Paar in 's waerelds morgenſtond,
Zich voegen hand aan hand, op de aangenaamen grond
Van 't Ooſters Paradys, het mild gezegend Eden,
Om in een zagte bron van aardſe zaligheden,
Naar zyn genoegen, zich te baden zonder toom,
Als 't ooft ſlechts blyft geſpaard van een verboden boom,
Maar Adam en zyn Gâ, van dwaazen luſt bezeten,
Verliezen hun geluk met eenen appel te eeten;
En leeren 't nageſlacht, tot droefheid van 't Heelal,
Hoe hoogmoed, naar de ſpreuk, gaat dikwils voor den val.

III. ZINNEBEELD.

Hier ziet gy, als in een ſpiegel, het eerſte Paar menſchen, nieuwlings door de hand van 's waerelds Bouwheer gevormd, in den Voorhof van de verſchgeſchapen waereld, als een bruidegom en bruid, ingeleid. De gelukkige voorregten by dit Huwlyk vindt men aangewezen, in het vry gebruik van alle Schepzelen, tot verzadiging van hunnen luſt, nevens een onbepaald gebied over het gedierte, dat in der tyd het ganſche Aardrond ſtond te beſlaan.

Eva ziet haar hulp tegens over haar ſtaan, die zy de hand van getrouwheid toereikt. Dus vertoont zich Adam mee, als wilde hy dat volmaakt en beminlyk voorwerp met wederliefde omhelzen.

't Is denkelyk, dat dit eerſte paar menſchen volmaakt van ſtal en ſchoonheid in Eden verſcheenen is. De Agrippynſche Dichter geeft blyken, dat hy mede van dat begrip is; want hy, in zyn Toneelſpel van Lucifer, Apollion dus ſpreekende invoert:

De man en vrou zyn bey volſchapen, even ſchoon,
Van top tot teen. Met regt ſpant Adam wel de kroon,
Door kloekheid van gedaante, en majeſteit van wezen,
Als een ter heerſchappy des Aardryks uitgelezen;
Maar al wat Eva heeft, vernoegt haar Bruigoms eiſch;
Der leden tederheid, een zagter vel, en vleiſch,
Een vriendelyker verf, aanminnigheid der oogen,
Een minnelyke mond, een uitſpraak, wiens vermogen
Beſtaat in eed'ler klank, twee bronnen van yvoor,
En wat men beſt verzwyge, eer dit een geeſt bekoor.

Ge-

Gelyk hy zich ook omtrent eenige byzondere deelen der Vrouwelyke ſchoonheid dus laat hooren.

Der handen ſcheutigheid, en 't tengere gebeent,
Is met een mollig vleeſch, en poezelheid vereend:
De vingers voor wat dun, en voorts volmaakt van deelen,
Zyn grypers om een hart op 't onvoorzienſt te ſteelen.

Zeker onze Puikdichter doet blyken, dat hy met de Amſterdamſche Konſtſchilders in zynen tyd omgang gehad heeft, als hy het ſchoon in de byzondere deelen zoo keurlyk beſchryft, dat myn pen vlot geworden, niet aflaaten kan zyne ſchilderagtige uitdrukkingen dus te roemen:

Wie ſchilderde ons dit Vrouwenbeeld,
Door 't Hemelſche vernuft geteeld,
Met al de ſchoon gevormde deelen?
Zyn 't ook Apelles Konſtpenceelen?
Neen: 't is de Prins van 't Neerduits Dicht;
Wiens pen voor geen Penceelkonſt zwicht,
Om alles naar zyn aart te maalen,
Met vaſten omtrek, kleur en zwier,
Als ſtont het levend op 't papier
Beknoptelyk voor 't oog te praalen.

De begeerte, een noodwendige eigenſchap van des menſchen leven (van welke men zeggen kan, *dat ze is 't hemd van de ziel, 't welk 't eerſt aan- en 't laatſt uitgetrokken wordt;* om dat de bevinding ons leert, dat, hoe kragtiger leven wy hebben, hoe de begeerte ook kragtiger in ons bevonden wordt; waarom de kranken, in welke de levensgeeſten ten meerendeele gedoofd en uitgebluſt zyn, minſt begeerende zyn) kon nu in dien ruimen beemd der luſtſtreelende voorwerpen haar genoegen en keur zoeken van dingen, die

met

met een begeerlyke ſchoonheid van overal hun toelachten, en van zelf zich ſcheenen aan te bieden.

Uit deze alle had de Waereldſchepper eenen boom voor zich uitgezonderd; op dat zy hunnen Maker hier door boven zich zelven als Bouwheer erkennen zouden, en zyn wet zig ten regel ſtellen. Dus wilde het Jehova: maar Eva eerſt, daar na Adam, begaan zonde, niet willende, dat God wil, laaten den teugel los, en hollen zoodanig ten bederve, dat de merktekens en gedachteniſſen daar van in 't nakrooſt wel altoos zullen levendig blyven.

Wy zien ten leerſtuk hier uit: dat de Begeerte natuurlyk en onzondig is, en haar ruim ſnoer houd, zoo lang geen wet dezelve beperkt: maar waar Gods gebod paal zet, worden alle bedryven, die tegen dat richtſnoer aanloopen, voor misdryven opgevat, en zondig verklaard. Waarom ook Adam en Eva, welke tot het gebruiken van alles (uitgezondert iets, 't geen van den Wetgever voor zig was buiten geſteld) vryheid hadden: wanneer zy hun drift te veel toegaven, en meer begeerden, dan 't geen zy reeds hadden, zy ook daar by verlooren, 't geen zy bezaten, even als de Hond in de Fabel. Deze met een ſtuk vlees in den bek door 't water zwemmende, en gretig naar meer (wy volgen 't rym van Fedrus vertaaler) *hapt toe*,

Bedrogen door de waterbeeldtenis.

waar door hy

Verlieſt 't geen hy ſtrak voerde door de ſtroomen;
En miſt het geen hy meende te bekoomen.

IV.

ADAM EN EVA ONDER 'T JUK.

't Houdt de Waereld ſtaande.

Dus heeft de konſt, naar ons behaagen,
De huwlykseendragt afgebeeld,
Door 't juk dat de Echtgenooten draagen,
Waar aan weerzyds een kintje ſpeelt,
Van hun geliefd met ziel en zinnen,
Terwyl de Schop den man bericht,
Om voor 't Gezin den koſt te winnen.
De Spinrok leerd de vrouw haar plicht.
Zo kan uit wel geregeld trouwen
De Staat en Kerk haar welſtand bouwen.

Adam

IV. ZINNEBEELD.

Adam en Eva de gunſt en goedheid van hunnen Schepper misbruikt hebbende, werdt ter ſtraf het bewoonen van Edens luſthof ontzeid, en een bewooning aangewezen op een ſtuggen grond, waar uit Adam zyne en zyns huisgezins behoeften door bouwoeffening tot zweetens toe zoeken moeſt; want de Aarde die voorheen allerhande vruchten, ſmaak en oog vleijende, uit zig zelve voortbragt, werdt gevloekt; des moeſt hy in 't zweet zyns aanſchyns zyn brood zoeken, en Eva (waar uit de menſchbouw zyn begin ſtont te neemen) met ſmarten kinderen baaren.

Het zoet en bitter, dat door een tak alſem, waar op byen waren, verbeeld wordt, kon voor hun, die den verboden honig gelikt hadden, en nu het ſteken der Byen gevoelden, ten zinnebeeld ſtrekken in hun getrouwden ſtaat, en ik dienvolgens met zulk een printvertooning voldaan hebben, zoo my niet by den konſtlievenden *J. de Vogel Tomaſz.* een bootſeerzel van *de Lambilot* ware ontdekt, dat zo fraai van opſtal, als vernuftig bedacht, de keur merkelyk deed tot het laatſte overhellen, 't geen wy wat verſchikt, doch echter de zinſpeling daar in bewaard hebben.

Adam en Eva gaan, (in het bovenſtaande printtafereel, om hun naaktheid te dekken, met een geite- of ſchaapevacht bekleed, afgebeeld,) te ſamen onder een juk; om de noodwendige gelykdragtigtigheid in 't torſchen van de Huwlykslaſten af te ſchetſen, 't geen nog nader door 't zamenkluiſteren van hun beider beenen aangeweezen wordt. In 't byzonder leunt Adam op een ſpaa, 't zinnebeeld van

van werkzaamheid, en Eva heeft een Spingereedſchap, dat de huislykheid afbeeldt: gelyk ook de Schildpad, die aan haare wooning verknogt blyft. Haar voeten paſſen brooskens of zoolen; om dat de weg van 't Huwlyk (waar omtrent Eva hier ten zinnebeeld van de eerſte huismoeder ſtrekt) ſomwyl oneffen en met doornen van ongenuchten bezet is, daar de ſpreuk: *de getrouden treden niet altyd op roozen*, op ziet. Want in der daat het oude gevoelen der wyzen is, dat het huwelyk wel goet is, maar quaad het gene, daar uit de waereldſche zorgen bykomt. Het gene uit zich zelf niet quaad is, wordt dikwyls quaad uit de omſtandigheden. Het is met de getrouwden, als met de wandelaaren, die wel een veiligen en ſchoonen weg betreden, maar door doornen en haagen, die aan den weg ſtaan, en in hunne kleederen hechten, wederhouden worden.

My hebben altyd zeer behaagd de redeneeringen, die my voorquamen in zeker bruiloftsdicht, geſtelt door den zinryken Dichter François van Hoogſtraten, Vader van den Heere David van Hoogſtraten, door zyne ſchriften in rym en onrym genoeg bekend. Het geen tot ons oogmerk dient, luit aldus:

De tyden
Des huwelyks, de jeugd zoo aangenaam en ſchoon,
Gelyken zeker wel een ſcherpe doornekroon,
Doorvlochten hier en daar met kleen getal van roozen,
Die met haar geur en kleur alleen by korte poozen,
De prikkelen van zulk een ſtekelig gewas
Verzachten mogen.

Kort daer aen brengt hy dit voorbeeld by:

Men hielt wel eer, als 't op een vieren ging en ſluiten
Van huwelyken by de Atheners eene wys,
Die hier wel waardig is te melden, ſchoonze grys
En afgeſleten, nu niet meer wordt onderhouden.
Als twee gelieven door den Echten band getrouwden

Ge-

Geworden waren, werdt de Bruidegom, daar by
Ten tempel uit quam, met de Bruid aan zyne zy,
Het ſpoor gewezen van een kleenen knaap, en jongen
Met bei de ſlaapen in een puntig loof gedrongen,
En met een korf vol brood aan zynen arm gelaên;
Een plechtigheid, waer uit de Bruigom kon verſtaan,
Dat hem het huwelyk niet noodigde om te ruſten
Op eene ledekant van roozen, en zyn luſten
Slechts maar te koelen en te koelen, maar met een
Tot diepe zorgen, en om laſt en zwarigheên
Te draagen, als een ſteun voor huisgezin en kinders.
Van Adams tyden af bevond men zo veel hinders
In huwelyken, en die zoetigheid met leet
Zoo onafſcheidenlyk vermengeld. In het zweet
Moeſt vader Adam zelf zyn brood en voedſel zoeken.
Nog gaat de jonkheid toe, en jaagt uit alle hoeken
Met yver aan, als of in 't Huwelyksverbond
Een enkele zaligheid en hemel open ſtond.
Gelyk de Kamerling in 't hof der Perſiaanen
Des morgens was gewoon den Koning op te maanen
Met dus te roepen: VORST RYS OP OM T'OVERSLAAN
EN OVERWEGEN, WAT U NOODIG ZY GEDAAN:
Zoo roept de haan ook met zyn kraeijen alle morgen
Den Echtgenooten toe, en vordert hen tot zorgen
Voor huis en huisgezin, een kleen gebied en ryk.
Wie dit betwyffelt, kan een wis en zeker lyk
Uit hunlien haalen, die nu jaaren lang bedreven,
Op zulk een water in die barning moeſten leeven.

Eindelyk begluurt dit paar de Dood van achteren na, waar van wy breeder op 't volgende Tafereel ſpreeken zullen.

V.

De DOOD op den TROON.

Wie kan ze ontvluchten?

Wanneer de zonde 's menſchen kroon
Helaas! te ontydig had bedorven,
Heeft zich de dood, als op den Troon
Geveſtigd, en de magt verworven,
Om, buiten keur van onderſcheid,
Al wien ze vind op 's waerelds drempel,
Van Adams zaad, zyn ſterff'lykheid,
Op 't hoofd te drukken, haaren ſtempel,
Maar 't Chriſten hert, Gods bondgenoot,
Braveert de kaaken van de dood.

V. ZINNEBEELD.

De Dood (zeiden wy op het voorgaande Tafereel) begluurt Eva van agteren na, die voortaan haar, en 't geen uit haar gebooren zou worden, als de ſchaduw het beeld op de hielen ſtondt te volgen; waarom de Dood ook in de H. Bladeren voorkomt als een perſoon, en wel zoo een, die heerſchappy en bewind oeffent, meer dan eenig waereldvorſt: welke heerſchappyoeffening met de tydſtip van Adams overtreeding haar begin genomen hebbende, haare achtervolging hebben zal, zoo lang 'er menſchen op deze waereld zullen wezen. Dit is het, 't geen ons door 't Zinnebeeld aangeduid wordt: waar in men de Dood, als een ſeptervoerend Vorſt ziet zitten op eenen verheven troon, en verſcheiden vrouwtjes, zoo wel blanke, als door de Ooſterzon gerooſt, voor dezelve ſtaan, ſommige ook neergeknield, biedende haare nieuwgeboren zuigelingen den Troonvorſt aan, die van hem met het zegel der ſterflykheid op hunne voorhoofden beſtempeld wordende, het vaſte merk des doods ontvangen.

Dat het dus gelegen is, hebben oulings de Heidenen, ſommige zulks getrooſt, andere met tegenmorren, begrepen.

Wy leezen van Anaxagoras, dat, wanneer hem de tyding gebragt werdt, dat zyn zoon geſtorven was, hy zig daar van niet heeft ontzet, maar gezegt: *ik wiſt wel dat ik hem ſterflyk geteeld had.* Maar Krates en Dion beklaagden 't zig, en morden tegen de Natuur; om dat de klippen van langer duur waren dan zy. Theofon, Epikurus, en anderen meer laſterden

de

de Natuur met haar wel duizentmaal ſtiefmoeder te noemen; om dat zy de menſchen aan de rampen en elenden, die onafſcheidelyk volgen, onderworpen, en zoo veele werktuigen van ſtraffen en plagen gemaakt heeft, als zy werken voortgebragt heeft. *Ik wil* (zegt *de La Serre*) *hun klachten niet tegenſpreeken om te eerder gedaan te hebben*, enz. *Men moet tot hooger bedenkingen opklimmen, dewyl de Natuur, die blinde Godheid, waar aan zy hunne klagten ſtierden, ſlegts een zwak werktuig van de aanbiddelyke Voorzienigheid is, die aan alle dingen beweeging en paal ſtelt.*

De zelfde zon, die des avonds in 't Weſten daalt, ryſt des morgens in 't Ooſten weder op. De ſtarren, wanneer zy na het afloopen van haaren draaikring, ten einde gekomen zyn, knoopen aan het einde haar begin: *maar de Zon van ons leven* (zegt gemelde *La Serre in zyne Genuchten des doods*) *door een ander lot geleid, heeft nooit meer dan een eenigen opgang in haaren geheelen loop. De Vloeden en Springbronnen zullen altyd vlieten, en ons leven ſtroomt, zonder ophouden naar 't graf, en houdt teffens op van ſtroomen. De boomen, planten en bloemen, worden ieder jaar op nieuws herboren: de Lente ſtrekt hun een wieg om hun jeugd te koeſteren, daar onze levens zoo veel lykfakkels zyn, die ons alleen voorlichten op den weg naar 't duiſter graf. Ik gelyk een Boom* (vervolgt de Schryver) *waar van myne woorden de bladen, myne begeerten de bloemen, en myne werken de vruchten zyn. Ik heb egter niet meer dan een voorjaar, en hier in zyn wy ongelyk door een overmaat van geluk; dewyl wy door een geſtadige beweeging, en zonder adem te ſcheppen, door de Dood, in zegepraal, tot d'onſterflykheid geleid worden.*

Dit ſterflot gaat zoo vaſt, dat niemand van allen, die den ſtempel der ſterffelykheid ontvangen heeft, ooit door de dood daar af verſchoond is. Methuzalem leefde negenhondert en negenentzeſtig jaaren, en ſtierf. De grootmagtige Alexander ſtierf in den

herfſt van zyn leven. Helena, 't wonder der ſchoonheid, Lucretia vermaard om haar kuisheid, Penelope berucht om haar wysheid, Themis om haare gerechtigheid van elk in haaren tyd geprezen, en Antigone, 't ſieraad van 't vrouwelyk geſlacht in Godvruchtigheid, hebben ieder op haar beurt, deze droevige ſchatting, die zy aan de Natuur ſchuldig waren, met in 't graf te daalen, betaald.

Deze heeft een lange, geene een korte rol te ſpeelen, op den Schouwburg van deze waereld: maar alle gaan zy (het Spel ten einde geloopen) op hun tyd ſchuil agter de Tooneelgordyn, zonder dat men hen meer ziet.

Des eenen levensdraad ſtrekt zig wel wyder dan die van anderen uit, maar 't ſterflot ſtaat vaſt, en blyft een noodzakelyk, en onvermydelyk gevolg van de menſchelyke Natuur; want

Al wat geboren is, moet eens het leven derven.

Geen troon verſchoont den Vorſt van 't onvermydbaar ſterven.

Of wy kort of lang leeven (zegt Socrates) *wy leeven om te ſterven.* En vervolgens zegt hy: *die heeft lang genoeg geleefd, die den tyd, die hem vergund was, wel beſteed heeft.*

VI.

SPIEGEL.

Beſchouw u van binnen.

Gy, die hier voor ons oog verſcheenen,
U zelven in een' Spiegel ziet,
Wend uw gezigt vry elders heenen:
Dit is de rechte Spiegel niet,
Om uw gedaante aan u te ontdekken.
Het Hemelſch woord, die zuiv're bron,
Zal zonder vleyen al uw vlekken
U klaar vertoonen, als een Zon.
Die kennis moet voor alle dingen
Zyn 't wit van uw beſpiegelingen.

VI. ZINNEBEELD.

De eene menſch (zeide Solon) *is een Spiegel van den anderen.* Dus konnen wy ook zeggen, dat alle Zinnebeelden, als Spiegels te agten zyn, die de deugden voorſtellen, om den aanſchouwer daar door aan te ſpooren, gelyk ook de gebreken, om een afſchrik van de zelve te geeven. Vind zig dan iemand met gebreken beſmet, of is hy geneigd tot Deugd, zoo beſpiegelt hy aan 't een en 't ander zig zelven; en leert de ondeugd, die hy verborgen draagt, ziende hoe wanſtaltig die in anderen is, verfoeijen. Of wordt hy inwendige aanritzelingen tot Deugd gewaar, de beſpiegelingen van anderen, die het Deugdenſpoor betreden, zullen hem met kragt aanſpooren, om de zelve naar te volgen, en de Deugd om haare eigen ſchoonheid te beminnen.

Hoe, meent gy dat het ſchande is, (zegt Apulejus) *geduurig in den Spiegel te zien? Heeft de wyze man Socrates zyne leerlingen niet geraaden, dat ze zig dikmaals zouden ſpiegelen? op dat, die onder hen behagen in zyn gelaat had, alle zorgen mochte aanwenden, om zyne ſchoonheid door geen quade zeden te bevlekken; en die zig luttel ſchoon bevond, trachten mogte zyne wanſchapenheid met het ſieraad der Deugden te bekleeden? Dat* ook Seneca met deze fraaije redenvoeringe te kennen geeft: *De Spiegels zyn uitgevonden, op dat de menſch zig zelven zou kennen. Veele dingen zyn hier uit voortgeſproten: voor eerſt de kenniſſe van zig zelf, en dan ook raad voor eenige dingen. Iemand die ſchoon is, leert hier uit alle ſchandelykheid, als een vloek, myden; die leelyk is, door deugden te voltooijen, al wat aan de geſtalte*

ſtalte des lichaams mag ontbreken. Waarom ook Diogenes, als hy eenen ſchoonen Jongeling zag, die zig tot de oeffeninge der wysheid wilde begeeven, tot hem zeide: *Gy doet zeer wel, dat gy de Deugd, met de ſchoonheid van uw lichaam wilt paaren.*

Thales, d'oudſte der berugte Griekſche wyzen, gevraagd, welk het zwaarſte om te doen was in de waereld, gaf tot antwoord: *zig zelven te kennen.* Welke ſpreuk om haare waarde, en noodwendige betragtinge, naderhand door een gemeen Raadsbeſluit, boven het poortaal van Apolloos Tempel te Delphos is geplaatſt geworden.

Hier op ziet de geeſtige Fabel, die men by Fedrus vindt, waar van wy de vertaaling, zoo als die door den Heere David van Hoogſtraten geſteld is, hier by voegen. Dus ſpreekt de Dichter:

Indien gy de vermaning wilt verſtaan,
Die ik u geef, merk meenigmaal u aan.
Twee kinders had een man door huwelykszegen
En huisgeluk by zyne vrouw gekreegen:
Een dochter, heel van aanzicht onbeſneên,
En eenen zoon, volmaakt van top tot teen.
Dees kykende in den ſpiegel, onder 't ſpelen,
Op 's moeders ſtoel, geraakten aan 't krakkeelen.
De jongen ſtoft verwaand op zyn gelaat
En ſchoonheid. Zy dit hoorende, wordt quaat,
En kan den roem haars broeders niet verdragen,
Als deed hy 't om zyn zuſter te mishagen.
Zoo vat zy 't op. Des loopt zy droef te moê
En vol van ſpyt naar haaren vader toe,
En vuldt wel bits, met klagt, op klagt zyn ooren,
Dat hy, daar hy een jongen was geboren,
Zich moeide met haar goed. De vader toen
Omhelſtze beide, en geeft hun zoen op zoen,

Verdeelende zyn liefde: en ſtilt het klagen,
En zegt in 't eind: 'k wil dat gy alle dagen
Den Spiegel zult gebruiken onbelet.
Gy, op dat gy uw ſchoonheid niet beſmet
Door ondeugd: Gy, opdat gy moogt verdooven
Uw leelykheid door zeden waard te looven.

Het geen wy uit Seneka en Apulejus, tot deze ſtoffe dienende, hier boven hebben bygebracht, is reeds door den gemelden Heere aangeteekend, tot verligting der aangehaalde Fabel.

Wy voegen 'er by, dat Sokrates zyne leerlingen van zelf riedt, dat ze zich meenigmaal Spiegelen zouden: opdat aldus de geen, die behagen in zyne ſchoonheid hadt, goede zorge mogt draagen, dat hy dezelve niet quame te onteeren, door quaade zeden: en opdat aen de andere zyde iemand, die geen genoegen in zyn gelaat hadt, zyn beſt mogt doen, om zyne leelykheid, met pryſſelyke deugden, te bedekken. Plutarchus in zyne Huwlyksleſſen, beſtemdt dit met deze woorden:

De les van Sokrates is, dat de Jongelingen, zoo ze in den Spiegel zien, dat ze niet fraai en zyn, het gebrek der ſchoonheid moeten verbeteren, door goede zeden: en dat die zich ſchoon bevinden, goede zorge moeten draagen, dat ze hunne ſchoonheid, door geene boosheid van zeden, beſmetten.

TUIN-

VII.

TUINGEZICHT.

Deugdzaam door dwang.

Het weeldrig boompjen, uit den band
Des Hoveniers met kracht geſprongen,
Verbeeldt ons, hoe een laage ſtand
De boosheid der ondankb're tongen
Beteugelt, die met geld en goed
Voorzien, op regt, nog reeden paſſen,
Maar trots en waanziek van gemoed,
Elk ſchynen boven 't hoofd gewaſſen.
O kleinheid, gy begrypt een ſchat
Van deugd, alom te ſchaars gevat.

VII. ZINNEBEELD.

Men ziet in de Print hier voor, een vermakelyk tuingezicht, en daar in een gaandery, met levend groen van vruchtboomen bemuurd en overwelfd, van welks gebogen takken zig een, den band ontſprongen, om hoog heft. Voor aan de Baluſter of leening, een Jongeling en een Filoſoof, welke ſchynt (door het daar na toe te wyzen met den vinger) over dat voorwerp te ſpreeken, en den Jongeling te onderwyzen. Dit is de verbeelding, en dus het doel van 't verbeelde: dat der menſchen driften wel beteugeld, maar zelden geheel verwonnen konnen worden, en dat zoo haaſt dezelve, den band van tucht ontweldigt, den breidel los vinden, ſtraks proeven geeven van haaren weerbarſtigen aart.

Menigvuldig zyn de voorbeelden, die zulks beveſtigen.

Tiberius was gebuigzaam, toegeeflyk, en ſchikte zyne wyze van leven zoo, dat hy zig bemind maakte by allen, als hy nog onder Keizer Auguſtus ſtondt, en Germanicus en Druſus nog in leven waren. Heel anders toen hy Seiaan beminde, als toen hy hem vreesde.

Nero werdt in zyne Jeugd geprezen: maar zoo haaſt als hy de tucht van zyn leermeeſter Seneca ontwaſſen was, brak hy los tot alle ontucht, en gaf openbaare blyken van zynen wreeden en boozen aart.

Met waarheid heeft dan Seneca gezegt: *Zoo wel de gebreken des lichaams, als des gemoeds, konnen wel door de reden verzacht, maar niet geheel verwonnen worden.*

't Gaat

't Gaat hier mede als met den Aap in de Fabel. Deze hoe vaſt gewend op allerhande Konſten te doen, en zynen meeſter daar in te gehoorzaamen, deed zyn' aart haaſt blyken, wanneer hem eenige nooten wierden toegeworpen, waar naar hy zoo gretig liep, dat hy zyn heele konſtrol vergat te ſpeelen. Of als met de kat van den Monnik, die gewend was, als hy by avond zyn Getyden las, de kaars in haare pooten te houden: zoo dat de Monnik roemde, dat hy dit huisdier daar zoodanig vaſt toe gewend hadde, dat het door geen voorwerpen daar van afgelokt konde worden. Want op de eerſte proef werd de Monnik beſpot; dewyl zyn tegenwedder een levendige muis in zyn mouw had, aan een touwtje vaſt gebonden, dat hy 't elkens voor aan haalde, tot dat de kat de wemeling daar van in 't oog kreeg. Hy dit ziende, liet zig de muis ontſlippen, waar door de kat in alleryl naar dezelve toeſnelde, en bewys deed, dat de Natuurdrift bovendreef, zoo haaſt de gelegenheid haar gunſtig was.

Ons luſt hier weder aan te hechten een Fabel uit den ſierlyk vertaalden Fedrus, dewylze tot ons oogmerk dient. Zy betreft de Vos en Jupiter, den opperſten der Goden, en luidt aldus:

Hoe hoog Fortuin u zoekt in top te trekken,
Zy kan geenszins uw quaê natuur bedekken.
Wanneer de God, de Dondergod Jupyn,
De Vos weleer herſchiep in menſchenſchyn,
En gy aldus vereerd met zyne minne,
Zat op den troon, als eene Koninginne,
Gebeurde het datze een' Schalbyter zag,
Uit zynen hoek gekropen voor den dag,
Zy datelyk naar dezen buit aan 't ſpringen.
Dat ziet elk aan. Geen God kan zich bedwingen

Van

Van lachen: maar de Vader wordt beſchaamd,
Om zulk een werk, dat haar geenzins betaamd.
Hy dryft haar van zich weg, verſtoord van zinnen,
En weigert haar naar dezen te beminnen,
En dryft haar toe in 't end: Leef gy voortaan
Op uw manier, gelyk gy zult verſtaan.
Gy hebt geen gunſt verdiend, maar ongenade,
Dewyl myn gunſt aan u niet komt te ſtade.

De Heer Hoogſtraten, in zyne uitlegginge van deze Fabel, brengt een exempel by, uit de ſchoone Fabelen van Camerarius.

Een Jongeling maakte veel werk van een Kat; zoo verre, dat hy door bidden van Venus verkreeg, datze haar in eene Maagd herſchiep, en hy hier op met haar in huwelyk tradt. Venus vereerde de Bruiloft met haare tegenwoordigheid. De Godin willende een proef neemen, of ze ook met haare oude gedaante haare natuur hadde uitgetrokken, liet ſchielyk een muis ſpringen. De bruid dit diertje ziende over den vloer loopen, zoo als ze koſtelyk opgetooid in het midden der maagden zat, die de bruiloftſtaatlie bywoonden, werdt hier op ontroerd, doch hielt zich echter in, en bleef zitten. Venus dit ziende, liet 'er nog een loopen. Toen was haar niet langer mogelyk zich te bedwingen. Zy ſprong van daar ze zat op den vloer, en vergeetende watze geworden was, liep de muis achter aan.

Dit wil toonen hoe bezwaarlyk iemands oude natuur veranderd wordt. Het oude ſpreekwoord is waarachtig: Een Aap blyft altyd een Aap, al draagt hy eenen purperen rok.

BAS-

VIII.

BASSENDE HOND.

Een Redenaar ſpant de kroon.

Nadien de konſt ontydig ſpreeken
Door 't baſſen van den hond vertoond,
En zwygen heeft by 't graf geleeken,
Daar niet dan lout're ſtilheid woont,
Zo mag men hier ter ſneede vraagen,
Op 't voetſpoor van een deftig man,
Wie nu den lauwerier zal draagen,
Die zwygen, of wel ſpreeken kan?
Voor 't eerſte zyn de Griekſche wyzen,
Maar Chriſt'nen zullen 't laatſte pryzen.

De

VIII. ZINNEBEELD.

De oude Grieken hadden tot een ſpreuk: Zeg iet dat beter is dan zwygen, of houd uw mond toe. Op zyn tyd te zwygen heet wys te zyn, en op zyn tyd te ſpreeken wordt geroemd.

Als de gezanten van Lacedemonien aan den Tyran Lygdamo gezonden, dikwerf verzocht en aangehouden hadden, om hunnen laſt te openbaaren, en die Prins t'elkens liet zeggen, dat hy niet wel te pas was; vertrokken de gezanten toornig te rug, zeggende: datze niet om met hem te worſtelen, maar om met hem te ſpreeken gekomen waren. Dit werdt van *de Collibus* in zynen *Harpocrates* ofte *Zwygaart*, tegen geſprooken, maar de ſpraakzaamheid van woorden geroemd.

Van een zelfde begrip vind ik ook Gratiaan daar hy zegt: *Niet te ſpreeken is niet loffelyk; maar wel, duidelyk en klaar te ſpreeken; anders zouden de kinderen der ziele, (dit zyn gedachten, en uitdrukkingen) niet aan den dag konnen komen. Maar het is met veele luiden, gelyk met eenige potten, die veel in hebben, en weinig uitgeeven. In tegendeel zeggen anderen nog veel meer dan zy weeten. In de voorgaande eeuw, zag men aan 't Hof, dat de Advocaat Generaal Joan Batiſt de Meſnil, meer zeide dan hy wiſt, maar dat de Procureur Generaal Gillis Bourdin meer wiſt, dan hy zeide.* Hy maakt wel geen beſluit over deze luiden op, maar zegt elders: *De Dwaasheid komt altyd in met een open mond, de zotten zyn ſtout: maar de Wysheid komt in met zeer veele voorhoede: haare voorloopers zyn Opmerking en Onderſcheiding, die de wacht voor haar houden, ten einde*

einde zy voortgaa zonder iets te waagen. Men moet voortgaan met getelde ſchreden, waar men twyffelt of 'er diepten mochten zyn. Zulk ſpreeken word boven het zwygen geroemd.

Hercules heeft grooter zegepraal behaald, door zyne beſcheiden welſprekenheid, dan door zyn dapperheid. De blinkende keeten uit zyn mond voortkomende (gelyk hy dus op oude marmere gedenkſtukken verbeeld ſtaat) verbeelden de kracht der welſprekenheid, waar door hy de menſchen van zyn tyd aan de reden bond, en die hem meerder toejuichens aangebragt hebben, dan de knodsſlagen van zyn gevreesde vuiſt.

Aanmerking over het zwygen en ſpreeken.

In het bedryf van 's waerelds ſchaaren,
Zyn mond en lippen te bewaaren,
  Voor al wat quaad, wat vrugtloos luid,
En zich te houden zonder ſpreeken,
Wanneer het hert met toorn ontſteeken,
  De tong ter wraak wordt opgeruid:

Valt ruim zo zwaar voor broſſe lippen,
Die licht van 't ſpoor der deugden ſlippen,
  In onmoet vaardig tot verwyt,
Als met beleid van kunſt en zeden,
Een aangenaame en heuſche reeden
  Te voeren ter bekwamer tyd.

Op de eerſte wyze ſtil te weezen,
Wordt zelf een dwaas, voor wys geprezen,
  Van 's wyzen mond, in de and're ſtaat
Te zwygen, toont geen kleine kennis
En deugd, die de algemeene ſchennis
  Van haat en laſter tegengaat.

Zo

Zo nut, zo heilzaam is het zwygen,
Als 't quaalyk ſpreeken felle krygen,
Vol druk en jammer, heeft gebaard,
En door ontelb're ſnoode vonden,
Meer zielen heeft verdoemd, verſlonden,
Dan ooit geſneuveld zyn door 't zwaard.

Nogtans men zwyge de gebreken.
De gave en kunſt van wel te ſpreeken,
Is 't puikſieraad aan 's menſchen kroon.
Breng vry, om voor 't gezicht te praalen,
Veel gouden ooft in zilv're ſchaalen,
Een woord ter ſneede is eens zo ſchoon.

Dit blykt ons klaar in Paulus preeken,
Die ſteenen herten wiſt te breeken,
Met zynen welbeſpraakten mond,
Die wonderbaar in zyne reden,
Zich droeg naar 's tyds gelegenheden,
Tot glorie van het heilverbond.

Zo komt hy, die, door 's Hemels zegen,
In zyne woorden aller wegen
Zich voor te ſtruikelen behoedt,
Den hoogſten top van Godsvrucht nader,
En wordt voor eenen man en Vader
In Chriſtus ſchool gekend, gegroet.

Dus ſchynt my dit vertoog te ontvouwen,
Hoe 't ſtille zwygen is te houwen
Voor minder moeite en lager gunſt,
Terwyl om eenen ſchat van zaaken,
Wanneer het paſt, bekend te maaken,
Vereiſt wordt grooter geeſt en kunſt.

G. BRIT.

'T SLOT.

IX.

't SLOT.

't Is Noodzakelyk.

Elk een waardeert het nut gebruik
Van 't Slot, om de ontrouw te betoomen,
Dus raakt geen dief in huis ter fluik,
Nog kan zyn kerker ooit ontkomen.
Maar 's Hemels zorg, om 's menschen tong,
Meeft al te los, te lang geschooten,
Te hoeden voor een buitensprong,
Heeft haar beklemd met dubble slooten.
Met wysheid voor zyn mond een Slot
Te hangen, is een gaaf van God.

IX. ZINNEBEELD.

De oude Egiptenaars hebben Harpokrates, die met den vinger zyne lippen houd gesloten, voor den God der Stilzwygenheid afgemaald: gelyk ook d'oude Romeinen, Angerona, welker beeld den mond was verzegeld of toegebonden, voorts geheel met een kleed omzwagteld; waar mede zy wilden beduiden, dat men alle geheimen moest bedekt houden, inzonderheid den mond als met een zegel toedrukken. *Want van geen ding dat by u verborgen is*, (was hun zeggen) *kunt gy zoo geruſt zyn, als dat gy zelf de bewaarder daar van blyft.*

Wy dit loflyk spoor der ouden volgende, vertoonen een Beugelslot ten voorwerp, om het byzonder gebruik, en bewerkingen die het heeft, over te brengen tot der menschen bedryven.

Het Slot is een sluiting voor den onzinnigen, op dat hy niet uitbreeke en zig zelven en anderen schade aanbrenge. Het sluit en verzegelt de goederen, dat geen dieven de zelve steelen of wegrooven. Het verzegelt en bewaart de geheimpanden, de spil waar op het geheele welwezen van Staat, Koopmanschap, en het borgerlyk bedryf draait, enz. en strekt dus ten Zinnebeeld hoe een gesloten mond, de dieven, of roovers, en verklikkers van onze voorneemens en toeleg binnensluit, op dat zy niet uitbreeken, en schade aanbrengen.

Wy zullen in het voorbeeld van Leêne zien, wat lof de stilzwygendheid by d'ouden verdient heeft. 't Luſt ons voor af sommige Spreuken en Voorbeelden van geagte mannen op 't tapyt te brengen, die ten

baak

baak konnen ſtrekken, zoo om zig zelven te hoeden voor 't ſtranden, als om de veiligſte ſtreek te houden by allerhande voorvallen.

Doorgaans vinden wy, de Filoſoofſche Schriften doorbladerende, met grooter lof van een zwygenden mond, als van een welbeſpraakte tong ſpreeken. Waarom ook de Grieken tot een ſpreekwys hadden: *Zeg iet dat beter is dan zwygen, of hou uw mond toe.* En wat was de reden, dat de oude Wysgeren in 't algemeen het zwygen van zoo groote nuttigheid oordeelden te wezen? Ja dat Xenocrates op een gaſtmaal, daar de reſt der genoode gaſten veel ſnaps hadden, alleen ſtil zweeg; als dat hy door bevindinge geleerd had, *dat door yver veel woorden te ſpreeken, dikwils voor den dag gebragt wordt, 't geen nutter gezweegen waar, en dat veele dingen lachende worden gezegt, die namaals ſchreijende beklaagd worden?* Dus als hem gevraagd wierd, waarom hy onder de genooden alleen zweeg, gaf hy tot antwoord: *My is nooit berouwd dat ik heb gezwegen: maar dikwils dat ik heb geſproken.* Waarom ook Pindarus, als hy Epaminondas wilde pryzen, zeide: *Dat hy niemand ooit gevonden had die meerder wiſt, en weiniger ſprak.* Egter is de ſtilzwygenheid by de ouden zo niet geroemd, of zy hebben ook nog ſtoffe, tot lof van die deftig, en ter regter tyd wiſten te ſpreeken, overgehouden. Waarom ook Theophraſtus van Ereſus (een Zeeſtadt op het Eiland Lesbus) als hy over zekere maaltyd zekeren Jongeling zag ſtil zitten, tot hem zeide: *Indien gy ſtilzwygt, om dat gy onweetend zyt, zoo doet gy wyſſelyk; maar indien gy verſtand hebt, zoo doet gy dwaaslyk dat gy ſtille zwygt. Zig t'onthouden van ſpreeken, is het zegel van bekwaamheid; want veel ſpreeken verzwakt het verſtand, en doet de gedachten in de lucht verdwynen; doch men moet op zyn beurt zomwyl een weinig zeggen, om niet altyd een bloote hoorder van een's anders reden te wezen: en dan noch*

moet men ſpreeken als de gemeenen, maar denken als de wyzen. Zulks wil het Beugelſlot in de Print ook aanduiden, en te verſtaan geeven, hoe men den mond moet geſloten houden, tot dat de noodwendigheid gebied den zelven te openen, door den ſleutel van den eigen en regten beſtierder; dat is, de Rede, waar aan de wyze Schepper het beſtier van alle des menſchen inwendige en uitwendige bedryven heeft overgegeeven. En dus wordt een voorzigtige tong, en beſpraakte mond, door de reden geopend, van een goed gebruik gehouden, en te recht geprezen. Daar en tegen ſtaat een woord, onbezonnen geſproken, bloot voor de berisping, en doet den Spreeker van ſchaamte blozen.

Zeker Biſſchop, als hy den Keizer Ferdinand Latyn hoorde ſpreeken, zeide ongevergd, *ô Keizer, dit is niet al te wel volgens de Grammatica, of Spraakkonſt.* Waar op de Keizer hem met een lachenden mond antwoordde: *en deze uwe beriſping is niet al te wel naar de Ethica, dat is wellevenskonſt, uitgeſproken.* De Biſſchop heeft ligt de ſpreuk: *Voorbarigheid in 't ſpreeken is zelden goed, inzonderheid aan de Hoven*, niet gekent, en Aſinius Gallus daar niet op gedacht; want dan zoude hy (als Tiberius veinzende voor den Raad ſprak: *Dat hy alleen te zwak om den laſt van't gemeenebeſt te draagen, dat deel dat hem aanbevolen wierd, op zig zoude neemen*,) geenzins geantwoord hebben: *Ik vraag, ô Cezar, wat deel van't gemeenebeſt gy beſtieren wilt.* Welk onvoorzigtig en onbedacht antwoord hem daar na de Dood aangebragt heeft.

STU-

X.

STUDENTEKAMER.

Een voor allen te achten.

Wie zich met yver vindt ontſteeken,
Om een voortreffelyken ſchat
Van letterkennis aan te kweeken,
Die 't hart verſterke op 's levens pad,
Doorlees, geleerde, en wyze blaaren,
Met aandagt en geſtagen vlyt;
Dus kan hy wysheids vrucht vergaaren,
Die nooit verandert, door den tyd.
Zo leerd men zich van 't aards ontwarren,
Zo ſtygt men boven al de ſtarren.

X. ZINNEBEELD.

Het tafereel, hier voor geplaatſt, vertoont een man, die in zyn boekkamer zittende te ſchryven, t'elkens zyn oog op het uurglas ſlaat: ſtrekkende dit ten Zinnebeeld van zulke menſchen, welke hunnen tyd naauw in acht neemen, om dien wel en tot nut te beſteeden. 't Luſt ons, inzonderheid de jeugd, door voorbeelden en fraaije ſpreuken hier toe aan te ſpooren.

De Reden is de grootſte Schuldeiſſcher van den menſch, en hy zal nooit grooter rekening hebben te verantwoorden, dan tydverzuim; want terwyl de vluchtige tydſtippen onherroepelyk te poſt voortgaan, zonder dat men dezelve in haar vlucht kan weerhouden, en wy in dien tyd nog deugd, of Geleertheid hebben opgeleid, zoo zal het laatſte zandje ons het verwyt daar van doen.

Drie dingen (zegt de wyze Chilo) *zyn 'er in de waereld die lezwaarlyk om te doen zyn: Geheime dingen te verzwygen, ongelyk te verdraagen, en den ledigen tyd wel te beſteeden.* Egter zyn 'er beruchte voorbeelden van zulken, die van het eene en het andere loffelyke bewyzen gegeeven hebben. In opzigt van het laatſte, dat hier ter ſnee dient, hoort men Scipio den Afrikaner van zich zelven getuigen: *Ik ben nooit minder ledig, dan wanneer ik ledig ben.* 't Is de vadzige traagheid, die de nutte bezigheden doet verſchuiven, van den eenen morgen tot den anderen. In tegendeel pryſt Gratiaan zulken, waar van men zeggen kan: *Hy heeft veel gedaan, die niets heeft nagelaaten om 't morgen te doen. Edelmoedige zielen* (zegt de geleerde Balth. Schuppius) *oor-*

oordeelen, dat men met de uiterſte pogingen moet vermyden het leeven in leedigheid door te brengen.

't Geen my meeſt verdriet (zegt Seneca) *is, dat ſommigen het grootſte deel van hunnen leevenstyd in onnutte bezigheden verkwiſten.*

De ſpreuken der ouden komen alle te gelyk uit op het zeggen van Theophraſtus van Ereſus, dien wy zoo even genoemd hebben, *Van alles dat verkwiſt wordt, is de tyd het koſtelykſte*, waar uit dat vaarsje zyne herkomſt heeft, 't geen wy hier onder ſtellen:

Laat het koſtelykſt van al
U niet roekeloos ontſlippen;
Dat 's de Tyd, die ſnel gaat glippen,
En nooit wederkeeren zal.
Ach! hoe weinig is 't getal
Dat zyn uuren meet by ſtippen!

Eer wy dit Hooftſtuk eindigen, luſt ons by toepaſſinge hier by te voegen, het geen de geleerde Joſef Hall, Biſſchop van Exceter en Norwich, heeft uitgebragt in zyne Gedichten, die ons in rym zyn medegedeeld, door F. van Hoogſtraten, Vader van Dr. David van Hoogſtraten, die ons door zyne letterlekkernyen zoo menigmaal onderhoudt. In die vaarzen wordt de traagheid en vadzigheid, dus ten toon geſteld:

Een menſch van leegen luijen aart,
En kwiſtig met den ſchoonen tyd,
Sleept doorgaans eenen langen ſtaart
Van togten meê; de welluſt ryd
Hem daaglyks door de luije leên,
Een plaag aan ledigen gemeen.

Hy volgt met eenen dartlen moed
Zyn zondige begeerten na.
Maar daar hy wentelt in dat zoet,
Verraſt de dood hem vroeg of ſpâ,
En ſleept hem naar de duiſternis,
Waar uit geen wederkeeren is.

Daar onderwyl een arbeidſaam
En vierig Chriſten, die zyn werk
Behartigt, en zyn winkelkraam
Vol yvers wiſſelt in een Kerk,
Nooit door zyn werk verloren gaat,
Maar vaſt op zyne beenen ſtaat:

En van geen kwaden togt getergd,
Den honing van gewiſſen trooſt
Voor een' bedompten winter bergt.
Zyn deugd blinkt als de zon in 't Ooſt.
Hy paſt op waare lekkerny,
Gelyk een wyze honigby.

Welzalig hy, die niet alleen
Den voortgang van zyn arbeid ziet
Door 's Hemels gunſt, maar die met een
't Geluk heeft, dat hy dien geniet;
Dog 'k zegge, daar ik my al ſtil
Bedenke, 't gaa zoo als het wil;

Dit houde ik zeker en gewis,
Indien niet d'arbeid dien wy doen,
Het goed, zoo als ons wenſchen is,
Bereikt, hy zal nogtans verhoên
Het kwaad, dat ieder naar zyn magt
Te myden en te vlieden tracht.

XI.

DE HAAN.

Onweetende wekt hy.

De wakk're Haan, die 't morgenlicht
Verkondigt met luitruchtig kraayen,
Beſchaamt de traagheid, die haar plicht
Verzuimt, en zorgloos zich laat paayen
Van 't zagte dons waar op ze leid,
En 's levens oogwit zoekt te ontduiken.
Dat eiſt, met ernſt, met wakkerheid,
Den koſtelyken tyd gebruiken.
Meeſt word de Jonkheid van den Haan,
Gemoedigt op de letterbaan.

XI. ZINNEBEELD.

De Haan is een Zinnebeeld van wakkerheid, en yver; waarom hy ook nooit door den vadzigen ſlaap zig, in zynen gewoonen tyd van wakker worden vergiſt: 't geen hy al vroeg, eer de blozende Morgenſtond

Treed prachtig op zyn gouden wagen,
Om 't oog der waereld te behagen,

met zyn gekraay te kennen geeft; waar door hy andere Haanen zoo veer zyne ſchorre keel gehoord wordt, tot een algemeen nakraayen, en den lantman tot zyn beroep wekt.

Even gelyk de morgenſtond de planten, als met een nieuw leeven herſchept, zoo maakt zy ook den geeſt der menſchen in hunne lichaamen van vermoeidheid uitgeruſt, en de zintuigen door den ſlaap van alle vermoeyingen ontheft, wakker, vrolyk, luſtig, en bekwaam tot hunne oeffeningen. Ja gelyk de Lentemorgenzon wel 't aangenaamſte, en de meeſte bewerking daar omtrent heeft; zoo is ook de lentezon van 's menſchen leeven wel de bekwaamſte tot de oeffeninge van allerhande weetenſchappen; aan de uitwerkzelen te kennen, die, als het roode teken aan d'Ooſtermorgenkim, eenen ſchoonen dag voorſpellen.

Voorbeelden van zulken, die in hunne lentejeugd teekenen van hun vernuft deeden zien, en tot meerder Jaaren gekoomen, de waereld met den glans hunner geleerdheid hebben verlicht, zouden wy by menigten, (de Jeugd ten ſpoor) konnen aantoonen.

J. v. Vondel, gaf al vroeg zyn *vernieuwden Gulden Winkel*, de *Warande der Dieren*, en andere teekenen van zyn ryzende zon in 't licht, en rees naderhand tot zulk een hoogte op, dat hy de Prins der Nederduitſche Dichteren genoemd werdt.

Van

Van Hugo de Groot getuigt Brandt, dat hy vroeg zoo ver in de Latynſche taal gevorderd was, dat hy met zyn twaalfde jaar, op de hooge ſchoole te Leiden, gebracht wierd, daar hy in drie jaaren arbeids, alles daar hy zig toe geſchikt hadde, als Regtgeleerdheid, Godsgeleertheid, Wiskonſt en Hemelloopkunde, afgedaan hebbende, nog naaulyks vyftien jaren oud zynde, zig in 't gevolg van den Heer Johan van Oldenbarnevelt, in Gezantſchap aan den Koning van Vrankryk, Henrik den Grooten, vertrekkende, begeeven heeft. Aldaar den tytel van Regtsgeleerden verkreegen hebbende, werd hy van den Koning niet alleen met een gouden Keeten, maar ook om zyn uitſtekende geleerdheid, in die jaaren, met 's Konings afbeeldzel beſchonken.

P. Rabus, en zyn Konſtgenoot de Heer D. van Hoogſtraten, die de Latynſche taalgeleerdheid hielpen opbouwen, inzonderheid de laatſtgemelde, die daar in voor een puikdichter, en te gelyk voor een groot verbeeteraar der Nederduitſche taal bekend is, hebben al vroeg een mengelwerkje van hun vernuft ter drukpers gegeeven; 't geen het keurig oog van den grooten J. Antonides zoo behaagde, dat hy het ook met dit volgende Lofdicht vereerde:

De teed're Jeugd ſlaat nu aan mannewerk de hand:
En 't heeft zyn voeglykheid, en ſtaat op zyne beenen.
Schenkt dan de Hemel nu dus vroeger het verſtand?
Of is Parnas zoo ſteil niet als wy meenen?
Gelooft dat vry: maar houd van klimmen nimmer op.
Al ſchynt de toegang ligt; de ſteilte is by den top.

Gerard Brandt, de Hiſtorieſchryver, werd mede in de lente van zyne jeugd door zyn vleiende Zanggodin het Dichtvuur in den boezem geſtoken. Dit is te zien in het pleit tegen de uitgave van den *Veinzenden Torquaat:* waar in hy dus zegt: *Zoo dit ongedrukt bleef, my zou geen ondienſt geſchieden. Dit zyn Gedichte Uitkomſten, aan malkanderen gevoegd in een ouderdom, dien myn eerſte*

eerſte Mecenas Barleus, kindsheid noemde, enz. Gemelde Heer Barleus beſchonk dat Treurſpel met dit volgende Vaars:

't Was eertyds mannenwerk; nu komt de teere jeugd,
En davert op 't Tooneel, en tart de gryze hairen
In Treurſpel uitgetreurd, ja de onbeſneeude jaaren
Verzetten tyd en kunſt; de Wysheid ganſch verheugd
En weet niet, of zy is geleerd en aangeboren.

En lager:

Dus veinſt de jonge Brandt, en doet ons al verwond'ren
Dat jonkheid veinzen kan; hy bergt noch grooter licht,
En als Torquatus veinſt, zoo veinſt ook zyn gedicht.
't Is weêrlicht tot een proef. Daar na zoo zal hy dond'ren.

Hier mede zal ik afbreeken, en ſluiten den Inhoud van het Tafereel voorts in 't volgende Gedicht.

De wakk're Haan, die elk wekt tot zyn plicht,
Vervrolykt zig zoo haaſt hy 't morgenlicht
In 't Ooſt' ziet booren
Door 't nachtzwerk, als een beſte Diamant
Die zynen glans verſpreidt aan allen kant,
En laat zich hooren.
Kom leer, en ſpoor, op 't voorbeeld van den Haan
U zelven, en ook and're om op te ſtaan
In 't morgenkrieken:
Terwyl de Zon uws levens klimt om hoog,
Uw drift, gelyk de pylen uit een boog,
Op ſnelle wieken
Naar weetenſchap, en waarheid kennis draaft,
Eer uw beroep, aan 't waereldlyk verſlaaft,
U overrompelt,
En in den vloed van aardſche bezigheid
Gelokt, door winſt en blinkend Goud verleid,
Word neêr gedompeld.
Al wie met ernſt, in 't bloeyen van zyn jeugd
En noeſte vlyt, de weetenſchap en deugd.
Komt na te jaagen:
Verrykt zich met den ſchat van zyn gewin
En leidt dien op, ten goeden voorraad, in
Zyn oude dagen.

XII.

HET RAD T.

Gevaarlyke toeſtand.

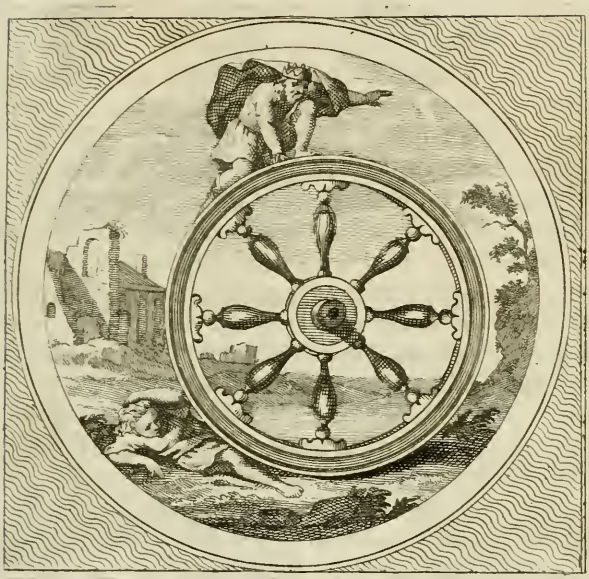

Wat zyn tog 's waerelds hooge Staaten?
Hoe groot en heerlyk uitgekraait,
Waar op de dwaazen zich verlaaten?
Een Rat, 't geen ſtadig rolt en draait.
Daar iemand glansryk opgezeten,
Niet zelden, in een oogenblik,
Van 't waangeluk ligt afgeſmeeten,
Vervuld met droefheid, ſchande en ſchrik.
Dat kunnen Cezars, Dionyzen,
En duizend Vorſten meer bewyzen.

Dit

XII. ZINNEBEELD.

Dit Zinnebeeld vertoont het los geval, of de geſtadige omwentelingen der zaaken, en Staaten dezer waereld, waar van de ouden zeiden: *Daar is geen zekerheid in de menſchelyke zaaken; alles is een geduurige veranderinge onderworpen.* Waarom het bezeffen dier zaak dikwils den magtigſten, en grootſten der waereld, vrees en bekommeringe heeft aangebragt. Een voorbeeld hebben wy aan den Keizer Titus Vespaſianus. Dezen op een Gaſtmaal genoodigt zynde, daar men vrolyk was, ontſlipte een zwaare zucht. Van zyn vrienden gevraagd naar de reden van zyn zuchten, zeide hy; *Ik kan my daar niet van onthouden, als ik gedenk, dat myn eere en grootheid hangt aan het believen van het wankelbaar geval; dat myne Staaten zyn als in de macht van ſcheidsmannen, en als verpand om geld.* Te weeten de Soldaaten.

Wy hebben voorhenen uit de Zedeleſſen van Seneca aangewezen, hoe de Goederen van 't geval maar geleende goederen zyn, waar uit volgt, dat de genen, die dezelve als hun eigen, en beſtendige goederen aanzien, volſlagen *dwaazen zyn; voor zoo veel zy maar als huurlingen van het los geval* (om hun Rol op 's waerelds toneel te ſpeelen) *moeten aangezien worden.* By voorbeeld: de geen, die dus grootmoedig op 't Toneel treed, met een hooge borſt, en het hoofd in den nek, en vermeetelyk zegt:

> Ik heerſch in Argos, en myn Heerſchappy en land
> Strekt van den Helleſpont tot over zee. De ſtrand
> Van ganſch Jonië is myn grenspaal: Pepols ſterven
> Deed my dees groote macht, en Koningryken erven;

is een huurling, die het om een kleine winſt doet, en niets eigens daar aan heeft.

Dit

Dit bedacht Zeſoſtris, Koning van Egipten ter regter tyd, en op het punt als hy ſtond een onuitwisſelyk voorbeeld van grooten hoogmoed de volgende Eeuwen na te laaten; want hebbende door zyn heldhaftigheid de nabywoonende Koningen verwonnen, ſpande hy vier der zelve in gareelen om den zeegewagen te trekken, en hem als overwinnaar om te voeren. Maar als hy agt nam, dat een der zelve t'elkens agterwaarts naar den omzwaay der raderen omzag, zoo hield hy ſtil, en vraagde waarom hy ſtaag het oog daar op hadde, en kreeg tot antwoord: *Om dat ik zie, dat zig het benedenſte der raderen boven, en het bovenſte zig weder naar beneden wend.* Waar door Zeſoſtris, begrip krygende van den aart van 't Geval, zyn hoogmoedig voorneemen ſtaakte, en de verwonnelingen in vryheid ſtelde.

In opzicht van dit gemelde geval, zoude ik de Spreuk van Seneca, *Niemand is ooit by Geval wys geworden*, moeten tegenſpreeken; ten ware men ſtelde, dat een enkel geval d'algemeenheid van die Spreuk niet veranderde.

Nog een voorbeeld het voorige niet ongelyk konnen wy niet voorbyſtappen, zonder daar van, om hunne gelyke toeſpelinge, te melden. Keizer Juſtiniaan in triomf op een pragtigen wagen omgevoerd wordende, werd ook Gelinerus, Koning der Wandalen, geketend aan zyn Zegenwagen met Vrouw en kinderen omgeleid. Wat gebeurt 'er? Gelinerus begint luidkeels te lachen, waar door veelen meenden, dat hy om die ſmaadheid vervoerd werd buiten zyn zinnen. Maar dit bemerkende zeide hy: *Ik moet lachen om de veranderlykheid van 't Geval. eerſt was ik een Koning, en nu een Gevangen.*

Wie op 't Geluk van 't los geval
Vertrouwen zet, in 's waerelds dal;
Steunt op een rietſtok.

Men

Men maal 't Geval ſteeds by een Rad,
Dat buitelende, en ſlibberglad
Is, in 't bewegen;
Het bovenſt wentelt van den top:
En 't laagſte palmt weêr boven op,
Door wiſſelingen.
Dien 't opwaart heft word aangebeên.
Dien 't neerploſt, met den voet getreên.
In deze waereld.
Dus zal hy, die op Staat, en Eer
Zyn hoop veſt, zig naar wysheyds leer,
Bedroogen vinden;
Want 's waerelds goed is enkel wind.
Maar die de waare Deugd bemint,
Gaat vaſt en zeker.

En wilt gy meer Voorbeelden van zulken, die de ſlagen van het geval met een verſtandig oog beſchouwd en geduldig verdraagen hebben, lees de nagebleven Schriften van Plutarchus. Deze zullen u leeren, dat men zig tegen het aanſtaande kwaad zodanig moet bereiden, dat men 't ondertuſſchen niet vreeſt, of 't kwam. En waarlyk men moet zulk eenen gelukkig agten, die door de reden zoo veel kragt verkrygt, dat hy zonder vrees tot het geval kan zeggen:

Gy kunt myn vreugd, myn ſtaat, myn goed
Berooven: maar myn vaſt gemoed
Niet deeren.

't Helpt veel om het gemoed te harden, en te trooſten tegen alle ongeval en wederwaardigheden, dat men opmerkt, dat zulks algemeen is. Elk waant dat een ander gelukkiger is dan hy:

Nochtans heeft elk zyn kruis,
Of in of buitens huis.

Want

Hy die zo uiterlyk gelukkig ſchynt te wezen,
Vindt licht zyn kruis in huis, elendig ſteeds vol vreezen
Van

Van onluſt, knorren, en bedillen, want het wyf
Speelt huisvoogd, en beſtiert het alles met gekyf
Tot kat en hond inkluis. . . . . .

en zy zyn 'er ſchaars, van welke men zeggen kan:

ô Zaalige Atreus zoon, bevryd van ſmart en druk:
Voorzien van geld en goed; een liev'ling van 't Geluk!

Twee dingen had ik noch aan te toonen (laat het u niet verdrieten, Lezer, dat ik hier langwylig ben, de zaak vereiſt het) naamelyk, hoe veelen het Geval met een ſtandvaſtig gemoed hebben tegengegaan, afgewacht, en uitgetart: en hoe wy het zelve moeten aanzien, en als Chriſtenen beſchouwen.

Seneca pryzende de grootmoedigheid van Q. Sextius, zegt, dat hy zelf het geval uittartte, zeggende, *ô Geval! waarom laat gy af? tree aan, gy ziet my bereid. Myn gemoed is geſteld, als dat van die genen, die gelegenheid zoeken, om hunne dapperheid te beproeven, plat uit durven zeggen:*

'k Wenſch dat een Boszwyn, woeſt, ſchuimbekkende, vervoerd
Door dolle drift, dit vee quam ſchielyk aan te randen:
Of dat een roſſe Leeuw des prooy, al lang beloerd,
Dorſt onderneemen, met zyn fellen klauw en tanden,
Op roof en buit geſpitſt, verwoed te vallen aan.

Eindelyk, wat wy van de veranderlykheid van 't Geval als Chriſtenen beſluiten, leert ons J. de Bruin in zyn *Wetſteen der Vernuften*, op p. 116. daar hy zegt: *Zoo de menſchen volſlagen, alle de verſcheiden voorkomingen van zaaken konden voorweeten, men zou geen geval in de dingen beſpeuren; overzulks is het geval in het gebrekkelyk begrip der zaaken, naar niet in de dingen zelfs; want daar omtrent heeft het een noodzakelyk gevolg.*

Het Geval is dan anders niet; als dat 'er door 't zamenloopen van verſcheide oorzaaken, dingen gebeuren, tegen het begrip en verwachten der menſchen. *Ignoratio rerum & cauſarum Fortunæ nomen invexit*, zegt Cicero: dat is: Neem d'onweetenheid der menſchen weg, 't Geval zal overal uitgebannen wezen. Dit ſpoor volgende, hebben veele geachte mannen de zoogenaamde uitwerkingen van het geval ontkend: waarom ook Joh. Kalvyn zegt: *Natuur is Gods orde, en 't Geval Gods verborgen wil.*

Daar het dan dus mee gelegen is, valt 'er niet anders te doen, dan, het zy in voorſpoed, 't zy in tegenſpoed, zyn lot geduldig te dragen, en met den ſtaat, waar in men zig bevindt, vergenoegd te wezen.

Den grooten Apoſtel Paulus (ſchoon ons voorneemen niet is, voorbeelden uit de heilige Bladeren op onze voorwerpen toe te paſſen) konden wy niet voor by ſtappen, zonder aan hem hier by te gedenken. Deze zegt, tot een voorbeeld, hoe alle Chriſtenen behoorden te wezen: *Ik heb geleerd*, en wat? *in 't geen ik ben, vergenoegd te zyn.* Philip. 4: vs. 11. Dus wordt ook van verſcheiden Heidenen getuigd: *dat zy geleerd hebben in den loop des noodlots, hoedanig die ook was, vernoegd te wezen.* Dionyzius de Jonge; als hy uit zyn ryk verſtooten zynde, gevraagd wierdt: *wat nut hem de Filoſophie gaf?* zeide hy tot antwoord: *Dat ik deze verandering met geduld opneemen kan.*

XIII.

DE FORTUIN.

't Beſtaat ſlechts in den naam.

In 't Heidendom beſtond men 't blind Geval
Dat naar den ſtreek der winden hier in 't midden,
Een wimpel zwaait op eenen ronden bal,
Als een Godin, om heil en hulp te bidden:
Vergeefs; terwyl het albeſpieglend oog
Des Hoogſten 't lot van alle menſchen regelt,
Die de een verdrukt, en de and'ren heft om hoog,
Hun voorſpoed zendt, of hunnen ramp verzegelt,
Naar 't raadbeſluit van zyn alwyzen wil.
Men prys zyn naam, en zwyg ootmoedig ſtil.

XIII. ZINNEBEELD.

Voorheenen hebben wy breedweidig van het Geval, en deszelfs uitwerkingen gehandeld, als mede wat men volgens de Rede daar van heeft te beſluiten. Dit niet tegenſtaande, heeft het ons geluſt hetzelve andermaal, en met zyn ouden Afgodiſchen naam ten toneel te voeren, om het algemeen bedryf, aan hetzelve door het verblinde Heidendom toegeſchreven, namelyk, voor- en tegenſpoed bewerkende te beſpiegelen, om te weeten hoe ons zelven daar in te gedragen; als mede om de rede na te vorſchen, waarom het geblind wierd afgeſchilderd, waar op ons Zinnebeeld inzonderheid doelt, daar twee menſchenbeelden, het een van iemand, die vergeefs de Fortuin in ongeduld nadraaft, en 't ander iemand, die de Fortuin blindeling van zelf in den mond loopt, ſtaan afgeſchilderd.

Meerendeels komen alle d'afbeeldzels, die men van de Fortuin ziet, op een uit, behalven dat deze en geene, wat in de byvoegzelen verſchillen, gelyk ik ook in myn Boek, met Zinnebeelden haar den Overvloeds hoorn, en een Roeiſpaan, of roer van een Schip heb toegevoegd; waar op de Dichter Jakob Zeeus zinſpeelt, als hy zegt:

Het roer bekneld door haare vingeren,
Geſteld op 't Rond,
Getuigt hoe 's waerelds zaaken ſlingeren
Te los van grond.

Voor af had hy haar, naar den ouden zwier, aldus afgeſchilderd:

't Geval, dat in verwiſſelingen
Nooit is getemd,
En dat in ſtaatsveranderingen
Te dartel zwemt,
En Ryken, Landen, Steden, Volken,
Door zyne gonſt,
Verheft ten toppunt van de wolken,
Of neder-bonſt;

Gaf

Gaf eertyds oorzaak van te dwaalen
Aan 't Heidendom,
Als d'eene ſchielyk quam te daalen,
En d'ander klom;
Wanneer het eene Godheid ſtigtte
Te dom, en laf,
Die (naar hun meening) 't al verrigtte,
En nam, en gaf:
Met vlegten los en ongebonden,
Het lichaam bloot
En d'oogen met een doek omwonden,
Staande op een kloot.

De oogen met een doek omwonden, zegt onze Dichter, dat is geblind, om aan te toonen, dat de Fortuin in haare gunſtbewyzen onverſchillig is, zonder agt te geeven, wie het verdient of niet verdient, waarom het niet zelden gebeurt, dat zy den behoeftigen voorby ſnelt, en den rykaard nog met overvloediger ſchatten opropt, ja zig den vroomen ontrekt, en den goddeloozen toevloeit; den eerſten in tegenſpoed laat zugten, en den laatſten in voorſpoed en weelde overvloeyen. Een ſteen des aanſtoots, die zelf Zalems Harpenaar byna zoude hebben doen ſtruikelen, zoo hy niet door verlichter oogen gezien hadde, dat de voorſpoed der Goddeloozen van geenen duur was, en tot hun eindelyk bederf ſtrekte.

Wat ſtaat ons nu te doen en te leeren? het geluk te verachten? neen: als 't ongeluk ons treft, daar in getrooſt te wezen is Chriſtelyk; maar het geluk te verwaarloozen ſchandelyk. Dus moet men, als de gelegenheid voordeel aan bied, dezelve niet van de hand wyzen, om niet voor dwaas geagt te worden. Die geen geld, op een eerlyke wyze, verkregen, wil verzamelen, wil moetwillens arm wezen: maar die het zelve dus verkregen hebbende, zyn nutbaar gebruik daar van neemt, en 't wel beſteedt, verdient geprezen te worden. Want niet het geld, maar het misbruik van het zelve moet men verachten. Boven-

dien is het niet alleen geoorloofd, maar ook ieders plicht, als de gelegenheid voordeel aanbied, 't zelve in acht te neemen, agtervolgens den raad van Trogus, by Auguſtyn Niphus: *Dat men, zoo dra de Fortuin klopt, moet open doen; om datze maar zelden meer als eens in 's menſchen leven komt, en eens weg gegaan, nooit weder komt.* Dit was het, daar de ſtrydbaare Hanibal zig naderhand over beklaagde, namentlyk: *Dat hem de Goden de magt benamen om Rome te winnen, toen hy daar begeerte toe had: en dat hem de begeerte begaf, toen hy de gelegenheid daar toe in handen kreeg.*

Hier op laat zig ook de Heer D. v. Hoogſtraten, in zyne aanmerkingen op Fedrus Fabelen pag. 185. dus hooren: *Hier by komt ook dat geen vlyt, geen deugd, eenig vermogen heeft, zoo lang de gelegenheid, daar 't al van afhangt, ontbreekt: en derhalve wysheid en voorzichtigheid van nooden is, om de rechte gelegenheid te kennen, en zig daar van te bedienen.* Een ſchoone leerles, dog meeſt gekend, wanneer het te laat is, om zig daar van te konnen bedienen; wyl wy menſchen de dingen meeſt van agteren beſchouwen, of by den uitſlag leeren kennen. Wat zal ik hier meer toe zeggen, als dit: Dat niemand t' aller uuren even wys is; en dat de Voorzichtigen zig by wylen zoo lang bedenken, tot dat de Fortuin voor by gerend is. Over welke wyze van doen zy dikwils by zig zelven verwonderd moeten ſtaan, en beſluiten met Luc. Rotgans, in zyn Zedeleſſen uit d'oude verdichtzelen, op pag. 21.

Wie 't lot door voorzorg in zyn loop wil wederſtreeven,
Ploegt met zyn kouter, als Uliſſes, 't dorre ſtrandt,
Of telt de ſtarren, die om hoog haar ſchynzel geeven,
Of tracht de zeegolf leêg te putten met zyn hand.
De ſtormwind, op zyn vlerk geborſten uit zyn boeijen,
Breekt rotzen, door de hulp van vader Oceaan;
De bergen ſchokken van hunn' wortels onder 't loeijen;
Maar 't Noodlot, 's hemels wil, blyft onbeweegbaar ſtaan.

XIV.

HET VERKEERBORD.

Schaadelyk Huisraad.

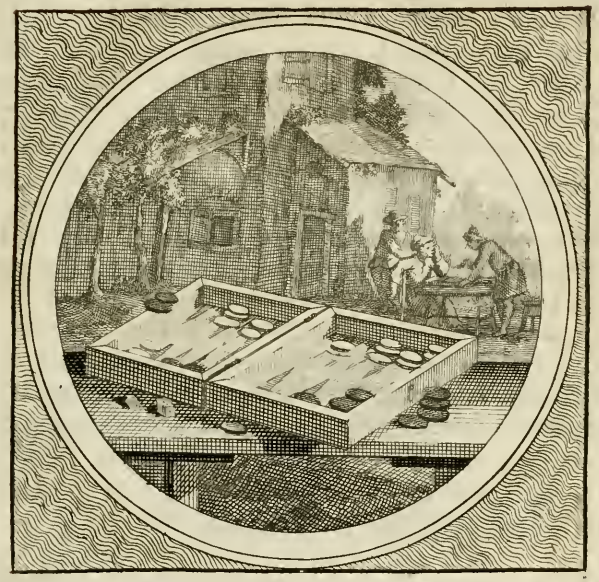

Dit Zinnebeeld vertoont; 't geen elk behoord te weeten.
't Verkeerbord, kroegenſpel, dat dronkaarts meeſt hantee-
Wanneer ze's avonds laat, hun huisgezin ten ſpyt, (ren,
Op koſte van hun ziel verkwiſten geld en tyd:
Die alle ſchaamte, en eer gemaklyk overſtappen, (pen,
Om in dit houten boek, wyl men 't op ſtraat hoort klap-
Zich te oeffenen om ſtryt; een dwaaze en ydle vreugd,
Daar men van alles ſpreekt, behalven van de deugd,
En wat de Godsdienſt eiſt, elkanderen te leeren.
Hoe kan het Chriſtenvolk zo ſchandelyk verkeeren!

XIV. ZINNEBEELD.

Plutarchus vergelykt het menſchelyke leven, by het Verkeerſpel, om de overeenkomſt, die het daar mede heeft; want *het Geluk* (zegt hy) *hangt even als 't lot der dobbelſteenen van het blind geval af. Doch het lot door't geval beſtierd, met een goed voordeel op te vatten, en te ſchikken, zoo 't goed is, tot het meeſte nut; of zo 't quaad is, daar 't weinigſt ſchaden kan, is het doen der wyzen.*

Toepaſſelyk vinden wy dan dit zeggen, by den geeſtigen Terentius:

Het leven van de menſchen
Is even als het verkeerſpel. Zoo naar uw wenſchen
U de teerling niet en dient, en gy dus werpt het geen
U ſchadelyk is, zoo moet gy het geen de ſteen
U weigert door de kunſt zien te verbeteren en te rechten,
Om te zien, of gy de verwinning kunt bevechten.

Dit is, als men het overbrengt tot het menſchelyk leven, het werk van een wys man. *Doch een zot*, zegt dezelve Plutarchus, *is als een zwak lichaam, dat noch koude nog hitte verdragen kan. Is zyn lot voorſpoedig, hy verſpilt het; loopt het hem tegen, hy is radeloos in tegenſpoed.*

Gelyk de Byen uit wilden Tym goeden honig weten te zuigen, zoo weeten ook de verſtandigen uit quade, en verdrietige ongevallen nog eenig nut voor zich en anderen te trekken.

Zeno de Citteiter verſtaan hebbende, dat zyn Schip met de ganſche ladinge, door een onweder in zee gezonken was, zeide, *ô Geval, gy doet wel, dat gy my*

my tot het ſlegte kleed, en tot de oeffeninge der wysheid bereid hebt.

Gelyk de konſt van wel ſpelen hier in beſtaat: dat de een den anderen een voordeel weet af te zien; 't geen dan gebeurd, als de een zyn toeleg, door de wyze van ſpelen, doet bemerken, daar zyn party zig dan tegen wapent, en dekt. In welk opzicht 't Verkeerbord

Ons hier ten leerzaam voorbeeld ſtrekt,
Hoe wy ons ongeval, verwekt
Door 't wiſſelvallig lot, met oordeel,
En toezicht, moeten zien t'ontgaan,
En ons bedekken voor het ſlaan.

Zoo moet men ook de ſlagen van 't Geval trachten te voorzien en t'ontwyken. Gebeurt het daar en tegen, dat men op generhande wyzen dezelve kan ontgaan, moet men zig daar tegen wapenen met geduld, en ſtandvaſtigheid: doch de minſten zyn, door oeffening van hun verſtand, zoo verre tot volmaaktheid gevorderd, dat men van hun zeggen kan:

Geen voorſpoed kan hem 't hart verheffen:
Noch ooit verdrukt hem tegenſpoed.
Waarom? Hy klimt naar hooger goed,
Daar hem geen aardsch belang kan treffen.

Die de Schriften der Heidenen naauwkeurig inziet, zal daar in, hoewel zy alle verlichting, die zy hadden, alleen de Natuur te danken hadden, dikwils ſpreuken vinden, die eenen behoorlyken aandacht verdienen. Horatius, een voornaam dichter onder hen, beſteldt ons deze volgende:

Een hart, dat zich heeft naar den eiſch bereidt,
Is vol van vrees, wanneer 't Geval het vleidt,
En hoopt, wanneer 't gedrukt wordt door de ſlagen.
Dus leert het voor- en tegenſpoed verdragen.

Een ſchoone ſpreuk zeker, welke wel overwogen zynde, ons te binnen brengt, hoe alle ondermaanſche dingen, om het woord der Natuurkundigen te gebruiken, wonderlyke wiſſelingen en veranderingen onderworpen zyn: zoo dat het een vreemdeling in de waereld zyn moeſt, die hier aan zou beſtaan te twyffelen. Maar deze Lierdichter, en zyne tydgenooten begrepen dit voor zoo verre wel, maar ſtegen niet op langs de trappen der Rede, tot de waare oorzaak dier uitwerkingen, als ze meenden, dat de Fortuin veel zeggens had in die gedurige wiſſelingen, die de menſchelyke zaaken telkens een ander aanzicht geeven. Waar uit men giſſen kan, dat hier moet gebragt worden, het geen de Redekunſtenaars melden van de oorzaaken by toeval. Te weeten, de onkunde der oorzaaken heeft den naam van Fortuin of Geval verzonnen. Want als 'er iet buiten overleg of verwachting voorvalt, draagt dat gemeenlyk den naam van Fortuin. Waarom Juvenalis niet t'onrecht dit volgende, zoo als de Heer Bake het ons uit hem vertolkt heeft, te boek geſlagen heeft:

Een Godheid is 'er, die beſtiert al ons beſtaan,
Zoo wysheid ons geleid op deeze heldenbaan.
Maar wy verheffen u, zoo blind als woeſte volken,
Fortuin, tot een Godin, en hooger dan de wolken.

Wy hechten uit al het voorgaande ons beſluit dan hier op vaſt, dat een wys man, gedrukt door de zwaarte van tegenſpoedt, hoopt op beter tyden, en eenparig van gemoed, zich trooſt met dit vooruitzicht: gelyk hy in den bloei zyner zaaken gedachtig is, dat na ſchoon weder donkere wolken kunnen opkomen.

XV.

DE PYLAAR.

Onverwinnelyk.

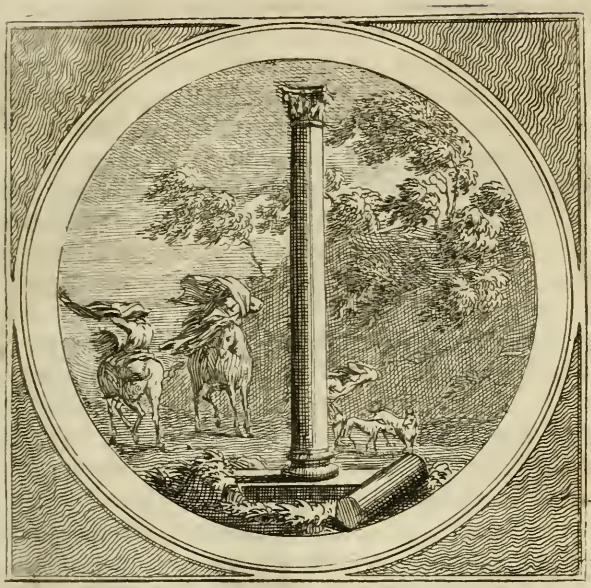

Of ſchoon een ſtorm van tegenſpoed,
Van haat en laſter, los gebroken,
De zagte ruſt van 't vroom gemoed
Aan alle kanten komt beſtooken,
't Is vruchteloos; de deugd ſtaat pal,
En kan door hoop op 't eeuwig leeven,
Al 's waerelds druk en ongeval
Met dapp'ren moed te boven ſtreeven.
Gelyk een marmere Pylaar
Standvaſtig blyft in al 't gevaar.

De

XV. ZINNEBEELD.

De Pylaar is by d'ouden altyd genomen voor een Zinnebeeld van Standvaſtigheid. Wy hebben hier by op den agtergrond een onweersbui vertoond, aan de vliegende kleederen der beelden, en het omverhaalen der boomen door den ſtormwind gezweept, te merken; om dat de tegenheden de waare proef zyn, waar aan een ſtandvaſtig gemoed getoetſt wordt.

De ſpreuk van Seneca is: *De wyze ſchikt zig naar den tyd.* En die van den Wysgeer Stilpo: *Ieder is zoo elendig als hy zig zelven acht te zyn.* (Want gelyk 't geen wy begeeren, in onze verbeeldinge waardiger geſchat wordt, dan wanneer 't zelve verkreegen is; alzoo is ook de verbeelding van eenig gevreesd quaad grooter dan het quaad zelf;) zyn van byzonderen nadruk, en doen ons zien, hoe veele van d'oude Heidenen, tot ſchaamte der Chriſtenen, door d'oeffeninge der wysheid, in de ſtandvaſtigheid van hun gemoed gevorderd zyn geweeſt. De wysbegeerte (zegt Seneca) wordt verdeeld in *Weetenſchap*, en in *Hebbelykheid* des Gemoeds: want die geleerd is, wat men doen en laaten moet, is nog niet wys, *zoo zyn ziel niet, door 't gene hy geleerd heeft, als herſchapen is.* En op een andere plaats: *Daar is onderſcheid tuſſchen de Wysheid en de Wysbegeerte: want 't een kan niet zyn, dat het geene begeerd wordt, 't zelve kan zyn dat begeert. Want gelyk 'er groot onderſcheid is tuſſchen de Gierigheid en het Geld, vermits het eerſte begeert, en 't ander begeerd wordt; zoo verſcheelt ook de Wysheid, en Wysbegeerte; want de Wysheid is d'uitwerking en 't loon van de Wysbegeerte.* En wilt gy van deze uitwerkin-

kinge nader berigt wezen, hoor hem daar hy zegt: *Die zyne Hartstogten onder gehoorzaambeid gebragt heeft, kan zeggen een groote verwinninge behaald te hebben. Vraagt gy, wat hebt gy verwonnen? niet de Perzen, niet de Mediers, niet de ſtrydbaare volken, aan geene zyde van Dacie: maar wat grooters. Ik heb de Gierigheid, d'Eerzugt, de vreeze des Doods, de verwinnaars der volkeren, verwonnen.*

Men ziet dit zeggen, met de daad van hem beveſtigd. Want als de wreedaard Nero hem de dood liet aanzeggen, zoo bereidde hy zig daar toe, met een ſtandvaſtig gemoed, en zyne huisvrouw Paullina, ongevonniſt, met hem; die hy daar om pryſt, en aldus toeſpreekt: *Ik heb de aanlokzelen van 't leven aan u getoond, maar gy wilt liever den lof van de Dood. Ik wil zoodanig een voorbeeld niet benyden; dat de ſtantvaſtigheid van deze zoo kloekmoedigen uitgang by ons beide gelyk zy, maar meer vermaardheid in uw einde.*

Men moet zig (zegt Plutarchus) tegen een aanſtaande quaad zoodanig bereiden, dat men 't ondertuſſchen niet vreeſt, als het komt. Hier op komt te pas het beroemde voorbeeld van Anaxagoras. Deze, verſtaande dat zyn eenigſte Zoon, dien hy hadde, geſtorven was, zeide: *Ik wiſt wel, dat ik hem ſterffelyk geteeld had.* En ook dus tot alle ongelukkige Gevallen: *Ik wiſt wel, dat ik ongeduurzamen en licht verwiſſelenden Rykdom bezat. Ik wiſt wel, dat de geene die my in zoodanigen ſtaat geſteld hadde, my dien weder konde beneemen.* Dusdanige voorbereidzelen konnen ons leeren, hoe, wanneer ons iet diergelyks overkomt, ons te gedragen, en niet uit zwakheid, en onbedrevenheid, in de kundigheid der waereldſche zaaken te klaagen: Ik verwagte wat anders: Ik dacht nooit, dat my zulks overkomen zoude, enz. nadien 'er geen

grond

grond is, waar op wy ons zulks konnen verbeelden.

Leerzaam is de Redenvoering van Mamuth, in eenen zyner Brieven aan Nathan Ben Sadde, een Jood tot Weenen, waar in hy aldus ſchryft: „ Daar is „ niets aan my gebeurd, 't geene ik van te vooren niet „ voorzag: veel min heeft dit ſchielyk voorval myne „ gedaante konnen veranderen. Beſluit egter hier uit „ niet, dat ik ongevoelig over het verlies van myne „ vryheid was, maar myne banden waren verdraaglyker, vermits my dezelve lange te vooren gemeenzaam, in myne gedachten waren voorgekomen. „ Toen my nu dit ongeval overkwam, en gebeurde „ my niet nieuws. Hier uit kunt gy leeren, hoe u „ zelven voor quade gevallen te wapenen. Daar is „ geen regiſter, waar in wy de verborgen beſluiten des „ Noodlots konnen zien, als op de rolle van onze eige „ ondervindinge.

„ Zoo gy u over dit voorval ontſtelt, zulks is een „ bewys, dat gy maar een nieuwling in de waereld „ zyt, en de eerſte beginzelen van de gewoone wys„ heid nog moet leeren, namentlyk: Dat 'er geen „ ſtandvaſtigheid in de menſchelyke Zaaken is.

XVI.

LEËNE.

Een uit duizend.

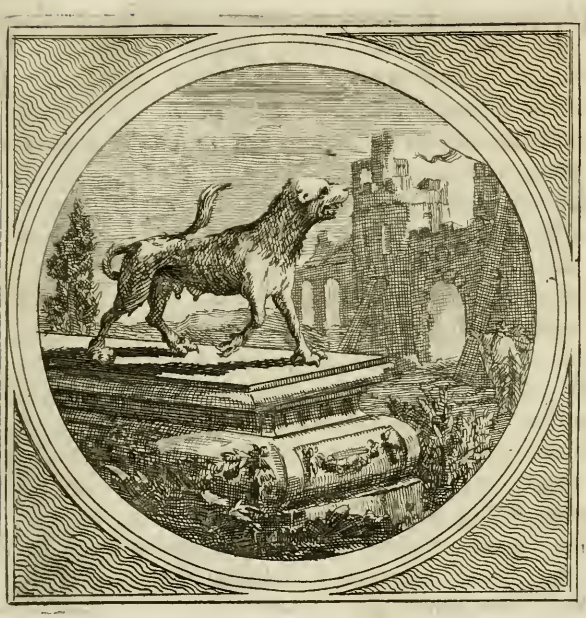

Leëne een maagd in 't eed-geſpan betrokken,
Dat zich te Atheen, ontdekt zag en geſtoord,
Verdroeg de boeije en pynbank onverſchrokken,
En melde van 't geheim geen eenig woord.
Schoon om die zaak haar beide minnaars ſtorven.
Dus heeft de trouwe en dappere Griekin
Een tombe zelfs door raadsbeſluit verworven,
Verheerlykt met een kop're Boſchleeuwin.
Die zonder tong, daar ze ieders oogen ſtreelde,
Standvaſtige ſtilzwygendheid verbeeldde.

De

XVI. ZINNEBEELD.

De Sultainne Roelane gevraagd, wat het zeldzaamſte in de waereld was, gaf tot antwoord: *Een vrouw, die geheimen verbergen kan; want men vind dezelve gemeenlyk van dien aart, dat zy dezelve haar toebetrouwd, zekerder agt by een ander, dan by haar zelf bewaard te worden.* Hoewel dit ſtrydt tegen het zeggen van zeker Wysgeer: *Dat men van geen ding, dat by ons verborgen is, geruſter zyn kan, dan dat wy zelfs de bewaarders daar van blyven.*

Een voorbeeld by uitſtekendheid, in 't bewaaren van een vertrouwd geheim, geeft ons Plutarchus aan de hand, in zyne *verhandelinge van het geklap*, op den naam van Leëna. Deze met haare beide Minnaars Armodius en Ariſtotigon, in een eedgeſpan, of zamenzweeringe ingewikkeld zynde, den gantſchen toeleg tegen d'Atheenſche dwingelanden, haar toevertrouwd, droeg zig daar in zoo ſtandvaſtig, en getrouw, dat zy daar door eene onſterffelyke gedachtenis behouden zal, zoo lang 'er Griekſche Gedenkſchriften in wezen zullen zyn.

Haar beide Minnaaren mislukte de aanſlag, en zy werden gegrepen en gedood. Leëna by den Raad verdacht gemaakt, werdt op de pynbank uitgerekt, ten einde men uit haar prangen zoude, wie al meer zig in dat Eedgeſpan verbonden hadden; maar zy was daar in zoo ſtandvaſtig en getrouw, dat zy de pyn verduurde zonder iemand te melden, of van den toeleg iets te klappen: 't geen zoo zeldzaam geacht werdt, dat d'Atheners, tot een gedenkteeken van dezen daad, na haar dood, een van koper gegoten Leeuwin zonder

der tonge oprechtten by den ingang van den burg; willende door de onvertzaagtheid van dat beeſt, waar van zy den naam droeg, haar onverwinlyk hart, en door de tongeloosheid, haare volhardinge in 't zwygen afbeelden.

Men moet bekennen, dat dit waarlyk een zeldzaam voorbeeld van ſtandvaſtigheid, trouw en tongbedwingen is. Waarom ook de Turkſche Spion tot Parys, op diergelyke gevallen het oog hebbende, in een zyner brieven, aldus ſchreef: *In een ſterfelyken moeten wy geen geſteldheid, die van alle opſpraak bevryd is, verwagten, en veel minder in een geſlagt, wiens natuurlyke zwakheid wy door de vingeren moeten zien. 't Is iet vreemds, dat men in een vrouw hoort of ziet, dat zy de gemeene zwakheden der vrouwen niet onderworpen is, en zaaken verricht, die van de mannelyke deugd weinig verſchillen.* Waarom ook de Wysgeer Chilo, op de vraage, welke dingen moeilykſt waren, in de eerſte plaats ſtelt, *Geheimen te verzwygen.* En de vermaarde Tracier Ariſtoteles beklaagde zig over eene zaak, die hy in zyn leven begaan hadde, te weeten: *dat hy ooit eenig geheim aan een vrouw hadde toebetrouwd.* En hoewel wy moeten bekennen, dat 'er vrouwen, zoo ten opzigt van geheimen te verzwygen, als andere loffelyke bedryven, zich zelven een Roem hebben nagelaten, en het zeggen van Plautus: *Dat 'er nooit een zwygende vrouw gevonden is*, onwaar bevonden is; nogtans vind men dezelve, als zy met eenig geheim zwanger gaan, gemeenlyk in benaauwdheid, als of zy 't zelve zwygende, daar aan zouden barſten; even als Eliu, Jobs vriend, die van zig zelven ſpreekende zegt: *Ik ben der woorden vol, en de Geeſt myns buiks benaauwd my: ik zal ſpreeken op dat ik lucht kryge, ik zal mynen mond openen, enz.*

Hier mede ſcheiden wy af van de vrouwen, om nog een weinig plaats uit te winnen tot voorbeelden

van mannen, welke geroemd worden, over het verbergen van hun voorneemen en toeleg.

Pompejus, door den Koning Gentius agterhaald en gevangen, werdt belaſt den aanſlag van den Roomſchen Raad te openbaaren: maar hy zyn vinger in de vlam van een brandende kaars houdende, zonder zig de pyne te bekreunen, deed door die ſtandvaſtigheid den Koning wanhoopen, dat 'er door pyn iets uit hem gehoord zou worden.

Q. Metellus Pius, in Spanjen oorlogende, hield zyn leger in geſtadige beweeging, op dat de vyanden geen beſluit van zyn toeleg zouden maaken. Dan trok hy voor een ſtad, dan weder daar van af, enz. Zeker Hopman, hem vraagende wat hy voor hadde? kreeg tot antwoord, *vraag dat niet meer, want zoo ik bemerkte, dat myn hemd van myn voorneemen wiſt, ik zoude het terſtond uittrekken, en laaten verbranden.* Diergelyk antwoord gaf ook Spinola aan eenen zyner Hopluiden, die hem vraagde, waar de optogt naar toe zoude gaan? *Indien 'er* (zeide hy) *maar een hair van myn hoofd was, dat van myn voorneemen wiſt, ik zoude het uittrekken en wegwerpen.*

Hier van verſchilt niet veel het wys gedrag van Antigonus, Koning van Macedonie, die ten aanhooren van veelen gevraagd van zynen Zoon, wanneer men met het leger zou opbreeken, hem geeſtig toedreef: *Wel zult gy alleen het ſteeken der trompet niet hooren?* hier mede beſtraffende de onbedrevenheid des jongelings, die zyn vader in tegenwoordigheid van veelen, die het aanhoorden zulk een vraag deed, daar de aanſlagen der Vorſten in den Oorlog moeten verborgen gehouden worden. Maar als het de tyd is van opbreeken, laat de trompet zich hooren.

By dit verhandelen ſchiet my in den zin het overoude Raadzel, dat op de ſtilzwygenheid toegepaſt wordt: *'t Is voor één al te naauw, voor twee ruim*

ge-

genoeg, voor drie al te wyd. 't Welk aldus word uitgelegd. Hebt gy iet op uw hart, dat u benaauwt, zoo dat gy 't niet alleen kunt dragen, zoek daar toe eenen getrouwen vriend, dien gy het geheim openbaart, en gaat niet verder, want het is voor twee ruim genoeg. Maar zoo gy 't een derden openbaart, dan is 't al te ruim; want zelden een zaak, als zy tot den derden man komt, verborgen blyft; omdat een getrouw vriend zoo zeldzaam is als een zwarte zwaan. Niet onvoeglyk wordt die leerzaame ſpreuk, *uwe gedachten blyven de uwe, zoo lang gy die binnen houd; maar eens in de lucht tot woorden gemaakt, dan behooren zy aan een ander, en kunnen dan tot uw bederf gebruikt worden*, hier toegepaſt, gelyk ook deze: *Men moet voor beſpieders van onze gedachten ons harte bedekken met wantrouwe. Wat zyne gedachten te ontdekken, is de poorte te openen tot de ſterkte van zyn gemoed.* Wie zyn Kaartſpel aan anderen vertoont, kan zich zelven, en zyne medeſtanderen ſchade doen. Men moet bedekt zyn, en zulken niet veel betrouwen die licht openbaaren; want die alles aan anderen vertrouwen, zulken moetmen niet betrouwen. *Stilzwygenheid* (zegt Gratiaan) *is het Heiligdom van de Wysheid; de bewaardſter des vredes, doende het gebrekkelyk verkeeren in een loffelyk geheim.*

De oude Lacedemoniers, een volk zeer gezet op de ſtrenge oeffening der deugden, hadden voor gewoonte dat, alszè een gaſtmaal aanrechtten, de oudſte der genoodigde gaſten aan ieder de deur wees, zeggende, dat geen reden door dezelve ging: waar mede hy te kennen gaf, dat men, zoo 'er onder de vreugde der tafel iet openhartigs mogt gezegt worden, dat niet aan den dag brengen moeſt. Deze gewoonte had Lycurgus, hun wyze Veldheer, ingevoerd.

Een ander voorbeeld verſchaft ons Alexander de

Groote, die eerzuchtige vorſt, dien een eenige waereld voor zyne overwinningen te kleen viel. Zeker de gebreken, die hy over zig had, werden vergolden door zeldzaame gaven en deugden, waar onder uitſtak de groote gaaf van ſtilzwygendheid, de deugd, die het voorwerp is onzer verhandelinge. Hy ontfing eenen brief van zyne moeder, waar in zy hem eenige geheimen ſchreef, met byvoeging van veele laſteringen tegen Antipater, die den Koning ongenegen was. Hy den brief opgebroken hebbende, begon 'er in te leezen. Hepheſtion, zyn groote gunſteling, die zeer gemeenzaam met hem omging, ſloeg 'er ook zyn oogen in, en las te gelyk met den Koning, die het hem niet verbood, dog na het lezen zynen zegelring van zynen vinger trok, en dien op den mond van Hepheſtion drukte, willende daar mede te kennen geeven, dat hy te zwygen hadde. Een groot vertrouwen was dit van Alexander op den inborſt zyns vriends, zoo wel als het een blyk was van ongemeene bezadigdheid en inſchikking, niet willende, dat tot nadeel van Antipater, ſchoon hy zyn vyand was, iet voortgepraat wierde. Deze deugd is by den wyzen Cleanthes altyd zeer geroemd. Nog een voorbeeld, eer ik van deze Stoffe ſcheide. Demaratus werdt in zeker gezelſchap gevraagd, of hy zoo ſtil zat zonder ſpreeken uit dwaasheid, of by gebrek van praat. Hy daar op wel te paſſe: *Een zot zal immers niet zwygen kunnen.* Sommigen houden het voor wat fraais, dat ze nooit zwygen, daar het een vaſt bewys is van dwaasheid, gelyk in tegendeel het zwygen, als het geen tydt van ſpreeken is, een teken is van wysheid.

XVII.

DE TYD, ALVERWOESTER.

Ziet vry verder.

Zo zien we in ddeze Schildery
Hoe 's waerelds grootheid en vermoogen,
Haar pracht en praal en heerſchappy,
Met al wat lieflyk ſchynt voor de oogen,
Wordt door den vluggen tyd, als gras,
Met zyne zeiſſen afgeſneeden,
Vergaat, verdwynt tot ſtof en as,
Niet meer gedacht in eeuwigheden.
Wys is hy, die zyn levens end
Met ernſt in zyn gedachten prent.

XVII. ZINNEBEELD.

Gy ziet in het Konſtafereel hier achter, Keizerlyke Praalbeelden, Gedenknaalden, en andere teekens, opgerecht, om de waereldſche grootmoedigheid te vereeuwigen, door den verſlindenden tyd, van hunne verheven ſtandplaats in 't ſtof gebonsd.

Een die dooroeffend is in de beſpiegelinge van den aart der waereldſche zaaken, en die van zig zelf zegt: *Ik heb langen tyd bezig geweeſt met de waereld, en den aart en waarde der waereldſche dingen te leeren kennen. Maar zeker, na een lange oeffenig, waar in myn levenstyd my tot ſchoolmeeſter heeft gediend, heb ik wel duizendmaal gedwongen geweeſt, te belyden dat zy beſtaan; maar met een altyd glibberig wezen, dat niets eigen heeft dan de zekerheid van zyn geduurige verandering*, is de *La Serre*. Deze zal den inhoud van dit Tafereel door vaſte bewyzen nader verklaaren. Ik geef aan u, zegt hy, de vaſtigheden van hun glorie en grootheid aan te merken, die tog niet als inbeeldelyk zyn, en vervolgt:

Hoe dwaas waren de Romeinen met alle hunne wysheid, dat zy de grondveſten van hun duurzaamheid op ſteenen bouwden, waar van het ſtof, by recht van navolging en erffenis aan, de winden eigen was en toebehoorde! zy beeldden zig in, dat zy onſterffelyk waren, zedert dat zy hunne beeldeniſſen in 't Kapitool zagen opgeregt.

't Mauſoleum met zyne hooge pylaaren van marmer, en praalbeelden van Elpenbeen en Koper, is zamen met Arthemiſia, die door 't ſtichten van dit grootsch gevaarte, en door 't zwelgen van de lykas haars

mans

mans in haar ingewand haare droefheid betoonde, om zich daar door te vereeuwigen, vernietigd.

Arthemisia was in haar voorneemen bedrogen, en 't geen tot een Pronkgraf diende, is zelf door den tyd in d'afgronden der vergeetenheid begraaven. Alles is voor onze oogen verdweenen, zoo dat de nakomelingen bezwaarlyk daar aan gelooven.

En wat is 'er van den pragtigen Schouwburg van Scaurus geworden? De zon heeft hem in 't voorbygaan gezien, maar zy haar loop weer beginnende, heeft zelf met het licht van haare straalen de plaats niet konnen ontdekken, daar hy gestaan heeft.

Meer staalen van dien aart, zouden wy uit den winkel dier Oudheden konnen voortbrengen.

Augustinus, op 't onderwerp der veranderingen aller dingen, van of tot Cezars graf spreekende, zegt: „ *Waar zyn alle de zeegewagens van uwen waard?* „ *waar zyn de Koningen, die in hun dienstbaarheid,* „ *door hun stilzwygen, den roem van hunnen verwin-* „ *naar verkondigden? waar zyn de ophoopingen van* „ *ryksslaven, deze bergen van kroonen, en dit oneindig* „ *getal van andere zuilen, en zegetekenen? Deze zege-* „ *wagens naar d'afgronden van Niets rollende, daar* „ *de Tyd, die 'er de voerman af was, hen heen geleidde,* „ *hebben'er gezamentlyk de verwinnaars en verwonne-* „ *nen, de medegezellen en de volgers, de verwonderaars,* „ *en alle de geuigen begraaven. De dag zelf, die alle de-* „ *ze pragt en heerlykheid toelichtte, heeft zig onder 't* „ *kleed van zyn nacht, en deze onder die van zyne dui-* „ *sterniſſen verborgen, invoegen dat de Hiſtorien zelf naaulyks de geheuggenis van alle deze voorwerpen, die den geeſt met verwondering, en de zinnen met verbaaſtheid vervulden, hebben konnen bewaren.* En zyne koude asch aanspreekende, riep hy uit, in verwonderinge, *Zyn hier ó Cezar, de heerlykheden van uw Paleis? deze spinnewebben zyn'er die de Tapyten af? zyn deze wormen de Hove-*

lingen? deze meſthoop, die met zynen ſtank my hindert, de Zetel van uw grootheden?

Daar is in de waereld geen vermaarder ſchool van wysheid, dan dat van de Kerkhoven, en geen geleerder meeſter in deze weetenſchap, dan de graven. En de Dichter Ennius zegt: *dat de Dooden de getrouwſte raadgevers zyn, die men zoude konnen vinden.* De Prieſter Filogonus maakte zyn wooning in de Grafſteden; om ten allen tyde aan de Godſpraak der dooden te konnen raadvraagen over de veragtinge der waereld.

Wat zyn des waerelds grootheden? vraagt *de La Serre.* Zyn zy iet anders, als verdichtzelen, die geen beſtendigheyd hebben, dan in d'ontroerde lucht van inbeelding, daar de droomen en maaleryen altyd bezig zyn met zetels voor haar op te regten? wat de Rykdommen? zyn zy ook anders als uitbarſtende ſpooken, die men, als Ixion, in plaats van een vaſt lichaam, omhelſt? Een Staatzuchtige loopt den rook na; en deze rook verdwynt noch, op dat hy in zyn ſterven niets overig zou hebben, dan een eenig merkteeken van begeerte, die hy gehad heeft om ſchatten, en aanzien te vergaderen.

Wat de genugten? zyn zy zelf iets anders, als ydele verdichtzelen van een vals voorwerp, dat altyd wegvlugtende, den menſch niet vernoegt, dan in de inbeelding en nooit in dadelykheid? *Doe uw voordeel met myn ſchade, en word wys door't voorbeeld myner dwaasheden.*

Oneigentlyk, en naar de woorden van 't ſchool onzer Elenden te ſpreeken, is de waereld niet dan een meſthoop; en alle deze valſche goederen, van welke de menſch zig een afgodendienaar maakt, zyn 'er de dampen af, die door de hitte onzer tochten in onzen geeſt gerezen, ſomtyds, als de reden hun wolken doordringt, gelukkiglyk nederkomen in een zoete regen van traanen des berouws. De

De Hiſtorien getuigen van een oudvader, zyn wooning in Schytie hebbende, die, door een doodelyke ziekte tot het leſte zyner dagen gebragt, zig eer hy ſtierf, driemaal tot lachen begaf. Gevraagd van de genen, die zyn kleen bedje van ſtroo omringden, naar de reden van zyn blydſchap, antwoordde hy: *Ik heb d'eerſtemaal gelachen; om dat gy de doodvreeſt die zoo aangenaam is. De tweedemaal, om uw zotheid: dewyl gy nog niet tot ſterven kunt beſluiten, ſchoon gy altyd ſterft. Eyndelyk ik lach van blydſchap; om dat ik my zoo na aan 't einde myner elenden, en aan het begin myner gelukzaligheid zie gevordert te wezen.* Dit begreep ook Sokrates, hoewel anderen het Anaxagoras toeeigenen. Want als iemant hem zeide, dat die van Athenen hem ter dood verwezen hadden, zeide hy: *zy zyn daar toe ook verwezen door de natuur.* Te weeten hy oordeelde, dat het geen byſtere zwarigheid was, als iemant ter dood veroordeeld wierde; dewyl hy toch evenwel niet lang leven kan, al dood hem niemant.

By dit lachen ſchiet my in, het geval van Teſtamenes, waar van de Schriften der oude Grieken gewagen. Dees van de hooge overigheid der Lacedemonieren ter dood veroordeeld, ſcheidde lachende uit de vierſchaar. Gevraagd van die 'er by waren, of hy den ſpot dreef met de Wetten der Lacedemonieren, *geenszins*, zeide hy, *maar ik ben eer blyde, dat my opgelegt is deze boete te betaalen, omdat ik ze niemant opgelegd, nochte van niemant geleent hebbe.* De onſchuldige man beſchuldigde de wetten zyns vaderlands niet, naar welke hy ſterven moeſt, die nooit iemant had doen ſterven, en niemant zyn leven buiten zich zelven verſchuldigd was. Ondertuſſchen noemde hy de ſtraffe des doods eene geldboete, om de wreedheid der zaake door deze benaminge te verzachten. En zeker iemant wordt met regt gedwongen geld te geeven, als

hy het van een ander geleend, of hem afgeperſt heeft. Maar Teſtamenes ſpeelde dus met het woord van dood, die hy verachte, als ware de dood lichter te lyden dan een geldboete: want de eerſte, meende hy, kon ieder licht van zich zelven betaalen, en om de tweede ſchuld af te doen, werden veelen gedwongen, nieuw geld op te neemen, om oude ſchulden te betaalen.

Geeſtig is ook het geval van Diogenes, bekend onder den naam van Hondſch. Als hy zynen leermeeſter Antiſthenes van ziekte te bedde liggende bezogt, vraagde hy hem, of hy geenen vriend van doen had: willende zeggen, dat men in zwarigheid zynde, zich bedienen moet van de hulp zyner goede vrienden, om van hun trooſt en hulp te ontvangen.

Maar gelyk wy boven van 't lachen ſpraken in het genaken der dood, zoo doet ons deze Filoſoof hier ook lachen. Want gehoord hebbende dat Antiſthenes uit zucht tot het leven zeer ongeduldig was in zyne ziekte, quam hy by hem met een moordpriem. Antiſthenes hem verneemende zeide: *och wie zal my van deze pyn verloſſen*? Hy daar op: *Deze priem.* Maar de zieke zeide, ik meende, van de pyn, en niet van het leven.

XVIII.

HET GRAF, EN 'T DOODSHOOFD.

Elk ding ſpreekt op zyn wys.

Het Doodshoofd met een krans van lauwerieren
Omvlochten, op dit grafaltaar geſticht,
Dient, om 't gemoed met levendige zwieren,
Zyn ſterflykheid te ſchild'ren voor 't gezigt:
En leert ons zien, hoe 's menſchen ed'le gaaven
Van kennis, konſt, en magt en majeſteit,
Al tevens zyn in 't end met hem begraaven,
Ten prooi gedoemd van de alvergeetenheid.
Maar laas, wat baat de dienſt van 's doods herouten?
De menſch blyf, als hy is, in 't aardſch gezouten.

Het

XVIII. ZINNEBEELD.

Het dikwils gedenken aan de Dood, is by veele volken oudtyds van zulk een noodzakelykheid geagt geweeſt, dat zy niet alleen door ſpreuken zig de gedachteniſſe vernieuwden, maar ook door zigtbaare en taſtelyke teekenen de zelve dikwils vertegenwoordigden, bewuſt dat de laatſte wyze wel de kragtigſte indrukzelen op de herſſenen maaken, en het geheugen een beſtendiger aandoeninge ontfangt.

De Egiptenaars hadden de gewoonte, dat zy op de Gaſtmaalen vertoonden de beeltenis van eens menſchen geraamte: en de zelve omdraagende, aan ieder der aanzittende gaſten voor d'oogen ſtelden, daar by zeggende: *Ziet en beſchouwt wel wat dit is. Weeſt vrolyk; maar weet dat gy dus worden zult.*

Izidorus verhaalt, dat oudtyds te Konſtantinopelen de gewoonte was, dat, als de krooning der Keizeren geſchiedde, en zy in hunne grootſte pragt, en op den Rykstroon voor d'eerſte maal zaten, een Metzelaar voor den nieuw gekozen Keizer quam, by zich hebbende drie of vierderhande ſoorten van ſteen, zeggende: *Goede Heer, Uw Hoogheid kieze hier uit, welke haar beſt bevalt, om eene Graefſtee daar van te bouwen.* Diergelyk iet verhaalt ook Cl. Paradin in zyne *Princelyke Devyzen* 181. van de Roomze Pauzen, naamelyk dat het oulings de gewoonte was, wanneer een Paus was ingehuldigd, dat hy dan voorby de Kapel van Sant Gregorius, in welke de meeſte Pauzen begraven liggen, door den Ceremoniemeeſter wierdt geleid; die in elke hand een rietſtok droeg, den een aan den top omwoeld met hennip, of werk, en den anderen hebbende boven op een brandende

kaars.

kaars. Hy het voorzeide hennep met de vlam der kaars ontſtoken hebbende, keerde zig dan om, naar den nieuwen Paus, zeggende, *Pater Sancte: Sic tranſit gloria mundi:* Heylige Vader: aldus vergaat de roem der waereld.

Saladyn Zultan van Babilonie en Damascus, Koning van Egipten, ſtervende in de Stadt Aſcalon, ten tyde van Philippus Auguſtus, Koning van Vrankryk, belaſtte, dat by zyne uitvaart, of Lykſtatie, door zynen grootwapendrager zyn hemd op een lanſy geſteken, door alle de ſtraaten van de Stadt zoude worden omgedragen; en door een Herout, voor uit gaande zoude worden uitgeroepen, *Hoc reſtat ex Victore Orientis.* De Koning van geheel Ooſten is dood, en neemt van alle zyne ſchatten niet anders mee.

Diogenes, gevraagd, of de dood quaad of goed was, antwoordde, *Geen van beide; dewyl men die niet en gevoelt. Want de menſch leeft zoo lang hy gevoel heeft, maar als zyn gevoel ophoud is hy dood, over zulks kan de dood nog goed nog quaad genoemd worden. Maar de weg naar de Dood (namelyk de ziekten) is quaad; en gevolgelyk ons geheele leven, want dat is niet anders als een weg naar de Dood.* En dewyl men de Dood heeft aangemerkt, als het einde van alle wederwaardigheid, ſmarte, en elenden, zoo heeft men van oude tyden af Beelteniſſen, die zulks beduiden wilden, inzonderheid by de Graven geplaatſt. Hier uit nam Keizer Adriaan gelegenheid van aan Epictetus te vraagen, waarom men het hoofd der dooden met Laurier kroonde? die tot antwoord gaf: *Dat dit diende tot een teeken, dat een dood menſch was overgekomen alle moeite, arbeid, ſtryd en tegenſpoed van dit leven.* En waarlyk zoo wy de wyze der ouden, in dit doen met een redenwikkend oog komen te beſchouwen, zoo moeten wy bekennen, dat alle Beelteniſſen van de Dood, ſterfgedachteniſſen, en elke

Graf-

Graffiede, of opgerechte Tombe, als Veldtbazuinen zyn aan te merken, welke voor de levenden den aftocht blazen naar de Dood: of als Spiegels, die onze gedaanten naar ons uiteinde vertegenwoordigen; ſtrekkende ook (inzonderheyd de Graven der zulken die vroom, en deugdelyk geleeft hebben) tot voorbeelden, en ſpooren, om ons levensgedrag zoo te ſchikken, dat wy na de dood onder 't getal der gelukzaligen geteld worden. 't Luſt ons de getuigeniſſe van een afgeſtorven Heiden, tot ſchaamte veeler Chriſtenen, ten voorbeeld te ſtellen.

De Gedenkſchriften verhaalen, dat Keizer Aurelius, te Thebas, in Egipten, in een der Koninglyke Graffteden, een koper Tafereel vondt, waar op dit volgende ingeſneden, te lezen was:

Ik weigerde nooit recht aan die het van my verzogten, noch barmhartigheid aan zulken, die ze verdienden.

Ik ſtrafte nooit vergramd zynde, nog beloofde geſchenken met toeleg op een baatzugtig gewin.

Ik opende nooit myn harte; noch dekte myne tafel voor pluimſtrykers; nog leende myn ooren den aanbrengeren van quaad.

Ik betrachtte altyd van de oprechten bemind, en van de boozen gevreesd te zyn. En om dat ik den armen gunſtig was, is my van God weder gunſt bewezen.

Zoo dit doen hedendaags in gebruik quam, ik geloove dat veelen liever aan eenen vergeeten hoek eenes Kerkhofs begraven zouden willen wezen, dan dat hun Grafzark, met hun levensbedryf, in goude letteren geſchreven, naa hunnen dood zoude pronken.

XIX.

DE DOOD EN TROOST.

Wat niet buigt breekt.

Bedroefde moeder, ſchrei niet meer,
Wil uwer om u zelf erbarmen.
Wie eens in 't ſtof ligt keert nooit weer.
De Grafzerk weet van geen ontfermen.
Hy is niet wys, niet wel bedagt,
Die met zyn al te zwakke leeden
Den ſterken ſtroom te ſchutten tragt,
Die ſchielyk afſtort naar beneeden.
Gelatenheid in rouw en ſmart
Te toonen, paſt een deugdzaam hart.

Gelyk

XIX ZINNEBEELD.

Gelyk de Gedachtenis des Doods, in 's menſchen leven haare nuttigheid heeft, en de Droefheid, (van Leenhof een zwakheid en gebrekkelykheid des gemoeds genoemd) in zeker opzicht geoorloofd is, zoo heeft zy nogtans haare zekere paal en maat, die haar bepaalt. 't Is niet wel mogelyk, dat een menſch, die drift zoo geheel uitſchudden, en zig der Natuur zoo zeer ontwennen kan: dat hy geene aandoeningen over het verlies van zyne lieflte vrinden gevoelen zoude. Maar uit de kundigheid van den aart dier dingen, en het noodwendig gevolg des Doods, dat de menſchelyke lichaamen onderhevig zyn, wordt de droefheid by tyds gematigt, en zulks ſtantvaſtigheid des gemoeds genoemd. Daar en tegen, die zig ontrooſtelyk geheel aan die drift overgeeven, worden onbezonnen genoemd, dewyl zy zich quellen over zaaken, die niet te herdoen zyn, of met traanen weerroepen konnen worden.

Wie keert ooit wederom door traanen en gebeên?

Opmerkelyk is het voorbeeld van Solon. Deze was heel bedroefd over de Dood van zyn zoon; en als iemant hem daar over beriſpte, zeggende, wat vordert gy met uw droefheid? antwoordde hy, *Even daarom ben ik bedroeft, om dat ik niet en vorder, noch myn kind met treuren weder kan bekomen.*

De verbeelding van de onmogelykheid, om eenen geſtorvenen weder in het leven te konnen doen komen, was het hulpmiddel waar mede de berugte Darius door ſmarte over het verlies van zyne huisvrouw, die hy by

by uitnemendheid beminde, zoodanig door droefheid ter neder geslagen was, dat het Hofgezin vreesde, dat het tot schade van hem, en het Ryk mogt afloopen. Democriet dan stilde de voortkankering van die wonde door de hoop van een ydele verbeeldinge. Want hy zeide aan den Vorst, in zyn bedroefdheid wat bedaard, dat, zoo hy drie naamen van menschen wist op te geeven, die nooit droefheid gehad hadden; hy dezelve op het graf schryven zou, en dat dan zyne vrouw weder levendig zou worden. De Vorst dus een regtzinnig begrip van de zaak gekregen hebbende, zag dat de droefheid algemeen was, en over zulks ydel, dat hy zig zoo ontroostelyk had aangesteld, even als of hy de eenigste waare, dien zulk een lot te beurt viel.

Pertinax, als de Roomsche burgery overmatig bedroefd was over de dood van den Keizer Commodus, stilde dezelve met deze reden: *Wat zyt gy aus overmatig bedroefd? weet gy niet dat Commodus een mensch geboren is?* Dit is het, dat de konst in dit bovenstaande Tafereel heeft willen beduiden, waar in gy ziet afgebeeld een vrouwtje, zittende in rouwgewaad, naar de wyze der oude Grieken en Romeinen, by het Graf of Lykbus te treuren, en daar by een bedaarden wyzeling om hetzelve te troosten.

Met goede reden hebben dan doorgaans d'oude wyzen gezegt: *Dat het dwaasheid is zig te ontrusten, en te bedroeven over zaaken, die niet te veranderen zyn.* Dezen voet hebben ook de braafste Dichters gehouden, in hunne Lyk- en Troostredenen. Waar van wy eenige staalen niet ondienstig hebben geagt aan te wyzen: Dus leest men ergens:

Al wat geboren is, moet eens het leven derven.
De Troon verschoont geen Vorst van 't onvermydbaar sterven:

Heeft nu de Dood, die 't al ten grave jaagt,
Haar kamprol in het eind ook af doen loopen;
Waarom 't geen onvermydlyk is beklaagd?

Het noodlot ſtaat te vaſt, de dood en heeft geen ooren.

Dus ook in de Gedachteniſſe ter uitvaart van den overleden Dordrechtſen Burgermeeſter, Hugo Repelaar, geſteld door den Heere S. Everwyn:

Geen ongeregeld, of mistrooſtig Lykgebaar,
Zal een ontbonden ziel, ten Hemel opgenomen,
In 't bange huis van kley en leem doen wederkomen.

En de vernuftige J. van Braam in zyne trooſtreden aan de Weduwe des overleden:

Al wat ooit leven kreeg op aarde,
Hoe luiſterryk, hoe groot van waarde,
Wordt vroeg of laat ten deel aan 't graf.

En kort daar aan:

Want konden immer heete traanen
Den weg tot trooſt aan 't menſchdom baanen,
Zoo was geen Diamantgeſteent',
Hoe ſchoon, by traanen te gelyken.

Hier over uit zich een ander Dichter in dezen zin:

Sta buiten rykdom, eer en ſtaat.
De dood zal uw geſnor verdryven.
Wat in de waereld leeft vergaat;
Maar deugd alleen zal eeuwig blyven.

XX.

DE KAMEEL.

Niet meer nog minder.

De menſch van eige min bedroogen
Stelt vaſt, hy draagt het zwaarſte kruis;
Maar had hy 't kruis van elk gewoogen,
Ligt bragt hy weer zyn eigen t'huis.
Een Kemel ſchikt zich om te draagen
Den laſt op zynen rug geleid.
Des menſchen pligt is, zonder klaagen,
Zyn lot, zyn wederwaardigheid,
Van 's Hemels hand hem toegedreeven,
Te omhelzen, en vernoegt te leeven:

XX. ZINNEBEELD.

Alle Menſchen, de een meer, de ander min, moeten den laſt, of druk van hun noodlot draagen, zoo wel de ryke als de arme, de vroome als de goddelooze, de wyze als de dwaaze. Niemand is hier af verſchoont; en hoe williger, en meer getrooſt iemand dien laſt torſt, hoe min zwaar het draagen hem valt. Want

Geduld, en ſtille lydzaamheid,
Zyn ſtutten die den kruisdruk ſchraagen.

De Kameel wordt tot een leerzaam Zinnebeeld daar op toegepaſt, die van eenen goedwilligen aart zynde, den laſt hem opgeleid, geduldig zonder tegenmorren torſt.

Socrates, hoe deugdzaam en wys, klaagde echter over drie zaaken, die hem drukten. En wilt gy weeten, hoe hy de zwaarſte wiſt te verzetten, luiſter toe: Alcibiades vraagde hem, hoe hy dat onduldelyk gekyf van zyn vrouw Xantippe kon verdragen? dien hy dus antwoordde: *Ik heb my daar toe nu alzoo gewend, dat ik my daar aan niet meer ſtoor, dan aan het geraatel van een braadſpit.* Dit wordt maar onder gemeen huiskruis geteld. Dat van Gelimerus, Koning der Wandalen, klinkt een toon hooger. Deze moeſt, gevangen zynde, gekeetend den zegewagen van Keizer Juſtiniaan met vrouw en kinderen volgen: en hy droeg zig zoo geduldig, in dien ſmaad, dat de Keizer zig daar over verwonderde.

Men verhaalt van een vrouw, die zig verbeeldende, dat haar kruis en drukking zwaarder was, dan van andere

dere menſchen, daar over klaagde aan een Filoſoof, en raad vraagde, om daar van ontſlagen te wezen. Dees gaf tot antwoord: dat niemand daar vry af was, en dat de beſte raad was, geduldig die ſmart te draagen. Zy hield aan om anderen raad. De Filoſoof, om van haar ontſlagen te wezen, bedacht 'er een, te weeten: zy moeſt zoo veel linnen van een webbe affnyden, als tot een hemd noodig was, en daar mee gaan by een vrouw, die zy dagt, dat geen kruis had, 't geen haar drukte, en haar verzoeken het zelve voor haar te naaijen. Zy verkieſt 'er een die ryk was, en veel goed had. Maar deze wiſt zoo veele ſtaalen van onluſten, die haar ſmart en druk aanbrogten, op te tellen, dat zy reden vond om van haar af te zien. En gaande van d'een tot d'ander, vond zy overal 't zelve. 't Hemd bleef ongenaaid, en de ſpreuk, *Elk huis heeft zyn kruis*, bewaarheid. Maar de zinryke Gezina Brit geeft ons eene

Nadere Toepaſſing op ons Zinnebeeld.

Nooit zal 't genot van 's waerelds goed,
Hoe hoog men 't in den top mag haalen,
Den eiſch van 't menſchelyk gemoed
In zyn begeerte en tocht bepaalen.
Maar vraagt men, in wat ſtaat de menſch,
't Zy 't weifflend lot hem mee of tegen
Op aarde valt, zyn hoogſten wenſch
Na veel verlangen heeft verkreegen;
't Is, als hy uit ootmoedigheid,
Aan 't eeuwig godlyk welbehaagen,
In alles waar zyn luſt toe leid,
Zich onverdeeld heeft opgedraagen.

Terwyl geen aardſche Weeld', zyn hert,
Verpand aan 't algenoegzaam wezen,
In haare ſtrikken ooit verwert,
En hy geen tegenſpoed zal vreezen,
Nog in een middelbaaren ſtaat
Zich ooit verheffen boven maaten.
't Zy hoe 't hem in de waereld gaat,
Hy houd zich ſtil in God gelaaten.
Dus leeft hy in geſtaage ruſt.
Zo kan hy beſt het wit beſchieten,
Dus zal hy hier zyn meeſten luſt,
Zyn hoogſte heil en wenſch genieten.

Dit beveſtigt ook de Heer D. van Hoogſtraten, onze oude vriend, in deze regelen:

Nu zult gy nut en voordeel zoeken
In dezen ryken overvloed,
Als gy met mannelyken moed
Gaat weiden in doorlugte boeken,
Om uit dezelve uw deugdzaam hart
Te wapenen, en trooſt te geeven,
Om vol gelatenheid te leeven,
Al leeft men hier vol moeite en ſmart.

XXI.

De SCHILDPAD.

Die zich zelf bezit is gelukkig.

Gelyk de Schildpad overal
Haar eige haartſteê, hof en wooning,
Voert met zich om, door boſch en dal,
En leeft en ſterft in die vertooning;
Zo weinig kan de zuiv're deugd,
Haar gunſtelingen ooit verlaaten.
Zy onderhouwtze in ruſt en vreugd,
Al tuimelen des waerelds ſtaaten.
Zy bergt ze van 't onſtuimig ſtrand,
Om hoog in 't Hemels vaderland.

XXI. ZINNEBEELD.

Dit Tafereel vertoont den Lezer een Schildpad op het dorre ſtrand, om ten zinnebeeld te ſtrekken, hoe de Deugd met de Deugdminnaars opgroeit, als de ſchild met het dier; welk hoe langer hoe ſterker wordt, zulks het een zwaar gewigt draagt, zonder dat het daar door hinder lyd, of gequetſt wordt. *De lange ſlaap*, (zegt Cicero) *de welluſten, het ſpreeken, en alle vermakelykheden der jeugd, verdryven den tyd, by de ouden van jaaren; maar daar en tegen groejen de gaven des Gemoeds, als wysheid, deugd, matigheid*, enz.

Jaagt een buldrende noordewind ſtorm op ſtorm op haar aan, of weerlicht met geſpitſte vuurvlammen, en donder en ſlagregen vermengd: of overſtroomt haar het zeewater, haar ſchild dekt haar, en zy blyft geruſt in den zelven. Zoo worden ook de vroomen door de deugd gedekt, tegen alle verdrukkingen, tegen den blixem van de nyd, en de verbolgen wateren van tegenſpoeden, en blyven in al die nooden ſtandvaſtig, en buiten hinder; daar het agterwerk van het Tafereel (daar een zeerots verbeeld ſtaat) op zinſpeelt; om ons te leeren, hoe

De Deugd groeit tegen 't ongeval
Der Tyden, en hun wiſſelingen.
Laat ramp op ramp haar ſteeds omringen,
Zy ſtaat gelyk een zeerots pal,
En ziet de woeſte golven woelen,
Door dwaaze tochten voortgezweept,
Dog met dien vloed niet weggeſleept,
Die op haar bodem aan komt ſpoelen.

En

En word zy van het ſchuim beſpat,
Men leert 'er uit hoe laſteringen,
Den luiſter tragten haar t'ontwringen.
Zy wordt wel voor een tyd beklad;
Maar komt die buy eens te bedaaren,
Zoo dat zy weder adem haalt,
Straks ryſt zy die eerſt was gedaald,
En komt te ſchooner op te klaaren.

Hoe de Deugd onquetsbaar is voor de verdrukkingen, daar van zullen wy in het volgende zinnebeeld ſpreeken: en op ons tweede gezegde, namelyk, hoe zy den blixem van de Nyd, die gemeenlyk op haar toeleit, kan verduuren, om het zelve te beveſtigen, alleen het voorbeeld van Plato bybrengen.

Deze, als hy van zyne medeleerlingen benyd, zynen leermeeſter Sòcrates vraagde, hoe hy zig van de Nyd beſt zou kunnen ontſlaan, kreeg tot antwoord: *Zyt als Therſites.* Deze Therſites was een leelyk, ondeugend, en ongeſchikt menſch. Dus gaf hy daar door te verſtaan, dat het deugdelyk leeven, altyd van de nyd wordt vervolgt, en om dat de booze menſchen daar vry af zyn, dit als het lot van de Deugd moet aangezien, en met gedult gedragen worden. Te recht zegt P. Rabus in de Voorreden van zynen Kruisheld Paulus:

Dit noodlot volgt altyd de vroomheid agter aan,
Dat zy door Monſters en Harpyen, aangedaan
Met gruwelen, zoo ſchelms beloond wordt voor haar daaden.

Maar zy zet zig pal, tegens de Nyd, en ſtaat als een Bolwerk,

Dat ſtorm en aanval kan verduuren;
Noch zig door wreede ſolfervuuren
Ontroeren, of verſchrikken laat.

Alle zinſpelingen der oude Wyzen komen op dit zeggen van Seneca uit: *De Deugd is, en blyft altyd roemwaardig, ſchoon de Nyd haar menigwerf met ſcheve oogen begluurt; ja dan wordt zy met haar gezellinne de Wysheid, niet zelden eerſt naar haare waardy geſchat, wanneer men haar derft en verloren heeft.* Waarom zeker Dichter hier mede overeenſtemmende zegt:

De Deugd alleen is nut, en waardig te betragten.
Daar is geen heil als uit beſtendig goed te wagten.

Niet onvoeglyk komt hier te pas, het antwoord van den Filoſoof Stilpo. Deze van den Koning Demetrius, wanneer hy de Stadt Megare verwonnen en geplonderd hadde, gevraagd, of hy ook niet in die plonderinge iet van zyn goed hadde verloren, gaf tot antwoord: *De kryg kan de Deugd niet beſchadigen, of wegrooven.*

Van wat waarde de Deugd by veelen der ouden geſchat is geweeſt, blykt uit dit eene Voorbeeld van Crates, die liever zyn goud in de zee liet zinken, dan dat daar door zyne Deugden, door den vloed van 's waerelds voorſpoed overrompeld, ſchipbreuk mogten lyden.

Ach! lag dat zoo by alle menſchen,
Wie zou naar ſtaat of Rykdom wenſchen?

Dus ſpreekt de Heer Zeeus, in zeker Vaars dat hy aan my heeft opgedragen:

De deugd gefolterd, en vertreden,
Steets van de minſten aangebeden,
Om dat de menſchen haar waardy
Niet kennen, aan de Vleyery
Der ydle waereld zig verſlingeren,
Die hen verlaat, en door de vingeren
Heendruipt, als den verquiſter 't geld,

Maar

Maar Deugd, en 't loon der Deugd verzeld
Den menſch in 't woeden van de baaren,
In ſtormen, en in landgevaaren,
Ja blyft zelf in den zwaartſten nood,
Van aardſche goederen ontbloot,
Haar minnaar ſteeds met trooſt omringen,
Als zy hem leert, hoe 's waerelds dingen,
Slegts als een wentelende bal
Zyn van het wiſſelziek Geval,
Dan gins, dan elders heen gedreven,
Dan neergeploft, dan opgeheven.
Al 't geen in onbeſtendigheid
Beſtaat, heeft ons verdriet bereid.
De deugd van edler aart geboren
Is door geen tegenſpoed te ſmoren,
Maar groeit, door allerlei verdriet,
En druk, gelyk een welig riet.
Weg ſchynſchoon goed der ydle waereld,
Bedriegelyk met glans bepaereld,
Hoe menig heeft op u betrouwt,
Dien 't naderhand met ſmart berouwt!
De deugd met goddelyken luiſter
Gehuld verquikt de ziel in 't duiſter.

Sokrates had voor een gemeen ſpreekwoord, dat, even als een pronkbeeld ruſt op zynen voet, zoo ook een regt deugdzaam man, beſtendig is in al zyn doen, nochte zich laat omwentelen door eenigen voor- of tegenſpoed, nochte ooit zwicht voor gebeden of dreigementen. Dit vertoont ons levendig de Roomſche lierdichter in zyn derde Gezang van het derde boek, waar van het begin, het geen tot ons oogmerk dient, van den Fenixdichter Joannes Antonides van der Goes in zyn jeugd dus is nagezongen:

Een

Een held van inborſt vroom, en niet licht om te zetten,
Ontziet geen dolle drift van 't volk, noch 't moordend oog
Van dwingelanden, dat hem ſchielyk dreigd te pletten,
Noch zuidewind op 't Adriatiſch Meer,
Dat hem erkent voor heer.
Noch blixem van Jupyn, geſlingerd van om hoog.

Al viel het Hemelhof uit ſpillen en gewrichten,
't Zal d'onvertzaagden maar vermorzelen tot drek.
Die moedt bragt Pallas in 't getal der Hemellichten,
Met Herkules, waar by Auguſtus blinkt,
En zoeten nektar drinkt.
Dus bragt u het geſpan der tygers, hard van nek,

Geſlagen in 't gareel, o vader Bacchus, boven
In 't Oppergodenhof, om uw verdienſt en eer.
Hier quam Quiryn met Mars klinkvoeten aangeſtoven,
Toen hy de Hel ontvlood, daar 't breede hof
Der Goden zynen lof
Uitgalmde, en zynen naam verbreidde meer en meer.

Wy kunnen ook op de ſtandvaſtigheid en gelatenheid eens deugdzamen en vroomen mans, met kleene verandering, gevoegelyk toepaſſen, het geen Jakob Zeeus, boven van ons gemeld, uitgedrukt heeft in zyn Zinnebeeld van het VERGENOEGEN. Want zeker, een wys en vroom man is altyd vergenoegd, het zy hy veel, het zy hy weinig heeft: het zy het hem in de waereld voor, het zy 't hem tegengaat.

Vergeefſch zal hem de ſtormwind dreigen
En dolle Orkaan, die met een ſlag
Den ſterken gevel neêr kan rukken,
En ryten al 't gebouw van een.
Zyn deugd hoed hem voor ongelukken.
Daar waait het onweêr over heen.

Het overige, op dat wy ons niet te verre uitbreiden, kan by den Dichter zelf gezien worden.

OOSTER-

XXII.

OOSTERPALM.

Door tegenſpoed verheven.

Men poog' den Ooſter Palm met drukken, kneuzen, plet-
Zyn ſierlyken bloei en wasdom te beletten, (ten,
Hy groeit geſtadig aan, in weerwil van de pyn.
't Gaat op een zelve wys, met die godvruchtig zyn.
Die door verdriet geſolt den hoogſten prys behaalen.
Zoo kon de Chriſtenkerk voor dezen zegepraalen,
Schoon de opgeruide magt des afgronds met geweld
Van vuur en zwaarden, wreed alom te werk geſteld,
Haar ted're ſpruiten zogt te ſchenden, te verdelgen.
Zy kreeg door 't martelbloed weer duizenden van telgen.

Wy

XXII. ZINNEBEELD.

Wy hebben de Deugd, om haare waarde en nutte Zinſpelingen, twee Tafereelen toegeſchikt. Ceſar Ripa, die ons door vernuftige en fraaye vindingen, de menſchelyke bedryven, Deugden en Ondeugden vertoondt, heeft de Deugd den Konſtoeffenaaren inzonderheid ten gebruik afgemaald, met een jeugdig ſchoon wezen, en Lauwerkrans; ſchoon, om dat de Deugd het grootſte ſieraad is van 't menſchelyke gemoed; jeugdig, om dat dezelve nimmermeer veroud, maar altyd wakker en ſterk blyft, en des menſchen levenstyd verduurt en hem byblyft tot de Dood; met een Laurierkrans, om te beduyden, dat, gelyk de Laurier altyd groen, en nimmer van den blikzem verplet wordt, de zelve ook altyd in zyne volle kragt blyft, en nimmer van eenige rampen, hoedanig de zelve ook zouden mogen zyn, zoo kan ter neder geſlagen worden, of hy ryſt van zelf weder op: in welk opzigt de Jeruzalemſche Palm (waar van gezegt wordt, dat geene zwaarte, zelf van eenen molenſteen, ſchoon hy daar door gekneuſt, en verplet wordt, magtig is, het opſchieten van nieuwe ſcheuten te beletten, zoo dat hy tegen alle drukkinge het hoofd boven houd) haar ten Zinnebeeld geſteld wordt.

De Deugd, die ons de Palm verbeeldt, ſchiet lot,
En kan door druk geteiſtert, en geknot,
Noch triomfeeren.

Dit beveſtigt Cebes de Thebaan, in de ontledinge van zyn Tafereel, zeggende: Dat, *die Deugd heeft, geen ding hem kan beſchadigen.*

Met

Met dezelve toeſpelinge wordt de Deugd ook vergeleken by de Roomſche Kamille, die, hoe dezelve meer getrapt wordt, hoe ze ſterker groeit, en kragtiger reuk van zich geeft. Voorbeelden zouden wy uit voorleden tyden, tot beveſtigingen kunnen aanhaalen, maar de tegenwoordige ontdekt aan alle kanten ſtalen genoeg; maar om dezelve aan te trekken, zouden wy ons zelven zomwylen ſchade konnen toebrengen, (want wy in een waereld leven, die het naauwlyks van pas te maaken is met ſchryven) en onzen toeleg miſſen, welke is niemant te ſteeken, maar deugden te pryzen, en ondeugden te veragten, en met een zwarte kool te merken; waarom wy dan in 't algemeen zeggen:

Men kent (ô ſchande!) op deze waereld
d'Opregte en waare Vroomen niet.
Waarom? zy leven in verdriet
Doordien de ſchyndeugd ſchoon bepeereld,
Der waereldlingen oog verdooft.
Zoo weet de Liſt zig op te luiſteren,
Dat zy de Deugd zelf kan verduiſteren,
En haar van haaren glans berooft,
Of 't onregt in haar lof komt deelen.
Geveinsde, doorgeſlepen fyn!
Gy weet door eenen valſchen ſchyn,
Den rol der Vroomen na te ſpelen.

't Luſt ons dan deeze bladzyde ten lof der Deugd te vullen. Het geeſtig antwoord van den eenen Filoſoof tegen den anderen zal het beginzel aanvoeren. De eerſte vraagde dan, wat meeſt in de waereld uitblonk, en kreeg tot antwoord, *de Zon*. Waar op de eerſte vraager aldus antwoordde: *nogtans konnen de blinden de Zon niet zien! dienvolgende zoo moet de Deugd veel meer uitblinken; want de blinden konnen*

nen haar zien en gewaar worden. Dus verdient de Deugd, dat zy om haare eigen ſchoonheid bemind wordt.

Een ſnoode door zyne driften aangeſtookt, verlaat de boosheid, zomwylen uit vreeze voor de ſtraffe (zegt Seneca), maar die door eenen goeden Geeſt worden geleid, *beminnen de Deugd*, om de Deugd. Daar wy de reden van den Redenaar Antiſtenes, op te pas brengen, die zegt: *Dat men geen ding daarom moet doen, of laaten, om dat het de wetten gebieden of verbieden; maar om dat de Rede zegt, dat is Eerlyk, of Schoon: dat is Leelyk, of Schadelyk.*

De groote Dichter J. Antonides maakt een zoete ſpelinge tuſſchen de ſchoonheid des Lichaams, en des Gemoeds, of tuſſchen de beſtendige Deugd, en de wiſſelvallige ſchoonheid, met deeze woorden, te vinden in een zyner Mengeldichten:

Die heerlykheid is zonder duur;
Een nevel kan die gloeyentheên bederven,
Gelyk de lucht de waterverven;
Maar 't zieleſchoon is godlyk van natuur;
Die luſter volgt in 't ondergaan
De zomerzonne, om ſchooner op te ſtaan:
Die zich van geene ſchaduwe laat bevlekken.
Dus kan de Deugd
Ter glorie ſtrekken
Aan de ſchoone Jeugd.

Dit geeft een goed ſlot aan ons Tafereel.

XXIII.

De TOETSTEEN.

Zich voor bedrog te hoeden.

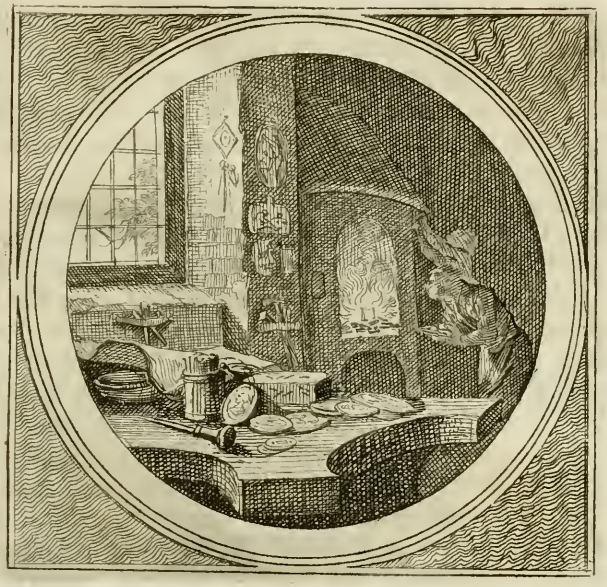

't Vernuft des menſchen heeft een Steen;
Om 't goud te toetſen, uitgevonden.
Maar d'opkomſt van veel zwaarigheên
Leert ieder beſt den aart doorgronden
Van die hy voor zyn vrienden kent;
Die meeſt getrouw in voorſpoed blyven,
Dog, als 't geluk den rugge wend,
Hun vriend onachtzaam laaten dryven.
De vriendſchap, op de deugd gebouwd,
Is waardiger dan al het goud.

XXIII. ZINNEBEELD.

Het agterſtaande Printtafereel vertoont ons een Toetsſteen, en eenige ſtukken gemunt Goud. Dit geeft ons aanleiding om te beduiden: dat, even gelyk 't goud door 't vuur beproefd, en door den Toesſteen getoetſt wordt; of het zelve wel zuiver en onvervalſt is, ook aldus een vriend beproefd wordt, of hy ook een getrouw en oprecht vriend is: wanneer hem, wiens vriend hy zegt en voorgeeft te wezen, eenige rampen of zwarigheden overkomen.

Om een Voorbeeld van deze proefneeminge aan te toonen, vind ik geen bequaamer dan 't geen de Heer D. van Hoogſtraten, in zynen berymden Fedrus, op pag. 127. uit Avienus aanhaalt; te weeten, hoe twee reizigers, in verbond getreden van zuur en zoet met elkander te zullen lyden, in een boſch van een Beer overvallen wierden. De een ſtelde zig aanſtonts op de vlucht: d'ander geen kans van te ontkomen ziende, ging op den grond uitgeſtrekt liggen, en zynen adem inhoudende geliet zig dood te zyn. De Beer rondom hem heen ſnoffelende, of hy eenig leven gewaar wierd, verliet hem in 't ende. Toen nu het gevaar over, en de gemaakte doode opgeſtaan was, quam de ander weder aanloopen. En van verre gezien hebbende, dat de Beer hem aan 't hoofd, en de ooren beſnoffelt hadt, vraagde hem, wat dit beeſt hem had in de ooren geluiſterd. Dit, antwoordde hy, *Dat ik my nooit meer op ontrouwe vrienden verlaten moet.* Zulks de Profeſſor Schuppius wel dubble reden heeft, om te zeggen: *Gelooft gy dat die man, welke u in tegenſpoed verlaat, ooit uw oprechte vriend geweeſt is, zoo zyt gy in uw meening bedrogen: want aan een waare ongeveinde vriendſchap is geen einde.* En Euphues, *Gelyk het al geen goed Geld, is daar des Keizers munt op ſtaat; nog al Goud dat 'er blinkt: zoo is 't niet al waarheid dat den*

ſchyn

ſchyn van waarheid heeft. Noch 't zyn altemaal geen vrienden, die een vriendelyk aanzigt toonen; een lieflyke tonge is geen bewys van een oprechten vriend; maar zyn trouwhartigheid.

Maar zyn trouwhartigheid, zegt de Spreuk. Dit dwingt my noch een voorbeeld, daar toe dienende, van gemelden Heere Hoogſtraten te rooven. Dit zal my zoo qualyk niet afgenomen worden, om dat ik niet, als hy, met den Schryver in d'eigen taal kan handelen. Polienus verhaalt van Alcibiades, dat hy begerig te weeten, wie van zyne vrienden hem getrouw waren, veinsde een doodſlag begaan te hebben; en de plaats en perſoon, die van den handel wiſt, en zig geliet als dood te wezen, in den duiſter aanwees; hen biddende, zy wilden die zaak tog verborgen houden, en hem hulpe en byſtand doen. Alle ſchrikten zy hier af, en verlieten hem, uitgezondert zyn vriend Kallias alleen, die hem bybleef, en op deze toets oprecht bevonden werd. Zedert welken tyd Kallias altyd van hem voor een getrouw vriend, en in groote waarde gehouden is.

Op dusdanige vrienden, die in nood zig van kant maaken, even gemeld, doelt de ſpreuk: *Een vriend wordt met voordeel gewonnen, en met ſchade verloren.* En waarom tog? Euphues zal het zeggen: *Eigen liefde is de waaragtige oorſpronk van alle menſchelyke daaden.*

Nog een voorbeeld, en daar mee houden wy aan ons Zinnebeeld genoegzaam voldaan te zyn.

In 't Jaar 1642. werdt de Heer *De Thou*, met den Graaf, Stalmeeſter des Konings van Vrankryk, veroordeeld om met het zwaard onthalſt te worden. Als hy dan zag, dat zyne vrienden zig des niet bekreunden, zeide hy tegen zyn Biegtvader, zeer verwondert te zyn, dat hy zig van alle zyne vrienden aan 't Hof verlaten vond. Maar die gaf hem tot antwoord, dat zulks de loop der waereld was; volgens de bekende Latynſche vaarzen:

Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Zoo lang als u 't Geluk en Voorſpoed willig dienden,
Had gy een groot getal van aangenaame vrienden;
Maar nu zich eindelyk 't Geluk heeft om gewendt;
Niet een van allen die u kent.

Zeker het zou thans al wat zeldzaam wezen, een vriend te vinden, die tot in den uiterſten nood een vriend blyft. Zeker zeg ik nog eens; Die 'er zoo een heeft, die de proef heeft uitgeſtaan, mag hem wel in waarde houden. Maar waar vind men in onze dagen Oreſten en Pyladeſſen, wier liefde zoo groot was, dat zy voor malkander wilden ſterven? Dit voorbeeld is van Luc. Rotgans loffelyk berymd, in zyne *Zedeleſſen uit d'oude Verdichtzelen*, daar hy in de toepaſſing dus zegt:

Waar zal ik Pylades in onze dagen vinden?
Of die Oreſt in trou en vriendſchap evenaart?
In voorſpoed telt men nu een lange ry van vrinden,
Maar geen, wanneer 't geluk zig tegen ons verklaart.
Zoo lang 't mildadig lot uit Amaltheaas hooren
Den middagdiſch ſtoffeert, en 't muskadellebloed
In gulde ſchaalen gloeit, heeft elk ons trouw gezworen.
De vriendſchap wordt geſterkt, door weelde en overvloedt:
Maar als 't Gebrek in huis, met krachtelooze beenen,
Door onze keuken kruipt, of in den kelder zucht,
Waarom de huisvoogd quynt, en vrouw en kinders weenen,
Verflaauwtze op dat gezicht, verdwynt en neemt de vlucht.
Maar mag men u den naam van waare vrienden geeven,
Gy die den voorſpoed volgt, en liefkooſt om 't genot?
Neen, tafelvrienden, neen: de vriendſchap wordt verheven
Om haar ſtandvaſtigheid in een rampzalig lot:
Dies moet ik Pylades en zyne deugden loven:
Geen vriend in veiligheid, maar midden in 't gevaar:
Geen vriend op 't feeſtbanket in Agamemnons hoven,
Maar in den kerker, en by Thoas moordaltaar.

XXIV.

DE UIL.

Van weinigen gezocht.

Oud Grieken bragt wel eer een Nagtuil op de Altaaren
Van Pallas, om 't geheim der wysheid te bewaaren,
Als diende dit om 't volk te leeren, hoe met kragt
Van harſſenarbeid by een lamplicht in den nagt
Die ſchoone en edle gaaf wierdt van den menſch verkregen.
Maar heeft een Chriſten luſt met wysheid allerwegen
Te wandelen, wel aan. Het Euangelieboek,
Zyn vraagbaak, zal hem meeſt, door ſtadig onderzoek
Verzeld met waaken, by aandagtig overdenken,
Veel Chriſtelyke deugd en wysheid tevens ſchenken.

XXIV. ZINNEBEELD.

Dit Zinnebeeld geeft ons aanleidinge om de loffelyke WYSHEID, in haaren aart en waarde te beſpiegelen, ten einde wy door der zelver ſchoonheid bekoord, daar naar mogten graven als naar Goud. Waarom Salomon Cap. 2. dezelve vergelykt by *een verborgen ſchat:* en zyne Spreuken, waar in de zelve ligt opgeſlooten, by *een aangenaam hoofdcierſel en goude halsketenen;* met belaſtinge van dezelve zoo dierbaar te agten, en *te bewaaren, als den appel onzer oogen, te binden aan onze vingeren, en te ſchryven op de Tafelen onzer harten.*

De Kaldeeuwſche, Egiptiſche, en inzonderheid de Griekſche Wyzen hebben, door hun natuurlyk verhuft en naarſtige beſpiegelingen, al vroeg de waarde der zelve gekend, en blyken daar van nagelaten in hunne Goude ſpreuken, en, op het voorbeeld van den wyſten der Waereld, de WYSHEID als den dierbaarſten ſchat aangepreezen.

De Redenaar Antiſtenes, zeide: *dat de Wysheid onze waaragtige Rykdom is,* en *dat de ſtaat der menſchen dan eerſt gelukkig zal wezen; wanneer een ieders vernuft, met het licht der wysheid omſchenen zynde, in al zyn doen en laaten naar de Reden te werk gaat.* En Diogenes, *Dat zy een ſchat is, die gevonden zynde, niet geroofd kan worden, nog verminderen; invoegen dat zy in Schipbreuk met ons aan land zwemt:* ja *dat een Wyze nooit arm, maar altyd ryk is; want hy heeft de dingen niet van nooden, maar de dingen hem.* Gevraagd, op wat wyze heeft hy de zelve niet van nooden? antwoordde hy, *om dat hem, die alles bezit, niets en gebreekt* Dit is niet ongelyk aan 't geen de Zeede-meeſter Seneca daar aan ten

luiſter

luister heeft toegepast, zeggende: *Schoonheid verslenst met 'er tyd, schatten konnen geroofd worden, maar wysheid blyft zyn bezitter by.*

De Brandende Lamp, in het Tafereel afgebeeld, is een Zinnebeeld van het licht des verstands, 't welk door byzondere goedheid van den bouwheer der waereld, in de zielen der menschen ontsteken is; waar omtrent de oeffening als de oly is, waar door dezelve in stadig ontvlammen wordt onderhouden.

De Olyftak beduidt den innerlyken en uitterlyken vrede, die van de zelve herkomt. En van zommigen is verstandig aangemerkt, dat het geen Virgilius meldt van Eneas, een Olyftak in zyn hand neemende, als hy met de Sibille naar de onderaardsche geesten in de Elizeesche Velden, om zyn Vaders schim te bezoeken, aftrok, geen verzinzel is, maar dat de Latynsche Puikdichter het teeken voor de beteekende zaak heeft gesteld, en dus door den olystak niet anders heeft willen te kennen geeven, als dat de wysheid den mensch door alle zwarigheid geleid tot een gelukkig einde.

Het besloten boek, is de Wysheid die Jeruzalems eerste Tempelbouwer een verborgen schat noemt, om de duistere bezwaarlingen, die zonder het licht des verstands bezwaarlyk 't ontwinden zyn. De Egyptenaars en oude Grieken hebben de verborgen wysheid in raadzelen gesteld, en het * verzinzel van Sphinx van Argos, daar op toegepast; als mede der

* Sphinx, een Amazone, was de huisvrouw van Cadmus, die, na dat hy Dracon gedood, en zich in des zelfs Ryk gezet hadde, ook deszelfs zuster ten Vrouwe nam. Dit gaf oorzaak dat Sphinx zig van hem afscheurde, het grootste deel van zyne onderdaanen op haar zyde lokte, en hem eenen grooten schat ontroofde, enz. Hier mede voorzien zynde, vlugtte zy op het gebergte Sphingium, van het welke zy Cadmus met list beoorloogde, en veelen van de Thebaanen overviel en ombragt. Nu plagten de Thebaaners de

zelver beeldeniſſen voor hunne tempelen geſteld. Dus getuigt Plutarchus, zeggende: *Zy ſtelden gemeenlyk voor hunne tempelen de Sphinxen, waar mede zy te kennen gaven, dat de leering van hunne heilige dingen beſtond in een verborgen wysheid.*

De Griekſche Kerk heeft in den Lentetyd van haare opkomſt het Zinnebeeld van een beſloten boek overgenomen ('t is hier de plaats niet, anders zouden wy verſcheiden Kerkgebruiken konnen aantoonen, die uit het Heidendom ontſprooten zyn) en op den Heiligen Bybel gepaſt En ons gebreken geen bewyzen om aan te toonen, dat verſcheiden der eerſte Griekſche Kerkleeraaren, in hunne zinſpelingen, een geſloten boek met zeven zegelen (nu nog in de Roomſche kerk, met een Lammetje, agtervolgens het gezigte in de Openbaringe van Johannes met dat oogmerk gebruikt) ten Zinnebeeld geſtelt hebben van de verborgenheden Gods in den Heiligen Bybel opgeſloten; hebbende Godt, naar hun gevoelen, voordachtelyk onder duiſtere bezwagtelingen deze dingen voorgedragen. Dus hooren wy Gregorius in zyn verklaringe over Ezechiel zeggen: *De duiſterheid van Gods uitſpraaken brengt grootte nuttigheid aan; want zy oeffent de zinnen, dat ze door vermoeyingen worden uitgebroeid, en dat eene welgeoeffende verkrygt, het geen een die luy, en traag is, niet kan vatten. Noch heeft ze wat anders in, want zoo de kenniſſe der H. Schrift voor een ieder open ſtont, men zou ze niet agten: want in zekere duiſtere plaat-*

de Krygsliſt en verborgen roeleg der vyanden raadzels te noemen: en dus is uit het zeggen: Sphinx van Argos vermeld ons niet het uitgeven van raadzels, en niemant kan die oploſſen; dit verdichtzel geſmeed, dat Edipus het raadzel raadende, Sphinx zig zelve van de rots te barſten heeft laaten vallen, enz. Maar dit is 'er van, Edipus, een man dapper beroemd in 't oorlogen, heeft, met een deel van Cadmus volk geſterkt, haar onvoorhoeds overvallen, haaren roeleg ontdekt, en haar gedood. Zie *Palephatus* van de *Ongelooflyke Hiſtorien*, pag. 33.

plaatzen vermaaken ons die dingen, die t'elkens uitgevonden zyn, en met hoe veel meerder zoetigheid, alzo ook met meerder arbeid, 't gemoed hebben afgemat. De zelve op een anders plaats: *Gelyk de H. Schrift den eenvoudigen met de uitterlyke letter vermaakt; alzoo oeffent zy de wyzen met haare verborgenheid. Want zy heeft in 't openbaar, waar mede zy de kinderkens kan voeden, en behoud in 't verborgen, waar mede zy de hoogdravender verſtanden, tot verwonderinge in zoetigheid ophoud.*

Wy hadden met deze uitweidingen den Uil, in ons Tafereel geſtelt, naby geheel vergeeten. Deze is altyd van de oude Heidenen gehouden voor een Zinnebeeld van Wysheid, en goeden Raad. De *Beeldeſpraak* geeft 'er deze reden van; *Dit dier vliegt meeſt by donkeren nacht, om zyn koſt te zoeken, en heeft dan een ſcherp gezigt: gelyk de Natuurſchryvers zulks getuigen,* enz. Door welke beeldenisſe vertoont wordt de naarſtigheid en 't nachtwaken, waar in zulken, die naar wysheid zoeken, inzonderheid ook de Prinſen en Raadsheeren moeten bezig zyn, op dat zy des nachts bedenken, en overleggen 't geen zy op den dag hebben uit te voeren; doordien de inbeeldende kragt van 't gemoed, in de ſtille duiſterheid veel ſterker en kragtiger is. Waar van de Uil ten voorbeeld ſtrekt, die den nagt voor den dag verkieſt. Met opzigt op dit aangehaalde, hooren wy Homerus zeggen *Het betaamt een Raadsheer niet, dien de laſt en zorge des volks bevolen is, gantſche nagten te ſlaapen.* En tot beſtempelingen van 't geene gezegt is, wyzen wy den Lezer tot de munt van Keizer Domitianus, in de meeſte Muntkabinetten der liefhebbers; maar 't gereedſte in de *Roomſche Mogendheid* van J. Oudaan, op pag. 306. Tab. LV. te zien, welke door den Raad tot eere, en gedachteniſſe van hem, die ten eerſten aanvang zyner Regering een bezorgd gemoed ſcheen te hebben, met die betekeniſſe, geſlagen zyn. Weer te ruim geweid hebbende, zullen wy ſluiten met de fraai-

je Redenvoeringen van den Prof. Balthazar Schuppius, in zyn Boekje over de INBEELDING, daar hy dus zegt: *Gewiſlyk is in alder hande geval beter, wysheid dan groot goed te hebben; om dat, als het Geluk ons begeeft, wy egter het verſtand behouden. Want daar alles wat wy bezitten heel onvaſt, en niet anders is, als een Toneel van geduurige verwiſſelingen, is de wysheid alleen, die onbeweeglyk en vaſt, ons beſtendig, en onbeweeglyk maakt. Dierhalven behoorden wy te* LEVEN *alleen om te* WEETEN, *en te* WEETEN *alleen om te* LEVEN.

't Luſt ons echter eenige ſtaalen tot lof der Wysheit te melden, de bedryven van een zot en Wys man in beſpiegeling te brengen, en eenige grondleſſen (dienſtig om in alle voorvallen, die den menſchen in hun leven ontmoeten konnen, daar mee te raadplegen) voor te ſtellen.

De woorden of Redenkavelingen (zegt Democritus) *zyn ſchaduwen van't bedryf, De woorden zyn de vrouw, het doen is de man. Het zeggen is ligt, het doen is moejelyk. De voortreffelykheid der bedryven is duurzaam, en die der woorden voorbygaande.*

Die Wys is (zegt Gratiaan) *acht al de waereld; om dat hy weet, dat ieder wat goeds heeft. Die anderen te boven gaat, vind altyd nog iemant, die hem te boven gaat; maar een zot agt niemant, om dat hy niet weet, wat goed is, en zyn verkiezing altyd loopt op het ergſte.*

De zelve: *De Dwaasheid komt altyd in, met een open mond. De zotten zyn ſtout; maar de Wysheid komt in met zeer veel voorhoede. Haare voorlopers zyn d'Opmerking, en d'Onderſcheiding, die de wacht voor haar houden, ten einde zy voortgaa, met getelde ſchreden, waar te twyffelen valt, of 'er diepten mochten zyn.*

Het is een wyze Proteus, die zedig is by de zedigen, Verſtandig by de verſtandigen, Ernſtig met de ernſtigen, Vrolyk met die vrolyk zyn, en heeft het middel om alle harten te winnen.

De Gezondheid is het Geluk van 't lichaam, de Weeten-

Weetenſchap dat van de ziel. Paus Julius de tweede van dien naam had voor een Zinſpreuk: *Geleerheid is 't Zilver van de Borgers, het Goud van de Edelen, en de Diamant der Vorſten.*

Zommigen vertrouwen zig zo zeer op hunne verdienſten, dat zy gans geen zorg draagen om zig te doen beminnen; maar de Wyzen weeten, dat de verdienſten een grooten omweg moeten afleggen, wanneer ze niet door gunſt geholpen worden. De ſchrandre Spanjaart Juan Rufo, gevraagd zynde: *Waar het van daan quam, dat de meeſte bedieningen vielen op luiden van kleene verdienſten;* gaf tot antwoort, *Om dat de bequaamſte luiden wachten, dat zy door hun verdienſten van zelf geroepen worden, en anderen in tegendeel daar krachtig aanzoek om doen.*

Daar is geen gevaarlyker woeſtyn, als zonder vrienden te leven. *Te leven zonder vriend* (zegt het Spaansch ſpreekwoord) *is te ſterven zonder getuigen. Ik ben die* (zegt de Vriendſchap by Gratiaan) *zonder welke geen heil in de waereld is, en met welke alle de onluſten licht vallen, en verdraaglyk zyn.*

In voorſpoed heeft men veel vrienden, en die alle goedkoop: men moet die aan de hand houden, niet veragten; want daar kan een tyd komen, dat gy u gelukkig zoud agten een der zelve te hebben. De boerſche lieden hebben nimmer vrienden, zelf niet in voorſpoed, om dat niemant hen kent. *Zoo lang gy gelukkig zit* (zegt Ovidius) *zult gy veele vrienden tellen. Maar de Ongelukkigen* (zegt meergemelde Rufo) *hebben geen zwager, en een arm man is altyd in een vreemd land.* Hierom raad Gratiaan: *dat wy ons van der vrienden gunſt zoo wel moeten weeten te bedienen; dat, wanneer die ons komen te ontvallen, wy geen gebrek lyden.*

De Beleefdheid is het voornaamſte deel van 't wellee-ven; zy is een ſoort van betooverîng, waar door men zig by de waereld bemind maakt, in ſtee van dat men zig door ſtuursheid doet haaten, en veragten. Het koſt weinig, en

geldt

geldt veel. De beleefden hebben dit voordeel; dat al de eer daar van aan hun blyft. Hierom antwoordde een Filosoof, gevraagd, *Hoe groet gy een man, die niet weder groet? Het is geen oneer voor my, dat ik beleefder ben dan een ander.*

De geenen, die met 'er haast iets eisschen, moeten met bedaardheid gehoord worden. De Mildadigheid is pryslyk: maar dikwils (zegt de Jonge Plinius) *wordt een haastige Mildaadigheid van berouw verzeld.*

Daar is niet lichter te bedriegen (zegt Gratiaan) *dan een eerlyk man. Hy die nooit liegt gelooft licht, en hy die nimmer bedroog vertrouwt veel. Men moet leeren van zyn eigen en een anders schade. Wacht u dan zoo eerlyk te wezen, dat een ander daar door gelegenheid neemt, om oneerlyk te worden. Men moet half Duif, half Slang zyn, volgens den raad van 't Evangelie.* Matth. 20:16.

De zelve: *Zommigen neemen de rust in 't begin, en laaten den arbeid voor 't einde.* Maar Diogenes zeide: *Men moet wagten met rusten, tot dat men aan 't einde van de loopbaan gekomen is.*

Zomtyds bestaat het geneesmiddel van 't quaad in dat te vergeeten, en men vergeet dat middel te gebruiken. Hier om zeide Themistocles tegen een man, die hem de konst der Geheugenisse wilde leeren, *dat hy liever de konst van vergeeten leeren wilde.*

Men moet willen als men kan; want de gelegenheid en de tyd wagten naar niemant. Schryf aan uw willen geen valle wetten voor; *want morgen zoud gy licht gedrongen zyn, het zelve water te drinken, dat gy heden verfmaad.*

Een voorkomende verschooning verwekt den agterdogt, die sliep. Men moet zig nooit gelaten eens anders agterdogt gewaar te worden; maar moet tragten het agterdenken te genezen, door een getrouw en eerlyk bedryf.

Men moet nooit deel zoeken te hebben aan de geheimen van de genen, die boven u zyn. Gy zoud gelooven

looven kerſſen te deelen, en gy zoud de ſteenen krygen. *Het vertrouwen, dat een Vorſt op zyn onderdaanen ſtelt* (zegt Bocalin) *is een ſnoer, dat hy om zynen hals heeft, om het toe te haalen, wanneer hy begint te vreezen, dat de geheimen, die door d'ooren in 't hart zyn gedrongen, uit het hart tot de tong mogten komen. 't Beurt dikwils dat een Vorſt berouw krygt van zyn geheim vertrouwd te hebben, en hierom bevreesd, ſtelt zyn geheim in verzekertheid.*

Het oorkuſſen is een ſtomme Sybille. Op een zaak, die men te doen heeft te ſlaapen, is beter, dan wakker te zyn op een zaak, die gedaan is. Geheel ons leven moet zyn denken, om niet te dwaalen. *De Grieken noemden den nagt voorzienig*, (zegt Servius) *om dat een menſch meer doordringendheid van geeſt heeft by nagt, dan by dag.* Doch zommigen bedenken zig lang, en daar na laaten zy zig nog in alles bedriegen, zonder van te vooren daar op gedacht te hebben.

Eindelyk Spreuken, en bedryven van anderen zyn, in een vruchtbaaren geeſt, zaaden van ſcherpzinnigheid, die vervolgens eenen overvloedigen oogſt van nutte leeringen verſchaffen voor de opmerkenden.

Hierom hebben ze eenen nutbaaren arbeid op zich genomen, die niet alleen de gedenkwaardige bedryven, maar ook ſpreuken van wyze mannen, uit de beſte Schryveren by een gebragt hebben: dewyl zeker is, dat geen ſoort van ſchrift zoo voordeelig is aan de menſchen, byzonder die jong van jaaren zyn, omdat de voorbeelden wat ſterker ingang hebben, dan alle de leſſen der wyzen. Het geen de oude Filoſofen hebben te boek geſlagen, over de zeden, en het beſtieren des levens, is wel weetens waardig, maar het naſporen daar van ieder niet even gelegen, dewyl de zaaken met veel omwegen bezet zyn, die niemant door kan gaan, of hy moet luſt en overvloet van ledigen tyd hebben. Ariſtoteles heeft zich daar omtrent opgehou-

gehouden, maar op zulk een manier, dat hy alleen voor Filosofen schynt geschreven te hebben. Hier in zien wy, dat veele geleerde mannen den leesgierigen hebben willen te gemoet komen, door hunne naarstigheid en naauwkeurigheid, welke eenigen Spreuken by een gezameld hebben, als Theognis en Isokrates; anderen de Krygslisten en gedenkwaardige Spreuken van doorluchtige mannen, als Valerius Maximus, en Sextus Julius Frontinus, die te kennen geeft, dat het zelven van eenige anderen gedaan is. Zeker daar hoort veel tyd tot het gaan zoeken van goud in de aderen der aarde, of edele steenen op het strand, of in zee. Zoodat hy eenen aangenaamen dienst doet aan leergierige verstanden, die voor den dag komt, met zuiver opgemaakt goud, en ons een geschenk doet van uit verkoren en gezuiverde diamanten in goud of aan drinkbekers gezet. Dit werk van veelen ter hant geslagen, is egter naar het oordeel van doorgeleerde mannen van niemant gelukkiger uitgevoerd, dan van Plutarchus, die na het uitgeeven van zyn nutbaar en stichtelyk werk, betreffende het leven der doorluchtige mannen, waar in hunne brave daaden en gedenkwaardige redenen verhaald worden, voor den pryselyksten Keizer Trajaan, opgezameld heeft de gedenkwaardige spreuken veeler vermaarde mannen, omdat men daar in, als in eenen onbedriegelyken spiegel verbeeld ziet den aart, en de neiging van ieder in het byzonder. Men ga waar men wil, Plutarchus heeft den top bereikt. Dit wist de groote Erasmus, die daarom uit het Griekseh van dien Schryver een geheel boek van gedenkwaardige spreuken, in de Latynsche taale, heeft uitgegeeven.

Maar wy weiden weder te verre af. Het naaste Zinnebeeld roept ons.

XXV.

EEN SCHOONE BOOM.

Deugd en Schoonheid niet altyd gepaard.

Beſchouw dit zinryk Tafereel,
Een ſchoonen Boom, maar ſlechts vol bladen,
Daar de oude ſtam, op zynen ſteel
Gekromt, met vruchten is belaaden.
Hoe meenig menſch ſchynt voor het oog
Vernuftig, en van heuſche zeden,
Die, buiten 't ſierelyk vertoog,
Is ydel van gemoed en reeden;
Daar iemant van geringen ſchyn
Een ſchrand're en groote geeſt kan zyn.

Het

XXV. ZINNEBEELD.

Het Tafereel vertoont voor 't oog een Boom, ſchoon en ryzig van geſtalte, met een rond getroſte bladerkruin, maar ontbloot van vrugten. Een regt Zinnebeeld van een man, ruſtig van geſtalte, en ſchoon van wezen, verbeeldende, door zynen uiterlyken zwier, wat groots, dog die, in den ommegang beſchouwd, niets behalven zyne uiterlyke ſchoone geſtalte bezit, dat lofwaardig is. Dusdanig een *ſchoonheid beſtaat in een gevoeglyke evenredigheid van het geheel tot de deelen: en van deelen onder malkander.* Verſcheiden buitenlantſche volken hebben oudtyds op d'uiterlyke ſchoonheid der mannen verſlingerd geweeſt. Verſcheiden mannen (verhaalt Dan. Jonctys in zyn *Geſchil, wat de meeſte kragt heeft, om liefde te verwekken*) zyn om de bevallige geſtalte hunren lichaamen, voor anderen geſteld, en tot Koningen uitgekozen geweeſt. d'Indiaanen, Perſiaanen, en Mooren hadden oulings in gebruik, den ſchoonſten van geheel hun land tot hunnen opperheer te kiezen: het welke by andere volken ook is nagevolgd. Want, gelyk Curtius zegt, zy oordeelen niemant bekwaamer den laſt des Ryks te draagen, dan dien de Natuur met een ſchoone en uitſtekende geſtalte des lichaams had beſchonken. En dit ging zoo ver, dat Agis, Koning van Lacedemonie, gevaar liep van zyn Ryksſtaf te verliezen; doordien hy eene korte vrouwe tot zyne Gemalin gekoren had. Want zy vreesden in zulker voegen, dat de Koninklyke Ry van haaren eerſten luiſter verbaſterd mogte worden. In dien opzigte moet ons niet vreemd ſchynen, dat Iſocrates ſchreef, *dat 'er meer door eene onberiſpelyke ſchoonheid, dan door alle ande-*

andere uitſtekende deugden, eenen onſterffelyken naam verkregen hebben. Maar de waare Wysheid heeft deze blinde keur ook al voor veele eeuwen beſpot, in de Fabel van de Vos. Deeze geraakte in den winkel eens Beelſdnyders, ſchepte groot vermaak in beelden van verſcheiden gedaante, en ſoort te beſchouwen. Ondere die behaagde haar een vrouwenbeeld konſtig uitgewerkt en van ſchoonen ſtal. Hier voegt ze zig by, hier ſpreektze tegen, dit vleidze; en het zelve van allen zyden beſchouwende, (wanneer het beeld onbeweeglyk bleef, zonder eenig wezen te hebben van alle deeze vriendelykheid) borſt eindelyk toornig geworden uit: *O ſchoon aangezicht zonder herſſenen!*

Wat ons belangt wy moeten bekennen, dat een man ſchoon van leeſt, wanneer de inwendige hoedanigheden, te weeten een geleerd vernuft, en beſpraakte tong, die uiterlyke ſchoonheid evenaart, voor regt ſchoon te agten is. Ja, indien een ſchoon man nevens zyn lichaamelyke ſchoonheid met zekere ongemeene deugden begaafd is, 't is te verwonderen hoe ver haare uitſtekende luiſter de gemoederen der menſchen in verwonderinge zal verrukken. Want

De deugd gehuisveſt in een ſchoonen
Kan meerder kragt en luiſter toonen.

Zoo Deugd, Geleerdheid, en een wel
Beſpraakte tong, met ſchoon geſtel
Een 's mans verzeld gaat, ſteekt elk d'ooren
En aandagt op om hem te hooren,
En blyft vol van verbaaſtheid ſtaan.
Men hoort als een Orakel aan,
Al wat hy zegt, met groot verwonderen,
Als of Apolloos ſtem quam donderen
Uit Delfis heilig Tempelhol,
Waar door Deïphobe, als dol,
Liep om altaar en drievoet waren,
Wanneer zy zou 't geheim verklaaren
Aan 't jammerlyk misleide volk.

Maar daar deze inwendige ſchoonheid wordt gemiſt, kan al de ſchoonheid my niet meer behagen dan een ſchoon waſſe beeld. Wy ſpreeken, zoo als het by ons leid. Zoo deed ook Paus Klemens de VIII, dog die ſpon den draad wat grover. Dees had op een tyd zeker Duitſch Prins, nevens den vermaarden Georgius Sabinus ter maaltyd genoodigd. De Paus, een beminnaar van luiden van letteren, ſprak over tafel zeer wydloopig van veele dingen met Sabinus, daar de Prins byzat en den ſtommen ſpeelde. Het geen den Paus gelegenheid deed neemen van te vraagen, of zyne Hoogheid de Latynſche taale verſtondt. Maar uit hem verneemende, dat hy van alle taalkunde ontbloot was, ontzag zig niet, met verwondering, uit te roepen, *O ſchoon Beeſt!*

Overzulks zou ons een ſcheeve Socrates, of bultige Ezopus, wanneer zy een taal als Cicero ſpraken, beter behaagen, dan een ſchoone uiterlyke geſtalte, met een vernuftelooze ziel; 't geen het byvoegzel in het Tafereel (naamelyk een misvormde Boom, met vrugten overladen) niet duiſterlyk te kennen geeft.

Gratiaan heeft, in zyn tyd, ook al gezegt: *Daar zynlieden, die niet anders als een ſchoonen Voorgevel hebben, gelyk de huizen, die niet volbouwt zyn, uit gebrek van geld. Met de eerſte groete is het onderhoud van hunne reden geeindigt; want de woorden worden lichtelyk uitgeput, wanneer het verſtand niet veel water van vernuft bezit. Het valt hun licht anderen te bedriegen, die, gelyk zy, meede niet dan 't uitwendige hebben: maar die wys zyn ontdekken wel haaſt, dat zy van binnen ydel zyn.*

XXVI.

DE HARP.

Zonder geluid nutteloos.

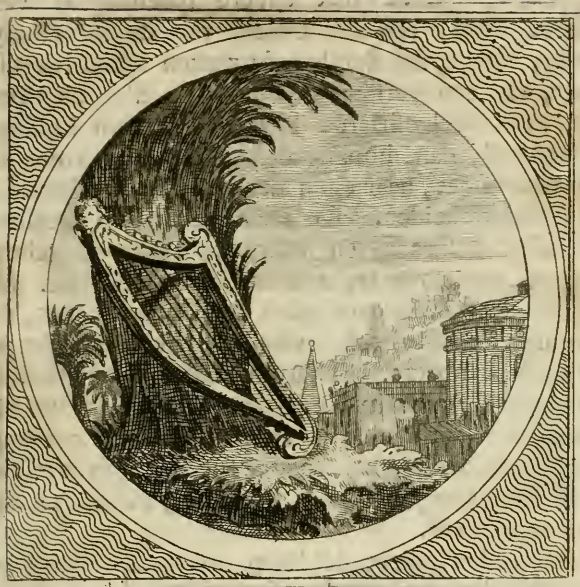

Wat baat een Harp, die tot vermaak van de ooren;
Door 's meesters konst haar snaaren niet laat hooren?
Wat baat een mensch zyn wysheid en verstand,
En rykdom, hem zo mild van 's Hemels hand
Geschonken, die, zyn gaaven zonder luister,
Laat by zich zelfs verroesten in het duister?
Maar die, geraakt van Godlyke yver, 't goed
Dat hy bezit naar 't lichaam en 't gemoed,
Voor 's naastens dienst, en welstand nimmer spaarde,
Verstrekt de lust, de rechte vreugd van de Aarde.

XXVI. ZINNEBEELD.

De Harp, (gelyk ook andere ſpeeltuigen) verſtrekt eerſt, een Zinnebeeld van de menſchelyke Rede, welke, zal dezelve de zaaken natuurlyk uitdrukken, en den verſtandigen hoorder d'ooren ſtreelen, als een welgeſnaarde Harp, door een konſtige hand beſtierd, dan hooge, dan laage, of vermengde toonen ſlaan moet, naar eiſch der maaten, die de zangſtukken onderſcheiden. En even gelyk een ſpeeltuig hoe konſtig geſnaard, en naar een bedreven gehoor geſpannen, nutteloos is, zoo de hand niet aan het zelve geſlagen wordt: zoo geeft het ook geen nut, dat een man verſtand heeft, wanneer hy het niet op zyn tyd laat blyken. Hierom zeide Theophraſtus, als hy over den maaltyd een Jongeling, van welken hy goede verwagtinge had, zag ſtil zitten; *Indien gy ſtilzwygt, om dat gy onweetend zyt, zoo doet gy wyslyk: maar indien gy verſtand hebt, zoo doet gy dwaaslyk, dat gy niet en ſpreekt.*

Ten tweeden, dient de Harp ook in dit opzigt ten Zinnebeeld, dat, even als het ſnaarenſpel de afgeſloofde Geeſten verquikt, en wakker maakt, en daarom inzonderheid nut en pryſlyk is; zoo ook alle uitſpanningen, die de geeſten, door dagelykſche, en ſlaafſche bezigheden verſtompt, weder ophelderen, verdienen geprezen te worden. Myn ge-eerde Leermeeſter S. van Hoogſtraten plag te zeggen: *De geenen, die zig zomtyds ontſpannen, krygen nieuwe kragten. Men moet aan den geeſt eenig vermaak toelaaten; want hy wat geruſt hebbende, ryſt eerder, en wakkerder op.* Dit komt over een met de les van Seneca, *Dat men het verſtand niet*

niet altyd even zeer op eene zaak moet opgeſpannen houden; maar ook zomwyl wat ruſt, of uitſpanningen daar aan vergunnen. Waarom ook al van ouds af by geagte mannen de uitſpanningen zyn goed gekeurd en in gebruik geweeſt.

De wyze Socrates ontzag zig niet, by wylen met de kinderen te ſpeelen. Cato vermoeid van Staatzorgen ſpoelde den onluſt af, met een glas wyns. Scipio ſtelde zyn dapper en zegeryk lichaam zomwyl tot danſen; nochte ontzag zich, uit vermaak, in tegenwoordigheid van den wyzen Lelius, ſchulpen en zeehorentjes op ſtrand te raapen. Anderen weder zetten zich tot de Boekoeffeninge, die ook myn ſpeelpop is: de meeſten tot gezang en ſpel, gelyk ook vader Vondel; die zyn doffe en vermoeide geeſten vaarwel ſpeelde, op een kindertrommel.

Octavius Auguſtus aan het gebied geraakt, had in het opgaan van zynen roem ook eenige bedillers zyner zeden: omdat hy, als Suetonius verhaalt, ſomtyds viſchte met de angelroede, ſomtyds ook met de kinderen ſpeelde. De Heer D. van de Hoogſtraten verhaalt in zyne Aanmerkingen, op den vertaalden Fedrus, hoe Frederik de Tweede, Koning van Deenemarken, als hy vermoeid was van de bezigheden des Ryks, gewoon was zich meenigmaal met de hovelingen te verluſtigen, zeggende tot hen: *Laat ons wat ſpeelen, terwyl de Koning van de hand is.* Als hem dagt, dat het tyd van uitſcheiden was, zette hy zyn wezen weder in een ſtadige plooi, met dit zeggen: *wy moeten met ſpeelen uitſcheiden: de Koning is wedergekomen.* Maar laat ons den Fabel van Fedrus, waar op de gemelde heer dit aangetekend heeft, en die de geleerden oordeelen, dat van den Fabeldichter opgeſteld is, om de eere van Auguſtus in dit ſtuk op te houden, hier liever byvoegen:

EZOPUS en de kinderen voorheen
Geraakten aan het ſpeelen in Atheen
Met nooten. Een, die hier voorby quam treeden,
Beſchimpte dit, als buiten alle reden.
Ezopus merkt dit ras, veel eer gewoon
Het onverſtand der menſchen zelf ten toon
Te ſtellen, en hunne ydle zotternyen,
Dan ſchimp hierom van anderen te lyen.
Hy dan ontſpant op 't midden van de ſtraat
Een boog, en zegt, Zie of gy dit verſtaat,
Die my beriſpt. Het volk komt aangedrongen.
Hy pynigt zich dus onverwacht beſprongen,
En weet niet wat Ezopus wil verſtaan,
En geeft het op in 't end. Dees vangt dus aan:
Houd gy den boog geſpannen t'allen ſtonden,
Gy breekt hem licht: maar hy wordt nut bevonden,
Zoo gy hem by gelegenheid ontſlaakt.
't Gemoed wil dus by wylen zyn vermaakt,
Opdat het weêr geſterkt, met nieuwe krachten,
Bequaamer zich begeve tot gedachten.

Voorwaar veele braave mannen, vermoeid van zwaar werk, hebben in de ledigheid, als ze hun by wylen gebeuren mogt, getoond dat hunne uitſpanningen van veel grooter nutbaarheid waren, dan de ingeſpannen arbeid van veele anderen. Ook hebben zy zich niet ontzien aan de werken van hunnen geeſt, in die ruſte voortgebragt, den naam van LEDIGHEIT of UITSPANNINGE te geeven.

XXVII.

De GEËNTE BOOM.

Door lyden vruchtbaar.

Zo iemant vruchten van een boom,
Naar zyn genoegen, wenſcht te plukken,
Die moet, door 't ſnoeimes zonder ſchroom,
Zyn weeldrig groeyen onderdrukken.
Zo noodig heeft de ontlooke jeugd,
Staag onder tucht en dwang te weezen,
Om door 't betrachten van de deugd,
Haar Schepper vroeg te leeren vreezen.
Dus droegen in hun jeugd zich wel,
Een Abel, Joſef, Samuël.

XXVII. ZINNEBEELD.

De opvoeding der Kinderen (zegt Galenus) *is als de Bouwing en Oeffening, die wy in de Planten gebruiken.*

Wy hebben een Geënten Boom ten Zinnebeeld van de Opvoeding geſteld, om verſcheiden redenen: I. wanneer men een Boom, zonder oeffening, in 't wild laat opſchieten, heeft men weinige, en zelden goede vruchten van den zelven te wachten. Even zoo is het ook gelegen met de Jeugd, wanneer men die haaren natuurlyken loop laat houden, zonder door het ſnoeimes van tucht, de al te weelige looten te beſnoejen: waar van wy veele voorbeelden zouden konnen aantoonen.

II. De bevinding heeft de luiden, welke zig op de Tuinoeffening verſtaan, geleerd, dat, zoo men van een Boom veele en goede vruchten wil wachten, men een loot van een anderen boom, wiens vruchten door den ſmaak gekeurd, en goed bevonden zyn, daar op moet enten. Dus is het ook gelegen met vader Adams nazaaten. Zoo men van de zelve vruchten van Verſtand, Deugd, en Zeden verwachten wil, moeten die, welken de opvoeding over hen aanbevoolen is, hun, door geſtadig onderwyzen, door braave voorbeelden van Godvruchtigheid en Deugd, met voorzigtigheid en oordeel, naar maate van hun begrip, op bequaamen tyd, wanneer de verſtanden 't vatbaarſte zyn, dezelve inenten. *Want* (gelyk Fabius zegt) *daar is niets, dat vaſter in 't gemoed kleeft, als 't geene in de kindſche jaaren wordt ingedrukt.* Het geen het groote Maas-Orakel ook toeſtemt, en aanraad: *Dat men van der Jeugd aan, den Kinderen zekere heilige voorſchriften in 't gemoed behoord te prenten; overmits het geene, dat een-*

eenmaal in't hart geveſtigd is, lang byblyft. Even gelyk een nieuwe aarden pot den reuk van 't geen daar eerſt in gekookt is, lang behoud.

Hoe krachtige wortels de indruk van zaaken, dien men in de jeugd ontfangen heeft, kan ſchieten, en hoe zwaar die uit te royen zyn, daar van heb ik met verwondering proeven gezien, in menſchen, die niet misdeeld waren van verſtand, en egter aan het bygeloof der Geeſtverſchynzelen (om dat het hun als met de pap, als men gemeenlyk zegt, was ingegeeven) zoodanig vaſt gehegt waren, dat, al betoogde men hun, op vaſte gronden, tot beſchaamd wordens toe, de onmoogelykheid uit den aart der zelve, men nochtans niet magtig was, hun de ydele vrees voor 't geen niet is, te ontneemen.

Men ga omtrent het leiden der jeugd te raade met den vermakelyken zedemeeſter, den Ridder Jacob Kats, die onder zyne Zinnebeelden telkens heilzaame leſſen geeft, ter beſtieringe des menſchelyken levens, dat nooit meer gevaaren onderworpen is, dan in het bloeyen der Jeugd, die men leiden moet, zoo men in den Ouderdom daar vruchten van trekken zal. Dus ſpreekt hy, in het eerſte Zinnebeeld van zynen Spiegel des Ouden en Nieuwen tydts:

Verlaat den ouden tronk, en buigt het jeugdig rys.
Maar duid dit niet alleen op alle boomgewaſſen;
Het kan ook boven al op uwe kinders paſſen.
Hoort Vaders van het huis! de jeugd, de teed're jeugd,
Dient van den eerſten afgebogen tot de deugd.

Hy hecht hier aan de gouden ſpreuk van Jeſus Syrach xxx, 12. *Buig uw kind den hals, terwyl het nog jong is, opdat het niet hardnekkig worde.* En hier toe brengt hy de ſpreekwoorden te paſſe, die van ouds uitgevonden, altyd eene zekere waarheid in zich begrypen; hoedanige deze zyn: *Terwyl het rysje zwak is, moet men het buigen: 't Moet vroeg krommen, dat een goede*

reep worden zal. 't Is quaad oude honden aan banden te leggen: Men mag zyn oude ſchoenen verwerpen, maar niet zyn oude zeden: Gewoonte maakt eelt. De hen is, als haar wen is: Qua wennis, qua ſchennis.

Wat heeft geleerd de jonge man,
Dat hangt hem al zyn leven an.

En terwyl ik myne oogen verluſtig in het gezicht dezer zinnebeelden, zie ik, dat ook het derde my te ſtade komt, in het opmaaken, en toepaſſen van myn Tafereel. Dit verbeeld een Slang, die in de engte van een rots met het hoofd inboort, en tot opſchrift heeft deze vaarzen:

Alwaar de Slang 't hoofd in kan dringen,
Daar zal ze 't ganſche lyf in wringen.

De dichter voert op dit gezicht eenen Vader in, die in dezen zin voor zynen zoon ſpreekt:

Kom hier, myn waarde kind, ik moet u heden leeren,
Hoe gy uw domme jeugd zult mogen overheeren.
Koom hier, ſta nevens my, en let op dit geval,
Dat ik u tot bericht voor oogen ſtellen zal.
Zie, waar de gladde ſlang den kop weet in te dringen,
Daar weetze ſtraks het lyf ten vollen in te wringen.
Let vry, let op het ſtuk: het hoofd bereid de baan,
En waar dat ingang krygt, daar is geen houwen aan.
In alle ſlim bejag, in alle quaade zaaken,
Moet eene teed're ziel den aanvang leeren ſtaaken.
Weer, lieve, weer, en wied, en dood het booze kruid,
Eer dat het verder ga, en eer het wyder ſpruit'.
De boom, die ons bedekt, en nu begint te bloeyen,
Was maar een enkel rys, toen hy begon te groeyen:
En nog al waſt hy voort, en zoo hy langer ſtaat,
Zult gy zyn vruchten zien, en in de vrucht het zaat.
Gy dan, die zyt geneigd om in de tucht te leven,
Wacht u van aan het quaad den eerſten voet te geven,
Hy valt helaas, hy valt tot in den vuilen luſt,
Die van den eerſten af de vonken niet en bluſt.

XXVIII.

DE AAP.

Lief baart leet.

De ſnoode Sim, die zaam gedrongen
Door zotte drift, die 't hert ontſloot,
Haar ſpeelpop, eenen tweelingsjongen,
Te berſte troetelt in haar ſchoot,
Leert, hoe de dwaaze moederliefde,
Die al te onmaatig ſtreelt en vleit,
Haar kind'ren, ſchoon 't haar Egâ griefde,
Bederſt, door weelde en dertelheid:
Tot zy in 't end met ſchande en ſchade,
Haar laffe zugt beklaagt te ſpade.

Ge-

XXVIII. ZINNEBEELD.

Gelyk *de goede opvoeding en tucht* (als Seneca zegt) *de zeden en manieren maaken*; zoo geeft in tegendeel de quaade opvoeding voet tot alle ongebondenheid en eindelyk bederf.

Wy hebben het wyfje van den Aap daar toe ten Zinnebeeld geſteld. Dit krygt gemeenlyk twee jongen, die het den eenen voor tegen haar borſt, den anderen achter op den rug, alzins met zich torſt. 't Eene jong, dat zy van vooren altyd beſchouwd, heeft zy zoo overmagtig en verzot lief, dat zy het dikwils tuſſchen de pooten, of tegens haar borſt dood folt. Even alzoo is ook de zotte moederliefde, die alle goede opvoeding veracht, dikwils oorzaak van het Bederf der geliefſte kinderen.

Nog eens. Dat nut gezegt is, mag wel tweemaal gezegt worden.

Dat d'Aap een van haar tweelingjongen,
Byzonderlyk van haar bemind,
Uit dwaaze drift verzot en blind,
Bevind in 't ende dood gedrongen:
Leert hoe de malle moedermin,
Haar krooſt bederft in haar begin.
Te laat zal zich dit openbaaren,
Wanneer het jong is heengevaaren.

Een brok van een oud Referyntje, dat het opſchrift *Mal Moertje, mal Kindje,* draagt, ſchiet my ook hier op te binnen; om mee tot blyk eener dwaaze liefde te ſtrekken:

Hoor wat zy tegen den ſchoolmeeſter ging gewagen;
Leer myn kindje wel, maar geeft het geen ſlagen;
Maar doe het zyn willetje, dit zeg ik u tot een les.
Dat het in één jaar niet leert, leert het in zes.

XXIX.

De OJEVAAR.

Een goed voorbeeld heeft kragt.

Draagt de Oyevaar, uit ted're zugt,
En dankb're liefde, op zyne vlerken
Zyn moedlooze Ouders door de lugt,
En ſchaft hun ſpys, om 't hert te ſterken;
Hoe veel te meer behoort een menſch,
Een Chriſten, zyn nooddruftige Ouderen
De hand te bieden naar hun wenſch,
Hun laſt te ſtutten met zyn ſchouderen,
Zoo veel 't in zyn vermoogen leid?
Gewis, dat eiſcht de Dankbaarheid.

De

XXIX. ZINNEBEELD.

De Oyevaar is een Zinnebeeld van die Liefdepligt, dien wy aan onze ouderen verſchuldigd zyn. Ælianus, een yverig Onderzoeker van de Natuur der Dieren, zegt van de zelve: *Hoewel zy door geen wet tot deze liefde verbonden zyn, zoo worden zy nochtans, door de goedaardigheid hunner Natuur, daar toe gedreven.* Dus verhaalen ook anderen en zeggen: door bevindingen ontdekt te hebben, dat de jongen der Oyevaaren, wanneer d'oude door Ouderdom ſtram geworden, met vliegen niet meer volgen konnen, hen weerzyds onderſchooren.

De uitſtekende liefdedaad van Eneas, omtrent zynen ſtokouden Vader Anchiſes, dien hy in der yl uit de Troyaanſche vlamme weg droeg, is by Virgilius berugt. Nog een ſtaal van byzondere liefde, en Godvrugtigen kinderpligt, vinden wy in de Roomſche gedenkſchriften, van een Dochter omtrent haren Vader, ten tyde als Quintius en Attilius Burgermeeſters waren. Deze, als haar vader gevonniſt was, om van Honger in de Gevangeniſſe te moeten ſterven, onderhield hem ſteelswyze met de Melk haarer Borſten; zoo lang, tot dat dit uitquam; die daad by allen geroemd, en de oude man van den kerker ontſlagen wierdt.

Deze hiſtorie vinde ik afgebeeld, en toegepaſt op Paus Klement den Tienden, op eenen Gedenkpenning, hem ter eere geſlagen, ſtaande op de eene zyde zyn beeldtenis in Pauſſelyk gewaad, op de andere deze zoogende vrouw met het byſchrift, VIVIFICAT ET BEAT; zoo veel als, HY MAAKT LEVENDIG EN ZALIG.

Dog

Dog Valerius Maximus vertelt deze geſchiedeniſſe van een aanzienelyke vrouw, die ter dood veroordeeld, aan den Drieman werdt overgegeeven, om haar in den Kerker te doen worgen. De Stokbewaarder haar van den Drieman overgenomen hebbende, kreeg medelyden met haar, en ſtelde hierom de Doodſtraf uit. Met eenen gaf hy toegang aan haar dogter tot de moeder, nadat hy haar telkens van te vooren wel ondertaſt had, of ze geen ſpys by zich hadde, om haar Moeder te voeden. Dus zouze, meende hy, van honger wel ſterven, zonder dat men haar een geweldige dood aandeed. Als dit vaſt eenige dagen aanliep, zonder dat ze den geeſt gaf, begon hy hier over te maalen, kunnende niet vatten hoeze zoo lang in 't leeven bleef. Hy verſpiedde dan de dochter, en zag door eene reet, hoeze haare borſt ontblootte, en de oude vrouw, als een kleen kind, zoogde. Bewogen door zo vreemd een zaak, gaf hy 'er kennis van aan den Drieman, dees aan den Schout, de Schout weder aan het Gerecht, dat verzet op zoo wonderlyk een geval, de gevonnisde vrouw in vryheid ſtelde. *Wat doorboort*, roept de Schryver uit, *wat bedenkt de kinderliefde niet, die een nieuw middel wiſt uit te vinden, waar door een kind zyne moeder in 't leven hield? Want wat is zoo ongewoon, zoo ongehoord, als dat een moeder, door de borſten van haare dogter, gezoogt is? Iemant*, vervolgt hy, *mogt meenen, dat dit tegen de natuur gebeurd is, indien het beminnen der ouderen de eerſte wet der Natuure niet ware.*

Dezelve Schryver verheft de liefde van Cimon, zoon van Miltiades, dien doorluchtigen Veldheer, ten Hemel: omdat hy het lyk zyns vaders, in den kerker geſtorven, uit die banden loſte, met zich zelven gewillig in zyn plaats gevangen te laaten zetten. Want, zegt hy, ſchoon deze Cimon daarna verheven wierdt tot eenen man van ſtaat, en voor het vader-

vaderland te velde trok, nogtans behaalde hy hier door veel, meer lof in den kerker, dan op het Raadhuis

Een opmerkelyk voorval van gelyken aart verhaalt D. P. Pers, in zynen *verwarden Adelaar*, aldus; „ Terwyl de Spanjaards in 't jaar 1574. op „ *Weſtzaanen* aanzetten, was zeker Huisman, agter„ latende alles wat hy bezat, nergens meer over „ bekommerd, dan over zyn ſtokoude en kreupele „ moeder; en alzoo hy van geen ſlede was voor„ zien, zette hy haar op een burry, en vlugtte, „ om haar te redden, uit de klauwen dier onbarm„ hartigen, met haar over 't ys: en van de Span„ jaarden op het ſpoor gevolgd, bergde zig in 't riet. „ De Spanjaards meenende, dat hun een groote buit „ ontvoerd was, en ziende, den zelven agterhaald „ hebbende, niet anders als een oude vrouw op een „ burry zitten, gingen weder te rug zonder haar „ leet te doen. De zoon uit zynen ſchuilhoek dit „ ziende, trok weder aan dit godsdienſtig juk, en „ ſleepte zyn moeder voort, omtrent vier mylen „ weegs, tot *Hoorn* voor de *Weſter Poort*: alwaar „ de Regeerders dier Stadt, ten ſpiegel der kin„ derlyke Godvrugtigheid, dit, aldaar ter eeuwi„ ger gedachteniſſe, in eenen ſteen hebben doen „ uithouwen.

XXX.

DE MIEREN.

't Werkzaam leeven is regt menſchelyk.

Gaa Luyaard, gaa, leer van de Mieren,
Sprak eertyds Koning Salomon.
Die arbeidzaame, kleine dieren,
Verzaam'len by de zomerzon,
Waar van ze 's Winters zich geneeren.
Gy, door een hooger geeſt geleid,
Gy moet uw leevens ſtyl met eeren,
Met wakk'ren vlyt, en Spaarzaamheid
Handhaaven; zelfs om, by 't vergaaren,
Voor de armen nooit uw brood te ſpaaren.

XXX. ZINNEBEELD.

Wie twyffelt 'er aan, dat de Schepper door der Dieren menigvuldige verſcheidenheid, ook elks byzonderen aart, zyn wonderbaar groot vernuft en wysheid heeft willen te kennen geven? Die met vlyt en yver den onderſcheiden aart der ſchepzelen naſpeurden, ontdekten ook met een, dat al der zelve verſchillige drift in het algemeen menſchelyk geſlacht zich verſpreid heeft; waarom men ook gewoon is, zoo wanneer in den menſch eene byzondere drift doorſtraalt, hem ſtraks met dat geene te vergelyken, met welks aart hy de naaſte overeenkomſt heeft. Om geen langen omtrek te maaken, wanneer men menſchen ontmoet, die yverig, naarſtig, en zorgvuldig zyn, om wat voor den winter, of den ouden dag op te gaderen, men zal zeggen met den grooten Dichter Antonides, dat zy zyn

Als mieren die, in 't prilſt' des zomers, even kloek
Krioelen, even drok verzorgen elk zyn hoek,
En branden om in vlyt en arbeid zich te quyten.

In tegendeel ontmoet men eenen Luyaard, eenen traagen, en achtelozen menſch, de Rede zal hem zynen plicht aanwyzen, in het voorbeeld van de Mieren; of zeggen, op het voorbeeld van Sälems Tempelbouwer; *Gaa tot de Mieren en word wys.* Het Orakel der welſpreekenheid, Cicero, had hier ook het oog op, als hy zeide: *De menſchen en verſtaan noch bedenken niet, hoe groot een inkomen de ſpaarzaamheid is.* En even als dit tot het tydelyk Welzyn van den menſch een beproefd hulpmiddel is, zoo kan dit Zinnebeeld gepaſt op Deugd, en Weetenſchappen, ten voorbeeld ſtrekken, agtervolgens de vermaaning aan de jeugd, ik het XI. Zinnebeeld dus ſluit:

Al wie met ernſt, in 't bloeyen van zyn jeugd,
En noeſten vlyt, de weetenſchap, en Deugd,
Komt na te jaagen;
Verrykt zig met een ſchat van zyn gewin,
En legt dien op, ten goeden voorraad, in
Zyn oude dagen.

XXXI.

DE BYEN.

Geen zoet zonder gal.

Wie keur van honiglekkerny,
Wil uit de volle korven ſmaaken,
Loopt groot gevaar, dat hem de By
Zal met haar ſcherpen angel raaken.
Een ſchoon en leerzaam Zinnebeeld,
Hoe veele mannen, die als ligten
Van wysheid wand'len, mild bedeeld
Met gaaven, om 't gemeen te ſtichten,
Een', die hun Eerkroon komt te na,
Niet zelden ſteken tot zyn ſchâ.

XXXI. ZINNEBEELD.

De Byen, een algemeen Zinnebeeld van eenen werkzaamen aart, zyn een recht Tegenbeeld van de Spin. Want gelyk die uit de edelſte bloemen, en plantgewaſſen venyn zuigt, zoo zuigen en vergaderen de Byen, uit allerlei bloeizelen, bloemen en kruiden, het beſte, eelſte en nutbaarſte, zoo voor zich zelven, als tot der menſchen gebruik; in welk opzicht zy ten Zinnebeeld ſtrekken van die zedige en pryſſelyke behandelingen, omtrent het doen en bedryf van anderen, waar uit men altyd het goede, en 't geen tot der zelver lof dient, behoort op te merken; en ſteekt 'er iets gebrekkigs in hun bedryf, 't zelve op een zedige en leerzaame wys te beriſpen, in plaats van de gebreken, door een vergrootend oog, aan te zien, om grond te hebben tot laſteringen en quaadſpreeken.

Als Socrates in tegenwoordigheid van anderen, aan tafel, een byzonder vriend te ſcherp overhaalde, heeft Plato, zig tot hem keerende, gezegt, *of het niet beter geweeſt hadde, hem aan een kant alleen te vermaanen;* waar op Socrates zeide: *En gy zoud beter gedaan hebben, indien gy my dit heimelyk gezegt had.* Die geaart zyn als de Spin, zouden ſtof vinden om deze twee groote mannen te laſteren over hunne misſlagen; maar die den aart der Byen in hun gemoed bezitten, weeten 'er dit volgende tot leerzaamen honig uit te zuigen:

Beſtraf uw vriend, dog laat het niemant zien noch hooren;
Maar pryſt gy hem, zoo doe zulks vry voor ieders ooren.

De

De vlyt, en byzondere yver der Byen, wordt ook gepaſt op menſchen, die zich bëyveren in 't zoeken van pryſſelyke weetenſchappen, en onvermoeid alle geleerde boeken doorſnuffelen, om het wezentlyke en waardigſte daar uit op gegaard, en in een verzamelden honig op geſloten, ten nutte voor zig, en anderen te konnen te pas brengen. Een myner goede vrienden maakte, op het vertoonen van een afteekening van eenen, die in zyn Boekvertrek zit te ſchryven, dit volgende vaarsje, dat op den zelven zin als boven uit komt:

Hier toont het ſchrander brein, door 't zoeken,
Gelyk een By, die honig gaart,
Al 't nut der Wysheid 't zaam gepaard
Uit 's waerelds oude en nieuwe boeken.

Schuppius zyn Boekkamer beſchouwende, zeide: *Denk hoe veele zyn'er, die de waereld met boeken vervuld hebben, welker winſt zoo groot niet was, dat zy 'er zout van hebben konden.* Waar is het eeuwigduurende reisgeld der konſten? waar is het onverbreekelyk loon der deugd? Deze dingen zyn dweeperyen der Ouden geweeſt: tegenwoordig leeft men met andere zeden. Nu is 't beter ſchoenen te lappen, als met Letteroeffening de gunſt der Grooten af te bedelen. Gelooft my, de Oſſen zyn thans in grooter waarde als de Geletterden.

Nullus Mecaenas, nullus in orbe Maro.

Daar geen Mecenas is, daar kan geen Maro zyn.

Edelmoedige zielen evenwel oordeelen, dat men, met d'uiterſte pogingen, moet vermyden het leven in ledigheid door te brengen, te meer dewyl 'er op de waereld niets koſtelyker is dan de tyd, die eens vervlogen nooit wederkeert. En hier op ziende, zeide Plato niet t'onrecht, dat het gemoed des menſchen alleen de menſch was, en het lichaam niet anders, dan een

wooning of werktuig des zelven. En zeker niemant kan ontkennen, dat de ziel het voornaamſte deel is van den Menſch, en het lichaam ten dienſte ſtaat aan de ziel. Gelyk dan de ziel, of het gemoed, verre beter is dan het lichaam, zoo volgt daar uit, dat de goederen des gemoeds, die van het lichaam verre overtreffen. Men rekene nu eens uit, hoe veel kennis, hoe veel geleerdheid, hoe veel wysheid men had kunnen opdoen in de uuren, die anders in vadzige ledigheid, of onnutte bezigheden jammerlyk verquiſt worden. Men lette eens, als men de dagen zou oprekenen, die onnuttelyk zyn doorgebracht, hoe groot het getal wel zyn zoude. Men houd iemant, die goud en edele geſteenten uit losheid verdoet voor quiſtig: en zal men den genen, die den tyd, het dierbaarſte van alle dingen, onnuttelyk doorbrengt of verquiſt, niet voor quiſtig houden? Men overwege hier by, het geen dezelve Plato gezegt heeft, dat 'er niets ſchooner, niets beminlyker is dan de Wysheid, die, zoo ze gezien kon worden, met lichamelyke oogen, ieder een, op eene bezonder wyze, op zich zou doen verlieven. En daar de liefde ongelooffelyk groot is, daar moet het uiterſte vermaak zyn, zoo dikwils het gemoed zich vermengt met zoo lief een voorwerp. Was 'er iemant, die eens anders leven zou willen verkorten, men zou bang voor hem zyn: en men begrypt niet, dat men door ledigheid zyn eigen leven verkort. Want arbeiden alleen is leven, dewyl een leven zonder arbeid meer naar de dood, dan naar het leven gelykt. Gedenkwaardig is het zeggen van Plinius: *Dat het leven beſtaat in waaken, en dat een menſch, hoe hy meer uuren aan het bevlytigen der weetenſchappen beſteedt, hoe hy langer leeft.*

Men vindt weetenſchap niet ruſten op een bedt.
Zy wordt den menſch alleen door arbeid bygezet.

XXXII.

De HOND en SLEUTEL.

Groote nuttigheid.

Men zegt, hoe de oude Letterhelden,
In Rome en Griekenland verſpreid.
Den Wachthond by een Sleutel ſtelden,
Als 't wapen van Getrouwigheid.
Maar ſchynt in de Eeuw, die wy beleeven,
Naar 't geen men ondervind, de trouw
Niet uit de waereld weg gedreeven,
Gevlugt naar zaliger landsdouw?
Voorwaar 't is geenzins buiten duchten,
Dat hier de vroomen over zuchten.

XXXII. ZINNEBEELD.

Gelyk die genen, welke men over de bewaringe, en opzigt zyner goederen ſtelt (het geen door den ſleutel verbeeld wordt) waarlyk getrouw worden geſchat; zoo vinden wy ook by d'oude Schryvers, dat zy den Hond, welks natuurlyke getrouwheid voor zyne opvoeders bekend is, tot een zelve Zinſtaal hebben gebruikt. Voorbeelden zullen ons gezegde beveſtigen. 't Eerſte heeft Rome gezien, als Appius Junius, en Publius Silius Burgermeeſters waren. Titus Labienus, gevangen zynde, liet zyn Hond niet na, altyd aan zyn zyde te liggen. Naderhand gevonniſt, en van eene hoogte geworpen; een ſtraffe dies tyds te Rome, omtrent dusdanige misdadigers als hy was, gebruikelyk: zoo bleef de Hond, betoonende alle teekens van droefheid, geſtadig by het doode lichaam van zyn Heer; dragende alle de ſpyze, welke hem werdt toe geworpen, aan des zelfs beſtorven mond. Eindelyk, wanneer het doode lighaam in den Tyber geworpen wierdt, ſprong gemelde Hond, uit trouhartigheid, en verwonderlyke liefde, naar het zelve toe, houdende dat nog een lange wyl boven water, tot groote verwonderinge van allen, die het van de boorden des Tybers aanzagen.

Het tweede voorbeeld is, de getrouwheid der twee Jagthonden van Graaf Floris den V. zoon van Koning Willem, den XVI Graaf van Holland. Deze op de Jacht wreedaardig vermoord, bleven de gemelde honden, die hem altyd in zyn leven gewoon waren te verzellen, by het doode lichaam, en het graf, onaflokkelyk, zonder te willen eeten of drinken, liggen, waar van als nog het ruggeſtuk van

den

den Graaflyken gedenkpenning de gedachtenis draagt, in L. Smids Graaflyke Zinnebeelden pag. 38. te zien, die daar by zegt:

Of moet ik Floris in het ſneuvelen betreuren,
Met al zyn vrienden zoo blyhartig op de jagt?
Dit moeſt in Scythie, niet in het Sticht gebeuren.
Ontmenſchte menſchen, die uw trouw dus eerloos ſchond,
Komt by dit graf en leert getrouwheid van een Hond.

Het derde verſchaft ons de Ridder Hoofd in zyn eeuwig werk der Hiſtorien, daar hy meldende het gevaar, waar in de Prins van Oranje was, wanneer de Spanjaarden hem by Bergen quamen beſteken, en byna gevangen namen, dus zyne zierlyke reden vervolgt: *Daar op ſtort Juliaan zelf in, met geen minder heftigheid, en vellende alle de wachten, die hy in den wege vond, trad door, tot op de wapenplaats, voor de tente des Prinſen: zoo gezwindelyk, dat de wachtdrom aldaar niet gewaarſchuwdt werdt, dan met den ſlag, en als hun volk derwaarts gevloden quam met den vyand op de hielen. De Prins bedankte zich menigmaal hierna der getrouheid van eenen Hond, die door 't gerucht aan 't huilen raakte, voorts op zyn aangezicht ſprong, en hem met krabben wekte, eer iemant van zyn gezin uit den ſlaap ſchoot. En hielt hy ſedert, tot op zynen ſterfdag toe, altyd eenen wagter van die afkomſt: gelyk 'er ook verſcheiden by zyn Hofjonkers gevoedt worden. Zonder de voorzorge van dit dier, hy waar gevangen geweeſt.*

Terwyl ik my verluſtig in den edelen taalvloed van dezen Schryver vind ik nog een exempel by hem, dat niet minder der meldinge waardig is. Dit vind men in het vyftiende boek der zelve Nederlandſche Hiſtorien. Daar verhaalt hy, hoe Imbyze den Baljuw van Axele en eenen Muzaart, by wege van puure dadelykheid, dooden liet, bevelende 't werk

zynen Stedehouder Kornel, Jacob van Micghem, die tien of twaalf zyner Soldaaten afvaardigde, met bevel om hen te vangen, en dan heimelyk van kant te helpen. *Deze knechten*, zegt hy, *hebbende dit paar betrapt, verklaarden gelaſt te zyn hen te vervoeren, daar zy lichtelyk lange zitten zouden, en rieden hun derhalven, zich van geld, lywaat en andere behoeften te voorzien. 'T welk geſchied zynde, bragten zy hen tot by Gent, voor de Muiderpoort, aldaar om 't leven, en door een Hond kwam het ſchelmſtuk uit. Want alzoo zy de lyken in een put by de galge gedolven hadden, bleef dit dier liggen huilen aan 't graf zyns meeſters; tot dat het ſchalk oog maakte aan zekeren Molenaar, door wien de maagen, vlytig in 't naſpeuren, achter de waarheid raakten.*

Hier voert Fedrus in de laatſte Fabel des vyfden boeks eenen Hond in, die oud geworden, en hier door geene blyken meer van zyne trouw en wilvaardigheid kunnende geeven, t'onrecht van zynen Heer beſtraft wordt, die door veelvuldige ondervinding lang genoeg beſpeurd had, dat het trouwe dier

Voorheenen nooit bezweek in dapperheid of vlyt;
Maar eigentlyk begon te quynen door den tyd.

XXXIII.

De KAT.

Vryheid is een dierbaar pand.

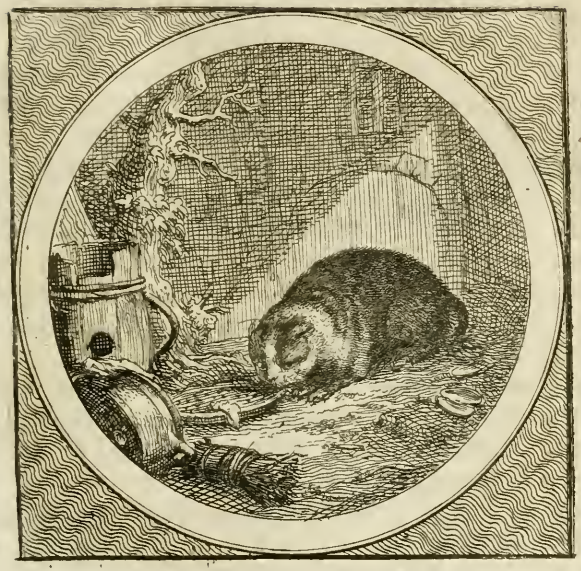

Nadien een Kat zich nimmer laat
Beteug'len, voeren de oude Alanen,
In 't ſtryden met den Roomſchen Staat,
Haar tot een teeken in hun vaanen.
Zelfs eertyds zag men met een Kat
De maagd van Nederland gezeten,
Wanneer ze in 't harnas afgemat,
Het Spaanſche juk had weg geſmeeten.
Maar die zich van de heerſchappy
Der zonde ontſlaan, zyn waarlyk vry.

De

XXXIII. ZINNEBEELD.

De Katten, die niet dulden konnen, dat men haar opſluit, maar tieren, raazen, en allerhande liſt en geweld gebruiken, om zig van den kerker te ontſlaan, en in onbedwongen vryheid te geraaken, zyn daarom, van oude tyden af, tot een Zinnebeeld van Vryheid afgeſchilderd. Voorbeelden hebben wy aan de Oude Alanen Burgundiers en Zwaben. Deze overheerd, konden den teugel niet dulden, gordden het zwaard op zy, en ſtaken hun Oorlogsvaanen op, waar in een Kat geſchilderd ſtond, ten teeken, dat zy voor hunne vryheid ſtreeden, 't geen zy ook zoo loffelyk uitvoerden, dat het wel bleek, dat zy, even als de Katten, de Vryheid boven alles beminden.

By d'oude Romeinen werdt dit, door het teeken van een vrygegeeven Slavenmuts, of hoed te kennen gegeeven. Een voorbeeld hebben wy aan de Moorders van Julius Cezar. Deze hunnen toeleg volbragt hebbende, ſtaken (om de oorzaak en reden van hun bedryf, aan de Roomſche Burgers, door een teeken, te doen verſtaan) zulk een vrygegeeven Slavenmuts, of hoetje, op een ſtandaard, of ſpits, en liepen daar mee door alle de ſtraaten der Stadt.

Hoe de genen, welke van een edelmoedigen inborſt zyn, naar vryheid haaken, heeft Claudius Civilis, (die d'eerſte van de Hollanders geweeſt is, die 't Roomſche juk afwierp) getoont, door zyn redenvoering, die hy den Hollandſchen Edelen, en zommige vryheid minnende borgeren voordroeg in 't Schaakerboſch, waar na hy hun den eed af nam, die daar in beſtond: Dat zy malkander trouwe zwoeren, en hun lyf en leven voor

de

de vryheid opzetten. Met wat gevaaren zy dit voorneemen hebben uitgevoerd, is aan den uitſlag van die Hiſtorie, door Tacitus geboekt, te zien.

De honden, ook de ſterkſte en grootſte, worden van de menſchen in ſlaverny gehouden, die hen voeden enkel naar hun welgevallen, en de ſlagen gereed houden, zoo deeze arme dieren toetaſten, eer zy hun met wenken dat toeſtaan. Maar erger dan Honden zyn menſchen, die zich verſlaven aan ſnoode begeerlykheden, ongedachtig aan hunnen oorſprong, waar door ze van de onredelyke dieren zyn afgeſcheiden. In dezen zin, ſpreekt de Heer D. van Hoogſtraten over de Fabel van Fedrus, genaamt de HOND en de WOLF, die van hem berymd dus luid:

Niets is zoo zoet dan vryheid in dit rond.
Een maag're wolf ontmoete een' vetten hond
By avontuur. Zy groeten op hun wyze.
Toen ſprak de wolf: door welk een ſoort van ſpyze
Wordt gy zoo kloek van leên en glad en vet?
Ik, dien elk een in kragten hooger zet,
Verga helaas van honger, droef verlegen.
Dus ſpreekt het beeſt. De Hond ſpreekt dus hier tegen:
Dezelve ſtaat is meê voor u bereid,
Indienge een' Heer met uw gedienſtigheid
Believen kunt, en trouw het huis bewaken,
Dat ſchelm nog dief de woning durft genaken,
Dat ſtaat my, zegt de wolf toen, wonder aan.
Nu perſt de nood my door de ſneeu te gaan,
En regens in de boſſchen te verdragen,
En bloot te ſtaan voor allerhande plagen.
'T zal beter zyn, dat ik op myn gemak
My onderhoud met ſpyzen onder dak.
De Hond hier op, ga met my. Langs de wegen
Heeft ſtrak de wolf in zyn gezicht gekregen
Het teken van een keten aan zyn nek.

Wat

Wat 's dit, zegt hy myn vriend, voor een gebrek?
'T is niets, zegt hy, maar ik ſchyn boos te wezen.
Des bind men my, als 't daglicht is gerezen,
Op dat ik ruſt by dage, en als de nacht
Gekomen is, ik waarneem myne wacht.
By ſchemerlicht ga ik ontbonden heenen
Alwaar 't my luſt: myn meeſter geeft my beenen
En rykelyk brood, en al wat overſchiet
Van tafel: en het geen dat iemant niet
Wil eeten, wordt terſtont aan my gegeven.
Dus doet de buik my zonder werken leven.'
Maar zegme, als gy eens uit zoud willen gaan,
Sprak toen de Wolf, is dat u toegeſtaan?
Niet t' eenemaal, zegt hy, is my gegeven
Die vryheid. Vaar dan wel met zulk een leven,
Sprak toen de Wolf, 'k begeer geen Konings ſchat
Noch Konings ſtaat, als ik geen Vryheid had.

Nog kragtiger is de begeerte tot Vryheid, wanneer de dwang het gemoed, en den Godsdienſt raakt; om dat ieder daar omtrent uit de natuur vry is, zoo dat geen Waereldsvorſt bevoegd is over het zelve te heerſchen, of iemants begrippen in 't ſtuk van Godsdienſt paal te zetten, veel min tegen het geweeten aan iemant een Godsdienſt op te dringen; want de Magtigen zoo wel, als elk Menſch in 't byzonder, daar van alleen rekenſchap ſchuldig zyn te geven aan God. Gelyk de geleerde Profeſſor Ger: Nood dit, in zyn goude Redenvoering, *De Godsdienſt vry van Heerſchappy naar het recht der Volken*, kragtig beweerd heeft.

XXXIV.

De JONGE en OUDE BOOM.

Niet erger dan een quaade gewoonte.

Zie hier den teekengeeſt ontdekken,
Hoe zich een boompje jong geplant,
Gemakklyk uit den grond laat trekken,
Daar zonder noodhulp 's menſchen hand,
Geen oude boomen kan ontwortelen.
Zo wordt de dwaaling, eer ze groeit,
En zich verſterkt door tegenſportelen,
Zomtyds gelukkig uitgeroeid.
Daar 't Bygeloof, gewoon te dwaalen,
Hardnekkig blyft in de oude paalen.

De

XXXIV. ZINNEBEELD.

De Print vertoont een jongen boom, licht met de hand te verzetten, en eenen, die door ouderdom vaſt geworteld, niet is te beweegen uit zyn plaats.

Dit Zinnebeeld, voor het verſtand afgeſchetſt, doet ons zien hoe dwalingen, door gebrek van opmerkingen, of verkeerde leidingen ingedrukt, zoo gevaarlyk niet zyn, wanneer men die by tyds, en door bequaame leidingen uit den ouden grond verplant, als wanneer dezelve verouderd, en te vaſt geworteld, onverzettelyk geworden zyn. *Het is bezwaarlyk* (zegt de Engelſche Thom. Broun) *dat zig bejaarden tot leeren konnen begeeven; dewyl de wortelen van gewoonten in onzen Ouderdom tot dwaalingen opſchieten: want die eerſt Ekelen zyn, waſſchen met onze bejaarde herſſenen op tot Eikenboomen, die voor de grootſte kragten der Rede onbuigzaam, en onverzettelyk zyn.*

De meeſte dwaalingen zuigen wy uit de gewoonte, gemeene en valſche begrippen, die nochtans met de jaaren niet zyn t'ontwortelen. Daarom zeide Seneca: *De verbeelding van't gemeene Volk, is een quaade Leidsvrouw.* Dat Pitagoras beduiden wilde, met zyn gewoone zeggen: *Gaat niet door gemeene wegen.*

De meeſte menſchen verbeteren hun verſtand met de jaaren, behalven in 't ſtuk van den Godsdienſt, waar in zy zoo blyven, door de Vooroordeelen, uit d'Opvoeding ingezogen. Dus is het ten hoogſten noodig dat het menſchelyk begrip, van der jeugd aan, door vaſte, en onbedrieglyke Grondregels geleid, in goeden grond geplant, en waſſende, met waarheden gemeſt wordt. Want het is de byzondere leiding en opvoe-

opvoeding alleen, die de onderſcheiden begrippen en denkbeelden van zaaken vormt, die als waarheden voor het menſchelyk verſtand verſchynen, De proef hier af moet elk met verbaaſtheid beſchouwen, als hy ziet, dat in zoo veelerhanden aart van menſchen, die tot een byzonderen Godsdienſt gedreven worden, elk zig echter verzekerd houd de beſte waarheid te omhelzen; met zoo veele kragtige overtuigingen, en verzekeringen van zyn gewiſſe, als van den waaragtigen Godsdienſt kunnen geeiſcht worden; waar van nochtans de eerſte leiding alleen de grond is; zoo dat wy zien dat meeſt alle menſchen den weg houden, die hun in hunne eerſte jeugd aangewezen is, en dat d'ouderdom, door de eerſte leſſen gehard, en geveſtigd, naar geene andere luiſteren wil.

Men kan hier bybrengen, het geen wy in ons xxvii Zinnebeeld hebben gehandeld over de opvoedinge der Kinderen, en by de vermaaningen, uit de leſſen van den Ridder Kats bygebragt, ook deze voegen:

Terwyl het rys is jong en zwak,
En heeft niet eenen harden tak:
Terwyl het ſpruitje buigen kan,
Zoo moet een geeſtig boomgaartman
Het boomken leiden met de hand
En 't zelve houden in den band,
Ten einde dat het zonder bogt
Ter voller hoogte komen mogt.
Leer dit, myn vriend, uw waarde kind,
Zoo haaſt zyn eerſte jeugd begint.
Want kromt het dan, en regt gy 't niet,
Zoo is 't een eeuwig huisverdriet.

Het bekende voorbeeld van Lycurgus heeft hier plaats. Deze doorluchtige Wetgever der Lacedemoniers, voor hebbende, zyne burgers van de ſmet hunner ze-

den over te brengen tot een geſchikter en pryſſelyker manier van leven: dewyle zoo tot alle weelde en lekkernyen genegen waren, en dus vervreemd van alle deugd en eerlykheid, hield twee honden van eenen zelven vaar en moêr voortgeteeld. Deze honden voedde hy naar zyne zinlykheid op, enkel om zyn oogmerk van leerzaamheid te bereiken. Van den eenen maakte hy een huishond, dien hy luſtig en lekker opvoedde. Den anderen bragt hy op tot de jagt. Beide deze dieren, toen de opvoeding wortels geſchoten had, bragt hy op de markt ten toon voor het volk. Hy liet hier op beenderen en viſchgraaten, nevens eenig lekker voedzel daar by zetten, en kort daar aan eenen haas ſpringen. De huishond hield zich by de ſpyzen, die hy gewoon was in huis te genieten: maar d'ander den haas verneemende ging 'er aanſtonts op los. Toen ſprak hy de Gemeente dus aan: *Ziet gy niet, dat deze honden van een geſlacht en van eenen tuk egter ongelyk zyn geworden, en dat alleen door de verſcheiden opvoedinge, die ze gehad hebben? En dat dus de opvoedinge meer kragt baart dan de natuur zelve?* zeker hy vatte de zaak te regt. Het vooroordeel (zoo de onredelyke dieren anders oordeel hebben) deed den jagthond de lekkernyen ſtellen beneden het ruwe voedſel, waar by men hem het lyf deed houden.

XXXV.

RYKE en BEDELAAR.

't Inwendige meeſt te waardeeren.

Laat vry een man, met 's waerelds goed
Voorzien, gedoſt in purp're kleeren,
Den mag'ren, geldeloozen bloed,
Voor 't oog in deeze prent braveeren;
Hy draagt miſſchien een ſnoode ziel,
Doorzult met veellerlei gebreken,
Wier zin en luſt op 't aarſche viel,
Die hier zo breed komt uitgeſtreeken.
Daar de arme in zyn veracht gewaad
Ligt by zich zelf heel wel beſtaat.

XXXV. ZINNEBEELD.

De oude Wyzen, die veel werks gemaakt hebben van den Lof der Deugd, Geleerdheid, Standvaſtigheid, enz. overal in hunne ſchriften in te vlegten; en getoont, datze zig minſt aan de goederen dezer waereld lieten gelegen zyn, hebben ook reden gevonden, om de Armoede, hoe algemeen veragt, te roemen.

De Armoede (zegt Seneca) *heeft vrede, zelf op een onveiligen weg. De Roovers gaan de naakten voorby.* En op een andere plaats: *De Arme is overal veilig, ten allen tyde geruſt.* Hoort hy de trompet ſteken tot den aanval, hy weet dat het op hem niet gemunt is. Hoort hy het gedruis van eenig gevaar, hy zoekt alleen hoe weg te raaken, niet wat hy meêdedraagen zal.

Waarom ook Symmachus zeide: *Dat de Armoede vry is van ſchade.* Daar het oude ſpreekwoord, *Eenen, die niets heeft kan niets ontnomen worden*, zyne herkomſt van heeft.

In ſlegte hutten zend men zelden moordtrauwanten.
Wie zig op weg begeeft, loopt 's nagts aan allen kanten
Gevaar van ſtroopers, en geboeft dat hem belaagt;
Zoo hy ſlegts eenig goud, of zilver by zig draagt;
Op 't minſte ritſlen van een blad ſtaat hy verlegen:
Een ledig Reiziger zingt zorg'loos op de wegen.

En dit was 't niet alleen, waar op zy boogden, maar zy hielden voor zeker, dat de Armoede de voeſter der weetenſchappen en konſten was. Gelyk 'er ook overvloedige voorbeelden zyn van mannen, die ſchoon arm, nogtans groote vorderingen in konſten en weetenſchappen hebben gemaakt.

Zeno,

Zeno was zoo arm in zyne jeugd, dat hy geen geld hadde om zyn Leermeester te konnen betaalen; en egter had hy zo kragtig een drift tot de weetenschappen, dat hy behendig zig wist in een hoek van het school te verbergen: het geen den meester, hem verneemende, tot hem deede zeggen, *Ik zie wel dat gy myne lessen komt steelen.* Cleanthes was zoo arm, dat hy ook by nacht hielp water putten, en brood kneden, om iets te hebben, waar van hy konde leven. Het geen hy ook van zynen Leermeester Zeno hoorde, schreef hy, by wyze van verkortinge, met een griffie op potscherven, en schouderbeenen van beesten, die hy door een noesten yver, tot dat gebruik op de mesthoopen opzogt, om dat hy geen geld hadde, om papier te koopen. Waarom ook, als 'er zeker Filosoof gevraagd wierd, met verwondering, hoe hy zoo verre in weetenschappen gevorderd was, tot antwoord gaf: *Ik heb meer oly, dan wyn verbezigd.* Doch deze mode is al te oud en beschimmeld om naagevolgd te worden van zulken, die zich op de Hooge Schoolen tot de oeffeningen begeven; waarom zy ook in tegendeel (de goeden laat ik onbelasterd) meer wyn dan oly gebruiken.

Ik weet wel, dat het zeggen van den Turkschen Spion, *Armoede verduistert de grootste deugden, en is het graf der deftige voorneemens, belettende een man, dat geene te volvoeren, waar toe hem de natuur bequaam gemaakt heeft, en smorende de edelste gedachten in de geboorte*, in veele opzigten waarheid is. Maar 't is ook mede een waarheid, dat Armoede de Slypsteen van het verstand is.

Ook is het niet zelden gebeurt, dat Armoede den grond leide, waar op veele braave weetenschappen gebouwd zyn: ten minste, dat zy als een spoor tot geleerdheid gedient heeft.

Diogenes zyn vaderland ontvlugt zynde, was arm:

thans ontvlamde in hem een onweerſtaanbaare drift tot geleerdheid. Tuſſchen hoop en vrees, gins en weer geſlingerd, herhaalt hy by zig zelven dit volgende vaars,

't Beurt zelden, dat de geeſt den hoek te boven raakt,
Die in zyn armoe naar de weetenſchappen haakt.

Maar hy grypt moed, zeggende, de ſpreuk zegt niet, 't beurt nooit, maar zelden; en het is hem gelukt. Gy zult ligt zeggen, hy was, en bleef nogtans arm. Maar ik vraag wie is arm: Hy, die veel begeert, of die niets begeert? In dezen laatſten ſtaat bevond hy zig; door de ware Reden geleeraart, dat des menſchen Natuur van eenen gehoorzamenden aart is, en daar toe gewend zynde, met weinig kan afgewezen worden. Waarom het alleen de overdadigen zyn, die de ſoberheid aanzien voor een plaag: de luiaarts, die den arbeid voor pyn agten: de welluſtigen, dien de matigheid laſtig valt; en de traagen, dien de Boekoeffening verdrietig is. Zulks dat dit alles afhangt van een verkeerd begrip, en beogingen, die de dingen niet naar hunnen aart, of waarde, maar naar de begeerte tot de zelve ſchatten.

't Woord Armoede begrypt in zig niet iets ſtelligs, maar ontkennigs, om dat zy niet heeft.

Zoud gy niet zeggen, dat de Wysgeer Stilpo, wiens Vaderland overwonnen, wyf en kinderen verloren, en hy alleen 't gevaar ontkomen was, arm was? neen: *Alle myne goederen*, zegt hy (*namentlyk deugd, matigheid, en vergenoegen*) *zyn by my.* Zoo dat hy Demetrius deede twyffelen, of hy wel verwonnen had.

XXXVI.

NARCISSUS.

Eigenliefde erbarmenis waardig.

Dus komt Narciſſus ons te vooren,
Uit 's dichters brein weleer geteeld;
Die wulps in water ging verlooren,
Door 't grypen naar zyn eigen beeld.
Nu kan ons dit verzierſel leeren,
Hoe de Eigenliefde, die verblind,
In 's waerelds onderling verkeeren,
Meeſt niemant dan zich zelf bemint,
Den menſch verleidt, vervoerdt te ſchendig,
Naar ziel en lighaam maakt elendig.

XXXVI. ZINNEBEELD.

Wy hebben, ten Zinnebeeld van d'Eigenliefde, Narciſſus hier vertoont. Deze was zoodanig op zyn eigen ſchoonheid (gelyk Nazo daar van op de lyſt van zyn Hervormelingen meld) verzot of verſlingerd, dat hy zig in zyne ydele beſpiegelingen verteerde, en eindelyk in een Bloem (een Zinnebeeld, van ontſtandvaſtige ſchoonheid) veranderd is. Wy hebben in onze groote Zinnebeelden een beeldtenis daar van afgeſchetſt met een Schakelketen, waar mede hy aan zig zelven gekluiſterd is; en daar by gezegt, dat deze ondeugd niet alleen aan zig zoekt te houden 't geen zy heeft, maar ook nog naar zich te ſchraapen al wat in haar vermogen is. Waar van de zin, in breeder omſlag, in vaarzen door den Heere J. Zeeus, begrepen is.

In wiens tafereel men eenen man vind ſtaan, die aan zich zelven wel vaſt gekluiſterd is, hebbende aan zyn eene zyde een haan, aan de andere eenen haas, waar by men Narciſſus, in 't verſchiet, zich zelven in de heldere beek ziet ſpiegelen.

Deze ydele Gemoedsdrift ontſpruit uit gebrek van zig zelven te kennen. En daarom is de zelve niet buiten reden by d'Ouden geblind afgemaald. *De blinde liefde zyns zelfs*, zegt Horatius van zulken, die zig laaten voorſtaan, ſchoon en wys te zyn boven anderen, zig in die verbeeldinge niet alleen tot walgens toe vleyen, en hun ydel, en onverzadigd genoegen op alle wyzen bevorderen; maar ook met veragtinge van anderen ſpreeken. Waarom de Eigenliefde by allen verſtandigen niet alleen gehaat, maar ook beſpot wordt; om dat de al te ver vervoerde ydele drift

drift van Eigenliefde geen weerga kent. De paauw is moedig, en ſchept in haar eigen ſchoonheid behaagen: zy ſpiegelt zig van op zy, terwyl zy pronkt met haaren veeloogigen ſtaart; maar erkent, en bemint egter haars gelyken. *De Henne* (zegt Plato) *heeft behagen in de ſchoonheid van haar geſlagt, de hond in die van 't zyne, de Os, in den Os, de Ezel in den Ezel, zelf het morſſig Varken heeft behagen in zyn medevarkens. Maar de Eigenliefde, van allen natuurlyken aart vervreemd, kent haars gelyken niet.* Daarom zeiden ook de Woudnimffen tot Narciſſus, als Suidas verhaalt, *Veele zullen u haaten, zoo gy u zelven te zeer bemindt.*

Maar de geeſtige dichter Jakob Zeeus, van wien wy zo even geſproken hebben, zal ons de zaak en zin des Zinnebeelds nader verklaaren. Dus laat hy zich hooren over zyn XXVIII. Zinnebeeld:

O Eigenliefde, die van hoogmoed ingenomen,
Geen weetenſchappen eert, of geen geleerdheid kent,
Als die, die uit uw brein, hoe dwaas, is voortgekomen,
Terwylge uw oogen naar waanwysheid keert en wendt,
Hoe voeglyk paſt u aan uw arm en been een keten,
Waar aan uw Eigenliefde en drift is af te meeten?

De vrees, uw bloedvriendin, hier door een Haas verbeeld,
Voldoet ook 't oordeel van naukeurige gedachten.
De Slaaffche kommer, dien gy in uw boezem teelt,
Is eigen aan den Haan, die zyn vergulde ſchachten.
Te zamen klapt, en kraait van hevig ongeduld,
Bekommerd dat Auroor haar hoofd met roozen huldt.

Steun, ſteun op zulk een zuil en roem op uwe krachten.
Omarm uw eigen ſchim, en volg Narciſſus ſpoor.
Dorſt Niobe te trots een Godheid ſtout verachten:
Latonaas bede gaf Apollo haaſt gehoor.

Is u dan eigenliefde in Marſyas vergeeten?
En hebtge 't ſtraffen van Arachne nooit geweeten?

Ai leer dan, dwaas geſlacht, die op uw wysheid ſteunt,
De driften van uw' geeſt heldhaftig te beteugelen.
Gy weet wat dat de Faam van uw geleerdheid dreunt:
Maar waar uit waant gy dat? beſchouw u waſſe vleugelen
Eens met een needrig oog, en doe gelyk de Paau,
Wiens trotſche moed verflaaut, als 't oog valt op den klaau.

Te recht roept Horatius (ik moet het nog eens herhaalen) te recht, zeg ik, roept hy uit:

De blinde liefde tot zich zelf
Verheft den ydlen kruin tot aan het luchtgewelf.

Hier op ſlaat ook Terentius in zyn Spel, genaamd de Gebroeders, waar in Mitio zynen broeder Demea dus te keer gaat:

Geen ding is zoo onredelyk te noemen
Als een onweetend menſch, die alle dingen zal verdoemen,
Behalven die hy zelf doet.

Het is wel waar. Want verliefd op zich zelven kent hy zyn eigen zwakheid niet, en heeft het altyd op anderen geladen. Zoo dat niemant minder bequaam is dan hy om onderlinge liefde en vriendſchap te verwekken. Dog dit gebrek is tegenwoordig ſchier algemeen. Elk Kramer pryſt zyn Meſſen boven die van anderen. Elk meent zyn uil een valk te zyn.

XXXVII.

HET VALLEN.

Onvoorzichtigheid brengt ten val.

Zyt gy dan in 't beklimmen van Parnas,
Den lauwrenberg, getuimeld naar beneeden?
ô Jongeling, gy hebt veel ligt te ras,
Te reukeloos, dat glibbrig ſpoor betreeden.
De heirbaan, naar den konſtgewyden berg,
Valt niet voor elk gelukkig op te ſtappen.
Met ſtage vlyt en yver moet gy 't merg
Ontdekken van doorluchte weetenſchappen.
Gy draagt geen kroon van 't hoog Parnas gehaald,
Als die gy hebt met moeite en zweet betaald.

Dit

XXXVII. ZINNEBEELD.

Dit Tafereel verſtrekt ten Zinnebeeld van den ſteilen Berg der weetenſchappen, en konſten: welkers kruin, waar op de blinkende Lauwrieren van Eer groejen, niet te beklimmen is, ten zy men zig met een ſtandvaſtige drift wapene, naar het voorbeeld der geenen, welke den zelven beklouterd hebben:

Naardien de Wyshcid t'allerwegen
Alleen door moeite wordt verkregen.

Dit Tafereel dan onderwyſt en vertoont; hoe men met een onvermoeide vlyt, en ſtandvaſtig voorneemen, van de laagte moet beginnen, en in het klimmen zig aan het duingras van taai geduld wel vaſt houden (het geen door den hoogklimmer in het flaau verſchiet aangewezen word) om niet ter halver baane te ſtruikelen: gelyk wy ook op den voorgrond vertoonen, hoe die geenen, welke zig geen voorbeelden te ſpoor voorſtellen, maar zig onder 't klimmen door verwaandheid of lafhartigheid los geeven, en met de ydele ſchemeringen der blinkende Lauwrieren, van verre gezien te hebben, zig vergenoegen, en op zich als verkregen toepaſſen, plotzeling in de laagte neerbuitelen.

Men ontdekt, onder deze halfweegſche bergbeklimmers, een tweederhande geaardheid. De eerſte zyn die zig geſtooten hebben aan den ſteen der verwaandheid, dat hun val veroorzaakt heeft. De tweede zyn ten val geraakt uit lafhartigheid en lichte vergenoeging. De eerſte zyn niet te dulden: maar de tweede te verdragen en te beklagen over hun beſtemd lot.

De geenen, die met hun ydel vernuft den top van een ge-

gewaanden Pindus beklommen hebben, en in die verbeeldingsdrift de lauwrieren zig niet alleen hebben toegepaſt, maar ook anderen, die de zelve dadelyk verdiend hebben, dien roem benyden, zyn van de ſlegtſte ſoort. Deze zyn 't, die ieders pennewerk beriſpen, en hun eigen werken opvyzelen; ſchoon van ieder klaar gezien word, dat hun ſnorken ydel, en een valſche glans is, die tegens den gloed van 't waare goud geen ſtand houden kan. Deze zyn 't, die vol van ydelen wind het werk der braafſte mannen bedillen, hunne knibbelaryen voor verſtand uitventen, en hun zeggen voor onfeilbaare Orakelſpraak willen gehouden hebben. Deze zyn 't daar men het vaars van den Dichter And. Pels, uit Horatius, met rede op mag toepaſſen, daar hy zegt:

Belooft die blaaskaak ons geen wonderlyke dingen
Met zulk opſnyen? ja de bergen gaan quanſuis
Met angſt in arbeid; maar wat baaren zy? een muis.

Ja, op zulken, die uit verwaandheid zig zelven hoog ſchatten, en zig een hooger prys, dan anderen waardig achten, ziet de 36 Fabel van Faernus, nieuwlings door den Heer D. van Hoogſtraten dus berymd:

Merkuur beving voorheen een luim, dat hy begeerde
Te weeten, op wat prys de menſch hem toch waardeerde.
Des treedt hy eindelyk by een' Beeldhouwer in.
Hy ziet daar Jupiter, en houd zig of hy zin
In deze beeldtnis had. Wat prys zal ik u geeven
Voor deze beeldtnis, die daar ſtaat zoo groot als 't leven?
Die kont gy hebben voor een' ſchelling, zegt de man.
Hy vraagt verwondert, wel wat geld toch Juno dan?
Een weinig minder. Van verwond'ring opgetogen
Ziet hy zyn eigen beeld geſneden voor zyn oogen.
Ten minſte zal ik hier van grooter waarde zyn,

Als bode van de Goôn, en zoon van God Jupyn.
Dit denkend vraagt hy, wat dit beeld toch zou beloopen.
Dat hebt gy toe, zoo gy die and're twee wilt koopen,
Sprak toen de Konſtenaar. Die zig te hoog waardeerd,
Miſt dikwils d'eere, die hy vierig had begeerd.

De tweede ſoort van de halfweegſche bergbeklimmers, zyn die, welke by zig zelven vergenoegd geen prikkeling van Eerzucht gevoelen, die hen hooger opdryft. Deze worden wel geſteld onder de laage geeſten, maar zyn draaglyk; om dat zy wel te vrede met een ſober lot van geleerdheid, niemant overlaſt of beſchimping aandoen: *Want by de vergenoegden huisveſt de nyd niet.* By Gratiaan worden deze noch in twee ſoorten onderſcheiden, daar hy zegt: *Dat ſommigen liever middelmatig willen zyn in een verheven bezigheid, dan uitmuntend in een middelmatige; maar die zig vergenoegd* (zegt hy) *met middelmatig te zyn in geringe bezigheid, geeft een bewys van zyn lagen geeſt, die geen edelmoedigheid kent.*

Dit is een quaal, die niet te genezen is, om dat de lyder daar geen ſmart van gevoelt, ook naar geen hulpmiddelen wil om zien, noch zig daar toe laaten raaden. Anders is 'er niet heilzaamer, dan, *dat ieder zig zoodanig een ten ſpiegel voorſtelle, die uytgemunt heeft in weetenſchap, niet zoo zeer om hem te volgen: maar om hem te overtreffen.*

XXXVIII.

DE SPANJAART.

Geen oogenblik zeker.

Zo uit de trekken van het weezen,
Gebaar en kleeding, blyken kan,
Hoe 't hart gezind is, ſtaat te vreezen,
Dat hier zich een grootmoedig man
Vertoont, in zyn gewaad en treeden:
Een menſch, die vol van zotten waan,
Gedient met waereldſche ydelheeden,
Zich vry wat heerlyks voor laat ſtaan.
Maar dagt die Aardwurm op zyn leeven,
Zyn broſſe toeſtand deed hem beeven.

Elk

XXXVIII. ZINNEBEELD.

Elk die maar een weinig in opmerkinge ervaaren is, weet wat de ſpreekwoorden, *Men kent de Leeuw aan zyne klaauwen*; *en de Paauw aan haare veeren*, beduiden willen; naamelyk, dat men hunnen aart aan de uiterlyke gedaante, kentrekken, en zwier ontdekt. De laatſte zal ons tot aanleidinge ſtrekken. Deze pronkt met een moedig opgeſteken hals, op haaren veeloogigen ſtaart, en doet heur trotsheid in den traagen ommezwaay bemerken. Maar wyl dit dier meerwerf van anderen, tot een Zinnebeeld van hovaardy en trotsheid gedient heeft, hebben wy liever een anderen Zinneſpiegel tot ons voorwerp geſteld.

Men zal licht, met den eerſten opſlag, zien, dat dit Zinnebeeld geſteld is, om de trotsheid, verwaandheid en belachlyke grootmoedigheid ſommiger menſchen met een zwarte kool af te ſchetzen, en dien ydelen hartstocht aan den uiterlyken zwier, vederbos, gedraayd hoofd, opſtaande knevels, uitgeſpannen borſt, en wyde ſchreden te leeren kennen: ook op dat zulken, die met dat euvel beſmet zyn, wanneer zy hun beeldtenis zoo levendig, als in eenen ſpiegel zien, zig zouden ſchaamen, en van hunne beſpottelyke en ydele grootheid walgen, en een afkeer krygen.

Hoe iemant door verwiſſelinge van ſtaat, de gedachteniſſe van 't geene hy voorheenen geweeſt is, verlieſt, daar van geeft ons de Profeſſ. Balthazar Schuppius, *in den Speelpop van de Waereld*, een aardig voorbeeld, zeggende: „Men vertelt van zeker Wit„tenburger, die van den ploeg tot de waardigheid „ van Schout verheven werdt. Deze, als hem eens „ iemant zyner gebuuren tegen quam, en heel ver„ wonderd zynde, hem met zulk een ſtreng wezen,

„ niet

niet anders als of hy een Kato was, zag aantreden, werdt van hem gevraagd: *Ey Hannes kents du my niet?* waarop dees nieuwe Officier, na dat hy zyn Bokkebaartje, een reis of twee, overgeſtreken had, antwoordde: *Wel malle Ary, hoe, zoude ik u kennen, die my zelven niet ken?*

Nog een voorbeeld. *'t Is zeker, dat men een's mans aart beſt kent, als hy groot geworden is*, zegt de Schryver van de *Polityke Weegſchaal;* en beveſtigt dit, met een vertelling van een Monnik, die beleefd, megaande, reklyk, en nedrig zynde, van het Convent verkoren werdt tot Abt voor zyn leven. Maar hy tot die waardigheid gekomen, en in korten tyd ſtuurs, groots, wrevelig, en hovaardig geworden, zeide een zyner vrienden tegens hem: *Myn Heer, te vooren waart gy beleefd, vriendelyk, nederig, en gaande met de oogen naar beneden geſlagen; maar ſedert gy Abt geworden zyt, is dit alles zoo veranderd, dat men het aan uw hoogmoedigen gang, en aan het uitſteken van uwe borſt zien kan.* Waar op de Abt antwoordde: *Toen ik de ſleutels der Abdye zocht, moeſt ik naar beneden zien; maar nu ik die heb gevonden, en altyd zal behouden, is zulks niet meer noodig.*

Pryslyker is het voorbeeld van Willigis. Deze als hy van Biſſchop te Ments, Keurvorſt geworden was; liet in zyn ſlaapkamer, met groote letteren, ſchryven: *Willigis! Willigis! gedenk wie uw vader was;* om daar door indachtig te blyven, dat hy een Rademakers zoon was. 't Welk ook Paus Sixtus, van een geringe afkomſt zynde, zig niet ontzag dikwerf te verhaalen; noch zich ſchaamde zyne Zuſter, die om een dagloon uit waſſchen ging, voor zyn Zuſter t'erkennen. Waarom ook de wyze Socrates, als hem verweeten wierd, dat hy niet geboren was uit edel bloed; tot antwoort gaf: *Daarom ben ik meerder eere waardig, om dat de Edelheid myns geſlachts van my begint*; te kennen gevende, dat niet de roem op groote, en verheven afkomſt;

maar eigen Deugd de pryswaardigſte Adel is; en van zulken duur, dat hy niet kan geroofd worden.

Dit is 'er van, dat ook al dikwils, den genen, die door een ydele grootmoedigheid bezeten, zich zelven groot en anderen gering agten, of ſmadelyk bejegenen, de kam afgeſchoren, en hun door den baard gewreven wordt, 't geene zy niet graag hooren, en zy dus munt met munt betaald zien. *Die den Bal kaatſt*, zegt het gemeen ſpreekwoord, *moet den zelven wederom wagten*; en *Die, die al zegt wat hem voor den mond komt*, zeide Solon, *moet ook dikwils hooren 't geen hy niet graag hoort.* Een nieuw voorbeeld zal dit gezegde beveſtigen. De zoogenaamde *Cavalier*, die den opſtand in de Sevennes aangevoerd heeft, ſchaamde zig niet, eenige jaaren geleeden, te bekennen, dat hy een Bakkers zoon was; by gelegenheid dat een Hoogduitſch Kapitein zeer daar op aandrong. De zelve meerder uit nyd, als uit genegenheid, zogt gelegenheid om hem te ſpreeken, die hy kreeg, in een openbaar Koffyhuis. De Duitſcher, na eenige algemeene redenwiſſelingen, zeide eindelyk: *Myn Heer, mag ik de eer hebben van uw naam te weeten?* waar op hem geantwoord werdt: *ja, Dat hy die Cavalier, en Kollonel was.* Waar op de Duitſcher weder tot antwoord gaf: *Ei, zoo zyt gy die Bakkers zoon?* ja, antwoordde Cavalier, *die ben ik, myn Vader is een Bakker geweeſt in de Sevennes*, en vervolgde, *Myn Heer mag ik ook de eer hebben van u te kennen?* waar op hy ook zyn naam zeide, en met eenen adem, dat hy een Kapitein was, dat zyn Vader een Collonel, en zyn grootvader een Generaal geweeſt was. Cavalier, na dat hy zig een weinig beraaden had, zeide daar op: *Hoe myn Heer, uw Grootvader een Generaal, uw Vader een Collonel, en gy een Kapitein! dat telt byſter af: en wil het zoo voort, zoo wordt uw zoon nog wel een Bakkers Knegt.*

PIG-

XXXIX.

PIGMALION.

Zo veel vermag de eige lieſde.

Pigmalion ('t luid vreemd in 't oor,
't Geen de oude dichters ons ontvouwen)
Beſtond een beeld van blank yvoor,
Door hem gevormd, uit drift te trouwen.
Dus kon zyn hert op 't konſtſtuk laas!
Verſlingerd, 't ligt der reeden bluſſchen.
Nu vind men and'ren, ruim zo dwaas,
Die ſteeds hun eigen handen kuſſen,
Hun eige gaaven, ſnood voorwaar,
Voor zich berooken op 't Altaar.

XXXIX. ZINNEBEELD.

Wy hebben, in het Voorbeeld van Narciſſus, het Zinnebeeld van Eigenliefde gezien: 't luſt ons ook in het voorbeeld van Pigmalion, hoe zig iemant, tot walgens toe, in liefde tot zyn eigen werk kan verſlingeren, te beſchouwen. Van dezen vertelt de Roomſche Fabeldichter, dat

Hy maakte een vrouwenbeeld, van zuiver wit yvoor.
't Bekoort zyn oog, en ſchynt hem toe te leven, door
Zyn ydlen waan verblind: hy blyft 'er op verſlingeren;
Dus kuſt, en ſtreelt, en ſtrookt hy 't werkſtuk zyner vingeren;
Omarmt het, legt het zagt op 't purper ledekant:
Aanſchouwt zyn konſt ſteeds met verwondering parmant;
Ja ſchat het boven al beminlyk, ſmeekt de Godheid
Door Offerhanden. Die voldoet aan zyne Zotheid,
En geeft hem, tot zyn ſtraf, zyn dwaaze drift ten Egt;
Op dat hy door dien band, daar ſteeds blyve aan gehecht.

Om dat ieder menſch zig zelven bemint, (zegt Ariſtoteles) *zoo laat hy zig ook dunken, dat al wat hy doet, of zegt, aangenaam en behaaglyk zy:* agtervolgens het ſpreekwoord, *ieder denkt zyn Uil een Valk te wezen.* Ieder menſch ſchept in het zyne behagen, en waant dat zyn Vaderland, zyne kinderen, zyne manieren, en werken de beſte zyn. Waarom ook Socrates dit voor een gemeene ſpreekwys hadde: „ Zoo men in den „ Schouwburg belaſtte, dat alle handwerksluiden, „ zouden opſtaan, niemant anders als deze zouden „ opryzen: maar zoo men gebood, dat zig alle die „ verſtand hadden, zouden vertoonen, zy zouden al

„ te

„ te zamen opſtaan. Want ieder laat zig voorſtaan dat hy wys is.

Loflyker deed Apelles. Deze was gewoon zig agter zyne Tafereelen te verſchuilen, en liet het werk ſpreeken, en zig zelven pryzen. 't Heeft ons geluſt een vertoonſchets daar van op de overzyde op te ſtellen.

Men heeft niet veel moeite noodig om deze driſt op te ſpeuren: zy ontdekt zich zelve. En dit is 'er de proef van, dat de maaker zyn konſtſtuk vertoonende, dat zelf voor hem laat ſpreeken, en voor zyn waarde pleiten. Hierom hebben wy de Schilderkonſt, in onze groote Zinnebeelden, afgebeeld met een doek voor den mond. Hoe beſpottelyk ook ſomwylen zulke verwaande pleiters voor hunne eigen konſt te pal raaken, leert dit volgende ſtaal. Zeker Schilder had een Boeren Jongen uitgeſchilderd, dragende in een korf eenige boſſchen druiven. Dit Tafereel in de open lugt geſteld, vlogen de vogelen daar om, en op. De ſchilder dit ziende, werdt 'er moedig op, en raakte aan het ſnorken en ſtoffen op de waarde des Tafereels, zeggende, dat zyn druiven natuurlyk geſchiderd waren. *Dat 's waar*, antwoordde een die daar by ſtond, *maar dan moet de jonge niet natuurlyk gemaakt zyn, want de vogels hebben voor hem geen vrees of ſchrik.*

Maar dewyl Pigmalion hier ons den titel geeft van het Zinnebeeld, dat wy voor oogen hebben, luſt ons van toon te veranderen, en de uitlegginge van het zelve, zoo als die geſteld is door den vernuftigen Heere Pieter du Ryer, lidt van de Franſche Academie, ten deele hier aan te hechten.

Deze Schryver vind de Herſchepping van dit beeld in een menſch te zyn eene der vreemdſte, die in het gantſche werk van Ovidius gevonden worden. Hy vind niet vreemd, zegt hy, dat men ſomwylen zegt,

dat een menſch een klip of beeſt geworden is, omdat een weinig overweeging ons daar van den zin terſtont doet vinden. Een menſch, zegt men, dat een hart van ſteen heeft, als hy zich ongevoelig toont voor de rampen zyner vrienden, en, daar hy hen kon helpen, hen echter aan hun Ongeluk overgeeft. Ja ons komt niet vreemd voor, als men zegt, dat Menſchen in Beeſten herſchapen zyn, omdat 'er, onder hen zyn, die van aart beeſten zyn, zoo dat men niet van hun zeggen kan, dat zy menſchen zyn, maar alleen datze de Gedaante van menſchen hebben.

Dit alles gaat wel aan: maar dat een beeld van yvoor in eene levendige vrouw verkeerd, is, zegt hy, iet zoo vreemd, dat ik niet weet, wat ik 'er van zeggen zal. Na veel overwegens, ſlaat hy over tot deze gedachten.

Pigmalion had, langen tyd, een maagd bemind, die zyn liefde in den wind ſloeg. Deze dogter was genoemt EBUR dat is YVOOR. Eindelyk liet ze zich, door zyn gebeden en traanen, overwinnen, en tradt, na lang van hem opgepaſt te zyn, met hem in 't huwelyk. Hier uit zou dit verdigtzel zynen oorſpronk hebben. Pigmalion werdt op zyn werkſtuk verliefd: dat is, de liefde tot zyn Meeſtreſſe was zyn werkſtuk, het geen hy eindelyk voltrok. Voorts het gebedt aan Venus gedaan, kan den genen, die zich in den echten Staat willen begeeven, leeraaren, dat zy Godts zegen, tot zoo gewichtig een werk hebben af te bidden, en niets dan met Godt te beginnen. Wat wyders het blank yvoor belangt, men weet, dat de witheid een Zinnebeeld is der Kuisheid.

QUAK-

XL.

QUAKZALVER.

't Bederf is algemeen.

Als gy een Snorker hier zyn kruiden,
En konst, licht weinig van waardy,
Met ydlen woordenklap, den luiden,
Voor puik van heilzaame Artzeny,
Hoort venten, ziet met zegels pronken
Aan groote brieven, hem door gunst
Van Vorsten, zo hy zweest, geschonken,
Tot zegeteekens van zyn kunst;
Zo denk vry: 's waerelds Mode, is liegen,
Bedrogen worden, of bedriegen.

XL. ZINNEBEELD.

De Lezer, al is hy geen Edipus, zal met den eerſten opſlag van het oog, op de printverbeelding licht konnen raamen, dat dezelve dient, om de ydele ſnorkery dier menſchen af te bakenen.

De meeſte menſchen hebben van hun beroep, konſt of weetenſchappen, die zy bezitten, een eigen kitteling, dat niet zelden, als 'er van geſproken word, hier of daar aan doorſtraalt: maar inzonderheid ſchynt het, dat zulk ſoort van Artſen of Heelmeeſters zeker voorrecht daar toe hebben, om van hunne weetenſchap voor het gemeene volk, en tegens malkander met ſtyve kaaken te zwetzen, dat de Tooneelen, en de markt van het gebrom weergalmen, roemende elk zyn poeder of kruiderymengzel, te wezen *praeſervator magnus vitae:* De groote bewaarder van 's menſchen leven.

Dusdanige en allerhande ſlag van ſnorkers, zwetzers, rammmelaars, en ſnappers, noemden de Grieken een *Dodoneeſchen Ketel*; om dat te Dodona een koperen Beeld, hebbende de gedaante van een kind, ſtont, op een verheven ſpil, 't welk van den wind omgedreven, in den ommezwaai op twaalf ketels ſloeg, en naar maate van zyn ſnelle beweeging een yſlyk geklaater maakte.

't Luſt ons voorbeelden, die de proef van ydelen waan, ſnorkery en wysmakery, volgens de printverbeelding zullen opmaaken, uit bekende Schryveren aan te haalen, en voor te ſtellen.

Angelius, Biſſchop van Aretinen, in een ziekte gevallen, wierdt door een zyner vrienden, een Heelmeeſter voorgedragen, die zig beroemde, een byzonder hulpmiddel tot diergelyke quaalen boven anderen te hebben uitgevonden. De Biſſchop, die deze aanbiedinge niet wel konde van de hand wyzen, ontbood den Heelmeeſter, en gebood hem, hy zoude

een

een Hulpmiddel tot zyn herſtellinge klaar maaken; maar gebood zyn volk met een het zelve uit te gieten in een bekken, en het onder zyn bedſtede te zetten. 't Gebeurde dat de Biſſchop 's morgens veel beter te pas was; het geene ook de Doctor even zoo bevindende, na hy alvorens zyne knevels had opgeſtreken, daar op zeide: *Nu ziet gy wat kragt myn geneesmiddel heeft! Dat is waar* (zeide Angelius) *dewyl het zelve my geholpen heeft, daar het maar onder myn bedſteede ſtaat; wat zoude het my dan geholpen hebben, zoo ik het hadde ingenomen? waarlyk het had my wel onſterfelyk gemaakt.* En dit gezegt hebbende, toonde hy het bekken.

Zeker domdriftig Geneesheer ſnorkte, dat zyn poeders van groote kragt waren, waar op hem Nicocles aardig doorſtreek, zeggende: *Dat 's waar, want gy helpt 'er veele onder de Aarde*; en vervolgde al ſpottende: *Ik prys uw konſt, want gy maakt, dat de zieken niet lang in elenden liggen, maar gy verloſtze ſpoedig, dat zy geen pyn meer gevoelen.* Voorts: *Dat hy ook in dat opzigt gelukkig ware, om dat al zyne misſlagen, door de Aarde bedekt wierden, en geen getuigen nableven, om hem te beſchuldigen; en dat de goede uitwerkzelen der Ariſen in de zon geſtelt wierden, om hen te roemen.*

Nog een aartig loopje moet ik hier by aanhaalen, uit Ridderus *Hiſtoriſch Sterfhuis*. Zekere oude vrouw was geplaagt met quaade oogen; en begeerte hebbende, om daar van genezen te wezen, vraagde dan dezen, dan genen naar een beroemd meeſter. Nu trofz 'er een aan, (en hoe kon zy zekerder gaan?) die zig zelven zoo zeer prees, en op zyn geneesmiddel zoodanig ſtoſte, dat hy haar wilde aanneemen van die quaal te genezen, of geen geld. Dit ſtuk ging op dien voet aan. Maar de ſnorker zoo zig zelven, als de belofte van de oude vrouw mistrouwende, quam haar dagelyks verbinden, maar dusdanig met een doek voor de oogen, dat zy niet met al konde zien, wat 'er omging. Dit nam de Geneesmeeſter in agt, en ſleepte

dan het eene ſtuk huisraads, dan het ander van den wand, in voorbaat, onder zynen mantel mee naar zyn huis. Als de vrouw wat beter begon te zien, maande hy haar ſtraks om het voldoen van het verding, maar kreeg tot antwoort: *Gy hebt my in 't minſte niet genezen, ik zie nu veel minder dan te vooren: want toen ik u eerſt haalde, zag ik veel huisraad aan den wand, maar nu zie ik byna niets daar van.*

Balth Schuppius beweert, in zyn Boekje, *de verſtandige Heekelaar*: Dat de Redenkonſt voor een Arts niet nut is; om dat die door kruiden, niet door woorden genezen moet; maar zyn antwoorder zegt. „ Alle Saturdagen komt een zoon van Hippocrates, die den „ eerſten tyd van zyn leven, in de ſchool van Pythago„ ras verſleten ſchynt te hebben, met zyn kraam voor „ myn deur ſtaan; wandelende, terwyl hy den Hemel „ aanziet, onder een diepe ſtilzwygentheid rondom zy„ ne tafel. Gy zou zeggen, dat het een Starrekyker „ was. Nu en dan komt 'er eens een Boer by hem, die „ pillen of poeders van hem koopt. Zo die Doctor „ wakker kon zwetzen, de boeren zouden hem het „ geld met karren toevoeren. Een Arts, die niet weet te „ ſnappen, is als een ontſnaarde lier. Ik ken een Harder, „ vervolgt hy, volgens den aart der boeren ſnapagtig „ genoeg, die zig over zyn disfortuin byna verhangen „ zou hebben. Hy zocht troost by een oude vrouw, die „ zich waande kennis van kruideryen te hebben, 't welk „ zy hem aantoonde. Deze ried hem, dat hy een quak„ zalver zou gaan worden. De Herder nam dezen raad „ aan, en 't lukte. Doch 't beurt wel meeſt, als Jan Vos in zyne Puntdichten van den verwaanden *Flip* zegt:

Flip *heeft een gaaf (zegt hy) verkregen van hier boven;*
Maar 't volk heeft wéér een gaaf van Flip *niet te gelooven.*

Immers zou ik in opzicht van zulke Artzen den raad van Euſuës in zyne *Ontledinge des Vernufts: Laat de kok uw Geneesmeeſter zyn, en de vleeshal uwe Apotheekers winkel*, voor beſt keuren.

APEL-

XLI.

APELLES.

Allengs komt men tot volmaaktheid.

Een leerzaam hert; dat ſteeds te vord'ren tragt
In kennis, zal geen onderwys verveelen.
Apelles zelf, de Prins der Schilders, bragt
Wel eertyds zyn doorwrochte tafereelen,
(Waar achter hy zich ſtil verſchoolen hiel)
Voor 't volk ten toon, om vaardig by de werken,
Te hooren, 't geen van elk daar over viel,
Met goed verſtand en oordeel, aan te merken.
Op deeze wys leert een, die 't vleyen haat,
Beſt aan zyn werk verbeet'ren, wat misſtaat.

Uit

XLI. ZINNEBEELD.

Uit dit voorval is de Spreuk: *Dat een ſchoenmaaker zig by zyn leeſt moet houden*, by ons in diergelyk geval van gebruik herkomſtig. Gy ziet den verwaanden Schoenmaker met een uitgeſteken borſt, en trotze wyze van ſtaan, veragtelyk, met de hand, den gewaanden misſtal in het Tafereel, zynen makker aanwyzen, en Apelles als gereed om van agter zyn Konſtſtuk te voorſchyn te komen, om den beriſper de dwaasheid van zyn ongevergd oordeel over 't geene hy zig niet verſtont, voor oogen te ſtellen, en hem daar over in den baart te vaaren.

Wie is 'er die my wyzen kan den man,
Die 't ieder een van paſſe maaken kan?

Hier op ziet de XCVII. Fabel van Faernus.

Een Vader, verzeld met zyn jongen zoon, dreef een Ezel naar de markt, om den langoor voor geld te verkoopen, en zig het beeſt kwyt te maaken. Zy beide werden belacht van een boer, die in 't veld ſtond te arbeiden; om dat zy met moeite door ongebaande wegen te voet gingen, en lieten dat laſtbeeſt leedig mee ſlappen. De oude man dit hoorende, zet zyn jongen daar op. Dit ziet een ander, die beſtraft den ouden man; zeggende: *Goeye man, laat gy den jongen, die ſterk en kloek is ryden, en gaat gy zelf met ongemak den weg te voet?* Hy dient zig van dien raad tot zyn gemak, laat den jongen afklimmen van den Ezel, die hem een wyl torſt tot by het naaſte Dorp. Daar was weer 't gezeg: *Een man, nog zoo ſterk en kragtig naar zyn jaaren*

jaaren, laat zig tot zyn gemak ryden, en het arme kind te voet naloopen. De man geſtoord om al dit laſtig bedillen, beveelt zyn zoon agter hem op te zitten, of hy 't mogelyk eens van pas kon maaken. Een reiziger ontmoet hun, die 't oog op hen houd, en medelydig over het laſtdier, zegt: *Ik vind uw doen t'onbarmhartig, gy zult het arme beeſt den rug inryden.*

De goede man vind zig geheel benart,
En dit geſpreeu van elk raakt hem aan 't hart.
Dus vint hy zig ten uiterſten verlegen,
En ſchikt zig weer om alles te overweegen,
Dewyl hy aan geen menſch voldoening geeft,
Het zy hy 't beeſt dus overladen heeft,
Het zy hy 't leeg deed zynen weg vervolgen.

Hy word grimmig over al dien aanſtoot dien hy lyd, vangt op nieuw een ander middel aan, en bind den Ezel zyne voeten vaſt. Toen ſteekt hy een ſtok daar door, daar elk een end van op zyn ſchouder legt; en dus torſſen zy het beeſt over den weg.

Dit ſchouſpel ongehoord,
En ongezien, doet ieder zaamenkomen.
En lachen van verwond'ring ingenomen.
Zy ſchelden bei de dragers als beroofd
Van zinnen: hoe, quam hun dit in het hoofd?
De Vader wordt voor al van hun bekeven.

Die in 't end van gramſchap gedreven, en wrevelmoedig 't beeſt opneemt en in 't water werpt. Hier op is deze toepaſſing:

Die ieder een wil trachten te behaagen;
Voldoet geen menſch, en helpt zich zelf aan plaagen.

Jupi-

Jupiter zelf (zegt de Griekſche Theognis) *heeft het alle menſchen niet van pas konnen maaken, het zy hy door verquikkenden regen, of verwarmenden zonneſchyn de velden koeſterde.*

Hier benevens heeft ons de veelvoudige bevinding geleerdt, dat menſchen, die zich nog op konſten en weetenſchappen verſtaan, en hier om van dezelve niet meer, als de blinden van de koleuren, konnen oordeelen, echter gereedſt daar toe zyn. Een Boer voorby een Schilders winkel gaande, viel hem 't oog op een Tafereel, verbeeldende Jupiter by * Danaë, in de gedaante van een gouden Regen. De Boer op zyn gewaand oordeel parmant, zeide tegens zyn medekykers, of zy wel konden zien, wat dit ſchilderwerk verbeeldde, en vervolgde ongevergt, dat het de Lievevrouw was, met den Engel Gabriel, ziende de naakte Danaë, voor Maria, een vliegend kindtje de gordyn van 't ledikant opſchuivende, tot ſieraad in 't Stuk gebragt, voor den Engel, die haar de boodſchap van de bezwangeringe brengt, en den gouden regen, voor de ſtraalen van den H. Geeſt, aan; en gaf dus een ſtaal van zyn botheid aan alle, die daar by ſtonden.

* Deze Fabel is van den Dichter Nazo verzonnen, om de kracht en 't vermogen van het Goud aan te duiden. Waarom ook Filips van Macedonie, de Vader van Alexander den Grooten, voor een ſpreekwyze had: *Dat 'er geen Stadt onwinbaar was, zoo die ſlegts een toegang had, zoo breed, dat een muilzel met goude ſchyven geladen daar door konde gaan.*

XLII.

De WATERBEEK.

Verwonnen eer men 't weet.

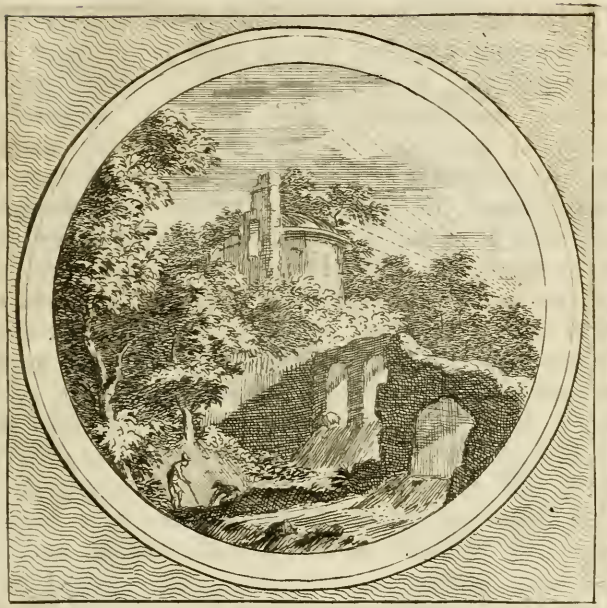

Gelyk een Beek, door ſtadig groeijen,
Eerlang met ongedwongen loop
Komt over dam en dyken vloeijen,
En werpt een landſtreek overhoop,
Zo breekt de geldzugt alle banden
Van reên en godsvrugt in 't gemoed
Des menſchen, daar ze heerſt, te ſchanden,
Te bluſſchen door geen overvloed;
Schoon 't geld haar ruim komt toegevlooten,
't Is Oly in de vlam gegooten.

Gelyk

XLII. ZINNEBEELD.

Gelyk het water uit een Springbron van de hoogte door een ſmal beekje heen ſnelt: maar in de laagte gedaald, zig breeder uitzet, eindelyk geheele beemden overſtroomt, tot het zyne uitwateringe vindende, zyn loop in zee eindigt; even alzoo is het ook gelegen met de Gierigheid. Deze door een klein beginzel der begeerten, in het harte ontſprongen, ſnelt licht heen, zoo de menſch, dien zy ingenomen heeft, een verheven ziel bezit; maar een laage ziel, en aardsgezind hart wordt door de Gierigheid hoe langer hoe meer, en eindelyk geheel overſtroomd, en niet geſtut dan door den Dood, in welken de menſch zyn onverzadigde begeerte, en te gelyk zig zelven komt te verliezen. De ſpreuk, *Het beginzel aller zonde is de Begeerte, en de wortel van alle quaad, Gierigheid*, wordt door de bevindinge klaar bewaarheid.

De Begeerte, om mede als anderen wat in deze waereld te bezitten, is eerlyk; en wat in voorraad voor den ouden dag op te leggen pryſlyk; maar wanneer de Begeerte doorvloeit en onverzadelyk geworden is, zyn wy met een ſlaven van eenen onbevoegden Heer. Deze zyn het, tot welke Cicero in zyne Wonderſpreuken zegt: Gy pynigt u dag en nacht, dat gy niet genoeg hebt, en gy vreeſt dat het geene gy nog hebt, niet altyd zal duuren Zoo wordt gy dan niet alleen geplaagt van de begeerte, om altyd meer te hebben, maar ook van de vreeze, om het al te verliezen. Daarom zeide Epicurus, *De verkryging der Rykdommen heeft aan veele menſchen niet een einde der Elende, maar alleenlyk een verwiſſelinge gegeven.* De zelve in een Brief aan Idomeneus: *Indien*

gy

gy Pithokles ryk wilt maaken, moet gy niet zyn ſchatten vermeerderen; maar zyn begeerten verminderen.

Een gierig Menſch is d'allerarmſte; want hem ontbreekt zoo wel dat hy heeft, als dat hy niet heeft.

Hier op paſt de XLVIII. Fabel van Faernus, dus door den Heer David van Hoogſtraten berymd:

Een Gierigaart begroef in d'aarde
Wel eer een ſchat van groote waarde;
En zag 'er alle dagen na.
Een Buurman ſloeg zyn gangen ga;
En ging 'er mede heenen ſtryken.
Hy weêrgekomen om te kyken
Ziet dat hy is van 't geld beroofd.
Hy trekt de hairen uit zyn hoofd;
En kermt om zyn rampzaligheden.
Daar komt een Reizer aangetreden,
En hoort waarom hy kermt en klaagt;
En zegt, waarom u dus geplaagd?
Leg in de plaats van Goud wat Steenen
Tot uwen trooſt. Zoo moogt gy meenen;
Dat gy behouden hebt uw goud.
Want als de zaak recht wordt beſchouwd;
En gy de waarheid recht wilt weeten,
Gy hebt uw ſchatten nooit bezeten.
Zelf op den tydt, toen gy hen hadt.
Een' gierigaart ontbreekt zyn ſchat
Zoo wel (het heeft altyd gebleken)
Als 't geen waar van hy is verſteken.

Een geeſtig voorbeeld verhaalt Horatius van eenen vrek, Opimius genaamt. Als deze van eene ſlaapziekte overvallen, en door geene middelen wakker te maaken was, bedacht de geneesheer een vond, om het geen

hy door geneesmiddelen niet konde verkrygen, door liſt uit te werken. Hy liet dan zyne Erfgenaamen ontbieden, een tafel voor het bedde brengen, met eenige zakken met geld, en beval hen het zelve daar op te tellen. De Zieke van dit gerammel ontwaakt, ſchiet uit den ſlaap op, en ziende, wat 'er omging, voer heftig uit tegen zyne Erfgenaamen, zeggende: *Wilt gy my daar ik nog leve myn geld rooven?* Straks nam de Geneesheer dit waar, zeggende: *Opimius, hou een oog in 't zeil. Maar dit dient voor al bezorgd, op dat gy uit deze ſlaapziekte uw leven moogt behouden, dat gy eenig hulpmiddel gebruikt, om uw maag te verſterken. Maar hoe veel zou dat wel koſten*, vraagde de zieke Vrek. De Geneesheer antwoordde: *heel weinig, maar twee ſtuivers, zynde maar een drankje van ryſt gekookt.* Waar op de Gierigaart zeide: *Ei zoo veel!* en vervolgde: *Maar ik bid u, wat onderſcheid is 'er tog, of my door de ziekte, of door dezen koſtelyken drank, het leven wordt benomen?*

Ik kan u veele dingen toonen (zeide Seneca tegens Lucilius) *die verkregen, ons van onze vryheid beroofden. 't Geval begiftigt u, kont gy niet zonder 't zelve leven? Indien gy 't lang bezeten hebt, gy verlieſt het, na dat gy daar aangewend zyt; en indien gy 't niet lang gehad hebt, zoo verlieſt gy 't wel eens, eer het u eenig nut gedaan heeft.* De Gierigheid neemt door den Overvloed niet af, maar toe; om dat een Gierigaard hoe hy meer verkrygt, hoe hy meer begeert, dewyl de begeerte zig hoe langer hoe meer uitſtrekt; gelyk een Beek, die klein is in 't beginzel, maar naderhand aanwaſt.

XLIII.

DE MOL.

Schuw voor den dag.

Wat moogt gy, ydel Waereldkind,
Om 't zienlyk goed van kleine waarde,
Zo min beſtendig als de wind,
Staag vroeten als een Mol in de Aarde?
Word eenmaal wys, en zoek een ſchat
Van Chriſtelyke deugd te winnen,
Die u, door 's leevens duiſter pad,
Brengt in 't gewenſchte Salem binnen,
Daar gy, voorzien van 't Hoogſte Goed,
Treed lucht en wolken met uw voet.

XLIII. ZINNEBEELD.

Dit Zinnebeeld ziet op zulke Menſchen, die als de blinde Mollen al hunnen levenstyd doorbrengen met wroeten in de dompige aardſche dingen, zonder eens d'oogen te openen, om door de Rede te beſchouwen de dingen, welke als waardigſt en nutſt bejaagd, en welke als onwaardigſt veragt moeten worden, en niet eer zien, dat al hun zwoegen ydel is, dan wanneer zy tot hun ſterfuur komen, en het te laat is.

Men zietze als ſlaven draaven, wroeten, zweeten, even of 'er hunne zaligheid aan hing; en ondertusſchen verkrygen zy, met al hun wroeten, niet als een onzalig ongenoegen. Zy hebben Schatten en Rykdommen verkregen; maar de wysheid en bevinding heeft ons doen zien, dat de Gierigaarts arm en elendig zyn, en blyven, in het midden van alle hunne verkregen ſchatten.

Verwonder u niet, Lezer, dat ik voor de derde maal, hoewel t'elkens met een andere beſpiegelinge, en vernieuwd, of veranderd Tooneel voor den dag kom. 't Gevaar dier ziekte vereiſcht, dat men middelen bedenke. Wil het een niet, het ander mogt zyn werkinge doen, tot genezinge van deze gevaarlyke ziekte des Gemoeds.

De alwyze en goede God heeft den Menſch met een édel vernuft geſchapen, op dat hy de dingen van deze waereld wyſſelyk behandelen; gebruik van de zelve neemen; maar zich daar niet aan verſlaven zoude. De waereldſche dingen te gebruiken, als of wy die niet gebruikten, of de zelve niet misbruiken,

ken, om dat de gedaante dezer waereld voorby gaat, is een leerles uit de goude penne der Euangeliſche waarheid gevloeid. Welke ons onderwyſt, hoe wy omtrent de waereldſche dingen ons onverſchillig gedraagen moeten, niet overmaatig ons in het verkrygen der zelve verheugen, nog in het verliezen bedroeven, om dat dezelve tog niet beſtendig zyn; en nog veel min onze hoop en trooſt op dezelve veſten; 't welk niet kan toegaan buiten een geweldige verkragtinge van de Rede, en van Gods voorzorge over alle zyne ſchepzelen.

De ziel is tot het beminnen van beſtendig en eeuwig goed geſchapen (zegt de Schryver van de ſtigtelyke Overdenkingen) *en, gy doet haar ongelyk, zoo gy het einde van haar verlangen ſtelt in de tydelyke dingen.* Alle gevleugelde dieren, hoe zy den Hemel 't naaſte zyn, hoe zy minder begeeren en vergaderen van de aardſche en benedenſte dingen. De kruipende dieren in tegendeel verzamelen het geen ze begeeren in holen, en zyn van ſlegter en onedeler aart dan de vogelen.

God heeft u de ziele gegeven, en vertrouwt gy hem de zorge des lichaams niet? ſchaam u, dat het Geloof en de Reden niet konnen op uw gemoed bewerken, 't geen de natuur te weege brengt in de vogelen des Hemels, welke noch zaayen noch maayen; en nochtans geruſtelyk op 's Hemels voorzorg zig des avonds te ſlapen leggen. Hier op ziet de braave Dichter H. Dullaart, in zyne uitbreiding op den CIV. Pſalm, waar in hy aldus ſpreekt:

ô God, wat is uw goedigheid
Een voedſtermoêr voor vee, en menſchen;
Als gy voor d'armoê ſpys bereid,
En voed den welluſt van haar wenſchen!

Ik meen nu genoegzaam den aart der Gierigaarts, en der Rykdommen ontleed te hebben, als ook hoe

men geen angſtige bekommeringe, zoo in het verkrygen, als verliezen derzelve behoort te hebben: maar zal u echter nog met eenige regelen, tot dit voorwerp dienende, ophouden, en dan eindigen.

De Deugd (zegt Horatius) *is den geenen een ſpot, die zig de begeerte overgegeeven hebbende, de ſnoodſte hartstogten volgen. welke op datze mogen genoeg doen, zoo ſtreven zy met alle macht naar vuil gewin. Maar als nu de zonde haar plooye heeft gezet; zoo overvaltze het gemoed en verwart het. En dan zoude men de Deugd wel met traanen wederom roepen; maar als ze is uitgejaagd, zo keertze niet weder.*

Rykdommen zyn Doornen, zegt de Hemelſche waarheid. O doornen wat verſtikt gy veele zielen! De doornen beletten het voortkomen van het goede zaad: alzoo verhindert de zorgvuldigheid der Rykdommen de geeſtelyke vrugten des woords. De doornen ſteken de lighaamen; alzoo quetzen de Rykdommen de zielen met zorge. De Rykdommen dryven het zweet uit in 't verkrygen; zy veroorzaaken vreeze in het bezitten; en doen den menſchen pyn aan in 't verliezen.

Niemant moet denken, dat wy het Geld, of het wezen van de Rykdommen veragten, en de zorgeloosheid aanpreeken; geheel niet! Hy is dwaas (zegt een zeeker Schryver) die zich nergens mede bemoeit, en alles op den tyd laat afloopen. Een deugdelyke zorgvuldigheid wordt vereiſcht in alle zaaken. En dit is noodzaakelyk; om dat wy gedurig als naar den val hellen; waar in wy niet beter konnen voorzien, dan met waaken, en alles blymoedig op Gods voorzienigheid te laaten aangaan.

XLIV.

DE GELDZAKKEN.

Wie maakt 'er een goed gebruik van?

't Bezit van Rykdom, hoe gepreezen
By de aardsgezinden, keurt de Mond
Der Waarheid vol gevaar te weezen,
Als doornen, die in 's menſchen grond
Het goede zaat te ſchande maaken.
'k Zwyg, hoe ze een kemel min belaan
Door 't naaldenoog ziet lichter raaken,
Als Rykaarts in den Hemel gaan.
Durft dan een Chriſten, wel by zinnen,
Nog wroeten om veel geld te winnen?

XLIV. ZINNEBEELD.

De onderaardſche Afgod Pluto ſtaat hier met zynen driekoppigen helhond Cerberus, op een verheven voetſtuk voor den ingang van zyn duiſter hol te pronken, by de Geldſchatten. Verkeerdelyk wordt die benaaming van Schat aan het gemunte Bergmetaal gegeeven, vermits de nyverige bejagers van het zelve integendeel Onruſt, en Zorg daar in ontwaar worden. Het ſpreukje van den Schoenlapper zal aanleiding tot beveſtiginge van ons gezegde geeven. Deze gewoon des morgens vroeg in zyn Pothuis, onder zyn werk, een deuntje te neurien, werdt, na dat hem eene erffenis was te beurt gevallen, van een zyner nabuuren gevraagd, waarom men hem niet meer als voorheen hoorde zingen? die daar op tot antwoord kreeg: *Dat hy nu te veel te denken had, hoe hy zyn Geld ten meeſten voordeele zoude uitzetten.*

Anacreon had op eenen tyd van Polycrates twee Talenten aan Goud te ſchenk ontvangen: maar konnende in twee agtereen volgende nagten niet ſlaapen, uit bekommernis, dat het mogt geſtolen worden, gaf het aan Polycrates wederom, zeggende: *Het is zoo veel zorg en bekommering niet waardig.*

Keizer Sigismundus, als hy op een tyd, 40000 Ducaaten uit Hongarie ontvangen hadde, konde den volgenden nacht, door bezorgdheid, en overleg, wat hy met het zelve doen zoude, niet ruſten op zyn ſlaapſtede: waarom hy des morgens vroeg zyne Hovelingen, en Hopmannen, by zich ontboot, zeggende: *Verdeelt onder U allen deze onruſt, en neemt deze Beurs, en dieven van mynen ſlaapluſt weg.*

Dit niet tegenſtaande is, en blyft (als wy gezegt heb-

hebben) de blinkende Muntgod by de meeſte menſchen bemind, en van groote en kleene aangebeden. Thomas de Aquiner, quam op een tyd Paus Innocentius den III. bezoeken, dien hy bezig vond met een grooten hoop goud- en zilver-Geld te tellen. De Paus, in een goeden luim, en gemeenzaam met hem zynde, zeide al lachende tot hem: *Ziet gy wel, Thomas, dat ik niet zeggen kan, gelyk Petrus tot den Kreupelen, Goud of zilver hebbe ik niet. Dat 's waar Heilige Vader,* antwoordde Thomas, *maar gy kont ook niet zeggen, ſtaa op en wandel, gelyk Petrus zeide.*

Niet onaardig komt my voor de Vierderhande verdeeling der Menſchelyke Driften, door den Geleerden P. Fagius voorgeſteld. Hy ſpreekt aldus: *Men vind vierderley ſoort van menſchen in de Waereld. Daar zyn 'er die 't hunne agten ook eens anders, en dat een 's anders is ook 't hunne te wezen, en dit zyn Weetnieten. Maar die zegt, het geen myn is, dat is 't myne, en het geen 't uwe is, dat is 't uwe, die is van de middelbaare ſoort. Die zegt; wat het myne is, is ook 't uwe, en wat het uwe is, laat dat het uwe blyven, deze is godvrugtig. Maar die zegt, wat het uwe is, dat is 't myne, en dat het myne is, zal 't myne blyven, deze is goddeloos.* Op deze laatſte ſoort ziet Seneca, als hy zegt: *Wat geeft het of zulk een veel in zyn ſchuuren, of koffers heeft, zoo hy noch altyd naar een anders goed hunkert; want hy is niet vergenoegd met het geene alreede verkregen is: maar zoekt ook nog naar 't geen mogelyk is om te verkrygen.* En hy vervolgt: *Hy is niet arm, die weinig heeft, maar die te veel begeert.* Zie hem in zynen zeſtienden Brief. En daarom mag men wel zeggen: *Een Gierigaart is oorzaak van zyn eigen elenden. Wat kan men* (zegt Kallimachus, in een zyner Griekſche Puntdichten) *een Gierigaart erger toewenſchen, dan dat hy lang leven mag?* en Cicero zegt: *Dat de Geldgierigaarts niet alleen geplaagt worden van den dorſt hunner begeerten, om*

altyd meer te willen hebben: maar ook van de vreeze, om het al te verliezen.

Hier komt nog by, dat de Geldſchatten met woeker, ſchraapen en raapen verkregen, den bezitter zelden gelukkiger maaken, dan hy was, eer hy zoo veel had zamen geſchraapt. *De gulden toom en halsbanden* (zegt Seneca) *maaken geen paard beter, nog de overvloedige goederen van 't Geval den menſch gelukkiger.*

De goederen van 't Geval, (waar onder ook de Geldſchatten geteld worden) zyn, zoo die wel gebruikt worden, goed: maar misbruikt, quaad. 't Geen ontſpruit uit een verkeerd begrip, 't geen de dingen die wezentlyk goed en beſtendig zyn, als de Deugd en wysheid, minder waard ſchat dan de wiſſelvallige goederen van het geval. 't Geſchiet echter thans zoo: En wilt gy een ſtaal hier van zien: zeker Dichter heeft zig dus hier op uitgelaaten:

'T en beurt niet zelden, dat een man met geld, en goed,
Meer wordt geacht, en hoog geëerd (als and'ren om
Dat zy verſtandig zyn, en eerbaar van gemoed)
Hoewelze in al hun doen zyn ezelagtig dom.

Of dus:

't Beurt dikwils dat een man, die heel veel geld heeft, meerder
Dan and'ren wordt geëerd: al zyn zy ſchoon geleerder.

Waarom ook Dan. Jonctys, in zyn Boekje, waar in hy de *Liefdebaarende krachten* beſchryft, op pag. 4. zegt: *Het goet gebruik is zoo veer met onze eeuw in onbruik verloopen, dat*

Quam nu die * man, om wiens geboorte alleen
In twiſt, wel eer, geraakten zeven ſteên;
Quam nu die man met zyne luit gegaan,
Bragt hy geld, hy moeſt wis buiten ſtaan.

Aan-

* Homerus.

Aanmerking over de Rykdommen.

Nadien de Heiland, in zyn zielberoerend preeken,
Des waerelds rykdom heeft by doornen vergeleeken,
Die 't Euangeliezaat verſmooren in 't gemoed
Des menſchen, en 't bezit van grooten overvloed,
Zo zorglyk keurde, dat veel lichter eene Kemel
Door 't naalden oog zou gaan dan Rykaarts in den Hemel,
Terwyl hy de armen in gebrek en tegenſpoed,
De naaſten zegt te zyn aan 't allerhoogſte Goed.
Zo ſchynt uit dit bericht niet duiſter af te meeten,
Hoe zy, die op den troon van aards geluk gezeeten,
En die zich zien van elk eerbiedig aangebeên,
En by het vol genot van weelde en vrolykheên,
Geruſt en kommerloos verſlyten hunne dagen,
Den welſtand van de ziel veel reukeloozer waagen,
Met vaſter banden zyn aan 't zichtbaar goed gehecht,
Van grooter heirkracht, op verderven afgerecht,
Van een gevoede hoop van duizend ſnoode tochten
Beſtreden worden, en veel zwaarder aangevochten,
Als 't nederig geſlacht, dat ſteeds in armoe leeft,
En ſober onderhoud van 's lighaams nooddruft heeft.
't Gaat vaſt. Te zeldzaam bloeit de deugd in blyde dagen.
't Zyn ſterke beenen, die de weelde kunnen draagen,
Is al van ouds gezegt, en als men gade ſlaat,
Wat in het heilig boek hier van geſchreven ſtaat,
Men vint, hoe Salomon, en David, ed'le zielen,

Te

Te zorgeloos door weelde en zachte ruſt vervielen
In 't allerſnoodſte quaad, dat ooit de zonne zag.
'k Zwyg, wat de ervaarenis ons leeraart dag aan dag,
Hoe menig menſch voorzien van 't geen de voorſpoed deelde,
Zyn Eeuwig Heil verzuimd, door zorgelooze weelde,
Terwyl zyn hert en zin van de aardſche vreugd verzaat,
Al wat de Godsdienſt eiſcht onachtzaam dryven laat.
Dus blykt, hoe 's waerelds goed, ſchoon van de meeſte menſchen
Gezogt, als 't eenig wit van hun begeerte en wenſchen,
In 't eindeloos verderf ontelb're zielen ſtort,
Meer als van 't Chriſtendom te regt begreepen wordt.

G. BRIT.

De geleerde en welſpreekende Stella in zyn boek, genaamt de Verſmading der waereldſche Ydelheden, geeft ons deze leſſe: *Wanneer gy bevangen wordt door zucht tot rykdom, verkoopt gy uwe ziele voor rykdom: en daar zy koſtelyker is dan alle goederen der Waereld, verruilt gy haar voor ſlechten drek, even als een kind, dat nu geſpeend is, een koſtelyk geſteente verwerpt, als men het eenen appel aanbiet.* Welk zeggen F. van Hoogſtraten in zynen Voorhof der Ziele, tot ſtof nam van een zyner Zinnebeelden, en zyne reden hier over dus aanving:

Het hart der Ryken wordt bezeten van het goed,
En al zyn hope ſteunt op eenen overvloed
Van ſchatten, die zyn brein van 't Hemelſch licht berooven.

De

XLV.

DE GEBOGEN BOOM.

Die zyn plicht betragt krygt zegen.

Ja Hovenier, indien gy wyc
Zyt in het ſnoeien, planten, pooten;
Buig, buig het teer en jeugdig rys,
Eer 't wild en weeldrig voortgeſchooten,
In 't eind uw hand te magtig werdt.
Wy trachten uit uw werk te leeren,
De ſnoode luſten van ons hert
In hun beginzel te overheeren,
Die groot geworden naderhand,
Den breidel werpen in het zand.

Deze

XLV. ZINNEBEELD.

Deze bovenſtaande Print vertoont een Landhuis dat zig boven het geboomte doet zien, en op den voorgrond eene affchutting van latwerk, met Vruchtboomen beplant, welker buigzaame takken, door een taaye Teen gekneld, in de laagte gebogen zyn, om het doorzicht tot het luſthuis niet te hinderen. Gebeurt het, dat een der zelve, den band ontſpringt, ſtraks ſpreidt hy zyn kruin in de hoogte uit, tegens 't oogwit van den planter; en hoe hooger hy ſchiet, hoe onbuigzaamer hy wordt, en zich zet tegen de leiding van den aanqueeker.

De meeſte menſchen met een vierige begeerte, om groot in deze waereld te zyn, aangedaan, laaten zig door armoede, en overwigt van hunne meerderen, tot laage en geringe dienſten buigen, even als de boomen in den ſnoeityd, wanneer dezelve buiten groei gebuigzaam zyn: dog ſchieten, zoo haaſt hunne ſappen door gunſt der zonne gekoeſterd, vermeerderen, en kragt krygen, hunne nieuwe ſpruiten met ſtugheid naar om hoog, tegen de leidinge van hunnen Bouwheer. Zoo zyn de geenen, waar op het Zinnebeeld ziet. Zoo haaſt zy door gunſt hunner Heeren in vollen groei en aanwas gebragt, en van de gerinſte ſoort, tot den Borgerſtaat aangegroeid zyn, ziet men ſtraks ſpruiten van opgeblazen trotsheid, ondankbaarheid en duldelooze grootshartigheid, ontſpruiten, tegen den toeleg van hunnen Planter, aan wien zy hun welwezen verſchuldigt zyn; nog ontzien zich hun naby ſtaande gebogen telgen, met hunne trotſen opgeſchoten kruin te beſchadigen, met hen te beletten genot te hebben van het zonnevuur nevens hen,

op

op dat zy onder den lommer van hunne trotsheid en ondankbaarheid smoren, of verstikken mogen. 't Gaat met zulke Menschen, als met de Slang in de Fabel. Zy byt niet, dan wanneer zy door het koesteren van haaren weldoener kragtig geworden is. Om het konstig rym van den Heere D. v. Hoogstraten, zal ik de Fabel in haaren gantschen omslag uit zynen vertaalden Fedrus hier inlassen, uit het IV. Boek, pag. 148.

Een Slang verstyft van kou
Lag op den grond, en kon zig niet beweegen.
Dit zag een man, die aanquam, en genegen
Tot hulp, neemt hy het dier op van den grond,
En koestert het, zoo veel hy kan, terstondt,
En warmt het in zyn boezem vol medogen.
Maar hy vond zig te jammerlyk bedrogen.
Want zy herstelt, door warmte en nieuwe kracht,
Heeft aanstonts haar' weldoener omgebracht.

Oude voorbeelden bevestigen dit gezegde. Nero liet zynen Leermeester Seneca den dood aanzeggen, en 't was genade, keur te hebben wat wyze van dood hy wilde verkiezen; alleenlyk op quaad vermoeden. Dat was de dank voor al die kostelyke Zedelessen, en het aanpryzen van de Deugd, en het vroom leven, zoo meenigmaal herhaald.

Sforica, tot de Prinselyke waardigheid verheven, liet zynen Leermeester Cola streng geessélen, en aan een touw sleepen; om dat hy hem in zyn jeugd menigmaal over zyn quaad doen gekastyd hadde. Maar deze voorbeelden zyn te verwoed in hunnen uitslag, om ze tot ons oogmerk te passen, dat maar doelt op 't Ondankbaarheid, zonder opzigt op dusdanige verfoeilyke uitwerkzelen.

De

De Filoſoof Diogenes gevraagd, *Wat verouderdt het alderſchielykſt in de waereld?* gaf tot antwoord: *Weldaad; want daar is niets, dat eerder vergeeten wordt.*

Toepaſſelyk is het geen de zinryke Antonides in zynen Yſtroom zegt:

Men etſt het ongelyk in koper, en op bladen
Van eeuwig parkement, en voedt het als een wond
In 't hart: maar weldaad valt in een onvrugtb'ren grond;
Die wordt, als op een blad van water aangeſchreven,
En teffens met den ſtroom in doode zee gedreven.

De Lezer zal my geen meerder getuigen afvorderen, om aan dit onderſtaande geloof te ſlaan.

Die eertyds door het los Geval,
Gelyk een ſtroowis aan dees wal,
Ter luk maar quamen aangedreven,
Ontzien zig nu niet te weerſtreven,
Hem, die hen 't eerſt heeft opgeraapt,
Nu zy wat hebben zaam geſchraapt.
Hoe deerlyk is de tyd verbaſtert!
De weldaad wordt tot loon gelaſtert.

Men kan hier byvoegen het Zinnebeeld van de Vogelen, als de Boomgaart geen vrugten meer heeft, agter het Zinnebeeld van de Kameleon geſtelt.

XLVI.

De Ezel;

Veracht om 't geen hy verbeeldt.

Is dan uw hert door quaade wennis
Zoo vroeg bedurven, dat de luſt
Tot waare wysheid, deugd en kennis,
In u, o menſch, ſchynt uitgebluſt?
Terwyl gy loom en traag van zinnen,
Gevoed door drieſte onweetenheên,
Waar op geen reeden iet kan winnen,
Een Ezel ſchynt van top tot teen?
Kom herwaarts, laat dit beeld u raaken;
Op dat de ſchaamte u doe ontwaaken.

XLVI. ZINNEBEELD.

De Ezel is 't Zinnebeeld van menſchen, die uit hunnen aart dom, en onbequaam zyn om iet te leeren, en zonder agterdenken hunnen ouden tred volgen; gelyk ook van zulken, die van laagen geeſt bezeten zyn, die zig nimmer verheft; waarom 't hun ook onverſchillig is, of zy weetenſchappen of geene bezitten, noch zig des bekreunen, dat een ander meer weet; zonder eenige prikkelinge van nayver daar door ontwaar te worden, en overzulks Ezels zyn en blyven, ſchoon hun de gelegenheid hulpe tot verbeteringe aanbiedt. Des hebben wy dit Dier mee een Tafereel onder het Vyftigtal ingeſchikt.

De bevinding heeft ons doen zien, dat menſchen, welke van die geaartheid zyn, ſchoon men alle hulpmiddelen aanwendt, om hen verſtandig te doen worden, blyven die ze zyn. Of men hen onder opzigt van braave mannen ſtelt, en tot het leeren van weetenſchappen voortſtuwt, of buitenslands zendt, om door veranderinge van lucht en menſchen de waereld te leeren kennen, 't is al vergeefs. *Gy hebt andere landen bereiſt, en buiten uw vaderland, vreemde volken bezogt,* (zeide Socrates tegens eenen zyner bekenden) *en zyt niets gevordert*: en wilt gy weeten waarom? *Gy zyt wel uit uw Vaderland, maar niet uit u zelven gegaan.* In welk opzigt de ſpreuk,

Al zent ge een Ezel naar Parys,
Hy is en blyft al even wys;

bewaarheid wordt.

Zeker Thebaans Filoſoof gevraagd, hoe het byquam, dat in voorigen tyd de mannen zoo wys, en in den tegenwoordigen zoo onverſtandig waren? gaf tot antwoort: *Om dat de voorige mannen zich niet bekommerden dan om veel te weeten, en de tegenwoordige alleen zorgen om veel te hebben.* Waarom ook Diogenes, (en het is met

'er

'er tyd niet beter geworden) al klaagde: *Elk draagt zorge om te leeven; niemant om wel, of verſtandig te leven.*

Zulke vadzige en ontaarde menſchen zyn den Ezelen in allen deelen gelyk. Het aartſch gewigt hunner lichaamen trekt hunne zielen neder; en hindert haare vlucht ten Hemel, waar toe zy niet minder geſchapen zyn, dan een vogel, om in de lucht te vliegen. Alle hunne leden zyn, als verkleumd en verſtyft van koude, hebbende geen andere beweeging of leven; dan die de natuurlyke nood hun ingeeft. Zy toonen den aart van hunne aardſche lichaamen. Zy zyn van aarde, en daar uit ontſtaat die aardſche loomigheid en vadzigheid. Hunne zielen ſtrekken nergens anders toe; dan om hen voor haaſtige verrottinge te hoeden: even als den zwynen de beweeglyke geeſten vóór zout ſtrekken, omdatze voor hun dood niet rotten zouden. Alle ſtroomen en loopende rivieren brengen vaſte en gezonde viſſchen voort. Maar zulke menſchen, wat zyn ze anders, dan vuile en ſtilſtaande poelen, die niet anders uitbroeden, dan vorſchen en padden, en diergelyke ondieren? Uit den ſtank van moeraſſen en vuile wateren wordt de lucht vergiftigd en verpeſt. Maar de quaade lucht van traagheid verſpreid zich door ziel en lichaam dezer onverſchillige menſchen, en verſmoortze door haare zwaare en vette dampen. Eindelyk, als men hen wel beziet en doorziet, men zal bevinden eene uiterlyken gedaante van menſchen, maar de wezendlyke vorm, die eigentlyk een menſch maakt, ontbreekt 'er aan.

My luſt hier te ſpreeken met den Heer Joan de Brune in zyne Zinnebeelden, die zich over dit onderwerp van vadzigheid en traagheid dus uitlaat.

„ Laat ons, zegt hy, tot ons gebruik, het leven
„ en onbedryf dezer wanſchepzelen wat nader aan-
„ merken, op dat wy door hunne ontledinge ver-
„ ſchrikt, onzen geeſt te beter mogen ontroeſten, en
„ de lemmer onzer zielen klaar houden, tegen alle aan-

„ ſprongen, die door de ledigheid veroorzaakt worden.
„ *De Luiaart*, zegt de wyze Koning, *ſteekt zyn hand*
„ *in den ſchotel, en brengt ze zelf niet weer aan zynen*
„ *mond*. Zie daar alreede een ſchoone toonplooie van
„ dit ſtuk werks. Het mag miſſchien in, of voor
„ dien tyd gebeurd zyn, dat iemant van die luye bui-
„ ken zich zoo overſineerd en verbraſt had, door lang
„ zitten, dat zyn oogen door een laffen ſlaap bekro-
„ pen zynde, zyn hand in den ſchotel gebleven is: of
„ wel, dewyl hy, met ydele zinnen, de kruimen op de
„ tafel telde, miſſchien vergat, dat zyn hand in den
„ ſchotel was, of hem niet der pyne waard was, die
„ daar uit te trekken. Zulke beeſten vind men ge-
„ noeg, die anders geen zorg hebben, dan om geen
„ zorg te hebben, en dien alles genoeg is, om vad-
„ zigheid en onluſt te verwekken. Men vind 'er, die
„ tot den middag in de pluimen uitgeſtrekt liggen-
„ de geen andere bezigheid gehad hebben, dan om te
„ verzinnen, hoe zy hunne uuren beſt verquiſten zul-
„ len. Hebben ze nog iet anders gedaan, het beſtaat
„ hier in, dat ze de witte plekskens hunner nagelen
„ over en weder over geteld hebben; of in de ſtreepen
„ en quaſten hunner bedſtede eenige mannekens, of
„ vreemde beeldekens gezien; of in de ruiten hun-
„ ner venſteren, ik weet niet wat orde, of perket-
„ ten beſpeurd hebben, die ze in hunnen hof, dien
„ zy niet hebben, noch ooit hebben zullen, te paſſe
„ willen brengen.

Ik ontzie my den vernuftigen Schryver verder te volgen, op dat ik niet te verre buiten myn perk ſpringe. De lezer ſcheppe zyn genoegen uit de bron zelve, het geen hy vinden zal in het XIII. Zinnebeeld, vertoonende een Lolſter, die uit haar bedde niet komen kan, en voerende tot opſchrift:

Ledig en laf,
Een levend graf.

XLVIII.

DE SPIN.

Men vind ze overal.

Beſchouw hier, hoe de walgelyke Spin,
Van wier bedrog de diertjes zelfs getuigen,
Door haar verſtrikt, die haatelyk van zin,
Uit heilzaam kruid een vuil venyn kan zuigen,
Verbeeld een valsch en liefdeloos gemoet,
Steeds afgericht, al waar 't zich komt te wenden,
Om 't goede, dat zyn naaſte ſpreekt, of doet,
Door een verkeerden en quaaden naam te ſchenden.
Een ſnood gebrek, met ernſt van elk alom
Te weeren uit den grond van 't Chriſtendom.

XLVII. ZINNEBEELD.

MEn zegt van de SPIN, dat zy venyn weet te zuigen uit de edelſte kruiden, bloemen en andere veldgewaſſen. Waarom zy niet onaardig gepaſt wordt I. op zulk een ſoort van menſchen, die men Beritpers, Bedillers, Woordenvitters, Muggezifters, en Wryters noemt; die door zulks te doen de waereld wel zouden willen wysmaaken, en doen gelooven, dat zy ervaaren ſtuurlieden in die weetenſchappen en letteroefſeningen zyn, doch gemeenlyk (als het ſpreekwoord zegt) braave ſtierluyden aan land zyn, en geen hart, of moed hebben, om zich in de ruime zee der penoeffening te begeeven, om proef te geeven van hunne bedrevenheid. De vermaarde Dichter J. Antonides zegt van zulk volk:

Zulk een gebroed, dat als de Rekels, die vervaard,
Wegſluipen in hun hol met ingetrokken ſtaart,
Geen edeler party het hooft zou durven bieden.

Dit lot zal deze ſpeelpop van mynen buitentyd al mee te beurt vallen. Want niemant moet my verdenken, dat ik zoude gelooven, dat myne ſchriften, gelyk die van anderen, al mee niet over den hekel gehaald, en bedild zullen worden, en woordenvittery onderhevig wezen, of dat myn doen niet zal tegengeſproken worden, al eer men eens heeft agt gegeeven op het Nut dat ik, in opzigt van het verbeteren der bedorven zeden, voor heb. Want dit is het gewoone Loon, dat elk in deze bedilzugtige eeuw voor zynen goeden yver, nachtwaaken, en met de neus in de boeken te zitten (terwyl anderen om een trantje gaan, of

of met ydelheid, zoo het daar noch by bleef, hunnen koſtelyken tyd verquiſten) te wachten heeft. Hierom zeide Dan. Jonctys, en had 'er licht reden voor, *Dat het immers zoo geruſt niet was ſchoenpennen te maaken.*

II. Wordt het bedryf der Spin op quaadaardige menſchen gepaſt, die, het zy zo 't wil, uit vuilaardigheid, 't zy reden of geen reden daar toe hebbende, van een ieder en zyn doen altyd ten quaade, of met verachtinge ſpreeken. Ja dat nog erger is, hoe zuiver het oogwit van een Schryver zy, hoe voorzichtig en oprecht hy de zaaken behandeld heeft; nochtans zullen quaadaardige menſchen de Spinnen gelyk, door verdraajinge van den zin, of verkeerde opvatting, daar venyn uit weeten te zuigen, om den reinen yver van den Schryver, met dien venynigen zwadder te bekladden. Zulke menſchen zyn ruſtverſtoorders, tyrannen, en beulen van den geeſt, en ſtellen zig in zeker opzigt, gelyk met den veragtelyken Nero, die reden zonder reden vond, om zynen boozen aart te oeffenen! gelyk dan volgens het verhaal van Suetonius, *alle misdaad zelf van geringe dingen, en eenvoudige woorden, by hem voor Hoofdzonden werden opgenomen.* Ja een Tooneeldichter, onder voorwendinge, *dat hy Agamemnon met laſterlyke woorden getergt hadde*, werdt van hem geſtraft.

't Gebloemt waar uit de nyv're Honigby
Den honig gaart, tot zoete lekkerny,
Strekt voor de Spin ſtof om venyn te zuigen.

Waar omtrent niet anders te doen is, dan met een Chriſtelyke bezadigdheid zulke menſchen te verdraagen, en te denken het geen Xenophon zeide tegens een, die hem laſterde: *Gy hebt geleerd quaad te ſpreeken; en ik heb geleerd het zelve te verdraagen.*

III. De *Spin* in gedaante, als boven verbeeld, in 't midden van haar Warnet, van waar zy naar alle kanten loert op eenig aas, ſtil, en uitgeſtrekt geplaatſt, wordt genomen voor een Zinnebeeld van Liſt; en vergeleken by het doen van de Kat, in de Fabel, welke ziende, dat de muizen alle haare liſt ondekt hebbende, in haare holen bleven, zich liet met beide pooten om een balk geſlagen, ſtil, en uitgeſtrekt, even als of zy dood was, hangen, om op dusdanige wyze de muizen te verſchalken. Maar eene der voorzigtigſte deze liſt bemerkende, riep haar van verre toe; *Al veranderde gy u zelve in een meelzak, nochtans zouden wy 't ons niet betrouwen by u te komen.* 't Gaat ook dus met de SPIN in opzigt van de vliegen De voorzigtigſte vermyden het Net, de groote en ſtoute booren 'er door heen, maar de kleene en onnozele blyven in het zelve verward hangen. Daarom vergeleek Solon *het Recht en de Wetten by een Spinnewebbe, daar de kleene vliegen in gevangen worden, maar de groote doorbreeken.* Daar die oude, doch quaade ſpreekwyzen; *Dat Kooplieden hun woord moeten houden, maar de Prinſen niet: Dat de Wetten zyn voor het volk, niet voor den Vorſt gemaakt,* hunne herkomſt van hebben.

Keizer Karel de V. moet tot zynen roem hier by gedacht worden. Deze had tot een ſpreekwoord: *Alwaar het* (zeide hy) *dat de Trouw uit geheel de waereld verhuisde, zoo moeſtze nochtans in de Hoven der Koningen blyven woonen.*

De Getrouheid (zegt Plato) *is de grondſtut, of 't Fondament van het burgerlyke leven.*

HET

XLVIII.

HET ZWYN.

't Is ſchandelyk te melden.

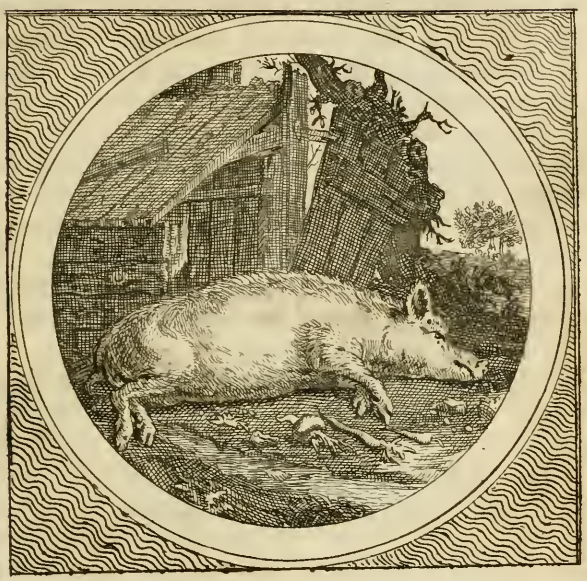

Was 't niet genoeg, der Heidenen drinkgelagen,
En dronkenſchap in 's waerelds duiſteren tyd
Te volgen? wordt dit quaad in deze dagen,
Van 't volk gepleegt, dat Chriſtus naam belyd?
Helaas! wie kan 't verbloemen, of verſchoonen,
Hoe veelen zich in 't nutten van den Wyn,
Tot hun bederf, niet minder gulzig toonen,
Dan dit opgepropte en overlaaden Zwyn.
Maar ſpiegelt u, o dronkaarts, nog in 't ende,
Bedwingt uw luſt, eer 's Hemels wraak u ſchende.

XLVIII. ZINNEBEELD.

Het Zwyn is een Zinnebeeld van Gulzigaarts, en vrekken. De H. Schrift zegt van de eerſten, dat hun God hun Buik is: omdatze hunne eere ſtellen in die ſchande, van hunnen hollen balg, wanneer die ledig is, weder op de leeſt te ſlaan, en uit Slokluſt op te vullen: in welk opzigt, zy nog arger te ſchatten zyn, dan de Zwynen; want die geeven nog nut na hunnen dood, met hun gemeſte hammen, in welk opzigt de Vrekken met hun gelyk ſtaan; want ſchoon dezelve niets voor anderen overig hebben, maar alleen uit Vrekluſt hunne ledige zakken tragten op te vullen, zo laaten zy nochtans na hunnen dood voor anderen wat overblyven.

Philoxenus (om een voorbeeld van Gulzigheid te ſtellen) nam zulk genoegen in zyn gulzigheid, en vraatluſt, dat hy wenſchte een hals te mogen hebben als een kraanvogel, om alzoo de ſpyze langer te mogen ſmaaken, eer die in de maag daalde. En om dat het zwyn tot barſtens toe opgevuld, gemeenlyk met zyn ſnuit den trog omwerpt, en de overige ſpys uitſtort, die naderhand van dienſt zoude konnen zyn, zoo ſtrekt het ook ten Zinnebeeld van verquiſtinge. Geen Roomsgezinde, denk ik, zal zig daar aan ſtooren, dat ik Cæſar Borgia, een weergaloos voorbeeld van verquiſtinge, hier by gedenk. Deze verquiſtte en verſpeelde, op eenen nacht met de dobbelſteenen, tien duizent Ducaaten uit de Aflaaten opgezameld, bedenkelyk om tot een goet gebruik aangelegt te worden. Doch de H. Vader, Alexander de VI. nam deze verquiſtinge van zyn baſtaardzoon voor ſuiker op, zeggende al lachende, *'t zyn maar de Zonden van de dronke Duitzers.*

Laat

Laat het u welgevallen, *Lezer*, dat ik na het openen van ons Tafereel, u een gulde les ten afschrik der Wellustigheid en Overdaad voorstel, ontleend van den Roomschen Redenaar Cicero, daar hy aldus zegt: *Hoe lange zullen veele Schepen over verscheiden Zeën den overvloed van onze Tafel aanvoeren? wordt niet een Os op een wyde vanweinig roeden gevoed? en is niet een Bos voor veele Elefanten genoeg? Of heeft de Natuur, schoon zy ons met zulk een middelmatigen aart voorzien heeft, ons zoo onverzadelyken buik gegeeven, dat wy de gretigheid der vuilste beesten, met onze begeerten overtreffen? geenzints. Onze natuur is van een gehoorzamen aart, en tot matigheid gewend zynde, wordt zy met weinig afgewezen.*

Ons lust hier aan te hechten eenige Vaarzen tot deze stoffe dienende, zoo als die my door eenen myner vrienden overgegeeven zyn. Dus luidenze;

Waarom schepte iemant ooit genoegen en behaagen
In wilde zwynen, en in haazen te gaan jaagen,
Of vogels in de lucht? waarom geboodt de lust
Te haalen oesters op een afgelegen kust?
Wat ons bosschadien, wat ons de baaren geeven,
Strekt geen vervulling voor het nooit verzadigd leven.
Wat ons de ryke zee, wat lucht en aarde geeft,
Is niet dan stof, die voor de boosheid voedsel heeft.
O Bacchus, die bekranst met groene wyngaardblâaren
Zoo dartel pronkt, gy hebt den naam van vreugd te baaren.
U kunnen roozen en druiftrossen 't jeugdig hart
Vermaaken by den wyn, en veiligen voor smart.
In Thebe vieren u, met pracht en praal de vrouwen,
Die u aanbidden, en voor eene godheid houden.
Zy brengen altemaal u Offergiften aan,
En wyngaartranken met haar druiven zwaar gelaan.
Dan hoort men een geluid van bommen en cimbalen
En trommels op 't gebergte en in de laage dalen.
Dan drinkt men overal: men zuipt zich zelven vol:
Men legt de schaamte neêr, en stelt zig aan als dol.
O ydelheid! wat kan die weelde en wellust baaten?
De dronken dorst zal nooit de gulzigaarts verlaaten.

De

De weelige overdaad krygt dus den loſſen toom.
Een ſpilt een groot beſlag van rykdom zonder ſchroom.
Niets is 'er dier genoeg om op den diſch te zetten,
De Hooge prys alleen verſiert de diſchbanketten;
Men put de ſcnatkiſt uit, om by den dierb'ren wyn
In volle blydſchap, en in dartelheid te zyn:
Daar Kleopatre uit luſt om Rome te beſchempen
Een koningsſchat durft in een teug azyn verſlempen.
Wat Babel opbrengt wordt geſchonken in een glas,
Als of dat voor den dorſt het eenig middel was.
Hoe lang zal nog de menſch uit alle vreemde hoeken
Voor zyne tafel gaan de lekkernyen zoeken?
Hoe zal hy zich helaas verzadigen in 't end?
Waar heenen zal zyn luſt en graagheid zyn gewend?
O Tantalus, gy ſtaat in 't midden van de ſtroomen,
En kunt den heeten dorſt door geenen drank betoomen;
De boom begeeft u ſtrak, wanneer gy eeten wilt,
En gy ziet al uw moeite om t'eeten ſtrak geſpild.
Uw dorſt blyft even zwaar uw honger ongemeeten.
Het droeve lot belet u 't drinken en het eeten.
De Griekſche wysheid liegt niet altyd even grof.
Wy geven zelfs helaas tot dit verdigtſel ſtof.
Wat ons de zee geeft, of 't geboomte zwaar geladen,
Wy kunnen 't oog wel, maar den honger niet verzaaden.
O menſch, rys uit het ſtof, verlaat die dwaaze wys
Van leven: boet uw luſt om hoog aan Hemelſpys.

XLIX.

De HAAS:

't Komt van hooger hand.

De vrees ontſteld en jaagt den Haas,
Al zoekt hem niemant ook te deeren.
Zo ging 't voorheen Kaligulaas,
En wreede Neroos en Tibeeren.
Die zich bewuſt van gruweldaan,
Schoon hun geen vyand viel te duchten,
Vol ſchrik op 't ruiſſen van de blaan,
Niet wiſten waar ze zouden vluchten.
Terwyl de opregte, 't zy hoe 't gaat,
Gelyk een leeuw kloekmoedig ſtaat,

Vrees-

XLIX. ZINNEBEELD.

Vreesagtigheid, in 't algemeen genomen, ontſtaat uit kleenmoedigheid, die onder de menſchelyke zwakheden wordt geteld: maar wordt ook onderſcheiden aangemerkt, in opzicht dat zy uit verſchillige oorzaaken geboren wordt.

Daar is een ſoort van vrees, welke voorkomt, of ontſpruit, uit bewuſtheid van quaade bedryven, daar in het voorgaande vaarsje op wordt gezien. Die van zulk een vrees bevangen zyn, hebben hun geweeten tot een Rechter, die alle oogenblikken ſtraf vordert, en de vrees tot hun Beul, dien zy niet ontvlugten konnen, nog ontſchuilen.

Daar is een vrees, die uit kleenmoedigheid ontſpruit, en zig duizend rampen bedenkt, die nooit komen; zoo dat zoodanige bevreesden zig, als men zegt, op 't ritzelen van een blad ontzetten. Deze menſchen heeft de geleerde Huigens op het regiſter der blinden geſteld, in zyn *Oogentrooſt*, daar hy dus zegt:

Zy zien geen blad beweegen,
Of meenen 't is een lood; zy zien geen blooten degen;
Of voelen hem in 't hart; zy zien geen kruit aangaan,
Of denken 't yzer komt recht op hun leven aan;
Zy bukken voor een vlieg, zy ſchrikken voor een vogel.
En, of het duiken waar een' borſtweer voor een' kogel,
Zy ſtruiklen ongequetſt in 't vlakke veld.

Daar is een ſoort van vreeze, die meeſt plaats heeft in menſchen, die veele ſchatten bezitten, en ontſpruit uit bekommerdheid, wantrouw op de goddelyke voorzorg, en onkunde van den aart der goede-

ren

ren die zy bezitten, niet denkende aán de ſpreuken der wyzen:

't Geen u 't Geval heeft aangebragt,
Moet niet voor 't uwe zyn geagt.

Het goed dat aan ons is tot een geſchenk gegeeven,
Wordt ons wel weer ontroofd, en van ons weg gedreven.

Maar ſteeds in bekommeringen zynde, als of het hun eigen, en beſtendige goederen waren, vreezen zy dezelve te verliezen. Tegen alle deze ydele vreeze, geeft Seneca een weergaloozen raad, in een zyner Brieven, daar hy dus zegt: *Wees niet voor den tyd elendig, vermids gy 't geen dat miſſchien nooit komen zal, vreeſt. Dreigt u eenig nakend Ongeval, wat verzekeringe hebt gy, dat het komen zal? Hoe veele dingen, die wy wachtten zyn niet, en andere, die wy niet verwachtten, ons overgekomen? Daar konnen dingen tuſſchenkomen, waar door het aanſtaande gevaar geſtuid wordt, bezwymt, of een ander treft. Waar toe dient het datmen zyn droefheid te gemoet loopt?*
Te recht zingt Horatius:

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus,
Ridetque, ſi mortalis ultra
Fas trepidat.

[Wat baaten alle onze ydle zorgen?
Dat komen zal houdt Godt verborgen,
En lacht, wanneer de menſchen zonder reden
Van zorgen worden of bekommering beſtreden.]

Aanmerkelyk zyn de voorbeelden, die men by de oude Schryvers vind. Men verhaalt van eenen Piſander, die zoo angſtvallig en bang was, dat hy geſtadig vreesde, dat hy zyn eigen ziel ergens zou ontmoeten, als

als of die reeds zyn lighaam verlaaten hadde. Hier uit haalt Eraſmus het gebruikelyke ſpreekwoord aan: *vreesagtiger dan Piſander.*

Zeker Schryver heeft, om Dionys den Geweldenaar van Sicilie te behaagen, die van Reggio een ſmet aangewreven van bloodigheid en angſtvalligheid. Het geen alom zulk eenen ingang gekregen heeft, dat zy ook tot een ſpreekwoord zyn geworden. Want als men eertyds eenen vreesagtigen menſch regt wilde afſchilderen, zeide men: *Hy is blooder dan die van Reggio.*

Nerva, omtrent zes en zeſtig jaaren oud, quam te Rome aan het gebied. Tot die waardigheid verheven, liet hy alle de Triomfboogen en Praalbeelden, door Domitiaan opgeregt, afbreeken, of om verre werpen, laatende die van zilver of goud waren ſmelten, en tot geld maaken. Terwyl hy zich in zulk eenen overvloed van rykdom verluſtigde, beving hem ſchielyk zulk een vrees, dat hy 't heel en al beſtorf, laatende zich voorſtaan, dat Domitiaan leefde en gereed was om tegen hem op te komen en te ſtraffen. Zoo dat men werk had, om hem weder door redenen tot zinnen te brengen.

L.

De BULTENAARS.

Niet min eerloos van binnen.

De Bultenaar verguist zyn makker,
Mismaakt van lyf, met spotgebaar.
't Wanschapen mensch, in 't schimpen wakker,
Beguichelt weer den Bultenaar.
Zo kan een veinzaart, in zyn werken,
Die boos beleid den dag ontvliên,
In 's broeders oog een splinter merken,
En blind geen balk in 't zyne zien.
Dus tergt de huichelaar Gods tooren,
Die endeloos hem is beschooren.

L. ZINNEBEELD.

Dit Tafereel vertoont ons twee Bultenaars, en hoe d'een des anders gebrek aanwyſt, en beſchimpt. Een Zinnebeeld 't geen ons leert, hoe de meeſte menſchen, door eigenliefde verblind, hunne gebreken, misſtal, en euveldaaden, lieht achten, en gemakkelyk over 't hooft zien, en die van anderen, ſchoon geringer, als door vergrootglaſen beſchouwen, en daar naar afmeeten. Dit beveſtigen niet alleen de oude zinſpreuken, maar ook de voorbeelden van laater tyden, en de dagelykſche bevindingen.

Zeker Filoſoof gevraagd, *welk het lichſte om te doen was in de waereld?* gaf tot antwoort: *De gebreken van een ander te zien.*

De Griekſche Kerkvader Chryſoſtomus laat zig hier op dus hooren: *Omtrent de misdaaden van anderen zyn wy ſcherpe onderzoekers, en over d'onze maaken wy geene woorden.* Dus hooren wy ook Menander in zyne Griekſche vaarzen, volgens de vertalinge van den Heere D. van Hoogſtraaten:

Wy kunnen ſteets een ander wel vermaanen,
Maar zelfs ons niet van ſnoode zonden ſpaanen,
Om dat wy die niet kennen in ons zelf.

De zelve op een andere plaats:

O Pamfilus! daar 's niemant, die het quaad
In zich bevindt, hoewel het open ſtaat.
Maar al het quaad 't geen anderen bedryven.
Zien wy terſtont, en weeten 't te beſchryven.

Hier in ſtemt ook Horatius, daar hy zulk ſlag van

van menſchen beriſpt, en hun wanbedryf hun in den baard wryft:

Nadienge uw eigen quaad niet al te wel doorziet,
Waarom beſchouwd gy dan met al te ſterk vermogen
Van uw gezicht, als hadt gy draaks of arends oogen,
't Gebrek van uwen vriend?

Hendrik de IV., Koning van Vrankryk, was een beminnaar, by uitſtekentheid, van Vrouwen. 't Gebeurde, dat hy den Hartog van Biron, over de liefde tot zekere Juffer, beſtrafte, welke hem daar op aldus antwoorde: *Groote Koning, hoe is't mogelyk, dat gy geen medelyden met verliefden hebt; dewyl gy zoo dikwils zelf gezegt hebt, dat, wanneer gy beminde, gy u zelf, uw Koningryk, en Onderdaanen vergat?*

Daar zyn geen zaaken, of doeningen in de waereld, of een bedilluſtige weet 'er iet op te vitten. Dit zal de xc. Fabel van Faernus beveſtigen, ons door den zelven heere Dr. David van Hoogſtraten opgegeven.

Jupyn, Neptunus, en Vrouw Pallas zyn voorheen
In eenen ſtrydt en ongehoord geſchil getreên,
Wie van hun, drien op 't beſt zou aan de waereld geven
Een gift, die wat 'er was zou heel te boven ſtreeven.
Jupyn de Vader geeft een Menſch, het eelſte dier,
Minerve een huis, en God Neptunus eenen Stier.
Toen werdt de zaake geſteld aan Momus van de Goden,
Die 't werk opneemen zou, en hem met een geboden
Met keurig onderzoek op alles agt te ſlaan.
Hy nam den laſt op zig, en had het ſtraks gelaan
Op 't maakſel van den Stier, dewyl de dubble hooren
Niet wel geplaatſt was op het hoofd des Stiers van vooren;
De ſchoften moeſten met die wapens zyn verzien
Om zoo veel ſterker aan den vyand weer te biên.
De menſch ook misvormd, om dat men zyne zinnen
Niet onderzoeken kon, tot in zyn hart van binnen.

Die moeſten buiten zyn, of door een venſtergat
Moeſt blyken, wat hy in zyn hart verborgen had.
't Gebouw van 't huis, ſprak hy, was ook al te verſmaaden:
Om dat Minerve dat niet had gezet op raden,
Om dat het met zyn heer veranderen kon van grond,
Zoo by geval, als 't gaat, zyn buur hem tegenſtond.
Een menſch, die zich altyd wil vitten onderwinden,
Kan in de beſte zaak ook wel gebreken vinden.

Momus, (zegt de wyze Gratiaan) redenkavelde wel domkoppig, als hy wilde, dat 'er een kleen venſtertje voor 't hart der menſchen behoorde te wezen. *Een goed oordeel*, zegt hy, *is de voornaamſte ſleutel van een anders hart. Het drieſt Onverſtand mag de wyk neemen tot het heiligdom van ſtilzwygen, en de argliſtige geveinſtheid tot een wit graf: een man van oordeel ontdekt alles, raad, en doorgrond alles. Hy onderſcheidt terſtont den ſchyn van 't wezen; hy ontſyffert alle de voorneemens, en alle de einden.*

LI.

DE KAMELEON.

Nooit by zich zelven.

Wat konſtvertooning ziet men hier,
Om de aart der vleiers op te ſpeuren?
't Kameleon, een ſchubbig dier,
Dat zich in veelerhande kleuren
Herſchept, is 't wapen, dat hen voegt,
Die wiſpeltuurig boven maaten,
In laffe vleiery doorploegt,
Elk weeten naar den mond te praaten,
Niet zelden tot hun eigen ſchâ,
En ramp aan 't eeuwig heil hier na.

LI. ZINNEBEELD.

Het Zinnebeeld vertoont een gedierte, Kameleon genaamt, bleekgraauwverwig, maar dat zig de koleur aanneemt van 't geene dat naarby is, of daar het zig op neerzet; levende alleen by inademinge van de lucht. Even zoo veranderen de pluimſtrykers en oorvleijers hunne gebaarden, gelaat en woorden, naar de geneigtheden der menſchen, met de welke zy omgang maaken; vleijen de zelve met wind van ydele Eere, Staatzugt, of zoodanig iet, als zy denken, dat het voorwerp van hun gevley behagen zal; terwyl zy alleen leven door de lucht van hoop, of vergeldinge.

Demoſthenes plag te zeggen, *Dat de Vleyery een voeſter van ondeugden, een medegezellinne van het geluk, en een geduurig quaad voor Koningen en Prinſen was.* De Rede is, om dat vleijers zelden waarheid ſpreeken, de gebreken Deugden noemen, de toorn Dapperheid, en het geweld Recht. Waarom de Wyze Bias zeide; *Dat onder de wilde dieren een Tyran, maar onder de tamme een Vleijer het ſchadelykſte was.* Dat de fraaye Dichter J. de Dekker niet onaartig in dit volgende vaarsje verklaart, zeggende:

De Vos ſprak tot de Raaf, hoe ſneeuwit zyn uw veeren!
En och! wat voed onze eeuw, de zulke voſſen veel!

Zulke menſchen ſlaan geen acht op den ernſtigen raad van Socrates, daar hy zegt: *Houd geen ſchoonſpreekers, oorblazers, of aanbrengers aan: want het gene zy u vertellen komt niet uit geneigdheid voort; maar gelyk zy de geheimen van anderen u ontdekken, zoo ontdekken zy de uwe aan anderen.*

't Was

't Was een gemeene wyze van ſpreeken by de Grieken, dat onder alle ſchepſelen de Menſch alleen komt aan een onverdiende gunſt, of ongunſt. Een ſchoon paard wordt beter bezorgd als een ſlegt. Maar 't helpt een man niet dat hy vroom, deugdzaam, kloek, en edelmoedig is; want men geeft gemeenlyk de eerſte eer aan de pluimſtrykers, de tweede aan de valſche aanbrengers, de derde aan de verraders. *De argſten van leven bekomen de beſte ampten.*

Men leeſt by Tacitus, dat, als Tiberius des gebieds was meeſter geworden, de Edelen zoo wel als de Gemeenen hem vleiden; waarom hy dikwils van 't Raadhuis komende, zeide: *O menſchen gereedt ter ſlavernye!*

Hoe algemeen de Vleijery inzonderheid aan de Hoven is, geeft de Ridder Fil. Sidnei in zyn *Verdediging der Poëzy* niet onaartig te kennen, alwaar hy van het Keizerlyke Hof meldende, zegt, hoe Gio Pietro Pugliano, met wien hy omgang had, 't paard noemde *den eenigſten Hoveling, die gedienſtig was zonder vleijery.* En gelyk men menigvuldige ſtaalen zoude konnen aanwyzen van Vorſten, die door vleijery zich ſchandelyk hebben laaten by d'ooren leiden, zoo zyn 'er ook in tegendeel voorbeelden van anderen, die zulks hebben gewraakt.

Koning Lodewyk had voor gewoonte, zig dikmaal te verkleeden in een onbekend gewaad, en onder het gemeene volk te verkeeren. Als hem gevraagd wierd van zyne Hovelingen, tot wat einde hy zulks deede, gaf hy tot antwoord: *Om dat ik de waarheid verneemen wil: want myne huisgenooten zyn maar pluimſtrykers, die my zoeken te behaagen, en aanbrengen 't geene hun voordeelig, en aan hun vyanden ſchadelyk is.* Daarom ook, als Koning Alphonſus gevraagd wierd, welke hy voor zyne getrouwſte Raden hield, gaf hy

tot antwoord, *de Boeken*: welke zonder vreeze, of pluimſtryken, my vrymoediglyk en getrouwelyk zeggen, 't geene ik begeere te weeten.

Vleijery heeft uit vrees, of hoop, twee regtſnydende gemoedsdriften, haare herkomſt gekregen. En het ſtreelen der Vorſten geſchied gemeenlyk, met de zelve opregte meeninge, en het goede hart, als waar mede een gevangen de ſtruikroovers of moordenaars in nood zynde, bejegent, welke hy vleit, en zoo lang naar uiterlyken ſchyn eert, als zy macht over hem hebben, dewyl hy daar van ontkomen, dezelve verfoeit, en dus genoegzaam betoont, dat het maar geveinſd is geweeſt; en hy het alleen gedaan heeft uit vrees voor zyn leven, of op hoope, dat hy van het zyne wat mogt behouden. Zulks men op de Pluimſtrykers, en Vleijers het Spaanſch ſpreekwoord; *Veele menſchen kuſſen handen, die zy liever zouden byten*, met recht mag toepaſſen. En verſcheiden voorbeelden leeraaren ons, dat veele Staat- en Volkbeſtierders, die niet van kenniſſe en oordeel ontbloot waren, t'elkens hebben geklaagt; *geen Vrienden te hebben, die hunne perſoonen beminden, maar hunne macht; zulks zy de heerſchappy verliezende, alle hunne vrienden te gelyk verlooren.*

Eindelyk een Oorſtreeler der Vorſten behoort verſtandig te wezen (zegt het ſpreekwoord) om zyns meeſters aart en neiginge te konnen raaden; om zyn gevlei daar naar te ſchikken, even als de Kameleon zyn kleuren, naar den grond, daar hy op zit, maakt. Anders kan hy zich licht vergiſſen, en zynen toeleg verydeld zien. Een voorbeeld van Keizer Sigismund zal dit beveſtigen. Deze van een Pluimſtryker tot walgens toe gevleid, en met ydele loftuiting geſtreeld, gaf hem tot zyn belooning ſlagen; en als die gaſt naar de reden vraagde waarom de Vorſt hem ſloeg; antwoordde de Keizer; *om dat gy my byt.*

Met

Met goede reden vergelykt men ook de geveinsde tong en oorvleijers by de ſchaduwe,

Die 't beeld navolgt, en aan blyft kleven.
Zy ook, zo lang 't hun voordeel bied;
Maar komt hun vriend eens in verdriet,
Doordien zyn ſtaat wordt omgedreven
Door 't wiſſelvallig waerelds lot,
Zy zullen hem den rug toe keeren,
Zyn ongeval met ſmaad vermeeren,
Of dryven met zyn val den ſpot.

De waereldlingen mogen 't verſtand, en Hoflykheid noemen, de tyd, en gelegentheid in agt te neemen, en door gevley den geenen aan te kleven, van wien zy gunſte verhoopen; ik derf wel rond uit zeggen, zoo het met geen opregtheid, en alleen om eigen voordeel geſchiedt,

Heet dit zyn drift naar reden ſtieren?
Vergeefs heeft dan de Schepper mild
Die weldaad aan den menſch geſpild,
Wanneer hy volgt op 't ſpoor der dieren.
Het pluimgedierte quinkeleert,
En komt met zang den boomgaard ſtreelen,
Zoo lang zy van de vrugten deelen;
Maar niet wanneer 't ſaizoen verkeert,
De boomen ledig zyn van vrugten.
Dan houd het quinkeleeren op;
De kaale boomgaart krygt den ſchop;
En elk ontgaat zyn dank met vlugten.

Met nog een voorbeeld van vuile vleijery zal ik dit Zinnebeeld sluiten.

Alexander de Groote, Koning van Macedonie, gekomen zynde in den tempel van Jupiter Ammon, werdt aan den ingang ontvangen van eenen der oudste priesteren, en met den naam van Zoon begroet, zeggende hem de Priester, dat Jupiter hem deeze benaminge gaf. De heerschzuchtige Vorst hier op, *ik neem*, zeide hy, *den naam aan, en zal hem my laaten welgevallen, zoo gy my de heerschappy over den gantschen aardbodem vergunt.* Hier op begaf de Priester zich naar binnen, en bragt, als of hy met den Godt hier over gesproken had, bescheid, dat de Godt hem dat beloofde. Toen verklaarde Alexander, dat hy gaarne weeten wilde, of 'er nog iemant in 't leven waare der geenen, die zynen vader hadden omgebragt. De looze paap, om hem de maat vol te meeten, voltooide de vleijery met dit zeggen: *Alle de moorders, o Koning, van Filips zyn gestraft: maar wat uwen vader aangaat, dien kan niemant lagen leggen.* Hier mede betekende hy, dat Alexander niet de zoon van Filips, maar van Jupiter was.

LII.

BEDROG, EN VALSHEID.

Wees op uw hoede.

Een Menſch, die met twee aangezichten
Van achtren grynſt, van vooren lacht,
Als zocht zyn dienſt elk te verplichten,
Vertoont de valsheid in haar kragt,
Gereed om gruwelen te bedryven.
Dus zag men Joab, valſch van grond,
Weleer zyn grooten vriend ontlyven,
Wyl hy hem drukte mond aan mond.
Iskariot, als 't hoofd der quaaden,
Heeft met een kus zyn Heer verraaden.

Ver-

LII. ZINNEBEELD.

Verwonder u niet, Lezer, dat ik dit monſter op de wyze van een Praalbeeld heb afgemaald. Ondeugden te vertoonen heeft zoo wel zyne nuttigheid als het ten toon ſtellen van Deugden; dog elk in een byzondere betrekkinge: het laatſte om aan te ſpooren, het eerſte om af te ſchrikken; beide om de zelve te leeren kennen. De *Iconologia* of Beeldenſpraak heeft dit monſter van ouds afgebeeld, als het affchuwelykſte dat nevens d'Ondankbaarheid den Aardbodem betreed, met twee aangezigten: het eene, als dat van een jong, ſchoon, en het andere als van een oud gerimpeld wyf, met een lang kleed, als wel eer door den Waarmond de ſchynheiligen werden afgebeeld: waar onder zig twee pooten van een Grypvogel, of Adelaar vertoonen, nevens den ſtaart van een Scorpioen. In de eene hand ziet men twee Menſchenharten, en in d'ander een Masker, en in de naaſtvolgende Figuur, nevens haar, een Panterdier, dat al mee wat zeggen wil.

Wat fyn bedachte vonden de Liſt niet al weet te ſmeeden, onder ſchyn van billykheid, als of zy het goede van haaren evenaaſten voor had, en haar bedrieglyk gelaat, wezen, woorden, enz. daar naar te ſchikken, weeten zulken beſt, die van haar vergiftigen angel geſteken zyn. Waar op de twee aangezigten hunne zinſpelingen hebben. Gelyk ook de dubbelhartigheid door het teken in, d'eene hand, aanwyſt het waarteken van haar goeden, en quaaden wil, in een zelve zaak. De Gryns, door den Toneelſpel-Dichter Eſchylus verzonnen, heeft ſtof gegeven aan A. Pels, in zyn Toneelwetten, daar hy zegt:

Eſchylus bouwde een vaſte ſtee
Op lichte Balkjes, en was vinder van Toneelen
Van Gryns, en Kleeding.

De

De andere hand, gelyk ook het weerſchynkleed, verbeeld hoe de Liſt, door menigvuldige bedriegelyke veranderingen, haaren rol weet te ſpeelen, gelyk ook de zaaken anders voor te ſtellen, dan zy in waarheid zyn, om alzoo tot haar voorneemen te komen, vertoonende een aanminnig gelaat van voren, terwyl zy van agteren den ſtaart gereed ſtelt, om hen, die zy met een gemaakten lach begluurt, te quetzen.

Onder de oudſte Schryvers vind men 'er, die de zelve hebben vergeleken by Gerion. Dit was een gevaarlyk monſter, waar van verhaald wordt, dat het zig onthield omtrent het Eiland Balearica, en die voorby voeren, met een vriendelyk gezigt, en woorden aan ſtrand lokte, onder ſchyn van veele vriendſchap en beleefdheid te willen betoonen, dog hen, wanneer zy ſliepen, verraderlyk om hals bracht. Zoo getuigt Bocatius, en Arioſto heeft de Beeldtenis der Liſt met de pen gemaald, dat hier op uitkomt.

De Valsheid die een ſchoon gelaat,
Aanloklyk oog, en vriendlyk wezen
(Hoedanigheden waard geprezen)
Aan elk vertoont; is in der daad
Een monſter uit de Hel gekropen:
't Geen aaſt, en ſnakt naar elks verdriet,
Indien haar vraatzucht anders niet
Haar boozen toeleg kan beloopen.
Haar tong ſlaat Hemel-engletaal
Maar 't hart vervuld met looze treken,
Van 't loflyk Deugdenſpoor geweken,
Bedenkt vaſt hoe het roeſtig ſtaal
Dat, onder 't kleed van Voſſevachten
Zich dekt, de vroomſten ſteeds belaagt,
En hun de ſtille ruſt ontjaagt,
In ſtee dat zy haar gonſt verwachten;

O Vals-

O Valsheid, van de Rede ontaart,
Gy weet het aanzigt te blanketten
Met liſt, en minlyk voor te zetten,
Maar draagt een angel in den ſtaart.

Tacitus verhaalt van Mucianus, dat hy uit bevindingen wel zag, dat Antonius in 't openbaar niet onderdrukt kon worden, bewees hem veel dienſt, en vriendſchap, zoo met tot zyn roem te ſpreeken, als met heimelyke beloften, hem toonende, hoe door 't vertrek van Claudius Rufus, Hiſpanie ontbloot van beſtierder was. Teffens ſchenkt hy eer- en krygsampten aan zyn vrienden. Daar op, na dat hy 't ydel gemoed van Antonius met hoop, en begeerlykheid vervuld had, verzend hy de Keurbende, en wel inzonderheid die hem gezind waren, naar andere buitenſte wingeweſten, en dus heeft hy de hoop door liſt misleid en ſchendig bedrogen. De Heer D. van Hoogſtraten heeft die in zyn aanmerkingen op de Fabel van de Rave, en den Vos gepaſt. Deze bejoegen beide een aas. De Rave ſneller in 't vliegen, dan de Vos in 't loopen, ſtreek met den buit heen, en ging daar mede zitten op een boom. De Vos, die daar op vlamde en geen kans zag om 'er by te komen, bedacht een liſt, en ving daar op aan de Rave te pryzen; dat zy net en wel gemaakt van Lighaam was, zagt van pluimen, verziende oogen, krachtig van bek en vaſthoudende klaauwen; maar dat het te bejammeren was, daar zy zoo ſchoon een vogel was, dat haar de ſtem ontbrak. De Rave door dit gevley opgezet, wilde toonen, dat zy zoo wel, als de andere vogels tong en ſtem had, opent haar bek en laat den brok vallen; daar de Vos mee ſtryken ging, verkrygende door bedrog, het geen hy met loopen niet had konnen magtig worden.

Het Panterdier, van ons gemeld, komt mede voor een

een Zinnebeeld van Liſt op de Rol. Van deze dieren wordt gezegt, dat zy hun hoofd tuſſchen de voorſte pooten verbergen, op dat andere dieren, op de ſchoonheid van hun geplekt bont verlokt, te gereeder van hun gegrepen worden. Ja hoe de liſt zig ook by beurten bedient van het kleed van ſchynheiligheid (daar wy ook van hebben aangeroert) beveſtigt de Fabel van de Muizen, en de Wezel. Deze ziende, dat al haar toeleg bekend, en dus vergeefs was, om de muizen te betrappen, bedacht een anderen vont. Zy zwoer zig te bekeeren van haare misdaaden, deed boete, trok een Geeſtelyk kleed aan, zette de troony als een Heilig kluizenaar, deed beloften van nooit vleesch meer te zullen proeven; en verſchalkte dus de muizen door dit ſchynheilig bedrog. Op zulk een Liſt, met ſchynheiligen glans beſtreken, heeft de geeſtige J. Zeeuws het oog, in zynen *Wolf in 't Schaapsvel*, pag. 2. daar hy zegt:

Wie noemt me een Ondaad, op 't bekende waereldrond
Bekent, hoe gruuwlyk, die de Valsheid niet beſtond,
In ſchyn van Outerdienſt? want onder 't kleed der Vroomen;
Het Schynkleed meen ik, is dat Monſter opgekomen;
Een Monſter, dat zyn rol in hof, en tempel ſpeelt,
En, waar het gaat, een zwerm van wangedrochten teelt.
Het derft zyn zetel, op gewyde gronden, planten;
Neemt Liſt, en Hoogmoed aan voor trouwe Troontrauwanten;
Bedrog en Staatzucht voor zyn zuilen. D'Ondeugd pleit
Voor 't burgerlyk geſchil, terwyl Schynheiligheid
D'ontevenaarde ſchaal, om 't Heilig Recht te wegen,
Als waar zy Themis, torſt; en met geknakten degen,
Dien zy behendig uit der vorſten handen rukt,
't Eenvoudig volk misleid, dat voor haar voeten bukt:
Een Kanker, al van ouds ter waereld ingeſloopen,
En ſteedts met meerder drift in 't heimelyk doorgekropen;
Van 't Prieſterdom gevoedt, gequeekt en aangezet:
Een Kanker, die 't Altaar met Heilſch Vergif beſmet;
Den zuivren wierookdamp ontreinigt, onder 't branden;
De kerk met ſmook vervult van ſtinkende Offerhanden;
De zwoegende offervlam met heiloos vocht beſprengdt;
En dus een viezen geur in 't witte Koorkleed brengt.

Wei

Wel, kan men voor dat quaad de Tempeldeur niet ſluiten?
En was die Peſt in haar geboorte niet te ſtuiten?
Kon 't Heidendom, dat ook met oordeel was begaaft,
Wiens leerzaam voorbeeld nog veel wetten ſtyft en ſtaaft,
Gegrond op burgerheid in 't loffelyk regeeren,
Dat zoo veel monden ſtopt, die Kerkharpy niet weeren?
Kon Grieken, doelende op een eerlyk gerucht,
Wanneer het Aſie en Europa hielt in tucht,
En de Achaier naar zyn wetten dwong te luiſteren,
Dat heiloos Ondier zyn Oorlogsboei niet kluiſteren!
En heeft het ryken, ryk van volkeren, overheerd;
De krygs Orkaanen ſteets kloekhartig afgeweerd,
Terwyl al 't Vorſtendom moeſt voor zyn ſchepter ſchroomen;
En was het magteloos die Hydra te betoomen?
't Schynt ja: want waar men zyn geſchichtboek openſlaat,
Bevint men, dat elk bladt vol Prieſternaamen ſtaat.
Der vorſten oordeel raakt door 't Kerkgeraas aan 't hollen:
Zy leenen d'ooren aan verdichte Orakelgrollen.
Hun toeleg is gericht naar Kerkelyk Belang,
't Zy Recht, of Onrecht, 't zy goetwillig, of door dwang:
Een gryze wichelaar moet hun beſluit eerſt wikken,
Op dat hy 't mooge naar zyn eigen oordeel ſchikken,
Eer 't in Ciment legt, en hy keurt zyn opzet goed,
Zoo 't overeenſtemt met zyn loos en valſch gemoed,
Dat met geen dieploot is te peilen of te gronden,
Geſpitſt op loosheid en bedriegelyke vonden.

In zyne Opdragt ſchildert hy ook dit Gedrocht met deze verwen af:

Een Ondier, ſcherp van klaau en tanden,
In wilderniſſen opgevoed,
Van niemant veilig aan te randen,
Gebeten op onnozel bloed,
Op bloed van weerelooze ſchaapen;
Een Ondier, dat al 't veld afſtroopt,
En d'ongeruſte landliên noopt
Met doodelyken angſt te ſlaapen;
Een Ondier, ſtug en ſtuurs van aart,
Dat geen' aanquekeling, hoe teder,
Aan 's moeders vollen uiër ſpaart.

LIII.

DE NYD.

Wie zou 'er niet voor ſchrikken?

ô Nyd, die als een peſtvuur woed,
Hoe krielt uw hoofd van helſche ſlangen!
Gy knaagt uw eigen hert, om 't goed,
Dat gy uw naaſten ziet ontvangen.
Met u dorſt Kain beſt de kans
Van Abels wreeden doodſlag waagen,
Terwyl zyn nydig oog den glans
Van 's broeders deugd niet kon verdragen.
Gy ſnoode hebt door 't Joods geſlacht
Den Heiland zelf aan 't kruis gebracht.

LIII. ZINNEBEELD.

WY hebben de NYD en den LASTER in dit Tafereel door een zelve Figuur vertoont. Waarom? wy merken de NYD, als de natuur van dat Monſter, en den LASTER als uitwerkzel van het zelve aan.

„ De drift van NYD en VERAGTING (zeiden wy „ in het vervolg van Philal. Brieven) heeft een en de „ zelve aanritzelinge; alleen met dat onderſcheid, „ dat d'enkele Veragting ontſteekt, en zig ontroert „ over voorwerpen in haaren zin of aart veragtelyk; „ dog de NYD in tegendeel over pryswaardige zaaken, waar over zy zig naar billikheid behoorde te „ verblyden. Als, by voorbeeld, het welwezen en „ voorſpoed van haaren Evennaaſten, dienze in tegen„ deel afgunſtig en met ſcheeve oogen aanziet: waar „ op Horatius zinſpeelt, als hy zegt:

Myn welſtand wordt ſteeds van ter zyden
Met een benydend oog begluurd.

En een ander Dichter:

De ondankbaare Afgunſt volgt den Voorſpoet op de hielen,
Gelyk de ſchaduw 't beeld, waar heen 't zig keert en wend.

Waarom Bontekoe, *in zyn Geneesmiddel der Hartstogten, p.* 119. niet onaartig zegt van de Nyd, *datze waarlyk zotheid is, om dat zy zig zelf pynigt, en terwyl zy bedroeft is over een anders welſtand, door dit nydig gemoed alleen te weeg brengt, dat het haar zelf qualyk ga; zoo dat een zig zelf het quaad, dat hy anderen toewenſcht, op den hals haalt. Voor al dewyl hy*

een

een ander zyne goederen door enkele nyd niet konnende ontvreemden en zig toevoegen, alleen zig zelf quelt en pynigt.

Dit beveſtigt Plutarchus, daar hy zegt van de Nyd, *dat zy de geenen quelt die niet wys zyn.* En hy toont in het 12. Hoofdſtuk *van de Geruſtheid des gemoeds*, dat deze drift ontſpruit uit d'overmaatige begeerten en ongenoegen der menſchen, begeerende alles voor zig zelven, zonder ooit vergenoegd te zyn; willende niet alleen t'effens Ryk en Geleerd, maar ook wel Stedebeſtierders zyn.

Dionys de oude was niet vergenoegd, met dat hy de grootſte Dwingeland van zyn tyd was; maar hy was gémelyk, en nydig, om dat hy niet zoo goede Dichter was als Filoxenus, en zoo ſchrandere Redenaar als Plato: waarom hy den eenen, in de gevangeniſſe deed werpen, en den anderen op 't Eiland Eigina verzond, om voor Slaaf verkogt te worden.

De voorgemelde Zedeſchryver toont ook vervolgens, de rede waarom wy niet zoo zeer ons, om ons eigen geluk, verblyden, als wy ons wel om dat van anderen bedroeven. Namentlyk, omdat onze natuur zoo zeer bedorven is. En hy vraagt in yver uitberſtende, *Waarom is 't ô! menſch, dat gy zoo geſtadig op uw eigen ongeluk ziet, dat gy altyd vernieuwt, en nimmer het oog veſt op 't goede, dat by u is, en 't Geluk dat gy bezit?* Zeker zulke menſchen zyn daar in gelyk den Koopman van Chios, die goeden wyn in zynen kelder had, en overal zuuren wyn ging opzoeken, om over zyn taafel te gebruiken. 't Antwoord des Dienaars komt ook ter ſnee; die gevraagd zynde, wat zyn meeſter deed, toen hy van hem ſcheidde, antwoorde: *Veel Goed hebbende zoekt hy quaad.*

De verblindheid, en 't verkeerd oordeel waar mede de Nydigen bezet zyn, brengt hen in dien waan

dat zy meenen, dat een anders ſtaat gelukkiger is dan de hunne. Zy benyden hem in dien waan, dog plagen zig zelven meer dan dien zy benyden, volgens de ſpreuk:

Zulks wie eens anders luk benyd,
Verteert zich, en hy barſt van ſpyt.

Wy hebben in het voorbeeld van Dionys gezien, hoe de Dicht-en Redenkonſt benyd is. Maar moeten wy ons ook niet verwonderen; dat ook de Deugd, de waardſte ſchat om te beminnen, oudstyds altyd benyd is, en nu noch van de Nyd met een ſcheef gezigt begluurd wordt. 't Eerſte beveſtigt de ſpreuk van C. Manlius, daar hy zegt, *De nyd is blind;* en daarom ſpreekt zy quaad van de Deugd. Het tweede geeft P. Rabus niet duiſterlyk te kennen in deze Rymregelen:

Dat Noodlot volgt altyd de vroomheid agter aan,
Dat zy van Monſters, en Harpyen, aangedaan
Met gruwelen, zoo ſchelms beloond wordt voor haar daaden;

Ja *dat het Deugdelyk leven altyd van de Nyd wordt vervolgd*, wiſt Socrates in zyn tyd al te zeggen; waar uit wy beſluiten, dat de waereld nu, als toen, en toen als nu is geweeſt.

Zoo haaſt iemants ſtaat aangroeit, of aanzien krygt, ſtraks wordt hy van anderen benyd, en zyn wandel, en bedryf, hoe opregt, gelaſterd. 't Is den eenen hond (zegt het ſpreekwoord) leet dat de andere een brok krygt. Dit ziet men niet alleen bewaarheid in menſchen van eenerlei neeringe, en ambacht; maar ook in zulken, die niet het minſten nadeel van eens anders welwezen, 't geen zy nochtans benyden, te vreezen hebben. En niet alleen in luiden van geringe

ringe ſoort, maar ook van menſchen, die voor verſtandig, godsdienſtig, en boven het burgerlyke willen geacht wezen.

De oude Wyzen, en Filoſoofen zelfs, welker ſpreuken en leerleſſen ik doorgaans, volgens verdienſten, hoog roem, waren zoo haaſt, d'een voor den ander niet in de gunſt der Grooten ingewikkeld, of in voordeel of agting in de waereld aangegroeid, of zy benydden niet alleen malkander; maar ontzagen zig ook niet elkander met laſteringen te bekladden.

Appianus ſpreekende van Ariſton en andere Filoſoofen die Atheenen beheerſt hebben, zegt, dat zy de grootſte Tyrannen van hunnen tyd geweeſt zyn, en twyfelt daarom, *of Filoſoofen die de Eer, Magt, en Geld, in hun leven verachtten, 't zelve niet maar deeden, om daar door hunne luiheid te bedekken.* En Ariſtophanes zegt: *Dat de Pitagoriſten door noodzaakelykheid maatig en ſpaarzaam waren; maar dat zy die Deugd wel wilden agter weege laaten, als zy op een anders koſten mochten ſmullen en vrolyk zyn.* Ja de Schryver van de *Politieke Discourſen*, B. P. ontziet zig niet te zeggen: *In d'Oudheid vind men geen beter onderwyzingen tot matigheid, als die, welke de zeven Wyzen van Griekenland hebben nagelaten; en in dien tyd waren geen onrechtvaardiger Tyrannen, dan die uit deze zeven tot het beſtier des volks gekomen waren.*

Alle d'oude Wyzen en Filoſoofen zyn geen Heiligen geweeſt, maar Menſchen, die, d'een meer d'ander min, hunne gebreken hadden, 't welk zy zelfs bekenden: en in welk opzigt ook Amphilogus zeide: *Niemant is t'aller uuren even wys.* Maar dat ook de vroomſten wel van de argſten gelaſterd zyn geweeſt, dat ſtaat by my vaſt. De bevinding heeft my ook geleert, *Dat de ſchurfſte ſchaapen meeſt blaaten.*

Men heeft eene beschryving van de Nyd, ingevoert als een Persoon, by Ovidius, die haar een woonplaats toeschryft in laage en diepe dalen, waaruit de uitleggers van het verdigtsel hunne uitleggingen opmaaken, en toonen dat niet als de laage en geringe verstanden aan dezen ondeugenden hartstogt onderworpen zyn; omdat zy in zich zelven de gaven niet bespeuren, die anderen medegedeeld zyn. Want die van zyn eigen deugd en goede gaven verzekerd is, zal dergelyke aan anderen niet benyden. De Fabelschryvers getuigen hier by, dat het Paleis dezer afzichtige Godinne koud is: het geen getrokken schynt te zyn uit de stelling der Natuurkundigen, die ons willen doen gelooven, dat menschen, die koud van bloed zyn, het verstand laag en kleen hebben, en daar uit der Afgunst meer onderworpen zyn dan andere, die heeter van gesteltenis zyn.

De vernuftige dichter, zoo even genoemd, meld, dat Pallas, de Godin der wysheid, hebbende de Nyd te spreeken, alleen aan de deur klopte, zonder verder in haare wooninge te treeden. Dat is te zeggen, zy wekte haar op; een beeldtenis, waar door te verstaan is, dat de Nyd door het roemryke gerucht van wyze luiden wordt opgewekt en gaande gemaakt; het geen door de dagelykſche ervarenheid bevestigd wordt.

LIV.

OLY IN 'T VUUR

't Hangt aan een goed beleid.

Met Oly 't Vuur te willen bluſſchen
Zal nimmer reedlyk menſch beſtaan.
Zo laat zich nooit de gramſchap ſuſſen,
Met harde woorden voor te ſlaan.
Vorſt David ſtrekt hier tot een ſpiegel,
Die toornig dreigde Nabals bloed
Te plengen, toen de ſchrand're Abiegel,
Zyn bitt'ren trots en wrevelmoed,
Door haar geſchenk en heuſſche reden,
Verwon en ſtelde in 't end te vreden.

LIV. ZINNEBEELD.

Hoe het ſmeulende vuur van een quaadaardigen inborſt, wanneer men zig met een gelyke quaadaardigheid en wreveligheid tegen het zelve ter wraake aanzet, te meer ontvonkt, en in ſtee van daar door geſtuit te worden, in laſteringen ontvlamt, en eindelyk in een vuur van toorn ontſteekt, heeft ons de bevinding geleerd: waarom de ſpreuk, *men moet geen oly in 't vuur gieten*, hier op toegepaſt, doet zien, dat zulke hulpmiddelen verkeerd zyn, en datmen tegen de inkankeringe dier gebreken verzagtende plaaſters ter genezinge moet gebruiken.

Paradin maakt van de krakkeel- en kyfzugtigen, in zyne *Prinſelyke Devyſen*, een Zinnebeeld, vertoonende een Krygsman, die in woede met zyn zwaard het vuur 't onderſt boven roert, zoo dat de vonken opwaarts ſpringende, hem het oog quetzen; en bedient zig in zyne onderrichtinge van de Spreuk van Pythagoras, welke zegt: *Men moet het vuur met geen zwaard ſlaan.* Welke leerles wy den Lezer voor goed zullen aanpryzen, en vervolgens tragten ſmakelyk te maaken met het voorbeeld van Koning Philips. Deze, als hem zyn Hovelingen zeiden, dat Arcadion qualyk van hem ſprak, en den Koning aanſtookten, om door ſtraffe zig daar over te wreeken, zeide: *Bejegent Arcadion vriendelyk, en geeft hem een geſchenk.* Eenigen tyd daar na belaſte hy zyne Hovelingen, zy wilden eens onderſtaan wat Arcadion nu al van hem zeide. En als zy zeiden, dat hy veel deugd van den Koning ſprak, en hem boven gemeen prees, antwoordde Philips: *Ziet gy nu wel, dat ik een beter geneesmeeſter van de quaadſpreekenden ben dan gy? en dat het*

het by ons zelfs toe komt, datmen goed of quaad van ons ſpreekt?

Dus hooren wy den Rabbyn Gamaliël by J. de Dekker in zyn Treurſpel den Dooper:

Zoo iemant wat te hardt durft drukken op ons zeer,
Wy wreeken 't meeſterlyk met ſchelden op zyn eer;
Wy weeten 't felle vuur der razerny te voeden,
En helpen 't grimmig hart met laſteren aan 't woeden.

Wel had hy te voren gezegt:

De gramſchap, vyandin
Van redelyk vermaan, verduiſtert ziel en zin,
Dryft nutten raad van 't oor, doet brein en geeſten hellen.

Ook ſpreekt de waarheid, door zynen mond, in de vorige vaarzen:

Iet zonder rypen raad loshoofdig te beſtaan
En voegt onze orde niet: zacht graan in alle dingen
Betaamt den vaderen: in woeſte jongelingen
Wordt woeſt en los bedryf noch eenigzins geduldt:
Maar geen ontſchuldiging dekt hier der ouden ſchuld.
Laat, bid ik, uwen toorn een weinigsken verkouwen,
Wil toch uw hevigheid, wat in den breidel houwen.

Daar na tracht hy Malchus dus ter neder te zetten:

Schoon dat hy al het quaad, waar meê wy hem belaſten,
Beſtaan hebbe of miſſchien nog erger hebb' beſtaan,
Het voegt u evenwel den man eerſt toe te gaan
Met zachte middelen, en onberoerd van zinnen
Dien doolenden te zien door heusheid te gewinnen,
En minnelyk vermaan: opdat men niet en meen'
Dat gy den liggenden veel liever gantſch vertreên

Dan met een enkle hand tot ryzen zoudt beweegen.
Voorwaar daar is uw eer niet luttel aan gelegen,
Dat ook d'afgunſtigen verſtaan uit uw beleid,
Met welk een liefde, en zucht gy naar de zaligheid
Van allen dorſt en ſnakt, en niemant wenſcht verloren,
Dan die moedwilliglyk geen raad en willen hooren.
Ik bidde u, overleg, eer gramſchap uw gemoed
Nog verder buiten 't ſpoor der reden rennen doet,
Wat vruchten gy van uw hardnekkigheid zult plukken.

En als Malchus hier op antwoort:

Dees namelyk, dat ik myn vyand zal verdrukken,
De vroomen wel getrooſt zal maaken in den geeſt,
De twyffelenden ſterk, d'onſchamelen bevreeſd,
Ten leſte door dit bloed de vaderlyke wetten
Zal veſtigen, en op gewiſſe voeten zetten;

beſluit Gamaliel wyſſelyk aldus:

Neen vriend, dit zullen eerſt de vraagen zyn hier van,
Dat elk gelooven zal, dat gy een eerlyk man,
Dien gy niet magtig waart, door reden te vermannen,
Getracht hebt door geweld van wreedheid uit te wannen.

Ik eindige dit Zinnebeeld met de woorden van Horatius, gepaſt op de Gramſchap en Wraakzucht:

De Gramſchap is een korte razerny,
Voer over uw gemoed de volle heerſchappy.
Gehoorzaamt het u niet, het zal u overheeren.
Betoom 't met ketenen, indien gy 't wilt regeeren.

LV.

DE MORGENSTOND.

't Leeven uit den dood.

Ziet gy de ſchoone morgenzon
Hier door de vochte kimmen breeken,
Om uit haar vruchtb're leevens bron,
Het quynende aardryk op te queeken,
Zo breng u zelf den zoeten tyd
Der eerſte jonkheid weer te binnen,
Met regt aan leerzucht toegewyd,
Om nutte weetenſchap te winnen,
Terwyl de vroege morgenſtond,
Naar 't ſpreekwoord, goud heeft in den mond.

't Luſt

LV. ZINNEBEELD.

't Luſt ons, eer wy van ons buitentyds tydverdryf een einde maaken, van den eerſten trap van het menſchelyke leven, gelyk ook van zyn ryzen en afneemen, een Zinnebeeld af te ſchetzen. Dus hebben wy dan den aangenaamen Ugtenſtond,

Wiens morgenkleederen, van helder weerſchyn glimmen,
Die zynen glans verſpreid van d'Ooſter morgen kimmen,

tot een Tafereel gemaald.

De Beeldeſpraak ſtemt in haare Zinſpelingen met dat vaars over een; daar zy de kleederen van den Morgenſtond, zynde van Goudgeel weerſchyn, beſchryft, en op de jeugd toepaſt, om uit te drukken de vlugtigheid, en lichtveranderlykheid, die eigen is aan de jaaren, waar in zy Ariſtoteles naavolgt, daar hy zegt: *De Jongelingen zyn wiſpeltuurig, en 't geene waar naar zy hebben verlangt, daar van walgen zy haaſt.* Gelyk ook Theophyl. zegt: *'t Is bezwaarlyk iet van de jongelingen te raamen. Hun ouderdom is wankelbaar, zonder vaſt oogmerk, en vol veranderingen.*

Sommigen der Ouden hebben het menſchelyk leven in vier, ſommigen in drie deelen afgedeeld. 't Laatſte behaagt ons: om dat die, welke vier verdeelingen in het zelve ſtellen, de kindsheid, die weinig begrip van zaaken, of leidinge heeft, op den eerſten trap plaatſen. Maar de jeugd, ſtaat in de Hoop van een goede verwagting door kleine beginzelen uitſtraalt, en d'Ouders doet verblyden, heeft een veel toepaſſelyker overeenkomſt met den morgenſtond, die met zynen waſſenden gloed de kruiden en boomen ver-

verquikt, de vogels tot zingen wekt, en het wollig vee den nachtſtal uitgetreeden, van verheugen doet huppelen.

Op deze eerſte verdeeling des menſchen leven paſſen wy deze Zinnebeelden: Goede opvoedinge, door een *Geënten Boom:* Hoe de Tong te bedwingen, door een *Slot:* Hoe zyn Tochten te bedwingen, door een *overboogt Prieel:* Liefde tot zyne Ouders door een *Oyevaar*: Yver, door de *Mieren*: Naarſtigheid, door de *Byen*: Wakkerheid, door den *Haan:* Getrouwheid door den *Hond*: en zig zelven leeren kennen, door een *Spiegel*, vertoont.

Wat den Morgenſtond aangaat, my luſt tot ſtichtinge der geenen, die in hunnen eerſten morgenſtond des levens zyn, hier plaats te geeven aan den ſchoonen MORGENZANG van Chriſtus, gedicht door den beroemden Georg Buchanaan, den Prins der Latynſche dichteren in Groot Brittanje, en door den zinryken Jeremias de Dekker in Nederduitſche vaarzen overgegoten:

O Zoon, in wiens rein aangezicht
Des Vaders eeuwig wezen ſpeelt,
Glans, waare glans van 't waare licht,
En waare God uit God geteeld;
Zie hoe de nacht weer henen vlucht,
Zo ras Aurore 't voorlicht ſpreedt,
Wiens bloozend aanzicht land en lucht
Alom in 't roosroodt purper kleedt,
En brengt te voorſchyn met haar lamp
Al wat van ſchaduw lag bedekt.
Maar och, een miſt, een donk're damp
Van dikke onweetenheid betrekt
Ons harten ſteedts, en het gemoedt,
Niet aangeſteeken als 't behoort,
Ligt ſchier als midden in een vloedt

Van

Van duiſt're dwalingen verſmoord.
Rys, zuiv're zon, en toon uw kracht,
Schenk aan de waereld dag en licht,
Verklaar en helder onzen nacht,
En dryf de ſchaduw van 't gezicht.
Verſtrooi de dikke en koude locht,
En zuiver eens door uwen gloet
Van vuilen damp en drabbig vocht
Den akker van ons dor gemoed:
Op dat hy, in dien dageraat
Van reinen nektar overdouwt,
't Voorheen ontvangen Hemelzaat
Mag wedergeeven hondertvout.

Niet qualyk voegt hier by de Morgenzang des braven dichters Joannes Vollenhove, die dus begint:

Daar ſchuift het morgenlicht
Van 's Hemels aangezicht
De duiſternis en dampen.
De dagtoorts die nooit ruſt,
Verſchynt weêr bly, en bluſt
Al 't nachtlicht met zyn lampen.

Al wat nu adem haalt,
In wout of weide dwaalt,
De lucht doorſnydt met pennen,
Begroet, elk op zyn wys
Den dageraat, ten prys
Van d' Almagt, dus te kennen.

Maar wy zouden ons hier vergeeten. Wy verzenden den Lezer naar de bron zelve, waar uit wy dit weinig nat geſchept hebben.

LVI.

De MIDDAG.

Het toppunt nader.

De Middagzon, die met haar ſtraalen,
De gantſche waereld door verſpreid,
Aan boſſchen, beemden, duin en daalen;
Verſchaft gewenſchte vruchtbaarheid,
Schynt niet onleerzaam hier te paſſen
Op 's menſchen mannelyken ſtand.
Die ryk in kennis opgewaſſen,
De deftigheid aan elken kant
Vertoont, die kloek in 's leevens plichten,
Met weldoen ieder voor koomt lichten.

Ge-

LVI. ZINNEBEELD.

Gelyk de zon, wanneer zy den middagkring berent, door haare regtneerschynende straalen, de grootste kragt van 't hemels vuur, doet voelen: even zo heeft het verstand des menschen, met de mannelyke jaaren ryp geworden, zyn grootste vermogen, zoo in het begrip, als in d'uitwerkingen der dingen. Wy passen aan die jaaren toe de kundigheid der waereldlyke wisselingen, door een *Rad*: hoe zig tegen het *Geval* standvastig te draagen, door een *Pylaar;* en hoe geduld te oeffenen, door een *Kameel.*

Dit is de middelste, en geroemdste trap van 's menschen leven, zoo naar onze verdeelinge, als naar die der ouden, welke alle de bedryven der menschen afhankelyk stellen van de zeven Planeeten. Gelyk de kindsche jaaren gesteld worden onder het bestier *der Maan;* d'aankomende jaaren, onder dat van *Mercurius*, in welke ouderdom het geheugen en de oeffeninge der letteren begint; de Jongelingschap onder 't gebied van *Venus*, waar in de Wellusten, Vermaken, ook Gulzigheid, Geilheid, en Verquistingen aanvang neemen: zoo worden de mannelyke jaaren, zynde de middelsteun, gesteld onder het bestier der *Zonne;* en men wil dat door de zelve, de mensch tot alle loflyke oeffeningen, en deugdelyke werken wordt aangedreven.

Ptolemeus, en Albertegnio, maaken op dezen tyd des levens een zoete overeenbrenginge van de zon op den mensch, zeggende: *Gelyk de zon in 't midden der andere planeeten staat, om der zelver verscheidenlyk geaarde werkingen te temperen: zoo heeft het ook de Alwy-*

ze

zen Schepper in het midden van den menſch, het Hartevuur, en in het zelve de rede geplaatſt, om de verſchillende werkingen der omzwervende driften te matigen.

't Gaat evenwel niet altyd vaſt, dat de mannelyke jaaren de behoorlyke bezadigdheid en zedigheid aanbrengen. Want het gebeurt niet zelden, dat de jeugdige driften ook met ryper ouderdom grooter kragt krygen, zoo ze door reden en wys overleg niet beteugeld worden. De Griekſche Hiſtorieſchryvers vertoonen ons eenen Alcibiades, die uitſtak, zoo wel in Ondeugden als Deugden, naar de gelegenheid hem voorkwam om die te beoeffenen, en in 't werk te ſtellen. Want naar eiſch des tyds was hy arbeidſaam, geduldig, mild en matig. Vereiſchte de tyd een ander gedrag, en dagt hem niet goed, zig veel te pynigen met ernſtige dingen, hy ontſpande den boog, en gaf zich heel en al aan de overdaad, weelde en alle welluſten over: zoo dat men niet begrypen kon, dat in een en denzelfden man zoo groot een ongelykheid en verſchillendheid van natuur was. *C. Nepos* getuigt byzonderlyk van hem, dat hy tot zyn mannelyke jaaren gekomen, uitſpatte in minneryen, en veele dartele dingen, die meer eigen aan de jeugd zyn, uittrechtte. Zoo lang hy by de Atheners was, overtrof hy hen alle in koſtelykheid en pracht van leven. Van hun uitgedreven, kwam hy te Thebe, en ſchikte zich zoo zeer naar den aart van de inwooners, dat niemant in arbeidſaamheid, en krachten des lighaams, by hem haalen kon. Te Lacedemon gekomen, daar de lydſaamheid voor de grootſte deugd geacht werdt, ging hy alle de Lacedemoniers te boven in zuinigheid en matigheid van leven en gewaad. Hy onthield zich ook eenigen tyd by de Traciers, een volk wonder minvallig en op den drank gezet. Hier ſchikte hy zich ook wonderlyk naar hen, ſloeg aan 't drinken, klinken en rinkinken, dat 'er al 't Land van waagde, gelyk hy ook niet na-

liet luſtig te vrouweeren. Met de Perſen ging hy naar hun gewoonte dagelyks ter jagt, en hielt een pragtige tafel: zoo dat zy alle zich zeer over hem verwonderden. Dit was Mannenwerk, het geen hem van zyn jeugd aankleefde. Maar het is het rechte Mannenwerk niet. Op den middag des levens moet men denken op den laaten avond, den avond, die het Hek des levens toeſluit, en alle Vermaaklykheden afſnydt. Zeer wel begrypt het de ſtichtelyke dichter in zyn Voorhof der Ziele, ſpreekende aldus:

Het leven is onzeker.
Wy wachten vaſt, dat ons de Dood uit haaren beker
Een' drank zal brengen, die men niet ontzeggen mag:
De vinnige aart der Dood laat ons geen eenen dag;
Geen uur, geen oogenblik in veiligheid. Wy ſterven
En zinken in het graf als water. Het bederven
Van ziel en lighaam, daar de dood ons eene wet
En maat van leven ſtelt, dient yverig belet.

Dit Tafereel geeft ons een gevoeglyk uitzicht op het volgende.

LVII.

DE AVOND.

't Einde kroont het werk.

Een held're glans verzelſchapt de Avondzon,
Wanneer ze daalt en legert in de kimmen.
Zo houdt een menſch, die hier zich zelf verwon,
Om in de Deugd en Wysheid op te klimmen,
Zyn waarde, ſchoon verdweenen uit ons oog.
Dus luidt, ten ſtut en trooſt van 's Hemels Erven,
't Onfeilbaar woord, verkondigt van om hoog;
O zalig zy, die in Gods gunſte ſterven!
Hen volgt in 't ligt, dat geene ſchaduw kent,
De loffpraak van hun werken zonder end.

LVII. ZINNEBEELD.

Gelyk het menſchelyke leven, tot zyne hoogte geklommen, eigen Zinnebeelden vindt, zoo hebben ook d'afgaande jaaren mede de hunne, tot het einde des levens; die als klaare ſpiegels zyn, zoo om hun de ſmerten hunner Misdryven te doen zien, als om hun den regten pligt aan te wyzen, en hen daar toe aan te ſpooren. Dezen tyd plagten d'ouden (agtervolgens de wyze op het voorgaande Tafereel gemeld) in drie verdeelingen af te meeten; en dus was hy in orde de vyfde, en geſteld onder het beſtier van *Mars*; en de Hovaardy, de Hoogmoed, en het tragten naar ydele Eere en Aanzien werdt aan die oude toegeſchreven. De zesde verdeeling eigenden zy toe aan *Jupiter*, waar in de Menſch naar Ruſt, en Vrede begeerig is. De zevende of laatſte verdeeling des menſchelyken levens ſtelden zy onder het beſtier van *Saturnus*; een Planeet die koud en droog, zwaarmoedige en droefgeeſtige gedachten veroorzaakt. In dit laatſte deel des levens heeft de menſch meeſtentyd met des lighaams quaalen, (want d'ouderdom is van ouds een ziekte genoemd) en met quellingen des geeſtes te worſtelen, inzonderheid ook zoo hy ſpaarzaam geweeſt is met den tyd; en eindelyk met de vreeze des Doods, *het uiterſte van alle ſchrikkelykheden*, naar het zeggen van Ariſtoteles. Tegen deze willen wy hulpmiddelen ter geneezinge voorſchryven, en dan met dit werk eindigen.

Volgt de booze Nyd u van agter na met ontaarden laſter, uw jaaren by d'ondergaande zon geleken moeten u tot een les ſtrekken. De zon aan 't daalen geraakt

raakt maakt de ſchaduw grooter; zy volgt u naar, maar wat hinder doet zy u? Even zoo weinig kan de nyd u hinder doen, zoo gy u haarer niet bekreunt; want zoo zal zy niet u, maar zich zelve van ſpyt vermageren, gelyk wy in de voorgaande Zinnebeelden, op meer dan eene plaats getoont hebben.

Ryzen met de Avondſchemeringe van uw levenstyd donkere wolken van Tegenheden, en Stormen van Verdrukkingen, gy hebt tyds genoeg gehad om ſtandvaſtigheid geleerd te hebben, en hoe men zich, even als een Eik in de aarde, in de Deugd moet wortelen, die door geenerhande tegenheden te verzetten, te quetzen, veel min geheel te verpletten is; want zy is in haaren aart den Paleſtynſen Palm gelyk, en groeit tegen allerlei verdrukkingen op.

Eindelyk is uw gemoed bezet met vreeze des Doods, denk dat dit de ſtempel is, die u op het Voorhoofd gedrukt is, toen gy ter waareld kwaamt; en dat

Al wat geboren is moet eens het leven derven.
De Troon verſchoont geen Vorſt van 't onvermydbaar ſterven.

Gy hebt uit de zelfskennis geleerd de Broosheid van der menſchen lighaamen. Duizenden van menſchen zyn op die wyze voor u heenen gegaan uit deze waareld, waar aan gy u hebt konnen ſpiegelen; en ſpiegelende dit voorbeeld aan u beveſtigen, dat de dood een noodwendig gevolg van 's menſchen leven is; en by gevolge is

het ydel dat de veege menſch
Zyn ſterfuur inroept door Wanhoopige Gebeden.

Socrates werdt van zyne vrienden geraaden 't gevaar, dat hem dreigde, t'ontvluchten, maar hy wees dien raad van de hand, vraagende al lachende, *of zy*

ook buiten 't gebied van Athenen een plaats wiſten, daar de Dood niet konde komen. Gy vreeſt de Dood, die u onvermydelyk overkomen zal: maar denkt op 't geene Seneca in een ander geval zeide: *'t geene vreeſt erkent een wet, en ſtelt zich onderdaanig.* Maar komt de vreeze voor de Dood in u niet veelligt daar van daan, dat gy te vaſt gehegt zyt aan de goederen dezer waereld? zoo ja, verdryft de zelve als vreemdelingen, en bedriegers, by tyds uit uw gemoed; draagt een doodelyken haat tegen de zelve, want zy zyn van dien aart, als die de Egiptenaars PHILETAE, dat is, KUSSERS, noemden, die omhelsden om te verworgen; en houdt de Deugd alleen als een Huisgenoot binnen. Deze door oeffeningen der geleerdheid verkregen, zal u teffens d'onvergankelyke waardy der zelve doen kennen, welker belooning nimmer ſterft. Waarom ook de Wyze Chilo gevraagd: *Waar in de vroomen van de onvroomen verſchilden,* antwoordde, IN EEN GOEDE HOOP. Maar het gaat met de boozen zoo niet, die alleen met hunne gedachten blyven hangen aan de goederen, die ze verlaaten moeten.

Zoo hangt hun hart aan de aarde vaſt,
Aan de aarde, die hen heeft betoverd,
En al hun zinnen heeft veroverd,
Hoewel zy hen nu laat in laſt.

TOE-

TOEPASSING

Op het laatſte

ZINNEBEELD.

't Verreezen lighaam, daar de geeſt,
Op 't endelooze vreugdefeeſt
Mê zal gepaard, gelukkig weezen,
Door Chriſtus, heerlyk opgevoerd,
Daar geen gerucht het heil beroerd,
Van die de Godheid waarlyk vreezen,
Is van zyn broſſe ſterflykheid,
En wat de grove zinnen vleit,
Zelfs vleeſch en bloed, geheel ontſlagen,
Terwyl geen nietig aarden vat,
Den allerkoſtelykſten ſchat
Van 't Hemels Koningryk kan draagen.
Dit voegt een lyf naar 's Heilands beeld
En godlyk weezen zelfs gereeld,
Bekleed met goud en zonneſtraalen,
Om in het driemaal heilig licht,
Daar al wat ſterffelyk is voor zwicht,
Eeuw in Eeuw uit te zegepraalen.

G. BRIT.

EENIGE
NAGELATEN
GEDICHTEN
VAN JUFFROUW
GEZINE BRIT.

REINOUDS HERDERZANG,

Op het Leeven van den

AARTSVADER ABRAHAM.

In lieflyk zomerweêr, by 't ruiſchen van een bron
En zilvren ſtroomen, daar voor 't ſteeken van de Zon
Het boomgaardryke dal verſtrekte een koele lommer,
Plagt REINOUD in het veld, bevryd van allen kommer,
Als die zyn luſten in zyn laage ſtulp beſluit,
Te zingen voor het vee, op zyn geſneeden fluit,
Van wyzen Boſchman, door al de omgelegen velden
Van geene Herders dan met hoogen lof te melden.
Gy Eikeboomen, hier rondom zoo mild geplant,
Kunt zelfs getuigen hoe het vlek, aan deezen kant,
Van wyzen Boſchman weet, zyn gaaven en vermogen.
't Kaldeeuwſche landſchap, daar hem 't licht eerſt ſcheen in de oogen,
Kan nog vertellen, hoe hy al van jongs beluſt
Op hooge weetenſchap, als 't Landvolk lag ter ruſt,
By lichte maaneſchyn de ſterren plagt te meeten;
Hoe digt de Beeren zyn by 's Hemels as gezeten;
Hoe ſnel Boëtes volgt den Wagen achter aan,
Waar de onverſaagde Leeuw in 't ooſten op zou gaan,
Terwyl de Paauw haar ſtaart verſpreidt in 't warme Zuiën;
Hoe hy den Waterman, die ſtorm- en regenbuiën
Niet zelden op het land tot Woudheers ſchade giet,
Zyn loop kan nagaan, en de Zeeſlang in 't verſchiet,
Den Ram en norſchen Stier wiſt kenbaar te onderſcheiden;
Hoe hy met zynen geeſt de kringen door ging weiden,
Die aan het Hemelsrond tot Bouwmans voordeel ſtaan,
Om ieder jaarſaizoen naaukeurig gâ te ſlaan;
Hoe elk uit zyn gelaat, en welbezadigd wezen,
Een oogſt van kennis en ervarenis kon leezen.

't Was

't Was wyze Boſchman, die gereed en vaardig ſtond,
Om, op het hoog bevel, zyn eigen akkergrond,
En naaſte maagſchap, ſtulp, en ſtallingen te derven;
Om, als een balling, door een vreemde buurt te zwerven,
By ſchalke dryvers, in het allerſnoodſte land,
Dat, door zyn boosheid en verfoeilyk onverſtand,
Zyn eigen ſpruiten heeft verdorven en verſlonden.
Waarom 't Orakel, op geen logen ooit bevonden,
Zelfs wyzen Boſchman had in 't oor geluiſterd, daar
Hy ſtond om te offeren voor zyn gewyde Altaar,
In Sichems landkapel, by Hebrons luſtboſſchaadje,
Hoe al de vruchtbaarheid van Kanaäns plantaadje,
De gantſche landſtreek van de ſtroomende Jordaan,
Tot aan de middelzee, voor hem zou openſtaan,
En zyn nakomelingſchap door alle volgende eeuwen;
Dat hy de wortel van den ſtamboom der Hebreeuwen
Zou weezen, uit wiens zaad, en eeuwig vruchtbren bouw:
Al wat op 't Aardryk leeft zyn wasdom krygen zou;
Wanneer het veld geſchuimd van ongedierte en plaagen,
Geen hongerige wolf de ſchaapskooi zou belaagen,
Maar 't ongetoomde wild, de luipaart, en de beer,
Zich vreedzaam leggen by de tamme koeiën nêer;
Terwyl de kudde, vry van kwaalen en gebreken,
Zou weelig weiden in gebloemde klaverſtreeken,
De dorre wildernis verandren in een beemd,
En vrolyk Paradys, van ongeneugt vervreemd.
Dees blyde boodſchap kon den wyzen Boſchman trooſten,
Terwyl hy van 't gebergte in Bethel naar het Ooſten
Of Weſten dwaalde, langs het ruime Asſyriſch veld,
Dat van zyn kloek beleid en vroomen wandel meldt.
Hoe dikwyls plagt hy hier, bedekt van groene haagen,
In ſtilheid met zyn geeſt, van 't aardſch gewoel ontſlagen,
Te ſtreeven boven 't zwerk den blanken melk-weg door;
In d'onbeweegb'ren kreits van 't hoogſte Hemelkoor,
Daar hy als roereloos, en buiten het vermogen

Der

Der aardſche zinnen, diep in aandacht opgetoogen,
Den hoogſten Zegenaar, zyn ſchild en ryklyk loon,
Beſpiegelde; een gezicht, zoo aangenaam, zoo ſchoon
Voor zyn gedachten, als de daauw en zomerregen
Voor kruid en bloemen, op de heide en ſchraale wegen.
Hier blonk zyn ommegang by 't roekeloos geſlacht,
Gelyk een gouden ſter in 't duiſter van den nacht,
Of als een lenteroos in 't doornenboſch ontloken,
Waar uit de biezwerm, als de Zon is door gebroken,
Een zoeten honingbuit te haalen is gewend.
Gelyk een palmboom, door geen onweêr ooit geſchend,
Was wyze Boſchmans deugd, en iever nooit te kreuken.
Zyn mond vloeide over, als een beek van gulden ſpreuken
En meldde zedig, onvermoeid van hard geſchreeuw,
Geheimeniſſen, van geen Wichlaar of Kaldeeuw,
In 't Syriſche geweſt, noch aan de Euphraat vernomen.
Zyn ſchelle Ruispyp kon de binnenlandſche ſtroomen,
In hunne oploopendheid beteuglen, zacht en ſtil.
Waar rees 'er aan den haard, of in het veld geſchil,
Dat wyze Boſchman niet beſlechte en deed verdwynen,
Gelyk de damp verſtuift wanneer de Zon komt ſchynen.
Maar onlangs hoorde ik van Held Waarmond, in dit dal,
Op deezen drieſprong, hoe het wiſſelbaar geval,
Waar van zich Vroomaart meeſt verdrukt vindt in zyn leeven,
Had wyzen Boſchman naar het zuider woud gedreeven.
Wanneer de ſchraale lucht, en weide daar ter ſteê,
Van gras ontbloot, geen ſpys verſchafte voor het vee,
En Zaaimans zuchten met zyn arbeid ging verlooren,
De velden zonder vrucht, de ſchuuren zonder koren,
Zich hielden voor 't geſchrei der arme knaapen doof.
Terwyl de boomgaard van zyn telgen, zonder loof,
Geen goudgeele Appels, noch verkwikkende granaaten,
Of malſche Vygen gaf te leezen in de vaten,
Maar 't gantſche Land rondom tot Volkerts plaag en ſtraf,
Een droevig ſchouwſpel van elende en honger gaf,

Moeſt

Moeſt wyze Boſchman zelf, om nooddrufts eiſch verlegen,
Met al zyn haardgezin en vee, door vreemde wegen
En woeſtenyën, van geen waterval beſproeid,
Vol ſcherpe ſteenen, daar noch kruid noch lover groeit,
Zyn leeftocht zoeken, daar de Nyl, op 't land gevaaren,
Het vruchtbre Memfis voedt met rype korenaaren
En puikgewaſſen, in wier ſchaduw al de buurt
Haar hoogtyd viert, zoo lang de blyde zomer duurt.
Maar wien dit Landſchap door zyn ſchoonheid mogt verlokken,
De wyze Boſchman wiſt, hoe in vergulde brokken
Verborgen ſchuilt een peſt van doodelyk fenyn;
Hoe zich in 't vrolyk Ooſt naar uiterlyken ſchyn,
Een wormennеſt onthoudt, vol ſtank en vuiligheden;
Hoe ſlimme Veldſlang, in den hof van 't ooſters Eden,
't Geen wyzen Boſchman ligt verbeeld was in zyn droom,
Kon 't allereerſte paar, door 't aanzien van een Boom,
En 't ſmaaken van zyn vrucht, die 't bladgoud ging te boven,
Van zyn geluk te vroeg, te jammerlyk berooven,
En na een zuuren oogſt van onruſt en verwyt,
In eenen yzren ſlaap doen vallen voor den tyd:
Terwyl in Memfis buurt, en weelige waranden,
De ſchalke Krokodil, aan de omgelegen ſtranden,
In 't riet gedoken, elk, die niet voorzichtig let
Waar hy zyn voeten langs de ſlibbrige oevers zet,
De onnozle knaapen en bedaarde veldelingen
Komt overvallen, en door zyne keel te wringen,
Gelyk een winterbeer, al woedende en ontzind,
Het weerloos neſt belaagt, en wreedelyk verſlindt.
Ook vond men Zonneſtad, door 't Rot der Wichelaaren,
In allerlei bedrog en liſten kloek ervaaren,
Te zeer ontſteeken door een heillooze offerrook
Van gruweldienſten, daar men blind ajuin, en look,
Een zwarten Stier, en 't Kalf, een ſchandvlek aller ſchanden,
Verkoos ten voorwerp van gebeên en offerhanden;
En wat de uitzinnigheid, en grove logenſaam,

Om

Om haare valſche goôn, ten ſpyt van 's Hoogſtens naam,
Te planten op 't Altaar, heeft uit den duim gezogen,
Was hier het lokaas, dat de herten hield bedroogen.
Maar wyze Boſchman, die voor zulken Toverzang,
En helſche razerny, gelyk een ſchrandre ſlang,
Zyn ooren ſtopte, kon het ſnood geſpuis beſchaamen,
Met al 't vervloekt misbaar uit 's afgronds winkelkraamen.
Terwyl hy Burgerhert, den Zonneſtedeling,
Die in de wildernis vertwyfeld doolen ging,
Van 's Hemels Bouwheer, den Almogenden behoeder,
Die al het aardſch geſlacht verzorgt van noodig voeder,
Naaukeurig onderwees, om voor den Hoogſten vroom
En wys te wandelen, de boter vet van room,
Het eerſte bloeiſel by de vrucht der zomerdagen,
En 't beſte van den ſtal hem willig op te draagen;
De wierookgeuren van het kruidig morgenland,
Hem toe te zwaaiën met een onbekrompen hand;
Van hem, van hem alleen de Welvaart in de weiden,
En aanwas van het vee, te bidden, te verbeiden.
En ſchoon de vygenboom, de olyf en wynberg treurt,
De lamm'ren uit de kooi verſtrooid zyn en verſcheurd,
Geen voorraad valt in 't veld, of uit de ſchuur te raapen,
Op zyn voorzienigheid geruſt en zagt te ſlaapen.
Ook meldde my 't gerucht hoe 't Landvolk aan den Nyl,
Van Wyzen Boſchman eerſt des Hemels gulden ſtyl
Geleerd heeft, welk een drift, en vreeslyk vloedgevaarte,
Ontelbre Sterren op hun eigene as en zwaarte,
Ten reiê voert rondom den duiſtren Aardkloot heen;
Wanneer de Maan, als zy haar hoornen heeft by een
Geboogen, op haar beurt bezwymen zou en taanen;
Hoe 't komt dat zelfs de Zon ſomtyds, by nieuwe Maanen,
Den klaaren dag verkeerdt in droeve duiſternis;
Waarom Saturnus in zyn omloop traager is
Dan de andren, die met hem van 't Zonnelicht verdwaalen:
Wat de Avondſter beweegt om 's nachts in zee te daalen,
En weêr ter juiſter tyd te ryzen uit het nat.

Al

Al wat de weetzucht in de wyk van Zonneſtad,
Door nutte kunſten wiſt te ontdekken, te bedryven,
Is wyzen Boſchmans vlyt en leering toe te ſchryven.
ô Wydbefaamde ſtreek, nooit was uw roem verdoofd,
Had gy de leſſen van dien vroomen Held geloofd,
En tot uw eeuwig heil ernſthaftig gâ geſlaagen!
Zaagt ge ooit den dageraad, op zyn vergulden wagen,
Het Aardryk zoomen met een lyſt van blinkend goud,
Zaagt ge ooit een appelboom, in 't naaſt gelegen woud,
Zich boven al het kruid tot aan de lucht verheffen,
Uw glans beſchoot een top van geenen Reus te treffen!
Maar gy te roekeloos, te onachtzaam van gemoed,
Hebt wysheids eel kleinood vertreeden met den voet,
En dwaas de duiſternis voor 't lieflyk licht gekoozen,
Een poel vol onkruid, voor een beemd van ſchoone roozen.
't Zyn uwe velden, waar in wyze Boſchman meeſt,
Zyn hertzeer zag, toen hy angſtvallig en bevreesd
Voor uw onheusſchen aart, in ſtilheid zocht te duiken,
En 't vee te weiden in de lommer van de ſtruiken,
Te veſten zyn gezicht, door 's Weerelds dampen heen,
Op beter Erfdeel dan de Zon omlaag beſcheen.
Dus liet de Herders knaap op zynen halm zig hooren.
De kudde luiſterde en, 't geboomte alom kreeg ooren.

OP

MOZES ONGELOOF.

NUMERI XX.

KLINKDICHT.

Hoe was het mooglyk dat zich Mozes kon vergisſen?
Toen hy in 't klinken op de Rots te Meriba,
Verbaaſt in twyfel trok, of de Opperſte genâ
Haar Isrel drenken zou in drooge Wildernisſen.

Was dan zyn misſlag door geen traanen uit te wisſchen?
Moeſt zelfs de Leidsman van Gods volk, die vroeg en ſpa,
De zes paar Stammen zoo doorluchtig kwam te ſta,
Het lang beloofde land van Kanan eeuwig misſen?

Zoo ſtreng was de Almagt ooit als hoogverlichte Zielen,
Op 't voetpad van de deugd flaauwhertig nedervielen.
Schoon Amrams Zoon ontſliep daar Isrels erf begon,

Hy vierde naderhand op Tabor met Eliäs,
De Heilryke uitvaart van den Hemelſchen Mesſiäs,
Die toen in Majeſteit meer uitblonk dan de Zon.

OP DE NOODZAAKLYKHEID VAN CHRISTUS KOMSTE IN DE WEERELD.

I. ZANG.

Schoon de eerſte mensch in 't Paradys
Van 't Ooſters Eden, vond te ſmaaken
Al wat zyn welſtand kon volmaaken,
Wat baat het? als een enkle ſpys,
Genuttigd tegen Gods geboden,
Hem tevens aanbrengt duizend nooden:
Daar hy, ten Luſthof uitgeleid,
Zich zelf bevindt te vroeg elendig,
Beroofd inwendig en uitwendig,
Van waare ruſt en lieflykheid.
Helaas! Wien zou zyn Val niet hind'ren?
Hy teelt gebrekkelyke Kind'ren,
Die 's Vaders heilloos pad betreên,
Door eigen moedwil diep in zonden
Verſmoord, en deerelyk geſchonden,
Gedompeld in rampzaligheên:
Terwyl geen licht van aardſche kennis,
Noch aardſch vermogen, ooit de ſchennis
Verwinnen kan, die 't menſchdom drukt;
Dat door geen hulp van hemelſche Eng'len,
Schoonze al hun krachten ſamen ſtreng'len,
't Geweld des Afgronds wordt ontrukt.
Wie zal de ondankbre en ſnoode Zielen,
Die uit haar Scheppers gunſt vervielen,

Her-

Herſtellen in haar eerſten ſtaat?
Waar vinden Adams dwaalende Erven,
Eene Artzeny voor 't eeuwig ſterven,
Een Vryburg voor het hoogſte kwaad?
Laas! zal de menſch, zoo ſchoon gebooren,
Door Zonde en Ramſpoed gaan verlooren?

I. TEGENZANG.

't Zy ver. De Godheid goed en wys,
Zoo wel barmhertig als rechtvaardig,
Bewees ontferming, aan 't onwaardig
En broos geſlacht, haar naam ten prys.
Zy gaf een troofbelofte in Eden,
Aan 't eerſte paar, na 't overtreeden
Van 's Hemels wet; haar zegening
Aan zoo veel Vaderen gebleeken,
Had Noachs huis voor 't kwaad verſteken,
Toen al de weereld onderging.
Zy liet een bron van liefdeſtraalen,
Op Abraham en Izak daalen,
Gelyk een vruchtbren morgendaauw.
Zy voerd' haar Israel uit Egipte,
En 't land dat hy door zee ontſlipte,
Toen Pharoos Ryk hem was te naauw.
De woeſte Wouden, dorre Velden,
En Kanans Steden kunnen melden,
Wat groote wond'ren van genâ,
En goedheid, nooit gehoord voor deezen,
De Hoogſte heeft zyn volk beweezen,
Des morgens vroeg, en 's avonds ſpa.
Hoe minzaam quam zich God vertoonen,
Voor 't aangezicht van Jakobs zoonen,
Als hy door Mozes, 's Hemels mond
By Israël, zyn wyze wetten,
Zyn zuivre rechten voor liet zetten,

En trad met menſchen in verbond:
Om hun, na 't doen van zyn bevelen,
Een overheerlyk goed te deelen.

II. ZANG.

Laat vry in uiterlyk beſlag
Van Tempeldienſten, die verdwynen,
De Joodſche Broederſchap zich pynen,
En angſtig ſlaaven dag aan dag.
Wat vordren Arons plechtigheden,
Zyn Heiligdommen, Offerkleeden,
En 't geen d'Aartsprieſters plicht voldoet,
Met onderſcheid van ſpyze en dagen,
Hoe trouw, hoe yvrig ga geſlaagen,
Tot rechte ſtichting voor 't gemoed?
Men poogt vergeefs in ruime plaſſen
Van beeſtenbloed, de Ziel te waſſchen
Van 't zondig vuil waar in ze leeft,
Terwyl de luſt tot ſnoode treken,
Door het verbod te meer ontſteeken,
Al 't aardſch geſlacht veroverd heeft.
Nog blikſemt Mozes, uit zyn boeken
En Kerkorakels, zwaare vloeken,
Op al wie ooit in eenig ſtuk,
Van Sinaas bergſpits afgekondigd,
Te roekeloos moedwillig zondigt,
Tot onherſtelbre ſchade en druk.
Men ziet by Amrams zoon den luiſter
Van 't zalig leeven droef en duiſter,
Met dikke nevelen bedekt.
Of is hier zegen uit te wachten
Hy blyft aan Jakobs nageſlagten,
Alleen verpand en uitgeſtrekt:
Alle andre Volken zyn verſtooten,
En buiten Gods Verbond geſlooten.

II. TEGENZANG.

Schep moed, belaaden Ziel, ſchep moed!
Ik zie door duiſternis en wolken,
Verſchynen 't heil van alle Volken,
Dat 's Weerelds ſchade en ſchulden boet;
Het Vrouwenzaad, van Isiels Oud'ren,
Met uitgerekten hals en ſchoud'ren,
Zoo menige eeuwen lang verwacht;
Mesſias die alle Arons Feeſten,
En 't bloedig offren veeler beeſten,
Heeft in zyn offerhand volbragt;
Dien waardſten Zoon des grootſten Vaders,
Zoo hoog geroemd in de oude bladers,
Het beeld van 's Hemels Majeſteit,
't Affchynſel van Gods eigen wezen,
Waar in lichaamlyk is te leezen,
De volheid aller zaligheid.
Die Menſchenhoeder, groot van krachten,
Een hertenkenner, heeft de magten
Des helſchen afgronds uitgeſchud;
En zegepraalende over 't kwaade,
Blyft voor 't verbond van Gods genade,
Een wiſſe Borg en vaſte ſtut.
Hy komt de Dood den doodſteek geeven,
En brengt het Eeuwig Zalig leeven
Met Zonneſtraalen aan het licht.
't Verdorven Aardryk, vol elenden
En jammer, ziet zyn droefheid enden,
En toont een vrolyk aangezicht.
Hy heeft den Scheidsmuur afgebroken.
Zyn liefde ſtaat voor elk ontlooken.

TOEZANG.

Kleeft nu dien grooten Heiland aan,
Al wie vermoeid, belaſt, belaan,
Zucht onder 't juk der ſnoode zonden
En ſmerten, die uw ziel doorwonden,
Zoo dat ge in vreeze uw leeven ſlyt.
Gy kunt, van alles kwaads bevryd,
Door waare boete, en ſterk gelooven
Aan Jezus naam, in 's Hemels hoven
Beërven 't allerhoogſte goed.
Laat dan 't Godvruchtige gemoed,
Om zyns Verloſſers gunſt te kweeken,
Een wierookgeur van Lof ontſteeken;
Die zig by elk alom verſpreidt,
Van nu tot in alle Eeuwigheid.

OVER HET VERVLOEKEN VAN DEN VYGENBOOM, MARK. XI.

Wat 's Heilands oogmerk was met eenen boom te vloeken,
Die op zyn magtig woord terſtond aan 't dorren floeg,
Om dat, ſchoon buitens tyds, hy geene vruchten droeg
Om hem te ſpyzen, ſtaat wat nader te onderzoeken.
Terwyl de Evangeliſt naaukeurig onderſcheid,
Om Chriſtus yver te beſchutten voor het ſmaaden,
Dat hy op deezen boom niet anders vond dan bladen,
Gantſch geene blyken van gewenſchte vruchbaarheid:
Want had hy vruchten, ſchoon onryp, daar aan vernomen,
Hy was misſchien geſpaard met and're vygenboomen.

Ook ſchynt, naar 't oordeel der geleerden, niet genoeg
Uit dit gezeg, *het was toen nog geen tyd van vygen*,
Te volgen, dat die vrucht toen nergens was te krygen,
Om dat in 't Joodſche land verſcheiden boomen, vroeg
Voor den gewoonen tyd, daar meê belaaden ſtonden.
Dus was 't niet buiten reên, dat Gods gezalfde toen
Zyn graagte en honger zocht met vygen te voldoen,
Schoon hy ze op deezen ſtam voor zich niet heeft gevonden.
Maar vraagt men of de Heer van 't onderniaanſch gebouw,
Niet wiſt dat hy vergeefs naar vruchten zoeken zou?

Dit valt zoo ligt niet van des Heilands doen te ontkennen,
Om zyn Voorweetendheid en Goddelyk gezach,
Die alles wiſt wat in des menſchen herte lag,
En die natuure deed naar zyne hand gewennen:
Die in 't volvoeren van zyn aanbevolen werk,
Dat hem vry meêr dan ſpys te nutten kon vermaaken,
Zich nooit bedroogen vond in 't wezen van de zaaken,
De ſnoode liſten van den afgrond viel te ſterk.
Dus ſchynt my deeze daad, dit zoeken, ſlechts een teken,
Om het geloof aan God den ſchaaren voor te preeken.

Zoo leerden zy van dien zoo haast verdorden boom,
Indien zy op het wit van Jezus wilden letten,
Hoe iemant door 't geloof de bergen mogt verzetten,
En plaatsen ze in de zee, in 't midden van den stroom.
Terwyl geen kommernis van dit angstvallig leeven
Den vroomen mensch vermag te hind'ren in de deugd,
Die zich, versmaadende des weerelds roem en vreugd,
Getroost met God door vuur en spiessen heen te streeven:
Gelyk Vorst David op zyn harpsnaar eertyds zong,
Hoe hy met zynen God de muuren oversprong.

Zoo blyft de luister van des Heilands mededogen,
En wys beleid, het merk van zyne wonderheên,
Die zoo veel heil en nut verschaften aan 't gemeen,
Zelfs in dit vloekgeval onwelkbaar, onbewoogen.
Ook was 't geen veinzery wanneer hy vygen zocht,
Maar om het traag verstand van zyne leerelingen
Dus te onderscheppen, zweeg hy het geheim der dingen,
En droeg zich anders dan zyn meening medebrogt.
Dat blykt uit de Emmaus reis (*a*), en 't spyzen van de schaaren (*b*),
Ons leerzaam voorgesteld in de Evangeli blaaren.

(*a*) Luk. XXIV. 28. (*b*) Joan. VI. 5, 6.

ONDERZOEK NAAR DE MEENING VAN PRED. VII. 1.

De dag des doods is beter dan de dag dat iemand geboren wordt.

't Luſt my te toonen hoe 't mag weezen,
Dat Judaas Prediker en Heer,
Des menſchen dood en ſterfdag meer
Dan zyn geboorte heeft gepreezen;
Wyl 's leevens duur in Isrels ſtand,
Een zegen was van 's Hemels hand.

't Is waar, men vind hier geene zaaken,
Hoe overheerlyk ſchoon en goed,
Hoe hoog geſchat in ons gemoed,
Die by het lieve leeven raaken:
Dit leeven is 't daar elk voor geeft,
Al wat hy in de weereld heeft.

Maar die, van wyzer geeſt gedreeven,
Al 't onderwind van deezen tyd
Recht gade ſlaat, ontdekt een ſtryd,
Een drom van rampen in dit leeven,
Die, onverzoenlyk ſtreng en ſtraf,
Den menſch vervolgen tot aan 't graf.

Terwyl het beſte van zyn jaaren,
Zyn wandel zonder ſteurenis,
Een druppel goed genoegen is,
In een rivier van kwaalyk vaaren;
Daar hy van 't wankelbaar geval,
Alom gekaatſt wordt als een bal.

Beſchouw den ſterfdag nu eens nader:
Schoon voor zyn nad'ring ſchrikt en beeft
Al wat om laag met kennis leeft,
Te ſchaars uit een godvruchtige ader
Gedrenkt; hy eindigt alle ſmert
Van 't afgepynde vroome hert.

Hy is een vryburg aller plaagen,
Een Koning die des lichaams luſt
Met de aardſche banden breekt en bluſt,
Om de ed'le ziel van 't ſtof ontſlaagen,
Op 's Hemels eeuwig blyde baan,
Te voeren, boven zon en maan.

En 't ſchynt my een gegrond vertrouwen,
Dat zelfs de wyze Salomon,
Die alles wat beneên de zon
Geſchiedt, gantſch iedel leert beſchouwen,
Wen 's weerelds licht wordt uitgedoofd,
Een beter leeven heeft geloofd.

Dit zyn de reên, naar myn gedachten,
Waarom hy 's menſchen laatſten ſlag,
Ver boven zyn geboortedag
Waardeert, om door 't geſtaâg betrachten
Van deugd, te ſmaaken na de dood,
Volmaakte ruſt in Abrams ſchoot.

INVALLENDE GEDACHTEN OVER HET VASTEN VAN DE ROOMSCHE KERK.

Ter aller tyd behoorelyk te letten,
In 't wand'len op des weereids kronkelpaan,
Op 't voorſchrift van des Hemels wyze wetten,
Begreepen in de Godgewyde blaên,
Vereiſcht een ziel, die met verſtand en reden
Van 's Hemels geeſt begaafd is en verlicht,
Om nooit het pad der waarheid mis te treeden,
Om lief noch leed te wyken van haar plicht.
Hoe ver nochtans de Roomſchgezinde ſchaaren,
Verwyderd zyn van deeze regelmaat,
Beſpeurt men aan hun kerken en altaaren,
En beeldendienſt, en al het misgewaad.
Maar 't geen hier ook verbloemd dient noch verzweegen,
Is 't vaſten, dat voor Paaſchen, jaar op jaar,
Van hun geleerd, gevierd wordt aller wegen,
Met ongemeen en ſtatig kerkgebaar.
Dees vaſtentyd, doch te onrecht zoo geheeten,
Wyl elk, die ſlechts het vleeſch der dieren ſpaart,
Vergund wordt vry naar zyn genoegen te eeten,
Wordt nergens ons in 't heilig boek verklaard:
Maar ſtrekt veel meer een zinſtaal van die tyden,
Waar in de kerk, van haaren glans beroofd,

Verjaagd, vervolgd, verdrukt aan alle zyden,
Den dwang betreurd' van een onwettig hoofd.
Dus wordt althans hun vaſten valſch bevonden,
En, eer men 't giſt, een zielverderflyk kwaad,
Als die het hert verplicht houdt en verbonden,
Aan 't geen Gods woord zoo kenbaar tegen ſtaat.
Of kan het ook tot goed gebruik verſtrekken?
't Mag weezen, als zich iemand buiten nood,
Iets van zyn luſt en voedzel wil onttrekken,
Om Chriſtus kruis en ſmertelyke dood,
De predikſtof van deeze vaſtendagen,
Met grooter ernſt en ingeſpannen vlyt
Te hooren, en het voordeel weg te draagen,
Aan zulk een les en leering toegewyd.
Maar om met vrucht naar 's Hemels wil te vaſten,
Moet zich de menſch, verſlaagen in 't gemoed,
Van 's weerelds luſt en iedelheid ontlaſten,
En d'armen trouw verzorgen van zyn goed.
Dus zal hem nooit, zoo Gods gezanten ſpreeken,
De hulp en trooſt van 's Heeren aangezicht,
Waar hy zich wend', zyn leeven lang ontbreeken,
En 't blyſt hier na zyn Zon en eeuwig licht.

BLADTWYZER.

Aangezicht zonder herſſenen. Pag. 113
Aap. 123
Aarde gevloekt. 14
Aardſche Menſchen by Mollen vergeleken. 180
Aardsgezindheid der boozen. 264
Adam en Eva. 9. Onder 't Juk. 13
Afbeelding van den Morgenſtond. 236
——— des Doods. 17
——— der Dubbelhartigheid. 220
——— van 't Geval. 45
——— der Hemelkringen. 1
——— des Huwelyks. 13. 15
——— der Liſt. 220
——— ſtandvaſtigheid. 60. 240
——— des Tyds. 94
——— der Wakkerheid. 41. 105
Afbeeldingen der Deugd. 94
——— van Bedrog. 219
Agis in gevaar van zyn Kroon te verliezen. 112
Alcibiades zeldzaam in deugden en ondeugden. 241
Alexander de Groote vroeg geſtorven. 20
——— door vleiery Jupiters zoon genoemd. 218
Angerona, Godin der ſtilzwygendheid. 34
Antonius in zyn hoop bedrogen. 222
Arcadion vriendelyk van Filips bejegend. 232
Artemiſia. 70
Avond. 243
Bedelaar. 148
Bedryven der Menſchen afhankelyk van de Planeeten. 240
Bedrog. 219. Een affchuwelyk Gebrek. 220
Begeerte, een Eigenſchap der Menſchen, 11. 12
——— onverzadelyk. 85
Begin der dingen verſchuldigt aan zyn oorzaak. 2
Beleefdheid, het voornaamſte deel van 't Welleven. 107
Beſpiegelingen van Vondel. 4

BLADTWYZER.

Beſtendigheid der Deugd. 91
Bevelhebbers gekoren om hun ſchoonheid. 112
Bybel, de Leidſtar des Geloofs. 7
Byen. 131
Blindheid der Nyd. 228
Boeken, getrouwe Raadsluiden. 216
Boom des Levens aan Adam verboden. 12
Boomen wel te bezorgen. 120
Boozen vry van Nyd. 89
Broosheid van des menſchen Leven. 18
Bultenaars. 209
Ceſar Borgia, een voorbeeld van Verquiſting. 202
Chriſtus Komſte in de Waereld. 262
Danſſen voor uitſpannig gebruikt. 117
Darius in zyn rouw door Democritus getrooſt. 81
Deugd onqueſtbaar van verdrukkingen. 89
—— beſchermſter der Vroomen. 88
—— onbeſchadigt in den Kryg. 90
—— een ſtandvaſtige Gezellin. 91
—— vergeleken by het kruid Kamille. 95
—— van de Nyd vervolgd. 228
De meening van Predik VII. 269
Dooden met laurieren gekroond. 77
Dood afgebeeld. 17. beſchreven. 18
—— noch kwaad, noch goed. 77
—— onvermydelyk. 245
—— een ſchat van groote waarde. 246
Doodſtraf, Geldboete genoemd. 73
Driften geſtyft door den Ouderdom. 241
Dubbelhartigheid afgebeeld.
Eer aan de Fortuin bewezen. 51
Eerſte Paar. 9
Eden, Adam en Eva ontzeid. 14
Fabel van de Vos. 113
—— van de Rave en de Vos. 222
—— uit Fedrus. 23. 27. 110. 141. 119
—— uit Camerarius. 28

Fa-

BLADTWYZER.

Fabel uit Faërnus. 147. 172. 177. 211
Filoſoofen met gebreken bezet. 229
Fortuin als een Godin geëerd. 51
—— Haar afbeeldingen. 52. 54
Gedachtenis des Doods. 76. 80
Gedicht op de Rykdommen. 187
—— tegen de Overdaad. 203
—— op de Vriendſchap. 100
Geduld afgebeeld door een Kameel. 240
Geraamte op Gaſtmaalen ten toon geſteld. 76
Gerion. 221
Geval afgebeeld. 45. Zyn veranderlykheid. 49
Gezondheid, het geluk des Lichaams. 106
Gilmerus Koning der Wandaalen. 84
God, een vernuftig Werker. 3
Goederen maar geleend. 46
Gramſchap, een korte Razerny. 234
Grootheden der waereld, enkele verdichtſels. 72
Harp. 115. een zinnebeeld der menſchelyke Reden. 116
Harpokrates, God der Stilzwygenheid. 34
Hemelkringen afgebeeld. 1
Henrik de IV. Koning van Vrankryk minvallig. 211
Herkules beroemd door Welſprekendheid. 31
Hoop van Antonius te leur geſteld. 222
Hugo de Groot, een byzonder Vernuft. 43
Het vaſten van de Roomſche Kerk. 271
Huwelyk afgebeeld. 13. 15
Inenting. 120
Jongelingen uitmuntende door hun Vernuft. 44
Jonglingſchap onder 't beſtier van Venus. 240
Kallias, een getrouwe Vriend van Alcibiades. 99
Kameel, een Laſtdier. 84
Kameleon. 213
Kamille, een Zinnebeeld van Deugd. 95
Kat. 139
Kinderliefde. 124
Kinders wel op te voeden. 120

BLADTWYZER.

Kinderſpel van Auguſtus. 117
Kindsheid onder de beſtiering der Maan. 240
Kleenmoedigheid, Moeder der bevreesdheid. 206
Krygsliſten beſchreven. 110
Krooning der Pauſen. 76
Lamp, Zinnebeeld van een verlicht Verſtand. 103
Laſter. 226
Laurier altyd groen. 94
Leëna vermaard door haar zwygen. 63. 64
—— beeld voor haar opgerecht 65
Les tegen de overdaad. 203
Leven onzeker. 242
—— by een Verkeerſpel vergeleken. 56
—— in deelen onderſcheiden 236
Liſt, 220. afgebeeld, 221. door Zeeus. 223
Lof der Wysheid. 106
Methuzaleg. 19
Middag. 239
Mieren. 129
Milddadigheid. 108
Minneryen van Alcibiades. 241
———— van Henrik den IV. 211
Mozes Ongeloof. 261
Misvormde boom met Vruchten beladen. 114
Momus oordeel. 211
Morgenſtond, 235. afgebeeld. 236
Morgenzang van Buchanaan. 235
———— van Vollenhove. 336
Muizen door de Kat verſchalkt. 223
Nachtuil. 101
Narciſſus. 151
Nero in zyn jeugd geprezen. 26
Nerva bevreesd door inbeelding. 208
Nyd. 225
—— van Dionys den Ouden. 227
—— vervolgſter der Deugd. 228
—— van Ovidius beſchreven. 230

Nyd, gaande gemaakt door den Lof. 230
Oievaar. 135
Oorzaak der dingen. 2
Olyftak, zinnebeeld van Vrede. 103
Ondankbaarheid, een fnood gebrek. 220
Onzekerheid des Levens. 242
Oordeel van een Boer over een Tafereel. 174
Oorkuffen, een ftomme Sibille. 109
Ooftерpalm, 93
Opimius, een Gierigaart. 177
Opvoeding der Kinderen. 120
Oreftes en Pylades. 100
Ouderdom van Methuzaleg. 19
——— een Ziekte. 244
Palm, zinnebeeld der Deugd. 94
Panter, zinnebeeld van Lift, 223
Paradys aan Adam en Eva ontzeid. 14
Philoxenus, een Vraat. 202
Pilaar, zinnebeeld van ftandvaftigheid. 60
Pifander, bevreefd door Inbeelding. 207
Planeeten Regeerfters der Menfchelyke bedryven. 240
Pluimftrykers geftraft. 216
Pluimftrykers by een Kameleon vergeleken. 214
Pylades en Oreftes. 100
Quaad door vergeeten genezen. 108
Raad, tegen ydele vreeze. 207
Raadtzel gepaft op de Stilzwygendheid. 66
——— van Sphinx. 104
Rad, zinnebeeld van Verwiffelingen. 240
Rampen algemeen. 85
Reinouds Herderszang. 255
Rykdom in Zee geworpen. 90
Romeinen door Pertinax getrooft. 81
Rouw van Solon over zyn Zoon. 80
——van Darius over zyne Gemaalin. 80

Saladyn, Koning van Egipten. 77
Schepping der Dingen. 3. 6
Schildpad. 87
Schoonheid voordeelig voor veelen. 112
——— der eerſte Menſchen. 10
——— des Lighaams en des Gemoeds. 96
——— met Wysheid gepaard. 113
——— zonder Wysheid beſpottelyk. 44
Schouburg van Scaurus door den tyd verwoeſt, 51
Schulpen van Scipio op ſtrand geraapt. 117
Sim. 123
Socrates ſpeelende met de Kinderen. 117
Solon betreurende zyn Zoon. 80
Sphinx. 103
Sphinxen voor de Kerken der Ouden geplaatſt. 104
Spraakzaamheid geroemd. 30. 35
Spreuken der Wyzen zeer nutbaar. 109
——— van Theognis. 110
——— van Iſocrates, *ibid.*
Spreuken van Valerius Maximus. 110
——— van Plutarchus opgezameld, *ibid.*
——— van Eraſmus, *ibid.*
Standvaſtigheid verbeeld door een Pylaar. 60. 240
Stiefmoeder, ſchendnaam der Natuur. 19
Stilzwygendheid geprezen. 35
——— geſtraft. 99
Straf van den Heer de Thou, *ibid.*
Tafelvrienden, 100
Tafereel van Eigenliefde. 151
Tafereelen der Deugd. 94
Tegenſpoed. 90
Teſtamenes. 73
Tyd afgebeeld, 69. Het dierbaarſte van alles. 164
Tydverzuim, een groot quaad. 38
Toepaſſing op 't laatſte Zinnebeeld. 251
Toetſteen. 97
Traagheid misprezen. 83

Trommelſpel by Vondel gebruikt. 117
Trooſtredenen der Dichteren. 82
Trotsheid door Eerampten veroorzaakt. 161. 190
Tuingezicht. 25
Uil, 101. een zinnebeeld van Wysheid. 105
Uitſpanningen noodig, 116. Voordeelig. 118
Val veroorzaakt door Verwaandheid. 156
Valsheid. 219
Van den Vygenboom. 267
Veiligheid der Deugd. 94
Venyn door de Spin uit de edelſte Kruiden gezogen. 198
Verdienſten weinig geacht. 107
Vergenoeging, 50. Vry van Nyd. 158
Verſchooning niet te vroeg te gebruiken. 108
Viſſchen voor uitſpanninge gebruikt. 117
Vleyende Prieſter. 218
Vleyer geſtraft. 216
Vleiery veroorzaakt door Vrees of Hoop, *ibid.*
Volkomenheid by trappen te verkrygen. 2. 171
Voorbeeld van vriendſchap. 98
Vooroordeelen. 121
Voorſpoed. 107
Vraatzucht van Philoxenus. 202
Vrees uit bewuſtheid van quaade Bedryven. 206
—— uit Kleenmoedigheid, *ibid.*
—— in ſchatryke Menſchen. 206
—— van Piſander. 207
—— van Nerva. 208
Vrienden beproefd. 92
—— in Nood, een zeldſaam Ding. 100
—— noodig in de Waereld. 107
Vryheid omtrent den Godsdienſt. 142
Vroomen onderſcheiden van Onvroomen. 246
Vroomheid onverwinnelyk door de Nyd. 89. 90
Wakkerheid afgebeeld. 41. 105
Welſpreekenheid van Herkules. 32
Waereldbouw. 7

BLADTWYZER.

Waereldkloot afgeſchetſt. 5
Waereldſtof. 2
Weetenſchap, het geluk der *Ziele*. 106
Wysheid, zinnebeeldelyk vertoond. 102
——— met ſchoonheid gepaard. 113
Wiſſelingen door een Rad afgebeeld. 240

Xanthippe, Vrouw van Socrates. 84
Zeerots, zinnebeeld van ſtandvaſtigheid. 88
Zeeſchuim by laſteringen vergeleken. 89
Zezoſtris Koning van Egipten. 47
Zinnebeelden te houden voor Spiegels. 22
——— der afgaande jaaren. 144
Zinnebeeld der opgroeiende Deugd. 88
——— van Standvaſtigheid. 88
Zinnebeeld van Vergenoeging. 92
——— der Wysheid. 102. 105
——— van een beſloten Boek. 104
——— der Opvoeding. 120
——— van Eigenliefde. 210
——— van Pluimſtrykers. 214
——— van Liſt. 223
——— van den eerſten Trap des Levens. 236
——— der Menſchelyke Reden. 116
——— van Deugd. 93. 95
——— van een verlicht Verſtand. 103
——— van Vrede. 103
Zon kragtigſt op den Middag. 240
Zorgen door Wyn afgeſpoeld. 117
Zwygen, zeldſaam in Vrouwen. 65
——— van Pompejus. 66
——— onmogelyk voor Zotten. 68

EINDE.